Inv. 22/2 59503 43/96

ASOCIAȚIUNEA TRANSILVANĂ.

POVESTI DIN POPOR

ADUNATE DE

IOAN POP RETEGANUL,
ÎNVĂȚĂTORIU ÎN PENSIUNE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PREMIATE ȘI PUBLICATE
DE
ASOCIAȚIUNEA TRANSILVANĂ PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA POPORULUI ROMÂN.

SIBIIU, 1895.

Asociațiunea transilvană.

POVESTI DIN POPOR,

adunate de

Ioan Pop Reteganul,
învățătoriu în pensiune.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Premiate și publicate de „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român".

SIBIIU,
Tiparul tipografiei archidiecesane.
1895.

Prefață.

„De prin lume adunate
Și iarăși la lume date“.
Anton Pan.

Literatura poporală, acele producte ale spiritului omenesc, cari fără a fi scrise, fără a se scí autorul séu autorií lor, trec din generațiune în generațiune, se póte numí cu drept cuvênt *fotografia unui popor*. În ea se oglindéză cu fidelitate, copiă de pe natură, întrégă viéța spirituală a poporului: credințele, închipuirile, judecățile, speranțele, chiar și superstițiunile și aberațiunile lui, așa încât cine a pětruns în literatura nescrisă a unui popor, 'l póte cunósce ca și când ar fi locuit ani de a rêndul în mijlocul lui. Ear cine va scrie în spiritul acestui popor, în felul lui de a cugetá și a simțí, acela încă fiind în viéță și-a rădicat un monument în inima poporului, care-l numesce *al seu*. În ce se cuprinde farmecul poesiei lui Vasile Alecsandri? În spiritul poesiei poporale, în care nimeni înaintea lui n'a pětruns așa adânc.

Spre a da literaților nostri împuls a se ocupá mai intensiv cu literatura poporală română și a aduná nenumeratele grăunțe de aur, cari se află într'ênsa și cari dealtmintrea s'ar străcurá nefolosite prin riurile timpului, Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român a publicat la 1890 concurs pentru cea

BCU Cluj / Central University Library Cluj

mai bună culegére de poesiĭ, basme (povești) și datine poporale alese și până acum nepublicate.

Una din colecțiunile acestea este și cea de față, premiată de Comitetul Asociațiunei, care mi-a concreḍut edarea lor. Colecțiunea cuprindea preste tot 43 povești, din cari scoțêndu-se cele deja publicate și altele de mai puțină valóre, remaseră cele presente 20, cari se dau aici publicității. Colectantele lor este domnul *Ioan Pop Reteganul*, cunoscut deja publicului nostru cetitoriu din *„Cărțile săténului român“* (1886), apoi din *„Poveștile ardelenesci“* (Brașov, N. I. Ciurcu, 1888), din *„Trandafiri“* și *„Viorele“* (Gherla 1884 și 1891), *„Inimióra“* (Sibiiu 1885), *„Țiganiĭ“* (Blaj 1886), *„Cartea poporului“* (Brașov 1892), *„Convorbiri pedagogice“* (1886), *„Chiuituri“* (Gherla 1891), *„Starostele“* (Gherla 1891), *„Leonat cel tinĕr“* (Gherla 1893), *„Buchetul“* (Gherla 1894), *„Prietinul săteanului român“* (Gherla 1895) și diverse alte scrieri publicate prin foile nóstre cotidiane și periodice.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Am pĕstrat și în acéstă scriere pe cât se póte limbagiul poporului din ținutul respectiv, și am adaus, după însemnarea autorului, chiar și numele locului și ținutului, de unde provine povestea înșirată, precum și numele persónei, care o-a împărtășit, creḍênd, că tóte aceste date sunt de folos literaților nostri, cari se ocupă cu acest ram al literaturei poporale.

Și fiindcă după aceste vederi într-ă în textul povestirilor și o mulțime de provincialismi, am învitat pre domnul autor, a adauge la finele scrierei și o însemnare alfabetică a acestor provincialismi, împreună cu o scurtă esplicare a lor prin cuvinte cunoscute în deobste.

Remâne acum la aprețiarea publicului român, încât și acéstă colecțiune a mai adaus o frunḍă la cununa de lauri,

ce o pórtă pe frunte poporul român, care după mărturisirea poetului seu predilect este „născut poet“. Ear colectantelui îi urăm din inimă, ca cu probata sa diligință și însufleţire se continue, a desgropa la tesaurul cel immens al literaturei poporului nostru și a-i redá, precum se face aici, „ale sale dintru ale sale“.

Sibiiu, Decembre 1895.

Zacharia Boiu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cuprinsul.

		Pagina
I.	**Prefață.**	
II.	**Povești:**	
	1. Man tălhariul	1
	2. Cuvêntul ursitórelor	9
	3. Paserea cântă, domniĭ dorm	16
	4. Tata florilor	35
	5. Micu Grămădicu	48
	6. Mândra lumei	57
	7. Fata Pajurei	72
	8. Istéță din sémă afară	80
	9. Țiganul păscălitor	93
	10. Stan pățitul	105
	11. Ioan Năsdravênul din lut	113
	12. Ioan Porc împĕrat	131
	13. Vasilică flóre-frumósă	151
	14. Ómeni isteți	167
	15. Crislăscan viteazul	175
	16. Binele și rĕul	188
	17. Cum s'a făcut pământul	192
	18. Zapisul lui Adăm	194
	19. Omul cu trei sfaturi	196
	20. Porumbeiĭ (legendă)	201
III	**Însemnarea provincialismelor, cari obvin în aceste povești**	207

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1. Man tălhariul.

Fost-au în secréta astă de lume mare, de când s'a zemislit ea și până astădi, multe feliuri de ómeni, cu fire bună și cu fire slabă, care precum i-a fost ursita; dar om ca Man tălhariul nu s'a mai pomenit altul pe podul pământului. Dice că el a fost cel mai mic din trei copii, ce avù tatăl sĕu. Odată, când erau ei mărișori, i-a luat tată-sĕu cu sine și s'a dus cu ei în pădure. Cum mergeau ei așa prin pădure, eacă cel mai mare din frați se opresce și dice: Tată, uite ce lemn teios, bun ar mai fi de butuci de rótă!

— Rotariu harnic va fi din tine, dragul tatii! îi rĕspunse tată-sĕu.

Mai mergênd ei așa prin pădure, numai se opresce feciorul cel mai mijlociu, înaintea unui lemn și dice:

— Uite, tată, ce mai grindeiu de plug ai scóte din lemnul acesta.

— Plugariu bun vei fi, dragul tatii! dise bĕtrânul.

Nu mai merg mult și dau de un *cățur* *) zdravĕn, gros ca mâna și cu o măciucă la pământ cât capul unui copil.

— Ce mai măciucă, mămulica mea! strigà fiiul cel mai mic, Man, cum o vĕdù, — cu asta cui ai da una, sciu că nu s'ar mai scula!

— Hoțu de codru vei fi tu, mișelule; piei din fața mea, strigà tată-sĕu.

Cu aceste vorbe se despărțiră; betrânul cu cei doi feciori mai mari merse acasă, ear Man își tăià măciuca și sĕ afundà în pădure.

Nu merse mult și zări fum gros înaintea lui și trase ață într'acolo. Adecà într'o poienità era un foc

*) Provincialismii a se vedé în registrul dela urmă.

zdravĕn, ocolit de 12 hoţi, care de care mai lat la piept şi mai încreţit la frunte. Şi Man trase aprópe de ei: Bună ḑiua, ómeni de omeniă!

— Sĕ trăesci, *melene*, dar ce âmbliĭ cu măciucóia aceea mare? întrebă vĕtavul hoţilor.

— Âmblu şi eu cu ce am, respunse Man; cătanele âmblă cu puşca, popiĭ cu cădelniţa, ear voiniciĭ.... veḑi, cum pot şi ei!

Mult plăcu vĕtavului respunsul lui Man, deci îl chiămă mai aprópe, îl omeni din carnea ce se frigea în frigare, şi-l îmbiă se între în ceata lui.

Man, ca toţi voiniciĭ de feliul lui, nu asceptă se-l maĭ îmbie odată, ci întră în ceata voinicilor de codru, jură frăţie cu ei; vĕtavul îl cinstì cu o lingură, o furcuţă şi un cuţit de argint, după feliul ce aveau toţi ortaciĭ şi se puseră la traiu voinicesc.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A dóua ḑi trimise vĕtavul pe unul din hoţi după merinde. El merse şi îndată aduse un berbece gras şi o desagă de farină de coleşe. In altă ḑi mână pe altul şi mai în urmă pe Man. Dar Man nu prea era voios de ortacii ce-i are, vĕḑênd că fiecare aduce numai câte o óiă, un berbece, ba altul numai câte un miel sugător. Sunt slăbuleni ortaciĭ mei, îşi gândia el, dar tăcù până se-i vină rêndul. Când îl trimise vĕtaful pe el, îşi luă măciuca şi uneltele lui şi plecă pe drum înainte. Şi nu merse cale de o pipă bună de tăbac, şi zărì pe un măcelariu gras călare, mânând un bou ca de dóuĕ sute bune. Esta ar fi de mine, gândì Man şi aruncă cuţitul cel de argint în drum, ear el se trase în tufe. Când fu măcelariul pe acolo, zărì cuţitul în drum, dar gras cum era, iĭ fu silă sĕ se mai cobóre de pe cal, ci îşi căută de drum. Man luă cuţitul şi pe o cărare se fîşticà iar la drum şi aruncă furcuţa înaintea măcelariului. Când ajunse măcelariul acolo, vĕḑù furcuţa, dar de lene nu se coborì sĕ o ridice.

O ridică însĕ Man şi iar o tulì pe o cărare lăturişe până-i eşì înainte, şi acum aruncă lingura cea de argint jos şi se tupilà în tufe.

Când vĕḑù măcelariul şi lingura în drum, îşi ḑise: Uite, de luam eu cuţitul cela şi furculiţa ceea, acum aveam trei unelte de argint; o se me cobor se întorc după ele.

Aşa şi făcù sasul, că sas era măcelariul, se coborì de pe cal, legà calul de o tufă şi boul de alta, apoì băgà lingura în desagă şi înturnà se afle şi cuţitul şi furcuţa cea de argint.

Dar Man, îndată ce se vĕḑù numai singur, tăià códa boului, o afundà într'o baltă din apropiare, se sui călare şi hai cu boul pe alt drum la ortaci. Aceia se mirară veḑendu-l venind călare pe un cal scump şi aducênd pentru merinde un bou săsesc ca de 6 ani. După ce ajunse, îl căutară desagiì, adecă acolo aflară pâne albă, ploscă cu vin, slănină afumată, ceapă săséscă şi sare dela Ocna, ear o desagă era mai plină de bani.

După ce ajunse sasul la locul unde-şi lăsase calul şi boul, se minună vĕḑênd că acolo nu-i nimic. Se uità deci în tóte părţi şi zărì în baltă códa boului. Aha! ḑise sasul, la bou i-a fost sete şi mergend la baltă se bee s'a năḿolit acolo. Dă se-l tragă, dar rĕmâne numai cu códa în mână. Aha! îşi ḑise sasul, i-am rupt códa şi tot nu l'am pùtut scóte!

Ortaciì lui Man se grăbiau se belésca boul, se frigă carne, că erau flămênḑi ca lupiì, că vĕtavul nu le dedù nimic din merindea aflată în desaga sasului; el se ospeta singur şi se gândia, cum s'ar puté mântuì de Man, care o să se pună vĕtav, după cât e de harnic. Deci ḑise lui Man: Ei, prietine, merinde ai adus, du-te şi adă şi apă, că la noi aşa-i legea, cine te satură, se te şi adepe.

Hoţiì se bucurară la acea poruncă, căci credeau că până se vină Man cu apa, vĕtaful va împărţi baniì din

desaga de pe calul sasului. Aşa s'ar fi şi întêmplat dacă Man n'ar fi gâcit gândul lor. El plecă deci după apă cu un fóle mare de tap, dar îşi luă şi măciuca cu sine.

După ce ajunse la fântână, îşi umplu fólele cu apă, îl legă bine şi plecă cu el de a umĕr. Dar venind aşa îi plesni prin minte se facă o glumă: en se vĕd, cât sunt de curăgioşi ortacii mei şi cu ce inimă sunt ei către mine?! Aruncă deci burduful jos şi prinde a-l îmblăti cu bâta, buf, buf! şi strigă cât îl ţiné gura: Nu mai da domnule, că te duc la bou şi la cal, sunt numai colea în poiană la ortaci.

Ortacii lui, auḑind bătaia şi ţipetele, nu se gândiră nici se mérgă sĕ-l scótă, nici se-şi adune ce aveau, ci o tuliră care 'ncătrău ca dinaintea Turcilor.

După ce se osteni Man de blănit la cel burduf, îl luă de a umĕr şi plecă spre foc. Dar ortacĭ află câţi peri în palmă; carnea boului se frigea, şi calul sta priponit cu desagii pe el. Heĭ, se gândi Man, cu ómeni de acestia nu-i de stat în codru! Se-mi caut eu alţi ortaci! Îşi sătură calul, se sătură pe sine, apoi se suì călare şi plecă spre oraş, că auḑise dela ortaci că în oraş au ei o gazdă bună, care bucuros ascunde şi pestréză ce agonisesc ei. Ajungênd în oraş, trage oblu la el, după cum scia se-l caute din spusa ortacilor lui. Mult se bucură orăşanul de Man, vĕḑendu-l voinic, colea făcut ca din fierul omului, bine făcut, îndrăsneţ, tare şi viclean ca o vulpe. Se ospetară ei ací cât se ospetară, se făcură fraţi de cruce şi-şi spuseră fiecare povestea luĭ, că ḑice că tot omul are un joc, o horă şi o poveste.

Intr'o séră ḑice orăşanul către Man: Mĕi frate, noi bem şi trăim bine, dar de muncă nu gândim; scii tu ḑisa aceea: de unde tot iei şi nu mai pui, — se gată. E lesne de cheltuit, dar se mai vedem şi de agonisit.

— Bine ḑici tu frate, respunse Man, se vedem se adunăm câte ceva, că s'apropiă şi iérna şi va fi rĕu fără nimica câştig; dar ce gândesci, óre încătro s'o dăm?

Vom merge — dise orășanul, la curțile împĕratului și vom lua din banii țerei adĭ o leacă, mâni o leacă, sciĭ, sĕ nu se cunóscă; de acolo, de vom fi cu minte, și de vom avé și cevași noroc, în tot anul dacă vom scóte numai odată, putem avé cât ne trebue nóuĕ destul pe tótă viéța.

Colo pe la mieḑul nopțiĭ se luară amêndoi și hai la curțile împĕratului, că într'acel oraș ședea și împĕratul, și ce făcură, cum făcură, destul că întrară chiar acolo, unde-și ținea împĕratul banii și se încărcară cum sciură ei mai bine cu galbini de aur și cu taleri de argint, și apoi se duseră la odichnă.

A doua ḑi diminéța împĕratul avea se-și plătéscă cătanele, merse deci în chilia cu banii se-și iee bani. Dar numai decât *zăpsì* (observă, bágă de sémă) că-i lipsesc din bani. Hm, se gândí împĕratul, dac'odată au prins hoțiĭ a âmbla la banii mei, nu s'or lăsa până mi-i vorŭ cără frumușel și eu voiu remâné cu buzele umflate, de nu cumva vor întra și în paluta mea; o se cerc a-i depărta din *aretul* curțiĭ mele.

Avea împĕratul la închisóre un hoț vestit ca Ruja Șandor, care de 10 ani era la robie; pe acel hoț îl chiamă împĕratul la sine și-i ḑise: Mĕĭ, hoțiĭ au prins a âmbla la comorile împĕrăției mele, și acesta nu-i semn bun; spune-mi tu, ce se fac, ca sĕ scap de ei?

„De scăpat de hoți nu-i poveste," respunse hoțul, „câtă vreme scapă numai unul cu ḑile; sĕ ne batem deci capul, cum se-i prindem pe toți câți sunt? că mulți nu sunt, că la lucruri de acestea gingașe cam 2 mult 3 de se însoțesc, ca se nu fie tărăboiul mare, dar unul singur încă nu se prea leagă de un lucru ca acesta; deci hoțiĭ, care au âmblat astă-nópte la bani, sunt 2 sau 3. Ei nu se bagă toți în curți după bani, ci numai unul odată, ear ceilalți păzesc. Apoi așĭ'! de i prinde pe cel ce întră, tot nu-i scii pe soțiĭ lui, și aceia de bună sémă l'ar fura, de nu cum-

va ai da poruncă se-l omóră numai decât; omorându-l, tot îi remân ortacii, care-şi mai cércă norocul barem odată în an.

Aşa învĕţa Ruja Şandor pe împĕratul, şi mai aşa se întêmplà. A doua nópte hai iar după bani la curţile împĕratului: Man tălhariul străjuì la feréstră, ér' hoţul de orăşan întrà pe feréstră înlăuntru. Dar când se sară de pe feréstră în cămara cu banii, ţup într'o bute cu cleiu, ce era anume pusă acolo unde era se cobóră. Acum mai eşi drace, dacă poţi! Nu era chip de eşit. Deci ḑice cătră ortacul sĕu: Mĕi fĕrtate, de aci nu-i chip de scăpare, dar ca sĕ nu ajung viu în mâna păzitorilor, cari-i aud venind şi întorcênd cheia în brósca uşei, taiă-mi capul cu paloşul tĕu şi mi-l du cu tine, apoi veḑi la timpul sĕu, dóră-mi vei puté fura şi trupul sĕ mĕ îngropi omenesce. Dacă me vor afla fără cap, nu vor scí cel puţin cine am fost, şi nu va cădea urgia şi pre casa mea.

Aşa a şi făcut Man tâlharia, i-a tăiat capul, l'a băgat în traistă, şi tâlpa băiete, că auḑia păzitorii întrând în cămera cu banii.

Păzitorii diminéţa fac raport la împĕratul, că eată un trup fără de cap este prins în butea cu cleiu. Împĕratul mere la Ruja Şandor şi-i spune întêmplarea, ear acela, adecă Ruja Şandor, ḑice cătră împĕratul aşa: Inălţate împerate, hoţul care âmblă la bani e în viéţă, el şi-a omorît şi ortacul, numai se nu fiă descoperit şi se sciĭ că şi trupul îl va fura.

Vom vedè, ḑise împĕratul, şi poruncì de spânzurară trupul hoţului din bute între hotară, şi puse străji sĕ păzéscă, nu care cumva se-l fure cineva.

Man tălhariul auḑí, că trupul ortacului lui este spânzurat pe o dâlmă între hotară, chiar lângă drumul ţerei; deci se puse şi-şi cumpĕră o cărucióră cu un cal rĕu, numai pielea pe el, apoi se îmbrăcă jidovesce, tot rupt, şi mere la prepânaţie de cumpĕră o bute de şligoviţ şi o

pune pe căruță. Dacă înseréză, plécă încet pe drumul țerei, cătră dâlma, unde era ortacul spânzurat. Când era sub dâlmă, prinde a striga: haideți ómeni buni de-mi ajutați se suiu hula că vĕ dau sligoviț. Străjerii îl audiră și merseră de-ĭ ajutară, împinseră de leuce, până fură în vêrful hulei (dâlmei). Acolo jidanul, adecă Man tâlhariu, care era îmbrăcat în haine jidovesci, prinse a scóte la șligoviț și a da la străji, până pre toți mi-i culcă la pământ, apoi mi-i desbracă de hainele lor cătunesci și-i îmbracă în haine călugăresci și așa-i lăsă dormind în mijlocul câmpului, ear el pune trupul ortacului seu pe căruță și hai cătră casă, unde-l îngropà cu cinste, ca pe un bun crestin ce fusese.

Impĕratul nu sĕ putù destul mira, când vĕdù diminéța trupul hoțului furat, ear' străjile îmbrăcate în haine călugăresci; deci trimise cărți în tóte părți și răvașe în tóte orașe, că cine a făcut lucrul acesta atât de cutezat, și nime nu-l'a prins, se vie la curtea impĕratului că grație capului i-a da și frumósă cinste va căpăta.

Man tâlhariu audì porunca impĕratului, dar' se gândi: óre se mai fac o nefăcută? Decĭ se duse din sus de oraș, unde scia că mere fata împeratului în tótă ḑiua la fântână după apă, se făcù un ghinĕrar mare într'o căruță cu 6 cai și se preumbla p'acolo. Când mergea fata impĕratului cu urcĭórele cu apa, se făcù că-i este sete și cerù apă se bee. Fata se apropià de hinteu se dee ghinerariului apă, dar acela, după ce beù, o trase lângă sine în hinteŭ și hi sĕ mérgă!

Asceptară la curțile impĕratului cu prânḑul până a veni fata cu apa, dar dela o vreme nu mai putură ascepta, deci trimiseră pe cineva se véḑă, de ce întârḑià atâta?

Acela nu află fata nicăiri, gândiai că s'a băgat în pământ.

Cum audĭ impĕratul una ca asta, ĭĭ perì gustul prânḑului și merse și el se-și caute fata. Gâscariul impĕratului, care era cu gâscele chiar în aretul (în apropierea, în giurul)

fântânei, spuse împăratului, că étă domnișóra ducea apă, și un domn mare dintr'un hinteu s'a rugat se-i dee apă, și ea i-a dat, dar' domnul acela a tras'o la el în căruță și s'a cam mai dus.

Audind împăratul și una ca asta, îngălbini ca ceara și dise: Cine s'a afla se-mi aducă fata, de-i holteiu a lui se fiă, cu jumětate împărăția mea, ear de-i însurat îl fac baron și-i dau avere se fiă bun bunilor în veci.

Vestea se lăți lesne, că fata împăratului e furată; vorbele împăratului încă au mers din gură în gură, până au ajuns la urechile luĭ Man tâlhariul. Acum e bine, gândi el, împăratul nu-și póte trage vorba, trebue se împlinéscă făgădașul. El cu fata împăratului se aveau fórte bine, că era frumos tâlhariul, și din minutul când a furat'o trăiau la olaltă ca bărbatul cu muierea; deci i spune mueriĭ, că amù așa cat' se-i dicem — „Mě borésă, uite ce am audit, c'a dis tată-tĕu, că cine s'ar afla se te ducă la curțile lui, de-a fi holteiu — îl cunună cu tine și-i dă jumětate împărăția, ear de a fi însurat, îlŭ face baron și gazdă mare; ce dici tu că ar fi de făcut?

— Ce se dic, respunse fata, hai se mergem, du-mě la el, că el ca împărat nu-și póte călca vorba.

Așa și făcură, se dusĕră la curțile împăratutui, și Mantâlhariu dise: Inălțate împărate, ți-am aflat fata, eată-o aici e.

Impĕratul s'a bucurat tare că-și mai vede fata și că i-o aduce un fecior așa zdravĕn și voinic, care-i vrednic se-i fiă ginere, deci îĭ cunună numai decât, cu atât mai vĕrtos, că fetei-i plăcea de fecior, ear după cununie a urmat un ospĕț și o veselie, cum numai la împărați se pot vedè. La ospeț au fost chemați și părinții și frații mirelui, rotariul și plugariul. Când au vĕdut aceia, cine e ginere la împăratul, mai înlemniră și se uitau unulți unul la altul, cum adecă acela din tâlhariu — precum îl sciau — ajunge la cinste mare? Dar tatăl lor le dise: Hoția

încă-i un meşteşug, care te duce departe, numai rari-is cari îl învéţă cum se cade; de n'a fi născut în planeta hoţiei, de n'a bea mai întâiŭ apă prin gâtlan de lup, şi de n'a avè iarba fiérelor, nu o póte scóte la cale; fratele vostru, Man tâlhariu, tóte însuşirile hoţesci le-a avut, de aceea s'a şi ridicat aşa sus cum îl vedeţi.

După nuntă şi-au spus Man tâlhariu tóte păţeniile lui, şi toţi se mirau de ele, ear după ce sfârşi, împĕratul cel bĕtrân îi dise: Amŭ esci ginere de împĕrat, mâne poimâne vei fi tu împĕrat; decĭ lasă nebuniile la alţiĭ, că ţie nu-ţi mai stă bine a face nebuniĭ!

(Din Bârgâŭ, Transilvania.)

2. Cuvêntul ursitórelor.

Dice că a fost odată un împĕrat, pe care'l chiăma împĕratul vêrde. El era mare vênător, cum sunt mai toţĭ împĕraţiĭ. Odată mergênd la vênat, a dat de urma unui cerb şi s'a tot dus prin ceĭ codrĭ tot după el, până ce l'a apucat nóptea. Acum ce se se sciă el face? Singur era singur, că se zărăştise (perdut) de ómeniĭ lui, întunerec era de puteai tăia cu brişca 'n el. Se suie deci într'un vêrf de copaciŭ şi se uită în tóte părţile, dór' va zări undeva o zare de foc ori de lumină, să se tragă într'acolo. Şi a zărit el undeva, departe, o leacă de lumină, licărind slăbuţ, şi s'a coborît din copaciu şi s'a dus într'acolo. Într'un târdiu a nimerit la coliba unui om serac, unde pe vatră licăria o zăgnată de foc, ear în pat se trudiă o muiere bolnăvită. Afară ploua ca din cofă şi tuna şi fulgera de gândiai că atunci e sfârşitul lumiĭ.

— Faceţi bine, ómeni de omeniă, şi mĕ lăsaţi de mas la voi, că uite am rĕtăcit prin pădure, afară-i întunerec şi vremesce, de nici cânele se nu-l scoţi afară.

La bieții ómeni le era silă se aibă om strein în casă chiar când muierea era bolnavă, dar le era și milă se alunge un creștin în cap de nópte și pe o vreme ca aceea; deci l'au lăsat să se culce pe o lăvicióră, lângă feréstră. Ei nici nu 'și aduceau aminte, că acela se fiă chiar împĕratul.

Nu mult după aceea muierea născù o fetiță frumósă, ear după aceea pe toți îi cuprinse somnul. Impĕratul însŭ, care era dedat a dormí în paturi moi împĕrătesci, nu putù adormí pe lavița cea tare de lemn, ci se totŭ întorcea de pe o parte pe alta, pănă colo ce cântă cocoșul de miedul nopții. Atunci veniră ursitorile la feréstra bordeiului și începură a ursí; una díse: fetița asta va fi cea mai frumósă și cuminte muiere din tótă împĕrăția; a dóua ursitóre ursì: fetița asta va trece prin mari necasuri, dar tot va scăpa odată la bine; a treia ursitóre ursì: Când va fi de dóuĕdeci de ani, s'a cununa cu feciorul împĕratului verde, ear împĕratul de supĕrare s'a spânzura chiar în acĕ zi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

După ce și-au gătat vorbele, au sburat dela feréstră și nu s'au mai întors. Impĕratul audise bine tóte vorbele lor; deci, ce nu putù dormí pănă 'ntr'aceea, de aici încolo nici atâta nu putù. Tótă nóptea 'și frĕmêntă mintea, ce se facă, cum se dregă, ca cuvêntul ursitórelor se rĕmână de minciună. In ziori de zi se desceptară și ómenii. Ei nu auziseră nimic din vorbele ursitórelor. După ce se scormoniră din așternuturi, împĕratul le díse: Uitați-vĕ, ómeni buni, voi sunteți sĕraci și tineri, Dumnedeu vĕ mai póte da copii, sĕ-mi dați voi mie copila acésta, că uite eu sunt bogat și nu am nice un copil, o cresc ca copilă de suflet și voiu înzestra-o, când va fi mare, după cum s'a cădé.

Ómenii la început nu se învoiră, dar după ce le mai dete și o pungă de bani, primiră punga și dedură copila.

Impĕratul o luà în brațe, așa înfășiată cum era, și plecà cu ea prin pădure. Când ajunse între nesce tufe dese: huzdup! aruncà pe biata copilă acolo și-și gândì: Acum se vĕd, cum vei fi tu nora mea?!

Nu mult după aceea trecù prin acel loc doftorul împĕrătesc, care căuta pre împĕratul, cum s'a fost zĕrăstit de eri de cătră olaltă şi nu mai deduse unul de altul. Când fù pre lângă acel tufiş, i se părù că aude glas de copil mic; caută 'n drépta, caută 'n stânga, nu vede nimic; dă cu un picior nesce tufe de fragă în lături, adecă un copil mic înfăşiat. Doftorul se bucurà fórte de copil, de oparte că era bogat şi nu avea nici un copil, de altă parte că copilul era frumos şi da semne de sănătate. L'a dus deci cu sine acasă, nici n'a mai căutat pre împĕratul, c'a sciut că-'l caută destui. Pe acele vremi împĕratul avea numai un copil, un fecioraş ca de trei ani.

Preste vre-o şese anĭ doftorul face un prând mare, la care chiamă şi pe împĕratul cu împĕrătésa şi cu prunc cu tot, că numai cu un prunc i-a fost dăruit Dumnedeu în tótă viaţa. Bĕtrânĭ se ospĕtară şi mâncară şi beură, după cum li agodul (obiceiul) lor, ear copiiĭ se jucară la olaltă tótă diua, adecă copilul împĕratului cu fetiţa doftorului. Când fù de cătră séră, când merse împĕratul acasă, întrebà unde-i e copilul? adecă el se juca prin grădină cu fetiţa doftoruluĭ. — „Ce fetiţă frumósă ai Doftore!“, dise împĕratul cătră doftor, când veniau copiiĭ din grădină, — „de câţi ani va fi? că'i mai cât şi copilul nostru de mărişóră!“

— E chiar de şese ani, înălţate împĕrate, am aflat-o în pădure, sciĭ când s'a fost zărăstit înălţatul împĕrat, de 'l căutam în tóte părţĭ.

— Aşa? întrebă împĕratul.

— Aşa, înălţate împĕrate! rĕspunse doftorul.

Cine s'ar fi uitat atunci la împĕratul cu băgare de sémă, ar fi vĕdut, că a îngălbinit odată la audirea vorbelor estora, dar curênd şi-a venit în fire şi s'a dus acasă povestind cu împĕrătésa, ca şi cum nu s'ar fi întêmplat nimic. Dar pre împĕratul îl rodea un vierme la inimă: cuvêntul ursitórelor! şi-i făcea multă supĕrare şi copilul, că de când a vĕdut pe copila doftorului, în tótă diua trebuia sĕ mérgă

barem odată se o vadă. Vĕdênd împĕratul cum stă lucrul, îşi făcù un plan în gândul lui şi chiămă pe doftorul şi pe doftoriţa la el şi le dise: „Sciţi ce, dumniavóstră? Copiiĭ aceştiia trăesc prea bine la olaltă, ar fi pĕcat de Dumnedeu sĕ-i despărţim, hai sĕ-i creştem la olaltă, apoi mai departe — ce s'a îndura Dumnedeu, aceea va fi. Lăsaţi voi copila se şédă aicĭ la curţile mele, vor mai merge şi pe la voi când va fi vreme mai mândră, şi ér vor veni împreună, barem acum se aibă parte de bine până nu cunosc binele şi rĕul, că colo când l'or cunósce, nu li-a mai scăpa a-şi face dile bune.“

Doftorul şi doftoriţa s'au învoit, şi din minuta aceea copila fù dusă în curţile împĕratului şi crescută, ca şi când ar fi chiar de împĕrat. Şi o ţinù împĕratul cât o ţinù, ér într'o diminéţă, când se sculă copilul, nu o mai află; deci întrebă pe tată-seu, unde-i este prietina? Şi el rĕspunse, că á trimis'o la scólă în orasul vecin, şi copilul credù, cu tóte că nu era adevĕrat, deore-ce chiar în acea nópte o înfundase împĕratul într'o bute mare şi o lăsase pe Dunăre la vale, ca sĕ se prăpădéscă şi sĕ nu se împlinéscă vorba ursitórelor. Dar una gândim noi, şi alta face cel de sus; butea s'a tot dus pe apă 'n jos hai di hai, până colo la móra împĕratului, acolo hai pe jilipuri; şi morariĭ cum vĕdură butea o prinseră şi o duseră în móră, apoi o desfundară se vadă ce-i în ea. După ce dădură de copilă, se bucurară cu atâta mai vĕrtos, că morăriţa nu avea nici un copil. Dar scurtă li-a fost bucuria, căci preste câte-va dile trimise împĕratul la móră cu grâu de tómnă câteva care, ca se-i facă fărină pe iarnă şi cu carĕle se fîstică şi copilul împĕratului, ca copiiĭ pe vĕrful sacilor; şi când fù la móră — cum îşi vĕdù prietina, îndată o cunoscù şi nu se mai despărţi de ea, trebuì se mérgă cu el acasă pe vĕrful sacilor, după ce gătară curteniĭ de măcinat.

Când iĭ vĕdù împĕratul pre amêndoi în vĕrful carului, încremeni odată, de óre-ce el credea, că de mult e înne-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

cată. Acum prinse a crede, că totuşi de cuvêntul ursitórelor nu se póte feri, deci s'a lăsa în mâna sorţii. Aşa mai stătură copiii la olaltă până era el ca de 13 şi ea ca de 10 ani, atunci împĕratul făcù dóuĕ inele de aur cu adimante, le dete la fie-care câte unulŭ şi le dise: „De adĭ încolo sunteţi despărţiţi pe 10 ani de ḑile, în vremea asta fie-care din voi are sĕ înveţe cele de lipsă pentru traiul vieţei; tu copile vei merge în oraşul cutare la regementul cutare şi-'i învĕţa bine trebile cătuniei, ér tu copilă vei merge în oraşul cutare la soru-mea, acolo-i învĕţa trebile, care se ţinŭ de o bună găzdóiă, carea cu vremea vrea se fiă împĕrătésă. Vedeţi însĕ se nu vĕ pierdeţi inelele, că de adi în ḑece ani, care s'a ivi înaintea mea fără inel, va plăti cu capul cutezanţa lui şi necredinţa cătră celalalt."

Copilul a şi fost trimis departe la un regement, ear fata în altă parte, într'un oraş, la o soră de ale împĕratului verde. Eară împĕratul verde a scris la soru-sa carte, cum-că în 10 ani de ḑile sĕ ţină copila aceea şi se o înveţe cum scie ea mai bine, că uite are sĕ-i fiă noră, ear preste ḑece ani nesmintit se fiă cu copila de faţă la curtea împĕrătéscă. Mai scrisu-i-au fost în carte se facă cumva şi inelul de adimant al copilei se-l fure şi se i-lu trimeată lui, dacă numai i-ar fi cu putinţă.

Copilul învĕţă la regement tóte lucrurile cătunesci, adecă cum se omori mai iute şi mai cu spor cât mai mulţi ómeni buni de muncă, cum se lăşi mame fără copii, muieri veduve, fete fără drăguţi şi copii orfani, şi alte lucruri de pănura asta, ear fata învĕţa a tórce şi a cóse, a ţese şi a face de mâncare şi alte lucruri, ce se ţin de o bună găzdóiă. Când se mai împliniau ceĭ ḑece ani, într'o diminéţă, până frĕmêntă o covată de pită, îşi puse inelul pe un scaun lângă ea, şi când dă a-l căuta, după ce isprăvi cu frĕmêntatul, nici se fii întrat în pământ nu s'ar fi putut ascunde mai pogan. Căutatul'au în drépta, rĕscolit'au în stênga, colbuit-au tóte, rĕsturnat-au paturile şi nu-i mai

dedură de urmă. Nu-i, şi pace! Fata era grozav de supĕrată, sta se între în pămênt de supĕrare după inel, dar mătuşe-sa — că mătuşe dicea la sora împĕratuluĭ — mătuşe-sa o mângâia din gură, ear dela inimă 'şi dicea: „Numai de una ca tine-i vrednic nepotul meu? Se iee el o sărăntócă când póte lua o fată bogată de crăiu ori de împĕrat? şi pentru ea să se spândure scumpul meu frate? Nicĭ odată!“ Şi deci pachetă inelul cel de adimant, pre care chiar ea l'a fost luat, până a frĕmêntat fata pita, şi-'l trimise numai decât fratelui ei, împĕratului verde, că precum se vede, ei erau sfătuiţi într'ascuns, numai ei amêndoi, ce au de a face, şi cum? Împĕratul se bucură fórte la vederea inelului, îl căută cu băgare de sémă şi după ce vĕdù că-i chiar acela, care il'a dat el înainte cu 10 ani, merse la ţermurile Dunărei singur singurel şi făcù zvêrr! cu el în Dunăre. Acum era împăcat în gândul lui cel negru, 'scia numai un lucru, că preste câteva sĕptĕmâni vin copii acasă şi că cel fără inel va fi judecat la mórte, căci n'a pĕstrat inelul de credinţă. Pentru acel lucru a şi poruncit să se facă spândurătorĭ lângă Dunăre, ca cel necredincios se-şi iee osînda, după vrednicie.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La timpul hotărît veniră amêndoi copiiĭ acasă; el voios înaintea unui regement de călărașĭ, şi ea grozav de supĕrată, fără inel. Pe diua sosirei a fost hotărît împĕratul ospĕţ mare, împreunat cu veselie, cum nu s'a mai pomenit, că are să-şi însóre feciorul.

După ce au ajuns amêndoi la curtea împĕrătéscă, păn'a nu se întâlni, se puseră fiă-care se dea probe despre hărnicie; el diregea şi învĕţa călărașiĭ, ea întră în bucătărie (cuină), se facă ea cu mâna eĭ bucatele de prând. Intr'o covată mare află fata o mulţime de pesci próspeţi prinşi din Dunăre, deci — până una alta — prinse a curăţi la ei. Adecă abia curăţi doi trei, şi încremem de bucurie; în fólele unei ştiuce află inelul ei cel de mirésă. Indată

îl băgă în deget și lucră bărbătesce mai departe, mulțemind lui Dumnedeu în gândul ei, că nu o dă pierdărei.

Intr'aceea împĕratul cu ministriĭ ținea sfat mare. Póte se fiă nuntă, póte se fiă mórte, dicea împĕratul, că uite, amu-'s dece ani, când i-am trimis în lume la învĕțătură, eu i-am logodit și le-am dat câte un inel de adimant la fie-care unul ca și altul, dar le-am spus, că acela, care-'mi vine fără inel, plătesce cu capul cutezarea; am și poruncit de s'a făcut spânzurătorile, ca de nu s'a ținut careva de poruncă, sĕ-și iee pedépsa, că un împĕrat nu se póte lăsa de minciună.

— Sĕ trăéscă înălțatul împĕrat! strigară ministriĭ, că bună hotărîre a adus, așa se fie după cum a chibsuit înălțimea sa.

Apoĭ au trimis după fecior la regement, și a venit îmbrăcat în haine de generar și cu inelul cel de adimant în degetul cel mic, că amú nu-i mai era bun în alt deget, că în 10 ani se făcuse din copil ce fusese un voinic numai ca el. După ce împĕratul și ministriĭ 'i căutară inelul cu de-a-mĕruntul și-'l aflară că'i tot cel de amu-'s dece ani, se bucurară fórte.

Acum venì rêndul feteĭ. Pe ea o aflà porunca în bucătărie, făcênd plăcinte pe lespede. Atâta era ea de mândră cum s'a fost rumenit colo la foc cocând la plăcinte, de se mai fi avut doi ochi se te uiți la ea. Cum întrà iĭ căutară și ei inelul, și aflând că-'i tot cel de amu-'s dece ani, se bucurară fórte, cu deosebire feciorul. Era însĕ unul care sta mirat și îngândurat cu inelul în mână, și acel unul era împĕratul. El nu putea cuprinde cu mintea: cum acel inel a putut se easă din fundul Dunăriĭ!? S'a făcut însĕ că se bucură și el, dar numai el își simțià pĕtra cea de móră la inimă.

Incă în acea di chiămară pe popa și-'i cununà după legea creștinéscă, apoi se puseră la ospĕț. Impĕratul însĕ colea când sĕ striga cinstea, până nu se împrăscia meseniĭ, au dis cu glas lămurit: Cinstiți meseni! Sĕ sciți, că de adi

în colo feciorul meu este împĕrat în locul meu, nora mea este împĕrătésă că-'i vrednică se fiă, de órece ursitorile i-au ursit se fiă cea mai frumósă şi mai cuminte muiere în împĕrăţia mea; eu mi-am trăit traiul, mi-am mâncat mălaiul.

Mesenií au strigat: Sĕ trăéscă! Ear el a eşit până afară, şi de mânios ce era că n'au putut împedeca hotărîrea ursitórelor, s'au spânzurat chiar în spânzurătorile, ce le făcuse pentru noru-sa. Aşa s'aŭ împlinit şi ací, ca în tot locul, cuvêntul ursitórelor.

(Din Bârgâŭ, Transilvania.)

3. Pasĕrea cântă, domniĭ dorm.

A fost odată, ce-a fost, că de n'ar fi fost, nu s'ar povestí, că nu m'aş da a minţí, ca purecile-ar plesní; sări purecile pe părete, mai mincinos cel ce nu crede, sări purecile sus pe grindă, mai mincinos e cel din tindă.

A fost odată un împĕrat fórte bĕtrân, dar atât de bĕtrân, că de-abia mai putea âmbla de bĕtrâncţe, şi de murit nu putea se móră, că-i era ursit de ursitóre, că el nu va murí până când va auḑí glasul dela „*Pasĕrea cântă, domniĭ dorm*“. Şi ar fi voit bietul împĕrat se móră, că vedea el bine că-i numai spre greutate la căseni şi lui-şi, dar înzădar, mórtea la el nu vrea se vină, fugia de el ca dracul de tămâiă. Dacă vĕḑù împĕratul că vorba ursitórelor e vorbă sfântă, chiămă pe cei doi feciori mai mari ai sĕi şi le ḑise: „Dragiĭ tatiĭ, eu nu mai pot de bĕtrâneţe, nici nu vĕḑ, nici n'aud, nici nu mai pot umbla fără numai ca o rimă, cu un cuvênt: sunt om — neom, dar de murit nu pot până voiu auḑi glasul dela „Paserea cântă, domniĭ dorm“. Drept aceea, vĕ puneţi şi ridicaţi o biserică cu 12 uşi, cu 12 altare, cu 12 zăbrele de cătră sfântul sóre, şi în biserica aceea apoi-'mi aḑuceţi pasĕrea cea de aur din lumea de aur, care când cântă — domniĭ dorm, şi cum voiu

audi-o cântând, voiu adormi și eu, ear voi veți rămâné în locul meu și veți împărți împerăția frățesce, în dóuĕ.

— Dar mie ce mi-a rĕmâné, tată? întrebă Cenușotca din cenușă; că trebue se sciți, că împĕratul avea trei feciori, doi mai mari, sfătoși și fălоși, ear unul mai mic, mai nebăgat în sémă, care mai mult ședea pe vatră în cenușă, din care pricină îi și ziceau Cenușotca.

Impĕratul zimbi a rîde, când audi pe Cenușotca întrebând, că lui ce-i va rĕmâné, și-i dise: Ție, dragul tatiĭ, ți-oiu lăsa vatra cu cenușa.

Bine, bine, gândi Cenușotca, numai mĕ tĕm c'a fi altmintrelea.

Feciorii cei doi mai mari se apucară de lucru, aduseră meșteri mari și le porunciră se facă o biserică, cum sĕ nu mai fiă alta în tótă lumea. Și făcură meșterii dupăcum le fu porunca, dar acum unde-i pasĕrea? Se pun feciorii cei mai mari și merg la stavă, își aleg fiăcare câte un cal, își iau merinde, haine și bani de cheltuélă, își iau rĕmas bun dela împĕratul și plécă în lume, după pasĕrea cea de aur, care *când cântă, domniĭ dorm.*

După ce remâne împĕratul numai cu Cenușotca acasă, se ridică Cenușotca din cenușă și dice: Tată! fără mine puțină ispravă vor face frațiĭ mei; mĕ duc și eu se-i ajung și se mergem împreună.

— Ba tu te ogóie în cenușa ta, dise împĕratul, că de n'or face ei ceva ispravă, tu de puțin folos le vei fi.

— Ba mĕ duc, tată. Și se spălă Cenușotca, și se îmbrăcă omenesce ca un fecior de împĕrat, de mai nu-l cunosceai, și se duse la stavă și se uită printre cai, și-și puse ochiĭ pe o épă albă, rea, numai óselе de ea și încă de-a fĕta; asta mi-oiu lua-o, dise Cenușotca, că adi mâne fată și-i omor mânzul aci, ear cu ea pornesc la cale; că și de voiu rătăci, ca va trage acasă la mânzul ei, și așa nu m'oiu prăpădi. Așa și face, prinde épa și o duce acasă, și cum o duce, cum fată un mânz cu șése picióre. Și mânzul

cum vine pe lume prinde a vorbi: Drag domnul meu, nu mĕ omorî, că de bun ajutor ţi-oiu fi, fără mĕ îngrópă în gunoiu şi mĕ ţine îngropat trei ḑile, ear în ḑiua a treia mĕ scóte afară şi-mi dă o trocuţă de ovĕs şi trei trocuţe de jar, apoi se plecăm la cale, că ce-om face noi doi, n'or face fraţiĭ tĕi. Şi Cenuşotca a ascultat de mânz, l'a îngropat în gunoiu de numai capul îi era afară, sĕ nu se înnăduşe, şi l'a ţinut acolo trei ḑile, ear după aceea l'a scos şi i-a dat o trocuţă de ovĕs şi trei de jar. Şi s'a scuturat odată mânzul şi a rânchezat odată de s'a rĕsbunat, şi se făcù, frate, vĕḑênd cu ochiĭ, din mânz mic şi neputincios, un cal cum numai în poveste mai poţi afla, şi a ḑis cătră Cenuşotca: Acum urcă-te drag domnul meu pe mine şi-mi poruncesce cum se merg: ca vêntul, ori ca gândul?

Ear Cenuşotca, fecior cuminte, îşi luà cele de lipsă de drum: merinde, haine şi bani, apoi sărutà mâna tătâne-sĕu şi-i ḑise: Rĕmas bun, tată, se sciĭ că fără ispravă nu mĕ întorc.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Dumneḑeu se-ţi ajute, fĕtul meu, fără eu tot gândiam, că mai bun loc aveai tu aici, în vatră, în cenuşă, decât în lume la vitejiĭ; pentru vitejiĭ sunt fraţiĭ tĕi, că sunt mai bĕtrâni şi mai firetici. — Bietul bĕtrân, nu-şi putea vedé feciorul bine, că era mai orb, că de l'ar fi vĕḑut bine, de bună sémă nu vorbia aşa, că acum Cenuşotca era un voinic de mai nu-l cunosceai: se gătise şi se întinsese ca struna.

Destul că Cenuşotca luà calul de doloji şi-l duse pănă afară din oraş, ear când fu afară din oraş, se aburcà pe cal şi ḑise: acum drag căluţul meu, se mĕ duci ca gândul, că fraţiĭ mei de mult au plecat de acasă, şi eu vréu sĕ-i ajung, se mergem împreună. Ear calul a rĕspuns: Ţine-te stăpâne bine şi lasă în grija mea! Apoi se aruncà odată în înaltul ceriului şi de acolo vĕḑu pe cei doi fraţi ai lui Cenuşotca, apoi se lăsà la largul pământului, şi merse, şi merse de rêndunéaua că-i rêndunea, dar de el nu se putea

ţiné, mergea ca săgeata, şi într'o clipită au fost ajuns înaintea fraţilor lui la o fântână mândră sub un pĕr mare, pe unde aveau se trécă şi fraţiĭ lui negreşit. Acolo se cobóră de pe cal, îşi adapă calul şi-l lasă se pască, ear el scóte merindea din traistă şi prinde a mânca. Intr'aceea sosesc şi fraţiĭ lui, şi cât de mare le fu mirarea când îl aflară aci, precând credeau că el este pe vatră în cenuşă. — Ei, da ai ajuns şi tu? întrebă cel mai mare. — Da, am ajuns cam cu anevoiă, dar era se-mi spetesc calul, aşa l'am alĕrgat, temĕndu-mĕ că nu ve voiu ajunge. Acuma-mi pare bine că ne întîlnirăm, că vom merge împreună. — Na, hai dar cu noi, ḑise cel mai mijlociu; ce mai stai dară, dacă vrei se viĭ cu noi? — Trebue se mai stau o lécă, că e obosit calul preste mĕsură, dar poposiţi şi voi, ca se mergem apoi împreună. — Da veḑi bine că vom mai umbla atâta poposind şi *mocoşind* ca tine, ḑic cei mai mari; aci nu-i vorba de umblat după *popasuri* şi după *mocoşeli*, ci-i de *călcâiat* la drum; de vrei — viĭ, de nu trĕba, ta, că noi mergem, nu mai stăm la umbră. — Apoi mergeţi dar, că şi eu voiu ajunge, ḑice Cenuşotca, întinḑându-se a lene la umbră, ear calu-i păscea la *troscoţel* de pe marginea drumului, de-ţi era mai mare dragul se te uiţi la el.

Fraţii cei doi au mers tot într'un suflet pănă au dat că drumul se împarte în dóuĕ: unul mergea spre drépta, altul spre stânga. Acolo era ŭn stĕlp, şi pe stĕlp sta dóuĕ table, pe tabla din stânga sta scris: drumul ĕsta duce spre perḑare, pe tabla din drépta sta scris: drumul ĕsta duce spre noroc. Ce se gândesc fraţii şi ce vorbesc, destul că schimbă tablele, cea din stânga o pun în drépta şi cea din drépta în stânga. Într'aceea numai vĕḑ că şi Cenuşotca ciop! e aci.

Uite, frate, ḑic cei mai mari, aci avem înainte dóuĕ drumuri, drumul ĕst din drépta-i scris pe tablă că duce spre perire, noi suntem doi, nu te vom lăsa pre tine singur se mergi spre el, ci vom merge noi, că ori cum dar doi îs'

mai mulţi decât unul, ear tu fiind singur se mergi pre drumul ĕst din stênga, care-i scris pre cum veḑi că duce spre noroc.

Aşa se fiă, ḑise Cenuşotca, şi apucară: cei doi în drépta, ear el în stênga.

Cei doi fraţi au tot mers pe drum înainte, până ajung la curţile împĕratului roşu. Acolo îi primiră ca pe nesce copiĭ de împĕrat, cu mâncare, cu beutură şi cu voiă bună; ear după ce se ospĕtară, le spuse împĕratul roşu, că cine vine la casa lui, trebue se jóce cu fiica lui un joc, ear de n'a putea juca cât fata lui, îl bagă în temniţă pe viaţă, şi de va juca până sĕ se oboséscă fata, — atunci capĕtă fata de soţie şi jumĕtate împĕrăţia zestre, ear după mórtea lui — tótă.

Fraţiĭ ceşti doi se bucurară, că aşa lesne póte unul din ei ajunge la nevastă frumósă şi la atâta potop de zestre; că ori cum, dar o jumĕtate de împĕrăţie nu-i lucru puţin. Deci cel mai mare prinde a juca cu fata, bâncile ḑiceau de gândiai că le calcă, şi ei jucau; şi jucară, şi jucară, până odată ḑice fata: stăi o leacă, că mĕ strînge un păpuc. El prostul, o lasă. Ea merge în altă casă şi-şi trage alţi păpuci fermecaţi, cu care nu se mai putea obosí. Şi vine aşa, şi jócă, şi jócă cu feciorul cel mai mare al împĕratului celui bĕtrân, până îl face pîc de apă, în urmă el cade de pe picióre ca mort. Apoi o apucă la joc feciorul cel mijlociu al împĕratului celui bĕtrân, şi şi cu acela atâta jócă până cade de obosit. După aceea împĕratul roşu îi bagă într'o temniţă şi-i ţine robi legaţi pe veci.

Cenuşotca, după ce a rĕmas de fraţiĭ sei la crucile acelea de drum, s'a luat pe drumul din stânga, şi s'a tot dus, s'a tot dus, până a ajuns la o pădure mare. Când a ajuns acolo, a ḑis calul: Acum drag stăpânul meu, ia-ţi merinde pe trei ḑile, că prin pădure de-om merge, ne mânânca lupiĭ şi urşiĭ; de-om merge prin nori, ne mânâncă bălaurii, deci trebue se mergem prin văzduch pe de asupra

BCU Cluj / Central University Library Cluj

norilor. Și așa a făcut Cenușotca; dela o crișmă, ce era aprópe de pădure, și-a luat merinde, mâncare și beutură, se-i ajungă trei ḑile, apoi s'a urcat pe murgulul lui și hi la drum! Ear calul s'a avêntat cu el pe de-asupra norilor, și a tot mers prin vĕzduh pănă au ajuns în ţéra de aramă. Acolo, la un pod de aramă, se coborî Cenușotca de pe cal, ear calul se dedù preste cap și se făcù un păr de aramă. După ce mai întâiu își scosese Cenușotca din urechia calului un rênd de haine de aramă și se îmbrăcase cu ele, apoi luà parul de-a uměr și merse mai departe pe jos, pănă ajunse la o fântână. La fântână șeḑù și poposi și prinse a mânca ceva din merindea ce o avea. Dar nu mult stătù acolea, că îndată veniră nesce zine după apă și vĕḑêndu-l fugiră înapoi și spuseră stăpânei lor, că un voinic frumos șede la fântână și mânâncă. Împĕrătésa de aramă numai decât se urcă într'o căruţă de aramă cu patru cai de aramă, și porunci cocișului se o ducă la plimbare către fântână. Într'o minută a fost acolo, a luat pe Cenușotca lângă ea și l'a dus la curţile ei, unde l'a ospĕtat crăiesce, cu mâncări și beuturi scumpe. După ce se ospĕtară, ḑise Cenușotca: Nu cumva e pe la domniavóstră paserea, care când cântă domniĭ dorm?

— Nu voinice, ḑise împĕrătésa, nu e la mine, că numai mai eri alaltăeri am cinstit'o la soru-mea, care-i împĕrătésă în ţéra de argint.

— Atunci, ḑise Cenușotca, chiar acolo o se merg după ea.

— Acum se supĕrà împĕrătésa, îi părù rĕu că i-a spus, și prinse a-i ḑice: sciu bine că nu-i mai abate altu pe la noi, că soru-mea e mai frumósă și împĕrăţia-i e mai bogată. Ear Cenușotca rĕspunse: Nu te supĕra, eu trebue se merg pănă unde voiu da de pasere, dar se sciĭ că de bună sémă pe aici voiu veni când m'oiu întórce către casă. Apoi își luà rĕmas-bun, și cu parul cel de aramă de-a uměr merse pănă nu mai zărì curtea împĕrătesei; apoi dădù parul de trei ori preste cap și i-se făcù ear cal și

merse mai departe călare. — Și se tot duse, se tot duse, până ajunse la un pod de argint. Aci întrà în țéra de argint. Ací ear a stat calul în loc și a ḑis: Drag domnul meu, bagă-ți mâna în urechia mea și-ți scóte un rênd de haine de argint și eu m'oiu face eară bâtă de argint și mĕ du de a uměr până mai încolo, unde este o fântână, acolo apoi vom sta și vom poposí. Și așa făcù Cenușotcă, scóse un rênd de haine de argint din urechia calului, le îmbrăcà, și după ce calul se întórse preste cap și se făcù bâtă, — luà bâta de-a uměr și merse până dețe de o fântână, acolo se puse la umbră și prinse se ameḑeze. Nu mult stătù acolea, și numai ce vĕḑù că vin nesce ḑine se ducă apă, și cum îl vĕḑură, o tuliră înapoi la curțile crăiesei, că ele erau fróiele (fete de casă) ei, și-i spuseră, că uite la fântână poposesce un voinic frumos tot în haine de argint. Cum auḑì crăiésa, îndată poruncì cocișului se prindă șése cai la un hinteu și porni la preumblare cătră fântână. Când vĕḑù pe tiner atât de frumos, îndată-i căḑù drag la inimă și-l rugà sĕ se suie și el cu ea în hinteu. El, din firea lui, bag-sémă n'a fost tocmai gingaș de fete frumóse, n'a așteptat sĕ-l cheme de dóuĕ ori, — vorba ĕluia: dintr'o vorbă abia se-'ndóie, își luà bâta cea de argint și se suí în hinteu lângă crăiasa. Și s'au dus tot povestind până au ajuns la curțile ei, ér acolo au întrat în lăuntru și s'au ospĕtat crăiesce. După ce s'au ospĕtat, a spus Cenușotcă crăiesei, că uite după ce umblă și de unde vine. Ear ea i-a spus, că bucurósă i-ar dà pasĕrea carea când cântă, domniĭ dorm, dar e la soru-sa cea mai mică, care-i împĕrătésă în țéra de aur.

— Atunci trebue dar se mĕ grăbesc până acolo, dar de voiu puté-o căpăta, că altcum bietul tata numai se trudesce, nici móre, nici trăesce, că așa i-au ursit ursitórele, că el n'a putea muri până va auḑì glasul pasĕrei celei de aur, care când cântă, domniĭ dorm.

— O! Atunci sciu, că nu ne mai vedem, ḑise crăiasa, că soru-mea e mai frumósă și mai bogată decât mine.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Ba de bună sémă pe aici voiu veni, ḑise Cenuşotca, apoi îşi luà rĕmas-bun şi bâta de-a umĕr şi se duse tot pe jos pănă eşì din oraş. Acolo ear dădù bățul de trei ori preste cap de se făcù cal, apoi se suì pe el şi se duse ca gândul, pănă ajunse la un pod de aur. Aci întrăm în ţera de aur, stăpâne, ḑice calul, dă-te deci jos, scóte-ţi din urechia mea un rênd de haine de aur, ear eu m'oiu face un băţ de aur, şi mĕ ia de a umĕr şi se mergem pănă mai încolo, unde este o fântână, acolo apoi vom poposí şi va fi ce-a da Dumneḑeu. Aşa a făcut Cenuşotca. Dar puţin se odichnì, şi numai vĕḑù că se apropie nesce ḑine se iee apă, dar cum îl zăriră, o tuliră în ruptul capului cătră casă şi spuseră stăpânei lor, — care era chiar împĕrătésa ţĕrei de aur, — că uite ce voinic frumos zăriră poposind la fântână, din care pricină nici nu se apropiară se-şi ia apă, ci se reîntórseră cu vasele góle. Împĕrătésa numai decât porunci se-i prindă opt cai la hinteu se vaḑă ea, cine cutéză a întra în împĕrăţia ei, fără scirea şi învoirea ei? Trebue se scim, că pănă într'acelea făptură bărbătéscă în ţerile acelea nu fusese. Dar nu ḑóră de măniósă că-i calcă voinicul ţéra a plecat ea, ci eac'aşa, se vaḑă cum îs voiniciĭ. Deci numai decât plecà. Curteniĭ gândeau că ce o sĕ facă cu strĕinul, care a cutezat a-i călca ţéra éc' aşa fără scirea şi învoirea ei. Când colo, preste vr'un ceas, ce era se le vaḑă ochiĭ? Voinicul cel frumos în haine de aur şi cu o bâtă de aur venia în hinteu lângă împĕrătésa! Şi cum ajunge acasă, încep la ospĕţ şi la traiu bun, colea ca la împĕraţi, trei ḑile şi trei nopţi au tot benchetuit, de era cât pe aci se uite Cenuşotca, a ce venise atâta cale, de nu-i aducea aminte calul. Nici nu-i de altcum nici o minune, că lângă împĕrătésa ţĕrei de aur fiind, nu stau bun că nu ţi-ai uita şi numele. Apoi el încă era ḑóră voinic, nu sânge de bróscă! Dar după ce-i aduse murgul aminte, numai decât ḑise cătră împĕrătésa: Înălţată împĕrătésă şi draga mea, noi ne ospĕtăm, dar nu mĕ mai întrebi, de ce am venit pe aici?

— Atunci împĕrătésa se cam supĕră şi dise rîdĕnd cu gura jumĕtate: Dar nu pentru mine ai venit? Frumos dela tine, adecă tu mai ai pe cineva? Şi totuşi vii sĕ mĕ amăgesci!

Acum vĕdù bietul Cenuşotca, că rĕu începuse vorba, dar îndată-şi trase séma şi-i rĕspunse: Nu te supĕra, lucrul stă aşa şi aşa, eu la tine am venit se te petesc se vii cu mine în ţéra nóstră, dar se aduci apoi şi pasĕrea cea de aur, care când cântă, domnii dorm, că uite cum stă lucrul cu bietul tata.

— Acum ne mai înţelegem, dise împĕrătésa, acum venişi de acasă, dar mai înainte era cât pe aci se mĕ supĕr pe tine.

După aceea, cu puterea cea nesdravănă a calului sĕ adună tóte avuţiile ei într'un mĕr de aur, ea îl pune în buzunar şi plécă cu Cenuşotca şi cu pasĕrea cătră ţéra lui. Dacă ajung în ţéra de argint, duc şi pe crăiésa ţĕrei de argint cu ei, după ce-i făcură şi avuţiile ei într'un mĕr de argint şi-l băgă ea în buzunar. Tot aşa făcură şi în ţéra de aramă, şi se luară la drum. Când au ajuns la pădurea aceea, care-i despărţia de lumea asta, era greu se o trécă, că acum erau mai mulţi, erau patru, şi toţi numai cu un cal, cu calul lui Cenuşotca puteau trece, că prin pădure cale de căruţă nu era, se pótă merge tot cu hinteele, cum veniră până aci. Dar ce se gândesce Cenuşotca? Pasĕrea odase patru óuĕ. Deci se pune şi aruncă un ou de acelea jos, şi din el, cum sĕ sparge, se face o furcă de aur, cu caier de aur, cu 12 fuse de aur şi cu scaun de aur şi torcea singură fire de aur; după aceea aruncă alt ou jos; din acesta se făcù un resboiu (stative) de aur, cu fire de aur, cu fuscĕi, brâgle, iţe, spată, tălpigi, suli cu tóte de aur, care ţesea singur pânză de aur. Apoi aruncă al treilea ou jos, şi din el se făcù o mésă, dar mésa lungă şi lată cât vedeai cu doi ochi, ba dóră chiar trei ochi se fi avut şi şi nu o puteai odată cuprinde cu ei, atât era de posnită,

și încărcată cu feluri de mâncări și beuturi; în urmă aruncă oul al patrulea, și din acela eși, o mulțime de cătane câtă frundă și iérbă, ba încă mai mult cu trei. Și se puseră cătanele la mésa cea mare și mâncară și beură cătănesce — și cine scie bea și mânca bine ca cătana? numai se aibă de unde! Și după ce se săturară, își aprinseră țigări și afumau cu ele ca turciĭ, apoi întrebară pe Cenușotsa: drag domnuțul nostru, ce poruncă ne dai?

— Se-mi faceți prin pădurea asta drum de țéră, drum bătut, se putem trece omenesce cu căruțele prin ea.

Și cătanele se pun la lucru bărbătesce; pădurea mare, dar și cătane erau atâta spuză, de tot câte patru—cinci trebuiră sĕ se pună la câte un lemn se-l taie, că erau mai multe cătanele ăt lemne în pădure, că dóră v'am spus că erau câtă frundă și iérbă, ba încă mai mult cu trei. Apoi Cenușotca prefăcĕ cătanele într'un ou de aur, mésa în alt ou de aur, résboiul în alt ou de aur și furca în alt ou de aur și tóte le bagă în sin, după aceea se pun în cele trei hinteiuri: el în hinteul cel de aur cu împĕrătésa țerei de aur, și cu pasĕrea cea de aur și cu bâta cea de aur, care era calul lui; după ei venia hinteul cel de argint, în el crăiésa țerei de argint cu un mĕr de argint, în care-și avea bunătățile ei, și cu fróiele ei, ér mai îndĕrĕpt era hinteul cel de aramă, unde era crăiésa țerei de aramă, cu un mĕr de aramă, în care-i erau scumpeturile și cu fróiele ei. Când ajung la crucile cele de drum, unde se despărțise Cenușotca de frații lui, oprira hinteiele în loc, ear Cenușotca le spuse fetelor se ascepte o leaca acolea cu trăsuri cu tot, că el are o leacă de trébă în satul vecin. Luă apoi bâta cea de aur și o învârti de trei ori preste cap și se făcu un cal ca mai înainte, se urcă apoi pe el și într'o clipă fu la împĕratul roșu, unde erau frații lui închiși. Când se între în orașul împĕratului roșu, ḑise calul cătră Cenușotca: Drag domnul meu, eu mĕ fac aci sub gardul ĕsta o căpățină de cal mort, ear tu du-te la curțile

împĕrutului şi te-a pune împeratul sĕ-i joci fata, dar i-o jócă se fiă jucată, şi se n'o laşi din mână, dacă ai apucat'o odată la joc, până s'a obosí şi va cădé jos de oboséla; că de o laşi, merge în altă casă şi-şi trage pe picior o părĕche de păpuci îndrăciţi, de cari are trei părechi, şi dacă-i îmbracă aceia, nu se mai obosesce, ci te vei obosí tu şi-i cădé în prinsóre, ca şi fraţiĭ tĕi, că ei sunt acolo închişi.

Aşa şi făcu Cenuşotca. Merse la curtea împĕratului roşu, după ce calu-i se făcù o căpăţină de cal mort, şi împĕratul îl ospĕtă frumos, apoi-i spuse că cine vine la casa lui trebue sĕ jóce cu fata lui un joc până s'a obosí; de s'a obosí fata mai întâiu, jucătorul o capĕtă de nevastă şi jumĕtate împĕrăţia de zestre; ear de s'a obosí el mai întâiu, rĕmâne rob pe viéţă.

— Bine. ḑise Cenuşotca, şi prinde a juca cu fata împĕratului, dar juca colea de se clătinau podelele sub picíorele lor, dar sĕ se oboséscă Cenuşotca nici vorbă! Dar nu putură juca chiar mult, că fata împĕratului roşu în cepù a slăbi din picióre şi se rugă de Cenuşotca, se o lăse o ţiră până şi-a trage alţi păpuci, că aceştia o string de i-au amorţit tóte degetele. Dar Cenuşotca se făcù că n'aude cu acea ureche, ci tot jucă până vĕḑù numai că fata face spume la gură şi cade ca mórtă. Atunci ḑise împĕratul roşu: Acum dragul meu, dacă vrei, o poţi lua de nevastă şi-ţi dau jumĕtate împĕrăţia zestre. Dar Cenuşotca rĕspunsĕ: Eu ţi-oiu spune alta, cioplită cu dalta: se-mi dai înălţate împĕrate fraţiĭ se mergem acasă, că ne ascéptă tata.

— Şi cine-i tatăl tĕu, voinice? întrĕbă împĕratul roşu.

— Împĕratul verde, e tatăl meu.

— Aşa? moşul cel bĕtrân?

— Chiar el, înălţate împĕrate.

— Apoi dar ţi-i las, că dar de cumva îmi veţi fi careva ginere!

— Aceea nu o sciu, rĕspunse Cenuşotca, dar sciu atâta. că fără ei nu plec, ci ear-'ţi iau fata la joc.

— Ba decât se o mai joci, sĕ-i stea mórtea din aceea, mai bine-ţi dau fraţiĭ şi du-te în scirea Domnului.

Aşa dar şi-a scos fraţii din robie şi au plecat tustrei până au eşit din oraş, acolo au dat cu picióre le în căpăţina cea de cal şi odată a sărit un parip de-ţi era mai mare dragul de el. Apoi Cenuşotca scóse din urechia calului un rênd de haine de aramă şi dădù fratelui celui mai mare, apoi scóse din ea un rênd de haine de argint şi le dădu fratelui celui mijlociu, ear lui scóse un rênd de haine de aur şi se îmbrăcară tustrei şi plecară bărbătesce către crucile drumului, unde-şi lăsase cătanele şi averile şi cele trei surori. Pe cale le spuse, ce aduce şi cum, şi că pasĕrea cea de aur, care o tot doresce tată-s'o, încă e la el. După ce ajunseră la locul cu norocul, trasĕră un ospĕţ numai ca ei, că numai aruncă un ou de cele de aur jos şi indată se întinseră mesele acolo în câmp cu mâncări şi cu beuturi de săturară toţi cu cătane cu tot şi încă mai rĕmase destulă mâncare şi beutură. Apoi ridică Cenuşotca un corn de masă sus şi eară se făcu ou de aur şi-l băgă în sin. Acum se pun la cale, fratele cel mai mic cu împĕrătésa ţĕrei de aur în hinteul dinainte, fratele cel mijlociu cu crăiésa ţĕrei de argint în hinteul cel de argint în mijloc, fratele cel mai mare, cu împĕrătésa ţĕrei de aramă în hinteul cel de aramă în urmă, şi cătanele pe de amêndóuĕ laturile hinteielor, în glidă, (linia) şi înapoia lor, de par'că nici o muscă n'ar fi lăsat se trécă pre hinteiĕ. Când ajunseră la fântâna aceea, unde se întâlniră mai întâiu fraţiĭ când plecară de acasă, se oprì hinteul cel dinainte în loc şi se coborî din el Cenuşotca şi ţise către fraţi: Nu vĕ coboriţi se beţi apă, că sciţi că aci ne întîlnirăm mai întâiu, după ce plecarăm de acasă? Ceia gândiai că s'au vorovit, un gând aveau, se arunce pe fratele lor cel mai mic în fântână şi ei sĕ mérgă acasă şi sĕ se laude la

BCU Cluj / Central University Library Cluj

tată-s'o, că ei sunt vitejiĭ, cari au făcut câte şi mai câte, şi unul din ei, pe care va cădé sórtea se fie împĕrat, se iea pe nevasta frăţine-seu de muiere, că era mai frumósă şi mai bogată, ear despre Cenuşotca se ḑică că nici nu-l vĕḑură. Deci când îi chemà se bee apă, îndată săriră din hinteauĕ şi ḑiseră cătră cocişi se mâne încet pănă în vêrful deluţului ce nu era mai departe ca de 2—3 puşcături, ear acolo sĕ-i ascepte că ei păn'acolo vor merge pe jos, de órece au amorţit şeḑênd atâta. Hinteauĕle şi cătanele merseră deci înainte, ear cei trei fraţi se puseră o leaca la umbra răchiţiĭ lângă fântână, că era o căldură de stai se te topesci, vedeţi dvóstră, cum e în dricul verei. După ce se depărtară de o puşcătură bună hinteauĕle şi cătanele, ḑise cel mai mic din fraţi: dar se bem fraţilor şi se mergem se nu li se urésckă mireselor asceptându-ne.

— Bine ḑici, rĕspunse cel mai mare, şi se plecà se bea apă din fântână; după el beù cel mijlociu. Dar când se plecà cel mai mic, îşi făcură hoţiĭ de fraţi semne din ochi, şi unul îl prinse de un picior şi altul de alt picior şi huzdup cu el în fundul fântâniĭ cu capul în jos, apoi, după ce vĕḑură că-i înnecat se duseră încet la drum sfătuindu-se ce se minţéscă mireselor, că uite un bălaur au eşit din fântână şi l'au tras după el şi i-s'a perdut urma în apă. Dacă ajung la hinteauĕ colo în vêrful deluţului, întrebară miresele: dar Alexandru unde e? Că aşa-l chema pe Cenuşotca. Ear fraţiĭ eşti doi se arătară supĕraţi de mórte şi plângeau, cu lacremi de scrófă, cum se ḑice. şi suspinând spuneau că uite, când voiră se bea apă, odată eşì un bălaur cu 12 capuri din fântână şi pe Alexandru îl trase numai decât acolo şi i-se perdù urma, şi voì se-i tragă şi pe ei, dar ei de gróză au fugit se nu paţă şi ei ca dulcele lor frate şi se rĕmână trei surori vĕḑuve de odată. Apoi mai ḑiseră ceşti doi fraţi blăstămaţi, că se fiă ele bune se nu spună nimic bĕtrânului lor tată de întêmplare, fără se ḑică mai bine că nici nu l'au vĕḑut, că numai va muri bietul

moşneag de supĕrare. Fórte se întristară cătanele, când audiră una ca asta, dar mai tare se întristară cele trei surori şi le năpădì plânsul, ear mirésa lui Alexandru leşinà de supĕrare. Nici nu plecară ei din loc până-şi mai veni şi ea în fire, de o mai mângăiară că: sĕ nu se supere din cale afară de reu, că aşa i-a fost scrisă, că şi ei sunt supĕraţi, dar totuşi sĕ nu spună bĕtrânului tată nimic de întêmplarea asta nenorocită, că va fi cum va vrea Dumneḑeu, şi câte şi mai câte îndrugară ei, numai se o mângăe. Dar ea, par'că îi spunea cineva că nu-í după cum ḑic ĕştia, nu se putù mângăia, până nu băgà de sémă că şi calul mirelui lipsesce. Atunci îşi gândi: din cât îs' amêndoi, bun e Dumneḑeu, trebue se scape, chiar bălaurul de i-ar fi dus. Apoi plecară încet cătră oraşul lui Verde-împĕrat. Când ajunseră în capĕtul oraşului, fratele cel mai mare înşiră cătanele pe tóte ulicele şi le spune că pe nime călare se nu lase a întra în oraş fără de scirea lor, că de vor lăsa — mórtea îi ascéptă.

Acest Cluj / Central University Library Cluj

Acum întrară în oraş şi trasĕră chiar la curţile împĕratului. El era acum şi mai slab şi mai neputincios. De abia ascepta se-şi véḑă feciorii, dóră l'a strînge Dumneḑeu din lume, că nici vedea, numai ca printr'o sită désă, nici auḑia, nici putea mânca, nici bea, nici dormí, fără era mai mult mort decât viu. Bucuria lui când îşi vĕḑu feciorii şi miresele lor, dar încă bucuria lui când îi spuseră că vin cu pasere cu tot, că pasĕrea era la mirésa lui Alexandru. Acum se încinse o voie bună, de chiar uità bietul moşneag se mai întrebe şi de feciorul cel mai mic, de Cenuşotca. A dóua ḑi dusĕră pasĕrea cea de aur în biserică şi de abia asceptau se-i auḑă glasul; dar pace! ea tăcea supĕrată. Cercat'au fel şi formă se o facă se cânte, dar ea sta numai supĕrată ca o porumbiţă ce şi-a perdut soţul. Acum ce-i de făcut? Ce se facă cu ea ca se cânte? Moşneagul, împĕratul-verde viséză că pasĕrea nu va cânta, până la cununia ḑinei, care o aduse. A dóua ḑi spune visul la

feciori şi la miresele lor. Feciorul cel mai mare de loc se scólă vitejesce şi ḑise: Apoi dacă asta-i tótă buba, eu mĕ cunun cu Aurica, că aşa chema pe mirésa lui Alexandru, ear pe cea mijlocie o chema Argintica şi pe cea mai mare Arămica. Dar Aurica rĕspunse: Atunci ne-om cununa, când mi-i face o furcă de aur, cu caier de aur şi în caier 12 fuse de aur, care se tórcă singure fir de aur şi lângă furcă scaun de aur. — Asta-i altă căciulă, se gândi moşneagul, ear feciorul cel mai mare, fălos cum era, numai decât rĕspunde: în scurtă vreme o se le ai, şi eşi se dea poruncă la meşteriĭ din oraşul lui ca se i-le facă, dar toţi se codiau şi ḑiceau, că una ca aceea nu se póte.

Dar se mai vedem o leacă ce s'a întêmplat cu Alexandru Cenuşotca? După ce l'au aruncat fraţiĭ în fântână, el s'a tot dus cu capul în jos odată până în fundul fântânei, ear după ce s'a umflat de apă, apa ear l'a aruncat de-asupra. Calul lui nu s'a mişcat de lângă fântână până i-s'a ivit stăpânul de asupra apei, atunci l'a luat cu dinţiĭ de haine şi l'a scos afară. Apoi l'a pus o leacă pe iérbă până a eşit apa din el, şi ear l'a luat în dinţi şi s'a dus cu el până a ajuns într'o padure mare, unde şedea fata pădurei. Cum îl vĕḑù fata pădurei îndată-l cunoscù, că dóră aceea pe cine nu cunósce? Şi-l întrebà: Dar tu ce cauţi pe aici? Ear calul ĭi rĕspunse: De ai făcut cuiva vr'un bine, fă acuma şi cu mine, uite dragul meu de stăpân e mort, învie-mi-l, că trăind în lume da de-i avé şi tu lipsă cândva de mine.

— Bucuros, ḑise fata pădurei, şi îndată aduse nescé olóie şi-l unse, apoi l'a lovit cu trei nuĕle de sânger şi trei de ânger, şi s'a ridicat Cenuşotcă mai mândru şi mai frumos decum fusese. Vai, cum adormisem, ḑise Alexandru frecându-se la ochi şi ridicându-se de jos. — Adormit, adormit ḑise calul, că de nu eram eu cu domnia-ei (aretând pe fata pădurei), dormiai pe vecie, că dragiĭ de fraţiĭ tei te aruncară colo în fântână. Atunci îşi aduse Alexandru aminte ca prin

vis de lucrul acela și ḑise apoi calului: Dar acum ce-i de făcut? — Ce-i de făcut? Vom merge la curțile tatălui tĕu, că uite frate-to cel mai mare vrea sĕ se cunune cu de-a sila cu mirésa ta, cu Aurica. Auḑind Alexandru vorbele acestea, sări ca muşcat de şerpe şi strigă: Adecă de aceea m'au aruncat ei în fântână, ca se-mi iee mirésa? Hai de grabă acasă.

— O, ho! ḑise calul, înzădar ne-om grăbi cu urda în Turda şi cu caşu 'n Făgăraş! Tóte şi-au timpul lor. Lasă numai după mine, şi n'avea nici o témă! Îndată vom fi acolo. Acum ia-ţi haine slabe, vechi, cârpocite cum au ucenicii faurilor, dar veḑi se nu perḑi óuĕle cele de aur, că fără ele nu facem cea ispravă. Apoi dac'om ajunge aprópe de oraş, eu m'oiu face bâtă cum au vandraliĕi, şi tu mĕ ia în mână şi te du — du pănă-i ajunge lângă curțile vóstre şi te bagă calfă la faurul curții, sciĭ, care este în dereptul curților. Mai departe tóte vor fi bune, dar nu cumva se spui faurului ori alt cuiva, că dóră tu esci fecior de împĕrat; înțelesum'ai?

— Înțeles, căluțul meu!

— Apoi dacă m'ai înțeles, încalecă pe mine, ḑi dómne ajută şi te ține bine!

Aşa şi făcură, şi cât ai bate în pălmi, fură lângă oraş. Acolo calul se dete preste cap şi se făcù un băț noduros, după cum vedem că portă vandraliĕi, ear Alexandru Cenuşotca se făcu un vandralău cu pinchĕlu în spate şi merse ață la făuriştea din dosul curților împĕrătesci, şi cum vĕḑu pe faur, cum îl cunoscù, dar faurul nu-l cunoscù pe el. — Alexandru ca om de omeniă dete veḑi bine bună vremea şi spuse faurului că uite, el este calfă de faur şi ar vrea se-şi capete de lucru.

— Tocmai bine-ai venit, voinice, ḑise faurul, că am lipsă de o calfă harnică, că tocmai acum nu sciu ce m'oiu face, că mi-a venit o poruncă aspră dela împĕrăție se fac o furcă de aur, cu caier de aur, cu scaun de aur şi cu 12

fuse de aur, care se tórcă singure tot de aur; eu nu pot face un lucru ca acela, dar dacă tu te legi că 'l vei face, bună plată capeți dela mine, dar mai bună dela împĕratul.

— O! numai atâta cere? acesta nu-i cel lucru mare, rĕspunse Alexandru, las' pe mine că 'l voiu face eu.

Bucuria faurului! nu scia cum se omenéscă mai bine pe Alexandru, ca se-l scótă din nĕcaz. Și drept e, că îndată ce se ospĕtară o leacă, merseră în făurisce și Alexandru prinse se plésca un fier ruginit, ér pănă merse faurul după ceva pănă afară, scóse un ou de aur din sin și dădu cu el de pămênt, ear din ou eși furca de aur, cu fuse, cu caier și cu scaun, și fusele torceau fir de aur întocmai după cum dăduse feciorul împĕratului porunca. Când întră faurul în făurisce, tóte erau gata ca din poveste, și nu se puteà destul mira cum le-a putut face calfa atât de minunate și în așa scurt timp, și dintr'o bucată de fier ruginit. Destul că le duse faurul la curtea împĕratului, ear împĕratul și feciorii și miresele se bucurară fórte, cu deosebire feciorul cel mai mare și Aurica; el se bucura fiind că credea că Aurica va fi muierea lui, ear ea se bucura fiind-că vedea că mirele ei trăesce și nu póte fi departe de ea. Acum feciorul cel mai mare al împĕratului dise: Veți, Aurică dragă, eu am făcut ce mi-ai poruncit tu, acum hai se ne cununăm. Dar Aurica rĕspunse: Încă nu! Ce se fac eu cu firul ĕst de aur, dacă n'am și un rĕsboiu de aur, care se țésă singur pânză de aur; pănă nu mi-l aduci și pe acela, nu mĕ cunun cu tine.

Acum ear dete feciorul împĕratului poruncă la toți mesterii din orașul lor, ca se-i facă un resboiu de aur. Nĕcasul meșterilor, dar cu deosebire al faurului din dosul curței împĕrătesci, că acum feciorul împĕratului *sta narnă* pe el că cum a făcut furca, trebue că póte face și rĕsboiul, numai de va voi; ear de nu ar voi, îi taie capul ca la un puiu de găină. Vĕdind Alexandru pe faur necăjit, îl întrebà: dar ce nĕcaz ai stăpâne?

— D'apoi uite, dragul meu, n'am scăpat bine dintr'un nĕcaz, și dau în altul. De abia am dus furca cea de aur, și mi-a și dat în poruncă că se-i fac un rĕsboiu de aur, cu tot ce se ține de el de aur, care să țésă singur pânză de aur, ear lucrul acesta om pămĕntean nu-i modru să-l pótă face, și de nu l'oiu face, mi-a spus oarzin că-mi taiă capul ca la un puiu de găină!

— Nu te teme stăpâne, că nu ți-l'a tăia, până trăesc eu, dise Alexandru, și întrà numai decât în făurisce și prinse ear a pilí la un fier ruginit. Acum faurul se uita tot la el să védă ce face, cum drege, de-i es din mâni lucruri atât de minunate. Dar odată trebuí se între faurul în casă, te miri după ce, și până se întórse, rĕsboiul fu gata, întreg întreguț din aur, cu tălpi, cu suli, cu brâgle, cu iță, cu tălpigi, cu spată, cu thiară (firele gata) cu suveică, cu tindeică, cu sucală de aur, și țesea singur pânză de aur. Când vĕdù, faurul lucrul acesta, înlemnì de bucurie și de mirare. Vĕdù el, că calfa lui e un vitéz mare. Deci îi mulțemì frumos și apoi luà rĕsboiul să mérgă cu el la curtea împĕrătéscă. Dar singur nu putù, că rĕsboiul era mare și greu, deci dise cătră calfă să-i ajute se-l ducă. Și-i ajută Alexandru, faurul prinse de sulul dinainte, ear Alexandru de sulul dinapoi. Când întrară în curte, dise feciorul împĕratului: Na vedi că l'ai făcut întocmai după cum ți-am dat poruncă; de ce te codiai dar?

— Ear faurul respunse: Nu mĕ codiam, luminate prințule, dar nici că-l făceam de nu-mi trimitea Dumnedeu calfa asta bună; el a făcut și furca și rĕsboiul, că eu de când sunt, nici n'am vĕdut de acestea, necum se fi făcut.

Atunci Aurica se apropià de calfă, și cu tóte că era tot cănit cu cărbuni ca faurii, cunoscù că el este Alexandru; deci nu se putù răbda să nu-i sară în grumazi, și sărutându-l îi dise plângênd de bucurie: Vai, tu esci Alexandre?!

— Eu, Aurică, ḑise Alexandru, sărutându-o și el cu dulce.

Atunci fraţiĭ lui Alexandru prinsĕră a tremura, dar Alexandru, suflet de om bun, le ḑise: Nu aveţi nici o frică: așa a fost sĕ se întêmple, că din veci e ḑicala aceea: fă bine și ascéptă rĕu! Acum gătiţi-vĕ de nuntă, aveţi fiecare mirésa, eu încă am pe a mea; îndată vin și eu gata de nuntă.

Apoi Alexandru se coborî cu faurul în făurişte, se spelà frumos, apoi îșĭ luà bâta cea nodurósă și eșì afară și o învêrtí de trei ori preste cap și i se făcù cal nezdravĕn numai ca el, apoi îșĭ băgà mâna în urechia calului și scóse de acolo hainele cele de aur și se avêntà pe cal. Atunci vĕḑù faurul, ce calfă avusese și prinse a se ruga de iertare. Dar Alexandru ḑise: N'ai se te rogi de iertare, om bun și de omenie; tu vei fi mai mare preste bunurile mele. Apoi se duse Alexandru la curte. Acolo toţi erau gata la nuntă: fratele cel mai mare cu mirésa lui, amêndoi în haine de aramă, cel mijlociu cu mirésa lui, amêndoi în haine de argint, ear el, Alexandru Cenușotca, cu Aurica lui în haine de aur. Când întrară toţi în biserică și prinse popa a-i cununa, pasĕrea prinse a cânta, dar așa cântá, de toţi domniĭ adormiră, ear împĕratul verde, moșneagul, adormì somnul de veci. După ce se sfĕrși cununia, eșiră afară și îngropară pe bĕtrânul, apoi întinse Alexandru mésa lui cea minunată și se ospĕtară toţi ómeniĭ câţi se aflau atunci în oraș, cu rĕi cu buni, cu avuţi cu seraci, cu tineri cu bĕtrâni, că era ospĕţ și comandare tot odată. Dup' aceea remase Alexandru Cenușotca împĕrat în locul tătâne-seu, ear pe fraţiĭ lui îi făcù ghinĕrari preste armăḑi, — și de n'au murit — și astăḑi trăesc. Ear eu m'am suit pe-o șea — și v'o spusei așa; șeaua fu cam ruginósă, și povestea mincinósă!

Colect. d. **Iuliu Crainic**, înv. în Urisiul infer.

4. Tata florilor.

A fost ce a fost . . . A fost un împĕrat, — căci ce vreţi, — poveste fără 'mpĕrat, pomană fără popă, tîrg fără ţigani póte-se?

Şi împĕratul acela avea o grădină de par'că nici raiul nu era mai raiu decât ea. Plină de pomi, plină de flori, plină de paseri şi de mândrenii, ear chiar în mijlocul grădinei o fântână de lapte dulce. Nici că se mai afla pe podul pământului fântână scumpă ca aceea. Dar nime nu era iertat se iee lapte dintr'ênsa, nici chiar pentru curtea împĕrătéscă, căci aşa dedese împĕratul poruncă. Şi de ce poruncise el aşa? El va fi sciut, destul că păzitori erau acolo ḑi şi nópte, ca nici pasĕre măéstră sĕ nu se apropie de ea.

Într'o diminéţă vin păzitorii înaintea feţei luminatului împĕrat şi ḑic:

Înălţate împĕrate! De când străjuim la fântână, încă păţéniă ca cea de astă nópte nu ne-a mai păscut; colo cătră mieḑul nopţii era lună de se vedea ca ḑiua, când numai auḑim ceva lioceind în fântână. Mergem mai aprópe, — adecă un om strĕin se scălda acolo şi se svĕrgolia în lapte de săriau stropii cât colo din fântână. Dacă am ḑis se easă, — el a rîs de noi; ear când a vĕḑut că întindem puscile cătră el se-l puşcăm, — ştiuldic! în fundul fântânei, şi nu l'am mai vĕḑut.

Împĕratul s'a supĕrat de vestea asta şi a pus păzitori şi mai mulţi, dar înzădar, că din óra când s'a arĕtat mai întâiu, în tótă nóptea venia de se scălda, şi când păzitorii da se-l prindă ori se-l pusce, se stiuldica (corliă, cufundă) în fundul fântânei, şi atâta-l vedea până în altă nópte. Se luase împĕratul pe gânduri: ce ar fi de făcut? Trimis'au cărţi în tóte părţi şi răvaşe prin oraşe, că cine s'a afla se prindă şi se scótă din fântâna cea de lapte dulce, viu sau mort, pe cel ce cutéză a se scălda acolo, va căpĕta mare cinste,

avere şi boierie. Şi cercatu-şi-au norocul sute şi mii de voinici, dar după ce străjuiau dóuĕ — trei nopţi şi vedeau că nu pot, — se duceau de unde au venit cu buzele umflate.

Împĕratul nu mai putea de mânie, cum de nu se află în tótă împĕrăţia lui un singur voinic, care se-i împlinéscă porunca pe pont. Amù şi-a fost şi luat mandatul şi sta îngândurat şi crişnea în dinţi de mănià, cum de în fântâna lui se cuteze cineva a se scălda fără voia lui, şi ca împĕrat el se nu aibă putere a-l oprì?! Dar când era mai îngândurat, eată că-i vine înainte un opşitar bĕtrân şi-i ḑice: „Înălţate împĕrate, patruḑeci şi cinci de ani te-am slugit cu credinţă, în slujbă împĕrătéscă vreau se şi mor; lasă-mĕ se-mi cerc norocul, da de voiu putea pune mâna pe pârlitul ĕla, ce face atâta necas Mărieĭ Tale.“

— Da du-te în trĕbă-ţi, vij nebun, îi ḑice împĕratul; tu vei face ceva ispravă, când voinici ca smeii au luat frunḑa în buḑă dela fântână, de gróza mişelului aceluia, ce-mi cernesce ḑilele cu neruşinatele lui cutezări! Mai bine îţi veḑi de bĕtrâneţe, nu mai încerca vitejii voinicesci! —

Dar opşitarul nu se dă dus, ci stăruesce că numai se-l lase şi se-l lăse se străjuéscă şi el barĕm o nópte, se véḑă ce n'a mai vĕḑut.

— Bine, îi ḑice împĕratul, dar se scii vîjule, că de nu-mi faci ispravă, — cu capul plătesci nebunia.

— Aşa se fiă, înălţate împĕrate!

Şi întrà moşneagul în grădină, şi cât ţinù ḑiuliţa se înhólbă la cele mândreniĭ, ce numai în grădini împĕrătesci se pot vedé; de ici luá moşneagul o prună, de colea un strugure, de din colo o persecă, ba trecênd printre flori nu se putù răbda se nu-şi pună chiar o ruje în pălăriă; ce vreţi? se simţia chiar în raiu! Dar când se apropià séra, 'şi ḑise: Amù-i amù! Ear după ce înserà bine, se puse pe gardina fântânei şi se uità tot în fântână pănă colo cătră mieḑul nopţii, când auḑì numai vêjeind laptele şi ivindu-se bulbuci pe de-asupra lui, ear din bulbuci eşì un moşneag

alb ca omĕtul. Atunci opşitarul ştiuldic! se aruncă în fântână şi prinde pe moşneagul de cap. Se încinse o luptă între moşnegi: unul vrea sĕ se cufunde, altul se easă, dar nici unul nu se lăsa de celalalt, de gândiai că's chiar legaţi de olaltă. Se svêrgoliră ei cât se mai svêrgoliră, ear dela o vreme moşneagului celui strĕin începură a-i slăbi puterile, ear opşitariul îl ţinea cătunesce şi nu-l slăbia din tuşi pe după cap, pănă îl scóse din fântână.

— Lasă-mĕ, creştine, sĕ te ţie Dumneḑeu, că-ţi dau averi câte vrei, numai mĕ lasă, te fac bun bunilor.

— Veḑi bine că te-oi lăsa?! numai atâta mi-ar trebuì se calc porunca înălţatului împĕrat acum la bĕtrâneţe; hai în sus la împĕratul!

Se fiĭ vĕḑut svêrcolituri şi trăsături dela moşnegii aceia: unul nu se da, altul nu se lăsa, pănă în urmă opşitariul mi-ţi trânti pe moşneagul cel strĕin, mi-ţi-l înhămà de guler şi hai cu el pe trepte în sus la împĕratul. Împĕratul dormia dus, că era ostenit, şi afară de aceea amù era târḑiu după mieḑul nopţii. Opşitariul înse bătù cu pumnul în uşă pănă se desceptà.

— Da cine-mi bate în uşi pe vremea asta?

— Eu, înălţate împĕrate, îţi aduc pe jupânul, care cutézà a se scălda în fântâna cea cu lapte dulce.

Împĕratul nu credea, dar totuşi fiind-că somnul i se spăriase, se sculà şi deschise uşa. Adecă numai un şiroiu de lapte era după moşnegi, şi unde stătuse la uşe gândiai că un ciubĕr de lapte ai vĕrsat pe jos.

— Aha! Tu esci jupâne? Cine esci tu? şi cum cutezi a te scălda în fântâna mea?

— Eu, înălţate împĕrate, sunt *„Tata florilor“*. Fântâna asta eu am făcut'o cu mânile mele amù-s patru sute de ani, şi am stăpânit'o pănă când moşul Măriei Tale făcù în livadea mea curţile astea şi-mi îngrădì livadea mea de făcù grădină domnéscă din ea. De atunci rar m'am arĕtat că era om aprig şi moşul şi tatăl Măriei Tale. Dar după

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ce ai rĕmas Dta împĕrat, am gândit că esci mai milostiv şi nu mĕ vei alunga cu puterea din fântâna, care eu cu mânile mele am clădit'o.

— Tanda-manda, ḑice împĕratul, ce e al meu, e al meu; ce e al altuia, încă se fiă al meu, aşa cer eu, şi aşa cere dreptatea! Aruncaţi-l colo în temniţă şi încuiaţi uşa bine.

Aşa s'a şi întêmplat. Au încuiat pe Tata florilor într'o casă mică cu păreţi groşi de pétră şi cu grătare la feréstră, — că numai o feréstră avea temniţa aceea, şi şi aceea fórte mică. Acolo se chinuì Tata florilor multă vreme pănă se-i umble judecăţile, ear din judecată cine scie ce i-a eşí; unde chiar împĕratul e pârîtoriul şi tot el şi judecătoriul, ceva bine scia că nu-l ascéptă.

Opşitariul înse s'a îmbogăţit cumplit din darurile împĕrătesci.

Avea înse împĕratul un pruncuţ, numai unul, ca de 5—6 ani, şi-l ţinea ca pe apă puţină, că dóră era de împĕrat şi era se urmeze după tatăl sĕu în domnie.

Odată jucându-se băiatul pe la ferestuica casei, unde era închis Tata florilor, vede pe moşneagul jucându-se cu dóuĕ mere de aur. Şi i-se făcù lăcomie băiatului se aibă şi el batăr unul. Deci, cam ruşinos şi cu glas rugător, ḑice cătră Tata florilor:

— Moşule, dă-mi mie un mĕr de acelea mândre sĕ mĕ joc cu el.

— Bucuros ţi-le dau, puiul moşului, şi amêndóuĕ, şi alte jucărei şi bunătăţi îţi mai dau, de mĕ vei sloboḑi tu afară din temniţă, că vai rĕu e aicia, puiucule!

— D'apoi cum se te slobod, moşule, că dór cheile-s la mama la brĕu?

— O, fĕtul meu, jócă-te tu pe lângă mumă-ta, ḑi se te peptene, şi când n'a băga de sémă ia-i cheile dela brĕu şi te fîştică la mine, deschide uşa, şi capeţi merele amêndóuĕ şi încă alte jucărei şi bunătăţi.

Copilul, ca copiiĭ, ca se capete merele cele de aur și încă te miră ce jucărei frumóse, făcù ce făcú și pili cheile dela brêul mumă-sa, se duse la ușa robului, o descuià, sloboḑi pe moșneagul, ear acela-i dădù merele și-i spuse, că orĭ când, ori ce lipsă va avé și ori ce nĕcaz, se-și aducă numai aminte de Tata florilor. Apoi închise ușa frumos, dădù cheile la prunc se le pună de unde le-a luat, și se făcù nevĕḑut.

Pruncul, nu-i vorbă, făcù ce făcù și puse ér cheile la brêul mumă-sa, apoĭ merse în grădină sĕ se jóce cu merele cele de aur.

Nu mult după aceea nimeri acasă și împĕratul, că fusese dus în satul vecin, te miri după ce, póte la móră, póte după bucate împrumut. Și cum venì, cea dintâiu vorbă-i fu: Ce face Tata florilor?

— D'apoi cine-i mai are grija, acolo va fi, că sciu că nu'l vor fi mâncat șoreciĭ, rĕspunse împĕrătésa, uitându-se la cheile dela brêu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dar împĕratul voia se scie anume, ce-i face robul? Deci merse pănă la grătarele ferestrei, se uità înlăuntru, moșneag nu-i! Căută ușa — aceea era încuiată ca de frica tătarilor. Hm! își gândì, óre ce lucru póte se fiă? Sloboḑitu-l'a cineva? Eșit'a el cumva cu ceva nesdravenie, orĭ că dórme într'un unghiu de nu-l pot vedé? Merge deci iute înlăuntru, aduce cheile, deschide, întră, sĕ uită — nu-i și pace! Acum îl înfóià mănia, și unde nu începe a sudui și a blăstema, că era iute la fire de para focului. Toți curteniĭ se adunară în larma lui și stau numai spăriați, óre ce are împĕratul!

— Care a cutezat de a dat drumul la mișelul de rob? Numai decât se-mi spuneți, că de nu, pe toți vĕ spândur! Curteniĭ stau încremeniți, nu gremujda nici unul nici măc, numai se uitau unul la altul spăriați.

— Nu-mi dați nici un rĕspuns? Las' că aflu eu îndată!

Într'aceea zări merele cele de aur la prunc și numai decât îl săgetă ca cu un cuțit prin inimă, că numai el a făcut lucrul acela. Apoi îl chiămă mai aprópe și-i dise restit: De unde ai tu merele acelea?

Dela moșul, care era închis colea.

— Și unde-i el amù?

— D'apoi s'a dus, dacă i-am deschis ușa.

— Așa? adecă tu ai făcut mișelia asta? Las' că te învĕț eu omeniă! Și dă se prindă pe copil de ureche, dar el țivli una ca un cătel, ér împĕrătésa — ca mamele — se repedi iute, luă copilul și-l ascunse în pólă, de nu-l putù prinde împĕratul.

Ei, dar și împĕratul într'o bobotă adună ministrii și judecătorii, se judece, de ce-i vrednic copilul, căci a făcut un lucru ca ăsta?

Sfetnicii judecară: unul sĕ-l pușce, altul sĕ-l spândure, altul sĕ robéscă el în locul moșneagului; dar un sfetnic mai bĕtrân, opșitarul cela, ce scosese pe Tata florilor din fântână, dise așa:

Măria Ta, înălțate împĕrate, și cinstiți boieri de cinste și de omeniă! Nu-l putém nicĭ pușca, nicĭ spândura și nici închide, că-i sânge împĕrătesc; nepedepsit încă nu póte rĕmâné, că așa cere dreptatea. Dar eu socot, că numai cu voia și scirea lui Dumnedeu s'a întêmplat ce s'a întêmplat. Drept aceea de mĕ veți asculta — bine, de unde nu, — ĕră bine, eu așĭ gândĭ în gândul meu și după pricepérea mea, că copilul sĕ-l suim în căruță și sĕ-l trimitem până în mijlocul pădurei celei mari de stejar, acolo apoi sĕ-l dăm jos și căruța se vină gólă acasă. De va fi rênduit de Dumnedeu se trăéscă și sĕ fiă împĕrat, te miri pe ce cale l'a scótе de acolo și l'a suĭ la cinstea ce i se cade; de unde nu, — fiă voia Domnului.

— Bine grăiești; diseră atunci ceialalți sfetnici, așa sĕ fiă!

— Așa sĕ rĕmâie! dise împĕratul, și numai decât porunci unui fecior se prindă caiĭ la căruță, se pună bani,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

haine și merinde pentru copil, ca se aibă pe mai multă vreme și apoi se plece cu copilul la pădurea cutare, unde se-l lase cu hainele, cu baniĭ și cu merindea, ér el cu căruța se întórne numai decât acasă.

Așa s'a și întêmplat. Preste un ceas de vreme căruța eșia durând din curtea împĕratului, ér împĕrătésa rĕmase bocindu-se mortesce și frecându-și mânile și smulgêndu-și pĕrul de pe cap de jele și de supĕrare după puiul mamiĭ.

După ce ajunse feciorul în mijlocul păduriĭ, făcù după — cum i-a fost poruncit împĕratul, ear copilul rĕmase și el bocindu-se de frică și de supĕrare, când se vĕdù numai singur om într'un codru întunecos. Dar dela o vreme îi întări Dumnedĕu firea, se puse și mâncà bine, se mai jucà singur, mai cercà pușca — că și arme-i pusese tată-seu, destul că-i perì urîtul. Dela o vreme se dedase de nici nu gândia la ómeni, tótă ḑiua âmbla și hăulia prin cea sĕcrétă de pădure, ér séra trăgea la un copaciu mare scorburos, unde-și avea hainele, baniĭ și merindea. De-i era frig — făcea foc, că dóră nu ducea lipsă de lemne. Și crescea băiatul, dar crescea ca din apă, într'o ḑi ca altul într'un an, într'o sĕptemână — ca altul în ḑece ani. Cât va fi stat el p'acolo, — cine mai scie, destul că s'a trĕdit melenaș, de nu-i mai erau bune hainele, că-i erau prea mici. Se apropia și érna. Deci gândì: Ce pot, iau cu mine; ce nu, las aci, și plec tot după nas, și trebue se ajung eu undeva, că dór numai nu va fi pădurea asta chiar până la capĕtul lumiĭ, se nu-i mai dau de margini; ce a fi — a fi, de stat nu mai stau, că mĕ apucă érna. Haine n'am, mâncarea i pe ciuntate, ba póte da și vr'un urs de mine, apoi ține-te băiete! Și ḑicênd el așa, într'o bună diminéța mi se culese de pe aci, și dus a fost până în ḑiua de adi.

Cât s'a fi tot dus, cine mai scie, destul că odată se vede scăpat din codru, ér înainte, pe o câmpiă lată, vede strălucind nisce turnuri de biserici. — Acolo-i vr'un oraș

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— gândi el, acolo mĕ trag! — Şi s'a tot dus păn' a ajuns în oraşul acela! adecă acolo şedea Împĕratul verde. Şi merge el ată la curţile împĕratului şi se îmbiă slugă. Împĕratul, cum se nu-l primĕscă, vĕdĕndu-l aşa tinĕr şi aşa frumos? Dar fiind că era numai ca o canură de gingaş şi de cruduţ, porunci altor slugitori se nu-l pună la lucruri grele. Ţi-ai găsit'o! Chiar slugile cele bĕtrâne şi încânite se cruţe pe unul mai tinerel şi mai nepriceput! Ba din potrivă, tot la lucrurile cele mai grele îl punea. Şi făcea bietul copilandru ce putea şi împlinia slujba fără sminteală. Dar când a fost pe la Bobotéză, de umbla popa cu crucea, era un ger de crepau lemnele de frig, şi omĕtul era de un stat de om de mare. Şi ce fac slugile cele bĕtrâne chiar atunci? Fiindcă vedeau că împĕratul şi împĕrătésa şi fata împĕratului părtiniau pe sluguţă, se pun şi mintesc împĕratului, că sluguţa s'ar fi lăudat că el e în stare se aducă un loitrar de trifoiu verde pe sĕma cailor celor de parade. Împĕratul, cam fuicaş cum era câte odată, crede, şi poruncesce că de loc sĕ mérgă se aducă un loitrar de trifoiu verde, că de unde nu, — nu-i bine de el. Înzădar ţicea bietul cotângan, că nu s'a lăudat, înzădar aréta, că pămêntul e înghetat şi plin de omet, împĕratul sta narnă se plece. Ce se facă dară? Înhamă doi cai la o saniă mare cu şireglă ca de adus nutreţ şi plecă într'o dóră, nici el nu scia unde. Caiĭ fugiau de gândiai că rod pămêntul, vêntul fluera pe la urechi de gândiai că te-a lua de unde stai, ér el sta tĕpân ţinênd hĕţurile în mână. După ce eşi din oraş, îşi aduse aminte de Tata florilor şi se gândi: De nu făceam eu nebunia sĕ-l slobod din temniţă, nu trebuia se sgriburesc buigăt de cap prin gerul acesta; şi încă cine scie, ce mĕ mai ascéptă?

— Ascéptă-te bine, puiul moşului, ţise atunci Tata-florilor, care din chiar senin era lângă el în saniă. Ean lasă hĕţurile la mine!

Şi lasă feciorul hĕţurile la moşneag, şi acela numai odată pişcă cu sbiciul, şi — ce erau îndrăciţi caiĭ păn' aci, de

BCU Cluj / Central University Library Cluj

deabia-i putuse ţinea meleanul, amù sburau, nu altmintrelea, şi într'o clipă erau cu sania pe sub nori, şi când se slobodiră jos, erau într'o grădină verde, cu pomi verdi, cu paseri fel de fel, erau într'o grădină ca în dricul verei, care-i mai frumósă. Tata-florilor poruncesce unui slugitor se încarce sania de trifoiu verde, ér el purtă pe melean prin mândrenia grădinei. Pe un pom vĕdù el 12 paseri, care de care mai mândră, tóte în pene deosebite, cât nu sĕmena una cu alta. — „Ce paseri mândre!“ dise flăcăul. — „Acestea-s cele 12 fete ale mele; ele sunt ómeni, fĕtul meu“.

Atunci una se dă preste cap din pom şi cade jos ca fată minunat de frumósă. Asta era Ileana Cosinzeana. Şi întrebă linguşindu-se pre lângă bĕtrânul: Ce ne-ai adus tătucă? Ear bĕtrânul se uită acru la ea şi-i dice: Ogoi-te, că vedi că am lucru cu dumnialui. Iliana s'a ruşinat şi a dat fuga de acolea de i-a căḑut un păpuc. Feciorul iute s'a plecat şi a luat păpucul şi l'a băgat în sin.

Într'aceea trifoiul fu încărcat pe saniă, şi feciorul se suì sus, şi mulţămind moşneagului dise: Hi cai! Şi caiĭ sburară pe drumul sciut până la curţile împĕratului verde.

Na vedi, înălţate împĕrate, că drept am avut, — ḑic slugile cele bĕtrâne mirându-se de ceea ce le vĕd ochiĭ; dóră ţi-am fost spus noi că se codesce dela lucru, dar dacă-l ia omul o ţiră la poruncă cătunéscă, apoi face cânele.

Împĕratul era voios că i-s'a împlinit porunca, şi şi porunci se dea cailor celor de parade trifoiu verde. Adecă aceia cum prinseră a mânca, tot năpârliră şi căpetară pĕr galbin de aur. Toţi se minunară de ce le vĕd ochiĭ.

Copilandrul, ducênd un braţ de lemne în casa fetei împĕratului, scapă păpucul din sin şi cum îl scapă, îl vede fata împĕratului şi sĕ repede de-l ridică. Mult se mirà de mândrenia aceea de păpuc, că încă aşa păpuc nu-i vĕḑură ochiĭ. Şi de loc descultă unul de ai ei şi dă sĕ tragă pe picior ĕst căḑut dela slugă. Adeca sta ca scris pe picioruţul ei!

Bucuria fetei că i-se vîjesce, dar bucuriă scurtă, că numaĭ cu unul ce se facă?

Din minuta aceea începù fata a fi supĕrată, dar grozav de supĕrată — sĕ nu pótă ea avea o păreche de păpucĭ pe plăcere, ea, fată de împĕrat, singură la părinţi, se aibă un singur păpuc după plăcere, ér părechiă sĕ nu-i capete! Era, sciţi dvóstră, ca fetele, sglobiă şi întrecută, şi amù căci nu avea soţ la păpucul acela, gândiai că nu scie ce ar face de supĕrare. Părinţiĭ ei îi vedeau supĕrarea, o întrebau, ce are de-i aşa măchnită? Ea la început ḑicea sĕ-i dea pace, ér după ce o mai necăjiră cu întrebările, le spuse tot plângênd, că uite ce păpuc frumos a căḑut dela sluguţă din sin, când îĭ ducea lemne în casă, că i-se vîjesce minunat de bine, dar n'are părechiă la el.

Slugile cele bĕtrâne cum auḑiră, se bucurară că mai pot face bucluce sluguţei, deci ḑiseră fetei: Nu fi îngrijată, stăpâna nóstră, că sluguţa s'a lăudat că el póte sĕ aducă şi celalalt păpuc, numaĭ sĕ-i poruncéscă înălţatul împĕrat; că cum a adus el trifoiu verde în meḑ de iérnă, şi păpucul l'a aduce.

Împĕratul numaĭ decât chiămă pe sluguţă înainte şi-i poruncì aspru: Tu mişelule şi strengariule, numaĭ decât se mergi se aduci soţul păpucului ĕstuia, ori de ce l'ai adus şi pe acesta?

— Dracul m'a pus — gândì sluguţa în gândul lui — se ridic păpucul acela de jos şi sĕ-l ascund! Dar tot Tata-florilor e de vină, că de nu-l sloboḑiam din temniţă — eu nu păţiam ce păţesc. Apoi se rugà de împĕratul, sĕ nu-l asupréscă cu porunci aşa grele; dar împĕratul scia una şi bună; orì păpuc, orì capul!

Ce se facă bietul fecior? Prinde ér caiĭ la sanià şi plécă pe drumul unde se întâlnise cu Tata-florilor, tot gândindu-se: Dómne, Dómne, scóte-mi-l în cale. Şi în adevĕr numaĭ sĕ trecù cu moşneagul în saniă lângă el.

— Dar ce ai păţit iară? Par'că iară te-a plouat?

— Lasă-mĕ moşule, că din pricina dumnitale uite ce păţesc!

— Aşa-ţi trebue, dacă umbliĭ după păpuci fetesci! Dar nu te supĕra nimic, că aicea e şi celalalt. Du-te acasă şi-l dă stăpânei tale, sĕ nu se mai scâncéscă atâta. E cam întrecută dumnia-ei, dar n'ai ce face, e fată de împĕrat, şi pace! Dacă te vei sci purta, încă are sĕ fiă a ta, numai bagă de sémă: ea are patru semne, pe care numai ea şi părinţiĭ ei le sciu: în genunchi are luceferiĭ, în spate luna şi în pept sórele. Împĕratul numai după acela va mărita-o, care i-a sci spune semnele. — Amù vede-vei tu, ce mai ai de făcut. De mine nu mai cred sĕ ai lipsă; dacă însĕ totuşi vei avé, — adu-ţi aminte de mine, barĕm la nunta ta. — Ḑicênd Tata florilor vorbele acestea, se făcù nevĕḑut.

Feciorul se întórse de unde plecase şi pe séră fu la curţile împĕratului cu păpucul. Bucuria fetei era amù fără margini, nu scia ce se facă de fălósă şi de voiósă.

Apoi cum e obiceiul în căşlegi, la fetele fecióre le âmblă peţitori, ba unele se şi mărită de le cade órĕnda; aşa se întêmplă şi acolo. Începură a vení feciori de crai şi de împĕraţi din ţerile vecine, care de care mai sfătos şi mai nialcoş, dar — după ce-i întreba împĕratul de semnele fetei, — toţi se duceau cu buzele drâmboiate. Mersese vestea şi povestea de ceea-ce păţiau peţitoriĭ fetei împĕratului. Postul Paştilor se apropia, până în sĕptĕmâna albă mai erau numai dóuĕ sĕptĕmâni, adecă, cum numĕrăm noi, din căşlegi erau numai trei cu a brânzii, şi peţitori nu se mai arĕtau. Slugile cele bĕtrâne încă audiseră ce-i pricina de nu-şi póte împĕratul mărita fata, deci sĕ gândesc: Hai se mai facem un bucluc sluguţei ĕstuia, că prea e în dragul stăpânilor, mai ales de când a adus şi ruptura aceea de păpuc. Ear alţiĭ mai fricoşi ḑiceau: ba se ne ogoim noi locului, că părdalnicul încă póte se gâcéscă şi se ne ajungă stăpân, atunci vai de pelea nóstră. Dar cei mai sfătoşi şi mai cărpănoşi la inimă nu se ogoiară, ci merseră aţă la împĕ-

ratul în casă: Înălțate împĕrate, uite sluguța s'a lăudat, că el scie ce semne are stăpâna cea tinĕră, fiica înălțatului împĕrat.

Împĕratul ḑise: Hm! nu ḑic ba! că minunate lucruri a făcut, nu ca voi!

Ear fata împĕratului se gândì: Dă Dómne se gâcéscă; ba par'că-i părea rĕu că nu i-a spus ea, dar amù era prea târḑiu, că împĕratul și porunci sĕ-l cheme înlăuntru.

După ce se înfățișà, îl întrebà împĕratul: Drept e, că te-ai lăudat, că tu sciĭ ce semne are fata nóstră?

Ear feciorul rĕspunse: De lăudat nu m'am lăudat, că flecărie de gură n'am fost nici odată, că dóră-s copil de împĕrat și eu, nu-s fie cine, pentru că mĕ vedeți în starea asta slabă de slugă; dar dacă chiar voiți sĕ sciți, eată vĕ spun: dumnia-ei are în genunchi luceferiĭ, în spate luna și în pept sórele.

— Brava! rĕspunse împĕratul, eară curteniĭ se uitau numai uniĭ la alțiĭ mirându-se: de unde scie el tóte, că-i numai de eri de alaltăeri la curte, și ei se nu scie, deși uniĭ erau la curte de când fata era copilă în leagăn.

Împĕratul apoi porunci de desbrăcară pe slugă de hainele cele slabe și-l îmbrăcară în haine scumpe crăesci, apoi sĕ fiĭ vĕḑut fecior! Fĕt frumos din poveste era par'că numai ciuf pe lângă el. Fata gândiai că l'a sorbi cu ochiĭ, ér împĕratul și împĕrătésa îl purtau ca pe pălmi, nu cumva sĕ se ducă la aceea, dela care adusese păpuciĭ. În ḑiua aceea și venì popa de-i logodì, apoi trimise soli după cuscrul sĕu, după împĕratul galbin, sĕ vină la nuntă. Ér acela venì cu împĕrătésa, și după ce-și vĕḑură feciorul atât de frumos și de voinic și ajuns la așa mare cinste, plângeau de bucurie ca doi copiĭ. Apoi se făcù nunta, nuntă mare ca la împĕrați. Mirele chiămà la nuntă și pe Tata-florilor. Ér acela venì, și nime nu-l cunoscù, cine e și de unde e? Ear mirele vĕḑênd că toți ar dorì se scie cine-i moșneagul, îi închinà un

păhar de vin și ḑise: Sĕ trăesci moșule, că de nu erai dta, nu sciu ḑeu de era și nunta asta ori ba? De aḑi încolo te poți scălda cât vei vrea în fântâna tatiĭ cea de lapte dulce, că sciu că nu te-a mai opri!

— Se fie într'un cias bun și cu noroc! ḑise moșneagul, dar din partea aceea fi liniscit, că am grijit eu ca om pămêntén, se nu mĕ mai alunge din fântâna mea, tocmai mai înainte am dus'o la mine în grădină!

Când gătà vorba, beù un păhar de vin, înturnà păharul cu fundu 'n sus și — mai ia-l de ai de unde!

Dóră n'a fost acesta Tata-florilor? întrebà socrul cel mare.

— Ba chiar el tată! rĕspunse mirele.

— Vai, ucigă-l tóca, da frumos vĭj!

— Sciam eu — ḑise fălos socrul mic, că de nu l'a cunósce ginere-meu, nime nu-l cunósce!

Biblioteca Județeană Filiala Cluj Universitary Library Cluj

Apoi eu dar mĕ pot linge pe buze de fântâna cea cu lapte dulce? — ḑise socrul cel mare. — Dar sĕ trăéscă tineriĭ, nu-mi pare reu după ea, că numai grije și supĕrări mi-a făcut, cât am avut'o; vecuésc'o Tata florilor sănĕtos, numai tineriĭ nostriĭ sĕ trăéscă!

Vivat sĕ trăéscă! strigară toți meseniĭ și curteniĭ, și ciocniau cu păharĕle de curgea vinul baltă din ele. Cât o fi ținut ospĕțul nu sciu, cu tóte că și eu am fost pe acolo dar — ori rușine ori ba, mai mult am fost troncănit la cap decât limpede, de, ca la ospĕț; atâta însă sciu bine, că cuscriĭ amêndoi s'au lăsat în pensie, și împĕratul cel tiner a stăpânit amêndouĕ împĕrăți'e. El a fost împĕratul alb, că până a stăpânit, noródele lui numai tot ḑile d'albe au avut. Mai departe spună-o cine-o scie; dar dați-mi care-va o pipă de tăbac, și apoi ḑiceți-mi se tac!

Culésă dela **George Brătean,** înv. în Vama (Sĕlagiu).

5. Micu Grămădicu.

Ḑice că a fost odată, ca nici odată, a fost odată un om şi avea trei copii. Odată într'o séră, după cină, ḑise omul cătră copii: „Dragii tatii, culcaţi-vĕ şi durmiţi, dar mai întâiu vĕ rugaţi la Dumneḑeu, şi sĕ fiţi cu băgare de sémă, care ce veţi visa? Şi diminéţă sĕ-mi sciţi spune, care ce aţi visat". Şi s'au culcat copiii, dupăcum îi îndrumase tatăl lor, şi ḑiminéţa s'au sculat şi au prins a-şi spune visurile. Cel mai mare şi cel mijlociu spuseră ce visară; dar când ajunse la cel mai mic, la *Micu Grămădicu*, acela nu voì sĕ spună nici decât; ḑicea numai atâta: Am visat eu, — dar nu vĕ spun ce. Tată-sĕu atunci sĕ mânià foc pe el, şi prinse a-l sudui, dar înzadar; el nu voia şi nu voia sĕ spună visul de locul locului. Atunci tată-seu prinse a-l bate, şi îl bătea rĕu pe bietul băiat, dar el totuşi nu voì sĕ spună visul. Chiar când îl bătea tată-seu mai tare, trece p'acolo împĕratul, cu un hinteu cu şese cai, şi aude plânsul copilului. P'atunci împĕraţiĭ nu erau aşa făloşi ca cei de aḑi, se mai opriau şi prin popor sĕ le vaḑă nĕcazurile. Cum auḑì plânsul copilului, porunci cocişului sĕ stee în loc sĕ vaḑă, ce este, de ce plânge copilul acela în aşa mĕsură? Şi au stat cocişul cu căruţa în loc, ér împĕratul a întrebat pe om, de ce-şi bate băiatul în aşa mĕsură, de se adună lumea îngrozită la plânsul lui? Ér omul a spus din fir în pĕr întêmplarea, cum adecă el nu vrea sĕ-i spună visul. Numai atâta-i tótă supĕrarea? întrebă împĕratul; atunci nu-l mai bate, dă-mi-l tu mie. Şi s'a învoit omul bucuros, şi împĕratul l'a suit în hinteu şi l'a dus acasă la el, adecă la curţile lui. Acesta era împĕratul-roşu. După-ce ajunse acasă, îl întrebà şi împĕratul: Ei, spune-mi tu mie, ce ai visat? Dar el nici împĕratului nu voì sĕ-i spună visul. Se cam mânià împĕratul, dar nu chiar atât de tare, ca sĕ-l bată; deci îi dete bună pace, îl îmbrăcà bine şi-l ḑedù la învĕţătură. Şi învĕţà bine hoţul de copil, şi era bun şi ascul-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

tător, numai un lucru nu voia de loc să facă, nu voia adecă să spună nimănui visul lui de acasă, pentru care mâncase bătaia cea sdravănă. În câţiva ani gătă tóte şcólele şi se făcù mai învĕţat chiar şi decât împĕratul, cu tóte că atunci împĕraţii erau ómenii cei mai învĕţaţi. După ce gătă şcólele, îl chiamă împĕratul la raport şi-i ḑice: „Fĕtul meu, te-am scos dela bătaie, din mânile tătâne-tĕu, te-am crescut, te-am învĕţat; acum cred, că-mi vei spune, ce vis ai visat atunci, când te bătea tată-tĕu? Batăr atâta să faci şi tu, pentru câte bune ţi-am făcut eu ţie.“ Dar el nici acum nu vrù să spună visul. Atunci împĕratul s'a mâniat pe el atât de tare, de era să-l omóră chiar; dar éră-şi veni în fire: Ţéra-i cu judecători, cu legi, cu aşedĕminte bune rĕmase din moşi strămoşi: nu-mi voiu mângí eu mânile cu el, fără îl dau în mâna judecăţii. Şi aşa făcù împĕratul, chiămà la curte pe toţi judecătorii cei mai înţelepţi ai împĕrăţiei şi le spuse să aducă ei lege şi judecată, ce-i vrednic un strengariu ca acela, care pentru binele, ce l'a primit dela împĕratul, el nici un vis nu vrea să-i spună. Judecătorii îşi frĕmentară minţile multă vreme, în urmă ajunseră la hotărîrea, că să-l închidă de viu într'un zid, adecă să-l zidéscă în zid. Hotărîrea se împlinì. Chiar a doua ḑi aduseră zidari şi le porunciră, ca în mijlocul ocólului să facă un zid gros, ca un turn, ér în mijlocul lui să zidéscă pe ficiorul cel înderĕtnic.

Împĕratul însĕ avea o drăguţă de fată, numai ca ea, şi ei — spunêndu-vĕ cea dréptă — îi cam plăcea de fecior, crescuseră la olaltă şi se cunosceau unul pe altul de bun şi de rĕu. Ea dar porunci zidarilor, că să facă ei cumva o gaură în zid, ca să pótă barem rĕsufla tinerul şi în cas de lipsă să-i pótă da câte ceva de mâncare. Şi aşa făcură zidarii. Ér fata în tótă ḑiua-i ducea câte o léacă de mâncare şi beutură acolo şi-i mai spunea ce-i în lume şi 'n ţéră. Odată merse fata tare supĕrată la feciorul din zid. „Da ce eşti aşa supĕrată?“ o întrebà feciorul.

— Dar cum n'oiu fi supĕrată, că uite, a venit feciorul împĕratului-verde la noi a peţi, ai mei vreau sĕ mĕ dee cu puterea după el, că se tem de tată-seu, dar eu nu bucurósă aş merge după el. Mi-am pus în gând, ori sĕ fiu a ta, ori a nimĕnui.

— O, atunci nu fi supĕrată, va fi cum va voi D-ḑeu, numai nu te mărita, că bun e D-ḑeu, voiu scăpa şi eu cumva de aici, şi atunci vei fi a mea.

Şi nu s'a măritat fata împĕratului-roşu după feciorul împĕratului-verde, ér împĕratul-verde s'a mâniat foc pe cel roşu pentru acésta şi trimise sol împĕrătesc cu semn de bătaiă. I-au trimis adecă o bâtă tăiată *în strug*, care era pe o formă de grósă la amêndóuĕ capetele, şi i-au trimis vorbă, că ori gâcesce care capĕt e dela vêrf şi care dela rĕdăcină? ori sĕ easă cu el la bătaiă.

Adunat-a împĕratul-roşu pe toţi învĕţaţii ţerii şi au ţinut sfat asupra bâtei, dar toţi rĕmâneau bâtă lângă ea; nici unul nu putea tălmăci întrebarea. Împĕratul şi tótă curtea lui erau supĕraţi, că nu pot scóte cumva la cale rĕspunsul, ca sĕ nu se încurce în bătăi cu împĕratul-verde, că gândesce omul, dar bătăile mâncă sumedenie de bani şi de voinici. Când merse fata cu prânḑul la fecior în zid, îi spuse în ce încurcătură mare e ţéra din pricina ei. Dar feciorul îi rĕspunse: Nu fi supĕrată nimic; du-te acasă şi te culcă şi te fă că dormi, apoi te scólă repede şi ḑi că ai visat, că sĕ bage bâta într'o bute cu apă, că capĕtul dela trupină e mai greu şi s'a aşeḑa o lécă spre fund, ér cel dela vêrf e mai uşor şi va rĕmâné de-asupra. Şi aşa a făcut fata şi a nimerit fórte bine, că cu rĕspuns hotărît au plecat solii împĕratului verde, încât toţi s'au minunat de înţelepciunea celui ce i-au pus la cale sĕ facă aşa. Acum érăşi era voiă bună la curţile împĕratului roşu; dar nu mult ţinù, că într'o ḑi sĕ trecḑesce éră cu soli dela împĕratul verde, cari aduceau trei mânzi, unul de 3 ani, unul de 2 ani şi unul de un an, dar toţi într'un pĕr, şi pe o formă de mari. Acum avea

împĕratul roşu sĕ gâcéscă, care-i de un an, care-i de doi şi care de trei ani? ori sĕ easă la bătaiă. Eară stringe împĕratul-roşu pe toţi învĕţaţii împĕrăţiei sĕ judece şi sĕ dee rĕspuns bun şi hotărît. Dar, minunea minunilor! nu puteau nimeri de loc. Atunci fata împĕratului ducênd mâncare la cel din zid, îi spune încurcătura. Ér el ḑice: Nu-i cel lucru mare: culcă-te şi te fă că dormi, apoi te scólă şi ḑi că ai visat că sĕ aducă trei *gâfurele* (covaţe, trocuţe) şi în unul sĕ pună lapte dulce, în unul jar din vatră şi în unul ovĕs; mânzul cel de un an va trage la mirosul laptelui, cel de doi ani s'a apropia de jar, ér cel de trei ani va da fuga spre ovĕs. Şi aşa făcură, şi ér nimeriră ca de pe scrisóre de bine. Bucuria împĕratului şi a curtenilor, că se scapă atât de ieftin de nĕcaz. Dar nu mult le ţinù bucuria, că împĕratul verde iar îi trimise vorbă, sĕ-i săgete bumbul de pe vêrful cetăţii; ori dacă nu, sĕ ésă la bătaiă. Ear se adunară ghinărarii şi domnii cei mari de sfat şi chibzuiră şi sfătuiră; dar nu aflară om, care sĕ se lege că va arunca săgéta păn' acolo. Fata de bună sémă a spus feciorului celui din zid năpastea, care a căḑut iară preste capul tătâne-seu din pricina ei, ear el îi ḑise: Culcă-te şi dormi şi ḑi că ai visat, că numai eu, dar altul nu va puté face acel lucru. Şi aşa făcù fata, se culcà şi se făcù că dórme, dar iute sărì ca friptă şi ḑise: Tată, am visat că din tótă împĕrăţia singur voinicul cel din zid este în stare sĕ săgete bumbul din vêrful cetăţii împĕratului verde.

— Dar, draga tatii, ḑise atunci împĕratul, acela de mult va fi putreḑit acolo.

— Dar de trăesce, én sĕ căutăm, tată, că Dumneḑeu e bun.

Şi a pus împĕratul pe servitori sĕ strice zidul. Şi l'au stricat. Adecă din zid se ivì feciorul frumos şi spătos, de gândiai că anume a fost pus spre îngrăşare. Şi se minunară toţi de el. Împĕratul îl întrebă: Te simţi tu în stare,

BIBLIOTECA MUZEULUI ARDELEAN ERDÉLYI MÚZEUM KÖNYVTÁRA

voinice, sĕ săgeţi bumbul cel din vêrful curţii împĕratului-verde?

— D'apoi, înălţate împĕrate, voiu cerca.

Şi apucă săgéta şi o învêrtì de trei ori pe lângă degetul cel mic şi svêrr! cu ea încotro slugiau curţile împĕratului verde, că de veḑut nu le putea vedé. Atunci împĕratul verde, care era chiar la prânḑ, ḑise: Acum am dat de dracul! Că săgéta nimerise nu numai bumbul din vêrf, ci-i despicase casa în douĕ, cum ai tăia o pâne. Mult se mirà lumea de puterea feciorului şi mult îl mai lăudau toţi, ér împĕratul roşu îl puse chiar cu el la o masă şi-l ospĕtà cum se cade. Dar multă vreme nu trecù, şi venì sol dela împĕratul verde, se vină pănă la el voinicul cel ce a aruncat săgéta. Împĕratul roşu era supĕrat, îi părea rĕu sĕ pérdă drag de vitéz ca acela, éră fata împĕratului roşu era cea mai supĕrată, că se temea că de merge, — nu mai vine altul. Dar el îi mângâià: Nu vĕ temeţi, ér voiu venì, numai daţi-mi unspreḑece ortaci toţi unul ca unul şi pe-o formă de mari şi de groşi, pe-o formă îmbrăcaţi şi pe-o formă cai încălecaţi, dar toţi sĕ semene cu mine, ca nime sĕ nu ne pótă deosebì pe unul din ceilalţi.

Şi au trimis împĕratul de i-au căutat unspreḑece soţi. toţi unul ca unul şi i-au îmbrăcat pe toţi 12 într'un pòr şi le-a dat cai pe-o formă şi i-au plecat la cale. Pe cale şi-a învĕţat feciorul ortaciĭ că, de-i va întreba împĕratu verde: care a aruncat săgéta? sĕ respundă: *noi*. După-ce ajunseră la împĕratul verde, se coborîră de pe cai, slugile le băgară caii în grajduri, ér ei întrară la împĕratul. Acela cum îi vĕḑù întrebà: Na, voinici, cari aţi aruncat săgéta? Ér ei rĕspunseră toţi cu un glas: Noi.

— Cum, voi? care din voi?

— Noi toţi, înălţate împĕrate!

— Ei bine, ḑice împĕratul, acum rĕmâneţi la mine la gustare.

— Bucuroşi, înălţate împĕrate.

Când mâncau feciorii, a venit împĕratul la ei şi a ḑis: Acum c'o cale rĕmâneţi şi de mas la mine.

— Bucuroşi, rĕspund feciorii, c'aşa-i învĕţase ortacul lor cel mai de frunte, adecă vitézul Grămădicu, că aşa-i ḑiceau ai lui acasă când era mic: Micu-Grămădicu. Împĕratul verde ar fi voit sĕ cunóscă pe vitézul de Grămădicu, dar nu putea nici decât. Deci a socotit în capul lui, că dóră dormind voinicii la el, va pune pe cineva se păzéscă, şi te miri cum va puté afla. Şi avea împĕratul o babă-hîrcă meşteră şi fermecătóre mare. Pe ea a pus'o sĕ păzéscă şi diminéţa apoi sĕ-i spună. Şi după-ce au întrat feciorii în casa, care le-a fost dată lor, baba s'a dat de trei ori preste cap şi sĕ făcù o muscă şi întră pe gaura cheei în casă la feciori. Feciorii după ce sĕ desbrăcară, se pusĕră pe paturi şi prinsĕră a povesti, pân'adormiră. Hei, ce pită bună mâncă împĕratul acesta, cât fu de bună şi asta, cu care ne-a ómenit pe noi, ḑise unul.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Bună şi nu prea, — ḑise Grămădicu — că-i cu lapte de femeiă.

— Aha, gândesce baba, esta-i feciorul cel vitéz, pentru care nu vrea fata împĕratului roşu se vină după feciorul stăpânului meu. Şi după ce adormiră feciorii, se pune baba şi încréstă o lécă cu fórfecile căpeneagul lui Grămădicu, care era în cuieriu la capul lui. Diminéţa spune baba la împĕratul: Înălţate împĕrate, acela e vitézul, care-i cu căpeneagul încrestat. Dar feciorii cum se sculară şi sĕ îmbrăcară, voiră se ésă afară, însе Grămădicu le strigă: Indĕrĕpt! îi puse pe toţi în glidă (liniă) şi se uită bine la fiecare, la haine, la bumbi, la pĕr, la păpuci, ca sĕ fiă la toţi unul ca unul. Apoi se uită şi la el şi vĕḑù, că căpeneagul lui este o lécă crestat din dĕrĕpt cu fórfeca. Atunci se pune şi la toţi face în căpeneag câte o crestătură chiar ca a lui şi aşa eşiră împreună afară. Împĕratul se uită cu lăcomie la ei, că toţi erau sdraveni şi frumoşi, dar cu deosebire căuta după semnul babei. Dar nu putù afla nimic, că toţi aveau

unul și același semn pe căpeneag. Apoi merse împĕratul la babă și ḑise: Dar tu ce mĕ porți cu minciuni, că uite toți au căpenegele pe o formă.

— Apoi nu sciu, înălțate împĕrate, că io numai pe unul l'am însemnat, pe acela adecă care a ḑis, că pita, cu care i-ai omenit, e bună și nici prea, că-i cu lapte de muiere; și de bună sémă numai acela-i vitézul, ér cei unspreḑece sunt numai ortacii lui.

Împĕratul éră a ospĕtat pe feciorii tótă ḑiua, și séra éră i-a îmbiat se rĕmână la el. Și s'au învoit feciorii. Când fu séra, éră întră baba în formă de muscă pe gaura cheei înlăuntru la feciori, și îi auḑi cum povestesc. — Mĕi, da bun vin mai are împĕratul esta, ḑice unul.

— Bun și nu prea, rĕspunse altul, că este cu sânge de om.

— Aha, gândi baba, esta-i! Și cum adormiră, merse cu fórfecile și-i ciónta o lécă din mustața dréptă, apoi diminéța spuse împĕratului: Insemnatul'am, înălțate împĕrate, chiar în mustața cea dréptă, că i-am ciontat'o din vêrf cu fórfecile.

Diminéța se scólă feciorii, sĕ gată, se uită'n oglindă, și Grămădicu dă că-i e ciuntată o mustéță. Stați în loc feciori! ḑise el, en uitați-ve, pare-mi-se mie, óre nu e mai scurtă o mustéță, ca ceealaltă? Sĕ uitară feciorii și vĕḑură, că ḑĕu aceea așa e. Deci se puseră bărbătesce, luară forfecile și toți și-le ciuntară pe o formă, apoi eșiră afară. Împĕratul ér se uită, — dar pace! nu putù face nici o deosebire între ei, că era unul ca altul. Ear merse la babă și o mustră, dar înzădar, că ea se apăra din tóte puterile și spunea, că a ciuntat din mustéță la acela, care a ḑis că vinul înălțatului împĕrat este amestecat cu sânge de om, și numai acela este vitézul.

Acum împĕratul ér i-a ospĕtat tótă ḑiua, ér séra le-a făcut pat bun de hodină și apoi le-a spus: Mai dormiți o

nópte la mine, că apoi mâne vĕ las sĕ mergeţi acasă în ţéra vóstră.

Ei! uitasem se vĕ spun, că tótă diminéţa-i întreba odată: Care aţi aruncat săgeata? Şi ei toţi rĕspundeau totdeauna: Noi! Destul că în astă a treia nópte iară întrà baba la ei pe gaura cheei şi-i ascultà cum povestiau. — Mĕ, ḑice unul, dar bun om mai este împĕratul acesta!

— Bun şi nu prea, rĕspunse Grămădicu, că-i adunat de pe uliţe cu furca şi cu grebla.

Acum iar cunoscù baba, care-i vitézul, dar nu scia ce ar face, ca sĕ-l pótă cunósce şi a dóua ḑi.

Se puse deci, după ce adormiră, şi în căciula celui ce ḑise, că împĕratul e adunat de pe uliţă cu furca şi cu grebla, puse un semn micuţel, apoi fugì şi spuse împĕratului.

Diminéţa, după ce se desceptară feciorii, se îmbrăcară, şi dau sĕ easă afară. Dar Grămădicul le ḑise: Staţi ortaci, de vĕ gătiţi căciulile. Şi le gătiră bine, şi el aflà în căciula sa semnul cel mic, dar nu-l aruncà de acolo, ci puse fiecăruia câte un semn chiar ca acela. Apoi eşiră toţi în curte, unde-i ascepta împĕratul cu nerăbdare, dórădóră va puté pune mâna pe vĕtavul. Dar de unde? că toţi erau unul ca altul. Eară sĕ mănià foc împĕratul pe babă şi ḑise: D'apoi ce foc sĕ te ardă, te legi că poţi ispràvi una alta, când tu în treĭ ḑile şi-n trei nopţi nu fuşi în stare se-mi poţi arĕta din 12 unul, care-mi trebue? — Inzădar te superi, înălţate împĕrate, că acela nici cu spirituş sĕ fiă şi n'ar puté fi mai al dracului. Dórà auḑitul'am pănă a ḑis, că dumneata ai fi om bun, numai pagubă că esti adunat cu furca şi cu grebla de prin sat, şi i-am pus semn în căciulă. Cum vine asta de au toţi somne într'o formă? — eu nu sciu.

Împĕratul atunci mănios, cum era, se pune şi porunceşce slugilor, sĕ le aducă caiĭ şi ḑise feciorilor, sĕ se gate de cale, c'amù-i lasă se mérgă unde vréu ei. Dar după

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ce se urcară pe cai, îi veni în minte, că în ḑiua aceea nu i-a întrebat, care din ei a aruncat săgéta? Deci îi întrebă acum, după ce erau călări: Care din voi a aruncat săgéta? Atunci Grămădicu respunse: Eu singur. — Tu? Dar de unde sciĭ, că pita mea-i cu lapte de femeiă?

— De nu creḑi, — întrébă!

Şi aduse împĕratul pe femeia, care cocea pită la curtea împĕratului şi o întrebà: Dreptu-i că pita mea-i cu lapte de femeiă?

— Drept, înălţate împĕrate, că o ţiţă tot într'una mi-a curs în covata cu aluatul păn' am frĕmêntat.

— Dar voinice, de unde sciĭ tu, că în vinul meu este sânge de om?

— Intrébă pe cel ce l'a stors!

Şi chiămà împĕratul înainte pe cel ce i-a stors vinul şi-l întrebà, dreptu-i că în vin este sânge de om?

Ér acela respunse, că-i drept, că chiar când storcea vinul, i-au ţişnit sânge din nas.

Şi a mai întrebat împĕratul pe Grămădicul: Dar cum poţi tu ḑice, că eu 's adunat de prin sat cu furca şi cu grebla? Ér Grămădicul rĕspunse: Întrébă pe mumă-ta.

Şi a adus împĕratul pe mumă-sa înainte şi i-a ḑis: Auḑi, mumă, ce ḑice feciorul acesta, că dumniata m'ai adunat pe mine de pe uliţă cu furca şi cu grebla; dreptu-i?

— Drept, dragul mamiĭ, că lumea-i cu pĕcate, şi eu în tinereţele mele am fost ca lumea. Dḑeu se mĕ ierte.

Auḑind împĕratul vorbele acestea, scóse paloşul se taie capul lui Voinicu Grămădicu, ca sĕ nu mai ducă vestea în lume, că el îi adunat din sat cu furca şi cu grebla; dar Grămădicu prinse sabia cu mâna şi o învârti de trei ori pe lângă cap, apoi tăià repede capul împĕratului verde şi al babei celei vrăjitóre. După aceea se duse acasă la împĕratul roşu, se cununà cu fata lui şi la nuntă le spuse: Ei vedeţi, visul acesta l'am visat io, când mĕ bătea tata căce

BCU Cluj / Central University Library Cluj

nu voiam să-l spun; acum îl spun, că nu mă mai tem, că nu s'a împlini până-n capăt.

— Şi care-i capătul? întrebară cei de faţă.

— D'apoi capătu-i aşa: că eu voiu fi împărat preste împărăţia împăratului verde, — pe care l'am omorît, şi preste împărăţia împărătului roşu, — care-mi este socru. Şi aşa a şi fost. Şi de n'a murit, şi astăḑi mai trăesce, ér lumea-i ḑice: Voinicu Grămădicu.

Dela Rodna vechiă.

6. Mândra lumei.

În vremile de demult ḑice că erau doi împăraţi vecini: împăratul verde şi împăratul roşu. Împăratul roşu a făcut odată un ospăţ mare-mare, la care ospăţ a chiămat şi pe împăratul verde şi pe toţi craii şi împăraţii din vecini. Împăratul verde era mare iubitor de pesce. Aceea o scia împăratul roşu, deci porunci pescariului să-i aḑucă nici mai mult nici mai puţin de 99 cără încărcate cu pesce şi tóte să le gătéscă pentru acel ospăţ împărătesc. Lucru uşor nu este de a prinde atâta potop de pesce, dar porunca-i poruncă, bietul pescariu trebuì să plece cu mregile, şi fără pesce să nu se întórcă, că de vine fără pesce, — plătesce cu capul, că dór porunca împărătéscă nu-i numai éc'aşa! Cercat-a bietul pescar nóptea-'ntrégă şi nici un pesce n'a putut prinde. Când se zăria de ḑiuă, atât era de necăjit, de sta numai să se arunce 'n apă să se înnece de supărat ce era, că nu póte prinde pesce. Atunci văḑù venind pe apă un scaiu, şi când era în drept cu el, scaiul se ridică'n sus şi se face un omuleţ numai cât un deget de mare. Era ucigă-l crucea.

— Ce stai aşa îngândurat? întrebă pe pescar.

— Dar cum n'oiu sta îngândurat, că împăratul mi-a poruncit să-i prind 99 cără de pesce că-i trebuesc la ospăţ şi pân' acum încă nici un pesce n'am prins! Imi vine să mă

arunc 'n apă de supĕrat ce sunt, că sĕ merg fără pesce e şi mai rĕu, că împĕratul sciu că m'a omorî, el va gândí că n'am vrut sĕ-i împlinesc porunca.

— Nu te supĕra aşa tare, că eu te pot scăpa; de-mi dai ce ai mai drag la casă, eu 'ţi ajut sĕ prinḑi pesci câţi voesci, — aşa ḑise omuţul cel mic.

Pescariul se gândì şi se resgândì, că óre ce are el mai drag la casă, dar nu-i venì în minte nici decât, deóre-ce el bine scia, că numai o bĕtă de maţă are la casa sa. Deci ḑise omuţului: Bine, aşa fie, cum ḑici tu, numai mĕ scapă.

Têrgul fu gata. Ucigă-l-tóca se scufundă în apă şi învrăjbì atâta potop de pesce, încât pescariul nu mai juoia a trage mrejile, tot pline, de se mai rumpeau. In scurtă vreme era plin pe ţermure de pesce, deci merse pescariul la curtea împĕrătéscă după cară sĕ-i încarce. Şi venì dela curte cu 99 de cară câte cu patru boi, şi tóte le încărcară de pesce ca de păpuşoiu, apoi le duse la curtea împĕratului roşu. Bucuria pescariului că putù împlinì porunca împĕrătéscă; dar şi bucuria împĕratului, că are pesce din greu, sĕ-şi pótă omení óspeţii. Trei sĕptĕmâni ţinù ospĕţul împĕrătesc, după care se duse fiă-care la ale sale. Pescariul a căpătat dela împĕratul o cinste fórte frumósă pentru-că i-a împlinit aşa bine porunca, ér muierea pescariului, de voiósă ce era, n'avù ce lucra făr' făcù un copilaş cu pĕ de aur. Vestea se lăţì iute, că muierea pescariului are un copilaş cu pĕr de aur, şi tot plină le era căsuţa de ómeni sĕ-l vaḑă şi fiă-care aducea ceva cinste norocósei mame. Bucuria cea mai mare era a pescariului şi a nevestei sale, că le era cel dintâiu copil, şi apoi ce ódor de copil! In bucuria lor cea mare uitară ḑicala, că după bucurie mare vine şi întristare şi mai mare. Când fu copilaşul de un an, putea vorbì bine şi umbla în picioruşe ca altul de cinci ani, că dóră era năsdravĕn, şi-şi făcea cruce şi ḑicea Tatăl nostru, de gândiai că tot la şcóle a umblat. Dar într'o nópte târḑiu numai aud glas de om la feréstră: Pescariule, dă-mi

BCU Cluj / Central University Library Cluj

făgădașul. Atunci se gândi pescariul la făgădașul ce-l făcuse omului celui mic și mai înlemni de supĕrare; dar se făcù totuși uituc și ḑise: Ce făgădaș?

— Dar nu-ți aduci aminte, ce mi-ai făgăduit acumu-i anul, când ți-am prins pesci, ca sĕ scapi de pedépsa împĕrătéscă?

— Ba aducu-mi, aduc, ḑise bietul pescar îngăimăcit; dar óre ce ți-am făgăduit?

— Scii tu ce, ḑise omuțul dela feréstră.

Atunci pescariul luà mâța de după cuptor și i-o întinse pe feréstră, dar cum luà mamonul mâța, aceea așa-l sgârîa, de o scăpa din mâni și ḑise réstit: Nu mâța mi-ai făgăduit-o, ci copilul, că pe acela-l ai mai drag la casă.

Prins-au pescariul cu muiere cu tot a plânge, că sĕ-i fie milă de ei, sĕ nu le ducă odorul; dar dracul drac, și pace, de ce-i auḑia plângênd, de aceea era mai vesel și nu se mișcà dela feréstră pănă nu-i dădură copilul. Acela nu plângea, el era vesel și ḑicea părinților: Dar nu vĕ supĕrați în zadar, bag sémă așa a fost sĕ se întêmple, lăsați-mĕ sĕ merg la el, că sciu, că nu m'a mânca. Și în urma urmelor, vĕḑênd bieții părinți că n'au încătro, dădură pruncul mamonului pe feréstră. Dar când puse mamonul mâna pe copil, copilul își făcù cruce, care lucru atâta l'a supĕrat pe mamon de l'a aruncat peste nóuĕ hotară și nu i-a mai avut grijă. Acum băiatul ar fi venit acasă, dar nu scia calea. Deci merse tot înainte pe un drum părăsit, că dórĕ va ajunge el undeva. A și ajuns într'o pădure mare, dar nu se înspăimêntà, ci merse prin pădure tot înainte, pănă nimerì într'o poiană. Acolo se certau și se pumniau trei copiĭ negri de drac, dar se pumniau chiar drăcesce, erau tot sânge. Copilul pescariului nu se înfrică de ce-i vĕḑură ochii, ci merse ață la copiĭ cei de drac și-i întrebà: Dar ce faceți voi nebuniĭ, nu puteți fi ómeni de pace?

Atunci copiiĭ cei de drac lasă pricina și prind a-i spune de ce se bat și-l rógă sĕ-i împace. Uite, ḑise unul, ni-au

murit părinții și noi am rămas trei frați gemeni, și de părinți ne-au rămas un căpeneag, o pereche de păpuci și o bâtă, și nu le putem împărți. Fii bun și ne fă dreptate.

— Bucuros, ḑise fiiul pescariului, dar să-mi spuneți voi, de ce sunt bune lucrurile acestea?

— Sunt bune, ḑise un puiu de drac, că de te îmbraci în căpeneag, nime nu te vede, ér tu veḑi din el tóte celea, ca și fără el; păpucii sunt buni, că dacă-i încalți și dai odată-'n călcâie, îndată esti acolo, unde ți-e gândul; ér bățul este bun, că pe cine-i amenința cu el, stan de pétră se face.

— Bine, ḑise fiiul pescariului, eu voiu împărți pe dreptate; drept aceea, voi mergeți colo în cele trei vêrfuri de munte, fiă-care într'un vêrf de munte și apoi eu voiu face semn să plecați, și când veți vedea semnul, să veniți bărbătesce; care va ajunge mai întâu la mine aci, a aceluia vor fi tustrele lucrurile acestea. Invoiți sunteți?

— Invoiți.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Nó mergeți dar, și într'o minută se-mi fiți aci, că nu pot sta tótă ḑiua pentru voi, că am și eu lucrurile mele.

Și se puseră puiĭ de drac la fugă, du-te băiete, de tot schintei le eșiau din călcâie. Dar și fiiul pescariului era isteț; cum se vĕḑù singur, se puse și îmbrăcă căpeneagul și-și încălță păpucii, apoi luă bâta în mână și asceptă pe puiĭ de drac, cari veniau scoțênd foc din gură. Când erau puiĭ de drac aprópe de fecior, el îi amenință cu bâta și se făcură stan de pétră, trei stani de pétră négră.

Acum o luă Fĕt-frumos, că așa-i era numele la feciorul pescariului, și se tot duse prin pădure pănă nimerì la nisce curți mari ca cele împĕrătesci. Cum le vede, nu mai stă pe gânduri, ci întră înlăuntru. Adecă acolo află o fată atât de frumósă, cum nu mai era alta în lume, numită Mândra lumiĭ. Mândra lumiĭ îl cunoscù, cum îl vĕḑù, deși nu-l mai vĕḑuse păn atunci, dar ea era nesdravênă, cum era și Fĕt-frumos.

— Bine te-am găsit, Mândra-lumei, ḑice Fĕt-frumos întrând.

— Bine ai venit, Fĕt-frumos, ḑice fata uitându-se cu ochi mari la el. Hai şeḑi, că vei fi obosit de cale.

— Obosit şi nu prea tare, că n'am mai venit eu în ruptul capului, am mai şi păşit, m'am mai şi odichnit, c'am sciut că tot ajung eu la tine, dar ĕn spune-mi cum trăesci?

— Bine şi nu prea; bine că-s sănĕtósă, dar rĕu că-s numai singură ca cucul; ḑiua ar fi cum ar fi, dar nóptea nu pot se am odichnă în curţile acestea, că în tóte nopţile vin dracii şi ţin bal în ele până diminĕţa, atunci apoi se duc, ce-i drept, şi mi-le lasă în bună rĕnduĕlă, dar ce folos, că nu mĕ pot odichnì în ele, fără preste nópte trebue sĕ merg într'o căsuţă colo din jos, şi acolo trebue sĕ dorm.

— E! ḑise Fĕt frumos, şi óre n'ar fi ac de cojocul lor?

— Fire-ar, ḑice fata, dacă s'ar afla un voinic sĕ le rescumpere dela ei, că numai de folosirea preste ḑi sunt rescumpĕrate şi de folosirea preste nópte trebuesc de acum rescumpĕrate.

— D'apoi de i-aş face óre stan de pétră pe toţi?

— N'ar fi de nici un folos, că tot n'am avé pace de némurile lor; şi multe némuri au draciĭ, de e plin iadul şi pămêntul de ei. Fără, cine vrea sĕ rĕscumpere curţile acestea, trebue se dea piept cu draciĭ în trei nopţi de-a rêndul, apoi fiă ce va fi de el.

— Óre se cerc eu, ḑise Fĕt-frumos.

— Cércă, dragul meu, că eu te iubesc, şi vréu apoi cu tine se trăesc împreună în aceste curţi, se fiu soţia ta, muierea ta, dar mai întâiu trebue sĕ rĕscumpĕrăm curţile de tót dela smei, se nu mai aibă nici un drept în ele.

Tot aşa sĕ sfătuiră ei până-n de séră, atunci cinară, sĕ sărutară una şi se despărţiră; Mândra lumei merse în căsuţa din grădină de se culcă, ér Fĕt frumos rĕmase fumând ca un turc şi umplênd din când în când câte un

BCU Cluj / Central University Library Cluj

păhar, și dându-i dușca pe grumadi la vale. Colo după cina cea bună prind a se aduna smeiĭ și draciĭ dela resărit și dela apus, dela médădi și dela médănópte, câtă frunda și érbă. Mult sĕ mirară de Fĕt frumos, cum de cutézĕ el a sta singur acolo și a-i ascepta cu păharul plin și cu pipa aprinsă. După ce se adunară toți, păn' a nu începe jocul, luară pe Fĕt frumos la părăială, și atâta îl isbiră dintr'un părete într'altul, până remase mort sĕrmanul fecior. Atunci îl aruncară sub o mésă, ér ei își începură jocurile lor cele drăcesci, și jucără până se *ómidi* de ḑiuă, atunci se făcură nevĕḑuți.

După ce se făcù bine ḑiuă, merse Mândra lumiĭ înlăuntru, și-l află mort sub mésă. Indată căutà apă mórtă și apă vie, îl spălà cu amêndóuă, apoi îl lovì încetinel cu trei nuele de sânger și cu trei de ânger, și de loc învià, mai mândru și mai frumos de cum fusese.

— Vai că greu adormisem, ḑice el rădicêndu-se, uite că-i sórele la prândișor și eu numai acum mĕ scol.

— Bine că te-ai sculat, și amù — ḑice Mândra lumei, că de nu eram eu, cine scie de te mai sculai ori ba?

Acum éră începură la traiu bun, la povesci și la jocuri, până-n de séră, când sĕ despărțiră; fata merse sĕ se culce în căsuța din grădină, ér feciorul remase pipând și bènd vin.

Colo pe la cina cea bună ér veniră smeiĭ și draciĭ și se minunară mult, cum de aflară pe Fĕt frumos viu și sănĕtos, ér ei îl lăsară mort. Iar se pun și-l apucă în pălmi și tot îl *melestuesc*, tot mii și bucățele mi-l taie, apoi se pun la joc până-n ḑori de ḑi. Atunci sĕ despart draciĭ, ér după ce se făcù bine ḑiuă, veni Mândra lumiĭ înlăuntru și căutà pe Fĕt frumos; dar nu dădù nicăiri de el. Atunci se uità mai bine pe jos; adecă tot oscióre și mici bucățele de carne erau din el pe jos. Dar fata nu se îngreḑoșà de ce vĕḑù, adunà bucățelele de carne și de óse, le frĕmêntà laolaltă, le stropì cu apă mórtă și cu apă vie, apoi le lovì

cu trei nuele de sânger și cu trei de ânger, și Fĕt frumos se rădică de jos mai mândru și mai frumos de cum fusese.

— Vai, dar greu adormisem, ḑise el rĕdicându-se; uite că-i sórele pe la prânḑul cel bun, și eu numai acum mĕ ridic.

— Bine că te-ai sculat și acum, dar paremi-se că de nu eram eu, dormiai somnul de veci.

Apoi îi povestì tot ce făcură dracii cu el și în ce stare îl aflase ea diminéța; mai pe urmă-i ḑise: Nu te teme, dragul meu, o nópte nu-i un cap de lume, va trece și ea órecumva, apoi vom fi noi domni și stăpâni în curți. Tótă ḑiulița mâncară, beură, se jucară ca copiiĭ pănă-'n deséră, atunci Mândra lumei merse în căsuța din grădină se dórmă, ér Fĕt frumos rĕmase pipând și bênd vin la masă. Colo după cina cea bună prind a veni roiuri roiuri de draci și smei, care de care mai negru și mai cornurat, până umplură casele, de gândeai că-s butoiește cu heringi așa erau de pline de draci. Și după-ce erau toți adunați au ținut sfat în limba lor cea drăcéscă, că óre ce-i de făcut cu Fĕt frumos, că omorîtu-l'au, — ér a înviat; tăiatu-l'au tot mii de bucățele, — și acum e mai întreg și mai frumos de cum fusese? Eară din sfat a eșit sĕ-l ardă 'n foc, ér cenușa sĕ i-o sufle pe părețì. Așa și făcură, îl arseră, ér cenușa i-o suflară pe părețì. Apoi se puseră la joc, și jucară și jucară, până'n ḑori de ḑi, atunci își luară rĕmas bun dela curțile acelea pentru totdeuna. Când se sculà Mândra lumii, dă'n drépta, dă'n stânga, fecior ca'n palmă, nici urmă de el nu mai era. Se minunéză, că óre ce vor fi făcut mamonii cu el, de nu-i dă de urmă nicăiri? Atunci băga de sémă, că părețiì nu-s albi ca păn' atunci, ci's surì. Deci ia o péná de gâscă și un gâf (trocuță, covățică), și prinde a mătura cenușa de pe părețì bine în gâf, și umplù gâful de cenușă de pe părețì, ca de fărină de bine. Apoi puse în gâf pe cenușă apă mórtă și apă viie, și făcù o frĕmêntătură și din frĕmêntatură un trup de om, apoi îl

lovì cu trei nuiele de sânger şi cu trei de ânger şi se sculà fĕt-frumos mai voinic şi mai frumos decum fusese.

— Bună diminéţa, drăguţă, te-ai sculat mai curênd decât mine!

— Na las, că de acum înainte ne vom scula totdèodată, numai sĕ ţinem la olaltă şi sĕ ascultăm unul de altul. Apoi îi spuse tótă întêmplarea şi se puseră la traiu bun şi la bucurie. De aci încolo nu mai veniră nici smeii nici draçii pe la curţile lor şi trăiră multe çile bune, vre-o douĕ-çeci de ani de-arêndul. Odată-l lovesce pe Fĕt frumos dor de părinţi, deci çise cătră Mândra lumii: Tu nevastă, óre sĕ mergem odată'n lume, sĕ vĕd ce mai fac bieţii părinţi, că mi-e tare dor de ei.

Du-te, çice Mândra lumii, dar eu nu pot merge; dar dacă mergi, nu cumva sĕ spui cuiva că eşti însurat, că atunci nu-i bine de tine. Ori-ce ţi s'ar întêmpla, ori peste ce ai da, tu se çici că eşti holteiu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Şi a plecat feciorul la cale, adecă şi-a îmbrăcat hainele cele luate dela puii cei de drac, a dat de trei-ori în călcâie şi a çis: Sĕ fiu numai decât la tata acasă. Şi îndată a fost acasă la ei, colo în căsuţa pescariului cea sĕrăcuţă. Bucuria părinţilor că-l mai vĕd odată, dar bucuria şi a lui că-i mai vede. Se pun la ospĕţ, că el dusese părinţilor o pereche de desagi plină cu bani de aur şi de argint. Îndată se lăţi vestea prin vecini, că feciorul pescariului cel cu pĕrul de aur a sosit acasă, voinic şi sănătos, şi umplură vecinii căsuţa pescariului, şi nu se putură destul mira de el, cât era de voinic şi de frumos. Vestea merse până în curtea împĕratului roşu, care şedea acolo 'n sat, despre mândrenie de fecior ce este feciorul pescariului. Deci trimite împĕratul un om încreçut, ca sĕ cheme pe fecior la curte. Feciorul însĕ çise: Cine vrea sĕ mĕ vaçă, vină încóce; că eu nu pot merge, obosit fiind de cale. Trimis împĕratul şi a dóua-óră şi a treia-óră după el, dar el ca el totdeuna a rĕspuns că: cine vrea sĕ-l vaçă, vină la el acasĕ

că el nicăiri n'are gust să mérgă. Dacă veḑù împĕratul şi vĕḑù că nu-i glumă, că Fĕt-frumos nu merge la el, îşi luà căciula şi se duse el la căsuţa pescariului, unde era Fĕt frumos cu părinţii şi cu mulţime de vecini. La început împĕratul a vrut se *toiască* pe Fĕt frumos, cum de nu ascultă poruncile sĕ mérgă la el când îl chiamă; dar vĕḑêndu-l atât de zdravĕn şi frumos şi încă cu pĕrul de aur, numai decât se gândì: Ai, de n'ar fi însurat, de loc l'aş face ginere şi următoriu în împĕrăţie. Povestì împĕratul puţin, apoi se duse, ér Fĕt-frumos, care scia la omenie, pĕtrecù pe împĕratul pănă la portiţa de cătră uliţă cu capul gol. Acolo la portiţă se părea şi mai frumos feciorul decât în casă, deci nu se putù răbda împĕratul sĕ nu-l întrebe: „Insurat eşti, fĕtul meu?“

— Ba nu sunt însurat, înălţate împĕrate, sunt holteiu.

— Dar de ce nu te însori?

— D'apoi, înălţate împĕrate, pănă 'mi voiu agonisì câte ceva, că veḑi bine, tata n'are făr' mregea şi bordeiul acest de casă, eu vréu se-mi agonisesc vre-o doi bănişori de pe slugit şi se-mi cumpĕr moşióră şi car şi bouleni, sĕ nu fiu eu chiar códa satului.

— Bun gând, fĕtul meu, dar unde esti în slujbă?

— Sunt la o dómnă bogată, cale de trei sĕptĕmâni de aci.

Acum îşi luà împĕratul rĕmas bun dela Fĕt-frumos şi aşa-i plăcù de tare de el, încât se hotărì, ca ori cu ce preţ se-i dee fata de muiere şi jumĕtate împĕrăţia zestre, ér după mórtea lui tótă. Spune deci, cum ajunge acasă, împĕrătesiĭ şi fetiĭ, ce odor de fecior are pescariul, fecior mare cât un munte, frumos ca o ḑină, şi — cu pĕrul de aur. Când rostì împĕratul vorbele din urmă, împĕrătésa sĕ uità lung la el, numai cât nu ḑise: ĕla ar fi bun de casa nóstră sĕ ne fie ginere; ér fetei îi lăsa gura apă după el, numai din spusa tătâne-seu, dar apoi dacă l'ar mai şi vedé. Deci vĕḑêndu împĕratul cum stau trebile pe la el p'acasă, trimise

numai decât după pescariul, se vină păn la el. Pescariul şi venì numai decât, după porunca împĕratului, sĕ vaḍă ce porunci 'i dă? Adecă mirarea lui, când vĕḍù că în loc sĕ-i dea porunci, — ca de altă dată, îl aşeḍă pe scaun domnesce, îi dă ţigare şi-l îmbià cu vinars de cel bun. Nu scia bietul pescariu, pe ce lume se află, ce cinste l'a ajuns? Mai fusese el la împĕratul — nu-i vorbă, că pe vremile acelea nu mai erau nici împĕraţiĭ aşa făloşi ca în ḍilele nóstre, dar nici odată nu-i dăduse cinstea aceea, ce i-o da acum. După ce beură câte un păhăruţ-dóuĕ de vinars, li se deslegară limbile şi începură a vorbi, mai de una, mai de alta, pănă venì vorba şi despre feciorul pescariului, despre Fĕt-frumos.

— Voinic fecior ai, bade pescariule, ḍice împĕratul.

— Voinic şi bun, Măria Ta, rĕspunse pescariul, — voinic şi bun; uite, numai din slugit mi-a adus o păreche de desagi plini cu bani de aur şi de argint, şi ér merge sĕ slugéscă, numa mi-a adus baniĭ sĕ-i cumpĕr o lécă de moşióră şi nesce vituţe, că vai rĕu e, dacă muncésce ómul tot în brézdă strĕină; el vrea sĕ aibă moşióră şi vituţe pe când s'a însura.

— Dar de ce nu-l însori? — întrebà împĕratul.

— Bucuros l'aş însura, ḍise pescariul, dar el nu vrea, tot ḍice că mai are vreme, acum se gată se plece înapoi la slugit.

— Sciĭ ce, ḍice împĕratul, vrere-ai se fiĭ cuscru cu mine?

— Da cum se nu vréu Măria Ta? cum se nu vréu dar óre póte-se una ca asta?

Bietul om gândia că împĕratul ori glumesce, ori cĕ î-s'a cam suit vinarsul la cap, deci nu-şi credea urechilor. Dar împĕratul mai umplù odată păhărĕle şi după ce închinară unul altuia, — trimise pe pescariu acasă ḍicênd: Du-te dragul meu acasă, şi veḍi sĕ fim cuscriĭ, spune feciorului hotărirea nóstră şi nu-l mai lăsa sĕ mérgă în slugit: mai bine sĕ se facă ginere de împĕrat, acum capĕtă fata ş

jumětate împĕrăţia, ér după mórtea mea tótă; el e vrednic sĕ fiă împĕrat, nu slugă te miri la cine. — Ce vremi bune erau acelea în lume, când era preţuită vrednicia omului, nu ca astădi, — numai bogăţia şi rangul şi starea!

Şi se duse pescariul acasă voios şi spuse babei şi feciorului hotărîrea împĕratului, dar Fĕt-frumos dóră gândiţi că voia sĕ audă ceva de povestea aceea? Nici decât! El se gătia de cale, că el plécă şi el plécă, că mai mult nu póte rĕmâné. Înzadar ḑicea tată-sĕu şi mumă-sa: Dar ce sĕ mergi? Nu ţi-a fi ţie mai bine aici, într'un sat cu noi, ginere la împĕratul roşu, mâne poimâne împĕrat? El nici nu vrea sĕ audă de una ca asta, el numai cu o vorbă sta înainte: că adecă a făgăduit stăpânei, că atunci şi atunci va fi înderĕpt, deci trebue sĕ plece.

Împĕratul, împĕrătésa şi fata lor sta ca pe spini, că nu mai vine pescariul cu respunsul; nici prin minte nu le trecea, că dóră feciorul n'ar voi sĕ iee de nevastă pe o fată de împĕrat, el un biet fecior de pescar! Ne mai putênd astepta, ese împĕratul la uliţă şi dă în aretul acela unde era casa pescariului, sĕ vaḑă singur ce-i şi cum? Adecă acolo era plin de neamuri, cari tóte stăruiau din tóte puterile se facă nunta, când a poruncí înălţatul împĕrat, şi sĕ mulţeméscă lui Dumneḑeu pentru cinstea, la care l'a urcat. Dar el sta rece ca ghiaţa şi gata de plecare. Vĕḑênd şi auḑind împĕratul tóte acestea, atâta se înfurià şi se mânià de ruşine, încât poruncì, ca înaintea casei pescariului sĕ se ridice spânḑurători şi sĕ spânḑure pe Fĕt-frumos, de ce nu vrea sĕ-i iee fata? Tóte se făcură, după-cum poruncì împĕratul, părinţii şi neamurile feciorului plângeau şi-l rugau sĕ împlinéscă pofta împĕratului, că fata-i frumósă şi bună... dar el pace! Nu vrea nici sĕ audă de însurat. Atunci împĕratul poruncì sĕ-l spânḑure gâdea; dar când îi punea laţul în grumaḑi, strigà tare: Dar ce vreţi cu mine? Cum pot sĕ mĕ însor cu fata înălţatului împĕrat, când eu sunt de mult însurat, eu am muiere.

— Cine ţi-e muierea? întrebà împĕratul.

— Mândra-lumii! rĕspunse feciorul.

Atunci împĕratul l'a iertat, ómenii s'au împrăştiat, ér el şi-a luat rĕmas bun dela părinţi şi s'a întors cătră curţile lui. După-ce a eşit din sat, şi-a îmbrăcat căpenégul, şi-a încălţat păpucii şi şi-a luat bâta în mână, apoi a bătut în călcâie şi a ḑis: Sĕ fiu la curţile mele. Şi în minuta aceea a şi fost la curţile lui, dar ... le află góle goluţe: Mândra-lumii ca-'n palmă. Acum de unde sĕ iee el pe Mândra-lumii, de al cărei dor se topia?

Se ia bietul Fĕt frumos şi se tot duce, se tot duce pe drum înainte, până înnoptézà bine, dar el nu se opresce fără tot merge înainte până zăresce o zare de lumină licurind dintr'o mică ferestuică. Grăbesce până ajunge acolo, unde şi întrà înlăuntru şi dede bineţe la o babă bĕtrână, ce află acolo scărmănând lână. „Bună séra, mamă bĕtrână". Ér baba-i rĕspunse: Bine făcuşi că-mi ḑiseşi mamă bĕtrână, că de nu-mi ḑiceai aşa, nu era bine; dar de unde şi până unde?

— Eu, mamă bĕtrână, sunt Fĕt-frumos şi-mi caut muierea, pe Mândra lumiĭ, şi nu sciu unde aşi da de ea; nu m'ai scí îndrepta, unde se o caut?

— Nu, fĕtul meu, fără stai o lécă, ţi-oi da ceva de cină şi apoi te-i pitula undeva se nu te afle pe aici fiiul meu, Sórele. L'oiu întreba eu pe el, şi de scie ceva despre ea, mi-a spune de bună sémă, de unde nu, te-a îndrepta Dumneḑeu, că-i bun şi milostiv.

Cinà Fĕt-frumos omenesce, sărutà mâna bĕtrânei, apoĭ se puse într'un ungheriu cu căpeneagul în cap, de nime nu mai scia că el e în casă, că nu-l vedea. Nu mult după aceea nimerì acasă şi fiiul babei, sórele, şi cum venì, prinse a mirosí prin casă.

— Dar ce ai, dragul mamiĭ, de umblĭ cu nasul în tóte părţile, par'că nu-ţi vine ceva la socotélă?

— Par'că mirósă a om pământean, mamă, ḑice sórele căutând în tóte părţile prin casă.

— Da, a fost aici Fĕt-frumos şi m'a rugat sĕ-i spun, unde ar putea afla pe nevasta lui, pe Mândra-lumiĭ, dar nu i-am sciut da nici un rĕspuns; nu cumva sciĭ tu de ea unde sĕ află?

— Nu ḑeu eu mamă, nici de nume nu i-am auḑit până acum.

— Auḑind Fĕt-frumos vorbele sórelui, se fîştică pe uşă şi hai la drum, nu putea sta locului de dorul nevestei sale.

Şi a tot mers tótă nóptea, a dóua ḑi încă s'a tot dus până pe însĕrate, şi n'a dat nici de un om, nici de o casă. Atunci pe însĕrate zări o rază mică de lumină licurind din ferestruţa unei căscióre. Sĕ vĕd cine şede aici, îşi gândi Fĕt-frumos, şi întră în-lăuntru: Bună séra, mamă bĕtrână, ḑise către o babă bĕtrână, carea depăna un ghem de lână.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Bună sĕ-ţi fie inima, rĕspunse baba; dar de unde şi până unde? Cum de umbliĭ pe aceste locuri, pe unde picior de om pământean încă n'a călcat?

— Eu, mamă bĕtrână, sunt Fĕt-frumos şi-mi caut pe nevasta mea, pe Mândra-lumei; nu m'ai scì îndrepta unde s'o aflu?

— Nu, dragul mamiĭ, nici de nume nu i-am auḑit, fără voiu întreba pe feciorul meu, pe Vêntul, el cum umblă lumea şi ţéra, ḑiua şi nóptea, póte că va fi auḑit de ea, că eu nu sciu. Dar tu-i fi flămênd, hai la masă şi cină ceva, apoi-ţi caută de cale, nu cumva se te afle feciorul meu aci, şi într'o *bobótă* sĕ-ţi facă ceva rĕu; apoi mâne după ce a pleca feciorul meu de acasă, se viĭ că ţi-voiu spune de Mândra-lumei, că o sĕ-l întreb îndată ce va sosi.

Cină feciorul omenesce şi apoi-şi luà rĕmas bun dela babă, ca şi când ar merge, dar rĕmase după uşă cu căpeneagul cel vrăjit în cap, de nime nu-l vedea! Ori cine ar fi jurat, că nu-i nime acolo.

Intr'un târdiu sosì și Vêntul acasă, tot fluerând, ca feciorii când vin din ședătóre.

— Bună séra mamă, dise încă dela feréstră.

— Bună se-ți fiă inima, puiule, îi respunde bětrâna rîdênd voiósă că-i vine feciorul cu voiă bună acasă; apoi mai adause:

— Cam târdiu vii *prăşcăule*, ce mě lași se te ascept atâta cu cina'n masă; de s'a fi răcit, — se sciĭ că rece-i mânca-o.

— Bună-i și rece, mamă, dar nu sciu ce mirósă pe aci, par'că a om pământén?

— A fost, puiule, un bet fecior nĕcăjit p'aici, Fĕt-frumos, și m'a rugat, dóră l'așì sci îndrepta unde și-ar afla nevasta, pe Mândra-lumei? Eu i-am spus că nu sciu — precum nici nu sciu, — apoi i-am dat ceva de cină și s'a ca mai dus.

— Ducă-se învêrtindu-se, că Mândra-lumiĭ e mirésa mea; adi ne-am logodit și mâne ne cununăm, apoi póte sufla'n păsat de dorul ei.

Fĕt-frumos bine audia tóte, dar nu dicea nimic, fără își gândia: Vom vedé mâne: care pe care?

A dóua di Vêntul prinse caiĭ cei mai frumoși la hinteu, puse cocișul cel de parade în capră, sĕ suì în ziț și porni la nuntă, dar Fĕt-frumos de mult era în ziț de când punea cocișul hamurile pe cai; și când plecară, de dise vêntul: rĕmas bun mamă, pe séră viu cu muiere, Mândra lumiĭ ți-va fi noră! atunci Fĕt-frumos pliosc! cu o palmă la vêntul preste ochi, de tot schintei verdi i-se năzăriau. Esta-i mărăsin rĕu, își gândì el — numai dracul m'a putut pălmui atât de strajnic, — fără a'l vedé, pe semne-i mânios pe mine că ce iau pe Mândra-lumei; că și mândră-i, bat'o norocul, n'are ce nu fi pismos pe mine, cine scie că adi mĕ cunun cu ea.

Caiĭ sburau ca vêntul prin slava norilor, și când fură la porțile cetățiĭ se opriră, până va eși Mândra-lumei, stă-

până curților, se-i deschidă. Cum se opriră caii cu trăsura, Fĕt-frumos dedù de trei ori în călcâie și ḑise: Se fiu înlăuntru la Mândra mea! Și în clipita aceea fu în palută lângă Mândra lumei. — Bun găsitul — drăguță!

— Bun ajunsul, scumpule, sosișĭ abia?

— M'a adus ibovnicul teu, Vêntul, în căruța lui păn la pórtă, nu-l auḑi cum te strigă sĕ-i deschiḑi?

— Mai strige, că n'are alt lucru. M'am logodit eri cu el, ce-i drept, că sta tot *narnă*, dar bine sciam că tu vii; apoi o țîr de lecție nici ție nu-ți strică, că nu m'ai ascultat: ai spus că ești însurat și că chiar eu ți-s muiere.

— Mĕ duc acum sĕ-l trimit de unde a venit; hai ascultă cât de bine ne înțelegem!

Și se duse Mândra-lumiĭ păn la pórta cea mare, care era de fier și înaltă până 'n înaltul ceriului, de nici pasere nu putea străbate preste ea. Dacă fu la pórtă strigà: Cine bate'n pórtă?

Ér Vêntul ĭi rĕspunde: Eu, ibovnicul teu, dar ce întârḑii atâta?

— Sĕ veḑi — rĕspunse Mândra lumiĭ — mi-am perdut cheea porții și am fost la faurul de mi-a făcut alta; acum pe când sosesc acasă cu cea nóuă — aflu și cea vechiă și-s cu dóuĕ chei; ce ḑici tu: sĕ folosesc cea vechiă — ori cea nóuă?

— Ba tu se folosesci cea vechiă, că o cunosci....

— Atunci dar du-te de unde-ai venit, că-i aici Fĕt-frumos, bărbatul meu cel credincios, cel dintâiu, că tu ți-ai rupt legea.

Și se mâniă Vêntul pentru rușinea ce-l mâncase, și suflà ca turbat, dar nici un rĕu nu putea face celor din curți, la Mândra lumii și la Fĕt frumos. Rupt-a copaci în furia lui, surupat-a păduri întregi, ér Fĕt frumos și cu Mândra lumiĭ rîdeau cu hohot, ca de un nebun, rîdeau și se jucau, și — de n'au murit, și astăḑi trăesc, și rîd de suflarea vêntului. Vêntul însĕ, de câte-ori își aḑuce aminte

BCU Cluj / Central University Library Cluj

cum l'a păcălit Mândra-lumii, totdeuna face posne și minuni în furia lui. Nici n'a mai umblat a peți de atunci, a rămas holteiu tomnatic; de aceea-i și totdeuna mănios și îndărgit, ca o fată bătrână.

Culésă de **George Pop**, învețătoriu în Giumelciș, Selagiu.

7. Fata Pajurii.

Dice că a fost odată un împărat și împăratul acela avea doi copii, un fecior și o fată. Când a fost feciorul mare, colea cât ómenii, l'a chemat tată-seu de-oparte și i-a dis: „Dragul tatii, uite, ești cât ómenii, vedi de te însóră, că eu sunt bătrân, nu sciu óra și césul, când m'oi duce cu scânduri, soru-ta s'a mărita, că-i umblă destui petitori, atunci ce-i scii tu face singur, că mamă n'ai? N'a fi cine să te spele, să te cărpéscă, să-ți facă câte o țîr de mâncărușă bună, cum ești dedat dragul tatii; fă și tu ce fac alți feciori de vêrsta ta, și cum am făcut și eu, când eram ca tine".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Așa a dis împăratul, ear feciorul l'a ascultat până'n capĕt, ca un fecior bun ce era, apoi s'a gândit și resgândit ce-i de facut? Că — adevĕrul vorbind — el încă de mult umbla cu gândul însuratului, dar nu afla nici o fată pe plăcere, că de, era fecior de împĕrat, gingaș și *nînat*, cum numai feciorii de împĕrat sunt. Era ea o fată, care-i plăcea, dar îi eră grôză să se gândéscă că dóră ar puté-o avé de soție, că aceea era soru-sa. Ear altă fată pe lume cât a umblat și cât a vĕdut, ca soru-sa n'a mai vĕdut, și alta nu-i trebuia, numai ea, ori de s'ar afla undeva una tocmai ca ea.

Îngândurat cum era, întră la soru-sa. Aceea, cum îl vĕdù așa pus pe gânduri, îl întrebă ca o bună soră ce era, că ce-i e? Ear el se pune p'un scăunaș lângă ea și începe a-i spune, că uite tată-seu stă de el să se însóre.

Ei bine, dice soru-sa, tata are numai dreptate, când dice că ți-ar fi vremea să te aședi și tu odată, că uite, tata-i bătrân, mâne-poimâne póte să móră, atunci rĕmâi tu

împĕrat, şi gândurile împĕrăţiei nu ţi-or da timp sĕ te mai gândesci şi la însurat; apoi împĕrat holteiu cum se fii? Veḑi tu că toţi împĕraţii-'s însuraţi.

— Aşa-i, soră dragă, ḑice feciorul, eu bucuros m'aş însura, că bine vĕd eu, că drept are tata, şi drept ai şi tu, bine vorbiţi voi amêndoi, dar...

— Ce dar? veḑi numai şi te uită, că lungă-i şi lată împĕrăţia nóstră, se află în ea fete câtă frunḑă şi érbă, poţi cerca şi pe la împĕraţii din ţerile vecine, cum umblă feciorii pe unde sciu că sunt fete, veḑi tu cum vin şi pe la noi, de când am apucat eu fată mare.

— Aşa-i, soră dragă, uitatu-m'am eu printre fete, cât am umblat în lungul şi în latul împĕrăţiei nóstre; dar fată ca tine n'am aflat, mie numai de tine mi-e drag, şi numai pe tine vreau sĕ te am de nevastă.

— O! bată-te *iştanţiile* de frate, ce ai stat tu a gândi? Unde ai mai şi auḑitu una ca asta, sĕ se iee soră cu frate? Nu-i largă lumea, nu sunt fete destule? Du-te'n lume şi caută, că nu cred eu că nu-i afla şi mai altcum decât mine!

Acum n'a mai ḑis feciorul nimic, fără a eşit afară şi s'a dus ată la ţiganul din capul satului. Ţiganul, cum îl vĕḑù, se ridică de lângă ileu, îşi luà cămaşa'n spate (că era ţiganul meşter mare, lucra şi fără cărbuni, şi când lucra, ca se aibă mai bun spor, arunca cămaşa cât colo de pe el, numai traista o ţinea de-a grumaḑi şi ţevea pipei întórsă'n gură), şi punêndu-şi mânile pe piept dădù bineţe la feciorul împĕratului:

„Fiă-ţi faţa cinstită, domnişorule".

— „Sĕ trăesci"! ḑise feciorul împĕratului, apoi se băgà la el în bordeiu şi poruncì sĕ-i facă o păreche de opinci de fier şi o bâtă de oţel.

Şi se apucà faraonul de lucru, el da din ciocan, feciorul împĕratului din baros, şi — cât a-i trage o pipă de tăbac, îi gătà şi bâta şi opincile. Apoi merse cu feciorul la împĕratul acasă, acela-i dete patru cupe de grâunţe, mai

cerù un *vojoiaș* de curechiu și o țîr de rànceḑélă, și pănă nu i-le dedù, nu se vĕḑù urnit din curtea împĕratului.

Ear feciorul, chiar a doua ḑi, diminéța, își luà opincile cele de fier în picióre și bĕțul cel de oțel în mână, și hai la pețit! Umblat-a impĕrăția lor lungiș și curmeziș, dar fată ca soru-sa n'a găsit; merse și prin împĕrățiile vecine, pănă i-s'au spart opincile și i-s'a ros bĕțul, dar fată pe plac, ca sĕ fiă chiar ca soru-sa, n'a aflat; una era prea *cacioră*, alta i-se părea prea bălțată, una prea albă, alta prea négră, și nici una pe plac. Și se întórse acasă fără ispravă, și iară merse la faraonul din capul satului, și-i mai dedù o cupă de fărină și un pachet de tăbac păn ce-i cărpi opincile cele de fier și-i nădi bĕțul cel de oțel. Cum și-le vĕḑù tocmite, porni iar la cale, și umblà pănă tóte *ferferiță* i-se făcură opincile, ér bĕțul era mai numai de o palmă de lung, că un *rĕsteu* mic. Atunci se întórse acasă și nu mai voì sĕ mérgă nicăiri, ci ḑise cătră soru-sa: Soră, făcutu-mi-am opinci de fier și bĕtă de oțel, și umblat-am pănă le-am *odovăit*, dar fată ca tine n'am aflat. Deci, se vede, că așa éste scris, ca tu sĕ-mi fii mie muiere, hai sĕ ne cununăm.

Nu se póte, frate dragă, ḑise soru-sa, nu se póte nici decât; fără fiĭ pe pace, o sĕ merg eu a peți în locul tĕu, dar de voiu fi mai norocósă decât tine?

Și se luà soru-sa la cale, lin și chitilin, dar merse tot înainte pănă a ajuns la Sfânta Miercuri.

— Bună ḑiua, maică sfântă!

— Sĕ fiĭ sănĕtósă drăguță; dar ce vênturi te pórtă p'aici, pe unde picior de om pămêntean încă n'a călcat?

— D'apoi, uite, maică sfântă, eu sunt fată de împĕrat, am numai un frate și pe tata. Noi tot stăm ca frate-meu sĕ se însóre, că-i e vremea, dar el ḑice, că numai așa s'a însura, de va afla o fată chiar ca mine, ori de nu — sĕ mĕ mărit eu după el. Eu una ca aceea nu o pot face, deci am plecat în lume, dór voiu afla undeva o fată chiar ca

BCU Cluj / Central University Library Cluj

mine, s'o peţesc pentru frate-meu; fiĭ bună şi mĕ îndrumă, unde aş da eu de o fată chiar ca mine?

— Bucurósă te-aş îndruma, draga mătuşiĭ, dar nu sciu; fără mergi, draga mătuşiĭ, la soru-mea, la Sfânta Vineri; dór ea te-a sci îndrepta. Ia perĭa asta cu tine, te miri de ce ţi-a fi bună în lunga ta călĕtoriă!

Şi s'a luat fata iară la drum şi s'a tot dus, s'a tot dus, până a ajuns la casa sfintei Vineri. Sfânta Vineri era acasă şi cum o vĕdù, o întrebà: Dar ce umbliĭ p'aicia, drăguţă, pe unde picior de om pământean încă n'a călcat?

— D'apoi, uite, maică sfântă, de ce potcă şi de ce năpaste dau cu frate-meu, că el nu vrea sĕ se însóre făr' cu mine, ori cu una care se fiă chiar ca mine; eu — m'ar bate Dumneḑeu, sĕ mĕ mărit după frate-meu — câtă vreme sunt destui streini, dar el stă *narnă* de mine, că de nu vreau sĕ me mărit după el, sĕ-i caut o fată chiar ca mine. De aceea am venit sĕ te rog, sĕ faci bine sĕ me îndrepţi: unde aşi scì eu afla o fată chiar ca mine, se o duc fratelui meu muiere?

Sfânta Vinere o ascultà cu băgare de sémă, apoi ĭi respunse: Draga mătuşii, eu bucuros te-aş îndrepta, dar nu sciu unde, fără mergi până la soru-mea, la sfânta Duminecă; dacă nici ea nu te-a sci îndrepta, atunci nime nu te mai îndréptă. Se iai drăguţă cutea asta şi se ai grijă de ea, te miri de ce ţi-a fi bună în lunga ta călătoriă.

Plecà fata supĕrată şi dela sfânta Vineri, după ce-i sărutà mâna, de bună sémă ca o bună fată ce era, şi se tot duse, se tot duse, multă lume şi ţéră, până nimerì la o căsuţă mică şi frumuşică, păn' la casa sfintei Dumineci. Întrà înlăuntru, dar nu află pe nime, că sfânta Duminecă era la biserică. După-ce se odichnì puţin, se puse fata şi făcù rênd bun prin casă, măturà, sterse de praf, spĕlà vasele, apoi se puse într'un colţ de casă şi aşteptà până va venì sfânta Duminecă acasă. Nu mult după aceea nimerì şi sfânta Duminecă acasă şi mult se bucurà de rêndul cel

bun, ce-l află acasă, și ḑise plină de bucurie: Óre cine mi-a făcut mie binele acesta sĕ-i fac și eu vre-un bine? Atunci fata cea de împĕrat eși din ungheriu, sărută mâna sfintei Dumineci și-i spuse, că étă ea a cutezat de a făcut rêndul prin casă.

Și cine ești tu, nepoțică? de unde ești? și cum de te-ai *zărăstit* p'aici, pe unde picior de om încă n'a călcat?

— D'apoi, maică sfântă, eu sunt fată de împĕrat și am venit sĕ te rog, dóră m'ai scí îndrepta undeva la o fată chiar ca mine, că am un frate care nu vrea sĕ se însóre pănă nu și-a afla o fată chiar ca mine, ori apoi sĕ mĕ mărit eu după el. Ear eu me tem de Dumneḑeu, se fac un lucru ca acela, mai bine m'am pus pe căutate, dóră dóră voiu afla undeva o fată chiar ca mine, că el a umblat, sĕracul, pănă tóte și-a odovăit o păreche de opinci de fier, și tótă i s'a ros o bâtă de oțel, dar fată pe plăcere, care sĕ fiă chiar ca mine, n'a aflat.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

O, draga mătușiĭ, eu sciu o fată, chiar ca tine, *Fata Pajurei,* care ședе colo în curțile cele de pétră, ce se vĕḑ în vêrful muntelui de aici spre méḑă-nópte. Aceea-i întru tóte ca tine. Du-te și-ți cércă norocul, dóră o vei puté amăgi sĕ vină cu tine. Na, draga mătușiĭ, năframa asta, te miri la ce ți-a prinde bine în călĕtoria ast lungă.

Acum plecă biata fată mai îngrozită, că auḑise ea multe despre Pajura, cum adecă mănâncă numai ómeni, și cât este de înfiorătóre, că este cu douĕ capete. Dar își făcù cruce, își luà rĕmas bun dela sfânta Dumineca, ii sărută mâna și plecà. Multă vreme a tot mers ea pănă a ajuns la munte, ér când a fost la curtea cea de pétră, de abia mai putea de ostenită. Nici nu mai umblà întrebând, fără întrĕ înlăuntru. Adecă la o mĕsuță aflà o fată întru tóte ca ea de ai fi jurat că-s surori gemene. Cum întrà, ii sări în grumazi, o sărutà și-i ḑise: Bună ḑiua soro! — Bună sĕ-ți fiă inima, soro! și nu se puteau mira din destul, cum de sĕmĕnă ele așa tare una cu alta. Fata cea de împĕrat a fost

cules venind nisce flori atât de frumóse, cum nu vĕduse Fata Pajurii nici când, şi se tot uita la ele, dar îi era ruşine sĕ le céră. Fata cea de împĕrat bine vedea, la ce se uită ea, deci îi ḑise: Te miri soro de florile mele, hai cu mine, că mai frumóse ţi-voiu arĕta şi vei puté culege câte ţi-or plăcé.

— Bucurósă aş merge cu tine, ḑise Fata Pajurei, dar mĕ tem de mama, că acuşi o se soséscă, şi de nu me află acasă, vai de capul meu va fi; fără stăi pănă a vení ea acasă, apoi după ce va pleca ea d'acasă, putem merge, că trei ḑile nu mai vine, după ce plécă odată.

Atunci numai auḑiră sunet mare, ca de o vijeliă grozavă.

Vai, tu soră, ce vênt mare-i afară, ḑise fata cea de împĕrat. Pe la noi nici odată nu-i aşa vijeliă mare.

— Hei, respunse Fata Pajurei, că nu-i vijeliă, e harnica de mamă; iară vine mâniósă acasă, te miri ce i-s'a mai întêmplat! Hai iute colea sub covată sĕ nu te vaḑă în furia cea dintâiu, că te şi înghite. Fata cea de împĕrat se vîrî iute sub covată, şi Fata Pajurei se puse pe covată. Atunci întră mamiţa de Pajură, roşiă ca para focului de mâniă, şi încă din uşă ḑise: pe cine ai ascuns sub covată?

— N'am ascuns, mamă, pe nime.

— N'ai ascuns pe nime? Mie cutezi tu a-mi minţí? Cară-te dără de pe covată, sĕ caut eu.

— Mamă ... mamă, fiă-ţi milă, e o fată seracă, a fugit de lume şi a nimerit la noi, aşa e de bună şi aşa sĕmĕnă cu mine, de gândesci că suntem dintr'un mĕr tăiate: sĕ nu o mânânci, mamă dragă.

— Scóte-o afară, — răcnì Pajura.

— Că-i mânca-o, mamă ...

— Scóte-o afară, îţi poruncesc! Şi atunci îi dedù una cu aripile peste cap, de se resturnă de pe covată ca un bostan. Apoi resturnà covata şi îndată înghiţí pe fata cea de împĕrat, tótă odată, aşa cum era, cu haine cu tot.

Atunci începù Fata Pajurei a plânge și a se *dăolì*. Mamă, mamă, de nu scoți pe sora mea cea dulce, mĕ prĕ pădesc și eu, mĕ arunc colo în fântână, ori mĕ spânḑur, sĕ nu mĕ ai nici pe mine, dacă nu lăsași în pace pe biata fată, care nici un rĕu nu ți-a făcut.

Și-i părù rĕu Pajurei că a înghițit fata, deci se opinti odată și o scóse éră afară, vie și frumósă, după cum fusese.

A dóua ḑi, Pajura plecà de acasă des de diminéță. Deci se sfătuesc fetele, se mérgă după flori. Și plécă, și găsiau tot din ce în ce flori mai frumóse, până se depărtară hăt tare de curțile Pajurei. Atunci auḑiră în vĕzduch sunet mare, ca de vijeliă gróznică. — Vine mama după noi, ḑise Fata Pajurei, hai se fugim, că pe amândóuĕ ne mâncă de mâniósă ce e. Și prinseră fetele a fugi pe munte la vale, dar și Pajura fugia după ele, cât era p'ací sĕ le ajungă. Atunci scăpă fata cea de împĕrat peria din mână de fricà și se făcù din ea o pădure mare mare și désă, dintr'un capĕt de lume până'n celalalt, și până'n ceriu de înaltă. și désă, Dómne, de nici degetul nu-l puteai băga prin ea

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Când vĕḑù Pajura una ca asta, gândiai că plesnesce de necaz; cercà sĕ sbóre pe deasupra pădurei, dar nimeresce cu capetele de ceriu și nu mai póte; dă sĕ mérgă pe la un capĕt de pădure, merge până la capĕtul lumiĭ, și tot la capĕtul păduriĭ nu mai ajunge; cércà dórà va putea străbate pe la celalalt capĕt — dar pace! nu-i chip se-i dee de capĕt! Atunci Pajura, mâniósă cum era, se pune a róde la pădure, și róde la ea ca capra la curechiu, și-și face prin ea cale de puteau merge trei cară alăturea, și hai după fete! Dar ele erau acum hĕt departe. Pajura însĕ dă a fugi și mai tare după ele. Dar când era cât p'ací sĕ pună brânca pe ele, scăpà fata cea de împĕrat cutea din mână, și se făcù, Dómne, un zid dintr'un capĕt de lume pană'n celalalt de lung, până'n naltul ceriului de înalt și gros de puteau merge pe el 12 cară alăturea. Acum nu mai cercà Pajura se sbóre peste el, nici se mérgă pân la ca-

pětul lui, ci prinse numai decât a róde; și róse și róse, până-și făcù prin el cale de putù eșì, și hai după fete. Când erau fetele aprópe de casa sfintei Dumineci, Pajura le mai ajungea. Atunci ese sfânta Dumineca din casă, și cum vede primejdia fetelor, strigă fetei de împĕrat: Aruncă drăguță dela grumazi năframa ce ți-am dat-o eu. Și cum o aruncă, se făcù Dómne un tĕu (lac) mare, mare, dela un cap de lume până'n celalalt, și afund Dómne! și lat, de te îngroziai uitându-te la valurile cele turbate; și tĕul era de lapte dulce.

Acum sunteți scăpate! ḑise sfânta Dumineca. Dar Pajura nu sĕ se ogóie și se mérgă de unde a venit, ci se pune a bea la lapte, și bea, și bea sĕ secе ea tĕul. Dar de unde? În loc sĕ secе tĕul — plesnì rînza în ea și murì. De atunci nu mai sunt Pajure cu 2 capete, că până atunci erau, precum se și vĕd tipărite pe baniĭ cei împĕrătesci.

Fetele au mulțemit la sfânta Dumineca, apoi au plecat cătră casă, pe la sfânta Vinere și pe la sfânta Miercure. Sfânta Dumineca a spus la Fata Pajurei așa, că o vedea îngândurată: Draga mătușiĭ, nu fi tu îngândurată, mergi tu cu fĕrtata-ta până la ei acasă și te mărită după fratele ei; căci nici tu nu ești Fata Pajurei, tu ești fată de împĕrat, numai cât te furase Pajura când erai mică, te-a fost scos mumă-ta cu léganul la sóre, și până a întrat după ceva în casă — Pajura s'a repeḑit și te-a furat, dar fiind frumușică nu te-a mâncat, ci te-a crescut până ai fost cât ești de mare.

Auḑind fetele una ca asta, se bucurară și merseră ață la împĕratul acasă. Când furà acolo, nici împĕratul, nici feciorul împĕratului nu le puturà deosebí una din alta, nu sciau care-i fata lor și care-i Fata Pajurei, până nu spuseră ele. Atunci împĕratul fu voios că-și vede éră fata și că peste scurtă vreme și-a însura feciorul.

Nici nu trecù mult, și numai ne chiamă la nuntă. Nici nuntă ca aceea nu s'a mai făcut de mult; dar nime, nici chiar mirele nu scia, care-i mirésa și care-i soru-sa. Ca

sĕ le pótă cunósce, a poruncit la aurari de au făcut o păreche de cercei, pe care era tipărită Pajura cu 2 capete, şi-i dedù împĕrătesei celei tinere sĕ-i pórte şi sĕ se scie, că ea-i Fata-Pajurii, — care de n'a murit şi astădi trăesce.

Cul. de **George Popa**, scolar în Brad.

8. Istéţă din sémă afară.

Ḑice că a fost ce-a fost, că de n'ar fi fost, nu s'ar povesti, au fost odată doi fraţi, unul mai mare şi putred de bogat, celalalt mai mic şi serac lipit pământului. Cel mai mare adecă luase cu *haboca* tot ce rĕmase de părinţi: moşiă, vite, casă ... tot tot, de nu lăsase fratelui seu nimic, dar chiar nimic odată. Cel mai mare era însurat, luase o fată bogată, şi astfel din bogat ce fusese, acum era ca un boeriu de cei mari. Cel mai mic slugì prin sat până se făcù cât ómenii, apoi se însurà şi el şi luà o fată iară sĕracă ca şi el şi se aşeḑară într'un bordeiaş în capĕtul satului. Acolo şedeau ei şi tótă sĕptĕmâna lucrau pe la cei ómeni pe plată, ér séra trăgeau la bordeiul lor. La vr'un an după ce s'au luat, le dăruì Dumneḑeu o fetiţă atât de mândră şi de frumósă, cum nu mai era în şepte sate. Ear când o botezară, nănaşiĭ o cinstiră cu o viţea mică. Bucuria lor că au şi ei ceva. Dar şi aveau de ce se bucura, că sănătoşi erau amêndoi, fetiţa le era frumósă şi sănătósă şi crescea ca din apă şi se făcea din ḑi în ḑi tot mai sprintenă şi mai frumósă; ér viţica în câţiva ani, grijită bine, se făcù vacă mare, cum nu mai era alta în sat. Numai câte odată erau îngânduraţi, când îşi aduceau aminte, că nu au pământ, ci trebue se lucre tot în brézdă streină, şi când îşi aduceau aminte, că după dreptate ar trebuì sĕ le dee frate-seu şi lor din moşia părintéscă. Dar iar se întăriau în fire şi ḑiceau: De ce vom fi vrednici, ni-a da şi nóuĕ Dumneḑeu. Dar copila crescea ca din apă; când era de 2 ani, era ca altele de 8, când era de 5 ani, ai fi jurat că-i de 15, şi ei

BCU Cluj / Central University Library Cluj

nu se puteau destul mira, de unde vine acésta? Las', că rĕu nu le cădea, că le era de ajutorinţă, lucra tot lucrul într'o brazdă cu ei, şi din lucrul mânilor îşi însemau cele trebuincióse lor şi nutreţ vacei, care acum era cu viţel şi da lapte mult şi gros, ca grosciorul.

Bocotanul nu avea nici un copil.

Într'o primăvară se sfătuesce sĕracul cu muierea şi cu fetiţa, óre se vêndă vaca şi se-şi cumpere şi ei o holdă, că vai rĕu e când n'ai tu locşorul tĕu, unde se semeni ce vreai şi se culegi cât dă Dumneḑeu?

Când vorbiau ei aşa, étă nimerésce la ei frate-seu, bocotanul, care de cându e nu le trecusĕ pragul. Óre ce-a mai fi şi asta? se gândiră ei, dându-i scaun de odichnă, ca la un bocotan ce era.

— Sciţi de ce am venit? întrebă bocotanul, după ce se puse pe un scaun, fălos, ca bocotanii.

— D'apoi scim, dacă ne vei spune, respunse seracul.

— Apoi, uite, începe bocotanul, voi fĕnaţe n'aveţi; se ţineţi vaca cu nutreţ de cumpĕrat nu se plătesce, că-i destul că cumpĕraţi bucate pentru voi; dar am venit sĕ facem noi un târg. Uite vĕ dau moina cea de pĕ rezóre vóuĕ de veci, şi sĕ-mi daţi mie vaca, că ale mele vaci tóte au rĕmas sterpe şi mi-e ruşine de lume, sĕ n'am eu lapte'n casă. Ce ḑiceţi?

Sĕracul se gândì: cum n'ar fi bine sĕ avem şi noi o moină, dar cea de pe rezóre cu care ne îmbiiă frate-meu, tot par'că-i prea plină de spini şi înţelenită din veci, că nici tata n'o prea lucra, numai rar, la 5—6 ani odată Dar, fiind că-i din moşia părintéscă, aş vrea s'o am; apoi gră Bine, frate, fiă cum vrei dumniata, dar fiĭ bun şi-mi dă plugul se o ar după ce voiu lăzuí-o de spini şi de mărăcini.

— Bucuros, respunse bocotanul.

— Şi dumineca, când nu suntem la lucru pe la ómeni, fi bun şi ne dă câte o cupşóră de lapte dela Steluca (că Steluca era numele vaciĭ, fiindcă era galbină, cu o stea albă în frunte), ḑise fetiţa.

— Bucuros, respunse iară bocotanul.

Târgul fiind gata, bocotanul duce vaca la el, ear frate-seu se pune și merge ață la moină cu muiere și cu fată cu tot și prind a lăzui: scoteau spiniĭ și mărăcinii din pământ cu rădăcină cu tot, cu ajutoriul toporului și a sapelor. În vre-o două săptămâni tótă moina era curățită ca palma, numai arată trebuia. Deci merse săracul la frate-seu să-i dee plugul să o are; dar acela, ca toți sgârciții, nu voì în cinste, ear bani încă-i era rușine se céră, — ca dela un frate, parte că scia că n'are și parte că se simția dator de când cu târgul cu vaca; deci nu voì, și pace.

Lapte încă nu le dedea nici când dela Steluca. Dar săracul tot nu se supĕrà rĕu; merse la nănașu-seu, îi făgăduì câteva ḑile de lucru, și acela-i dete plugul cu cei patru boi și în două ḑile 'și ară moina și o semenà cu grâu de primăvară.

Acum era voios sĕrmanul, că are și el o holdă de grâu curat, holda lui, unde va secera el cu muierea și cu copila lui, grâul lui, care l'a face stog înaintea căsuții lui; acolo l'a îmblăti el cu muierea și cu copila lui și l'a pune tot colo în hâmbare în podul căsei lui, și n'a mai trebui se cumpere cu mierța și cu cupa. Puteai prinde iepuri cu el, de voios ce era. Și mergea el mai în tótă ḑiua până la holdă, cu muiere și cu copilă cu tot și stau și se uitau ceasuri întregi, și par'că vedeau cum cresce holda înaintea ochilor lor, și nici a gremujda nu cutezau, nu cumva holda să se spărie și să nu mai créscă. Și drept e că holdă ca aceea nu era în tot hotarul, că pământul fusese odichnit, ear acum săracul îl lucrase cum numai a sciut el mai bine. Când era colo aprópe de secere, îți rîdea inima uitându-te la ea. Nici nu mai trecea acum nici o ḑi să nu mérgă bietul om se o vadă, ba mai totdeuna mergea cu muiere și cu copilă cu tot. Dar când era aprópe se între cu secerile în ea, îi opresce bocotanul cu primariul satului, ca să nu între în holdă, că strică târgul, că vaca-i rea, că nu dă lapte,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

că-i técă, că-i pungă, destul că-l opresce şi le duce vaca acasă, slabă, numai pielea pe óse, şi viţelul numai ca un căţel, că bocotanul nu grijise de ele cum ar fi trebuit, de sgârcit nu se îndura sĕ le dee chrană de ajuns. Atunci ḑice fetiţa: Tată, până la împĕratul nu-i cel lucru mare de mers, că-i numai în satul vecin, du-te dumniata chiar la el şi-i spune, ce păţesci cu unchiul.

— Duce-m'oiu, draga tatii, dar bine sciu că şi împĕratul, ca şi primariul nostru, va ţiné cu el, că-i bogat, nu cu nesce nemernici de sĕraci ca noi.

Ba du-te, tată, şi sĕ veḑi că nu ţi-a păré rĕu.

— Duce-m'oiu, dar voi mergeţi la holdă şi tăiaţi ceva mâncare pentru biata vacă şi pentru viţel de pe cele rezóre, că vedeţi că-s mai mórte de fóme, dela Harnicul ĕst de frate.

Şi aşa făcură. Ele merseră amêndóuĕ la holdă şi cât clipesci aduseră câte o legătură de érbă'n cap, ér el merse pe la frate-seu şi-l chiamă la împĕratul.

— Bucuros, ḑise bocotanul, merg şi la şepte împĕraţi, numai ca sĕ nu ḑici că-ţi fac nedreptate, că tot aşa am auḑit că-ţi umblă gura, că te mânânc cu nedreptul.

Şi se luară la drum, şi minteni fură în satul împĕratului. Împĕratul era un fecior holteiu, cam fuicaş, cum ḑiceau unii, dar tare drept, cum ḑiceau alţii.

— Noa, dar ce veste-mi aduceţi, dragii mei? îi întrebă împĕratul, după-ce se apropiară cu pălăriile în mână, cum se cade înaintea unui împĕrat.

— Am venit, Măria Ta, începe bocotanul, că nemernicul ĕst de calic ḑice că-i fac nedreptate; sĕ ne judeci şi Măria Ta, că primariul nostru ni-a făcut dreptate, dar calicul nu vrea se stee pe judecata primariului.

— Ei, şi ce pricină aveţi?

— D'apoi lucrul stă aşa, începe bocotanul, că astă-primăvară i-am dat o drăguţă de moină, pe care acum are o holdă de-i vrednică trei sute bune, şi el mi-a dat o cio-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

lógă de vacuță de nu-i vrednică nici treiḑeci de florinți; acum aș strica têrgul, că mĕ rîde lumea, Măria Ta, dar el ducucitul nu vrea. Eu i-am și dus vaca acasă cu primariul, dar el stă narnă c'a secera holda, și una ca asta nu-i cu drept, scie tot satul.

— Destul! ḑice împĕratul. Apoi întorcêndu-se cătră sĕrac îl întrebà: Dar tu de ce ḑici, că nu-i drĕptă judecata primariului?

— Apoi, Măria Ta, sĕ-ți spun lucrul din fir în pĕr cum stă. Eu cu dumnealui sunt frate. Când ni-au murit părinții, dumnealui era fecior holteiu, ear eu copil ca de opt ani. Dumnealui s'a însurat, a luat o fată bogată, a luat în stăpânire tot ce ne rĕmasese dela părinți, ear pe mine m'a alungat pe uliṭele ómenilor. Vĕḑênd lucrul cum stă, m'am băgat sluguță, mai întâiu la gâsce, apoi la miei, după aceea la vaci și boi, până am crescut cât sunt de mare. Atunci m'am însurat. Muierea mea a avut o căsuță, ear fratele meu din moșia și din averea părinṭéscă nu mi-a dat nici câtu-i negru sub unghiă. La anul după ce m'am însurat, ne-a dăruit Dumneḑeu cu o fetiță. Ear la botezul eĭ ne-a cinstit nănașul cu o viṭea mică. Am crescut'o mare. Astprimăvară a fĕtat. Frate-meu a venit se i-o dau lui că-mĭ dă o moină. Moina era plină de spini și de mărăcini, dar fiind din moșia părinṭéscă am primit'o și i-am dat vacă grasă și frumósă ca un bujor, cu viṭel sub ea ca un bumbuț. Înțelesul a fost se-mi dea plugul se-mi ar moina, și duminecile sĕ ne dea câte o cupșóră de lapte dela vaca ce i-o ḑedurăm noi. Eu cu muierea și cu copila mea lăzuirăm câteva sĕptĕmâni la moină, până o făcurăm ca palma, apoi mĕ rugai la fratele se-mĭ dea plugul, dar nu voi. Lapte dela vacă încă nu ni-a dat. Am lucrat Măria Ta în sat, de mi-am căpătat plug sĕ-mi ar moina, și am sĕmănat'o cu grâu de primăvĕră. Drept că Dumneḑeu s'a milostivit, de grâul s'a făcut tare frumos. Acum, când grâul e de secere, după atâta muncă, după

ce mâncă și lăptișorul vacei, după ce o hămisi cu fómea și pe ea și vițelul, mi-o țipă pe cap se-i dau eu holda lucrată și grijită, numai se bagi secerea-n ea; cu dreptate-i una ca asta, Măria Ta?

Împĕratul bine vedea al cui e dreptul, dar vĕ spusei că era tiner și sburdat, încât lumea ḑicea că-i fuicaș, deci își gândi: Sĕ fac o glumă. Apoi le respunse:

Veți merge acasă, și mâne veți veni eară, și care-mi va sci spune: ce-i mai iute? ce-i mai dulce? și ce-i mai móle? a aceluia va fi și vaca cu vițelul și holda pe veci.

Acum își luară frații rĕmas-bun dela împĕratul și merseră cătră casă: bocotanul fălos, ear sĕracul supĕrat. După ce ajunse bocotanul acasă, îl întrebă muierea, ce dreptate li-a făcut împĕratul? Dar acela respunse, că mâne s'a rupe legea, a aceluia va fi și vaca cu vițelul și holda pe veci, care i-a sci spune: ce-i mai iute? ce-i mai dulce? și ce-i mai móle?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Oh! dragul meu bărbat, ḑise bocotana, tu vei spune, că mai iute e armăsăriul nostru, mai dulce mierea nóstră cea de doi ani, și mai móle dricala nóstră cea de lână. Cu acésta bogatul se simți îndestulit, deci se culcă și dormi liniscit păn' a dóua ḑi.

Dar după ce ajunse sermanul acasă supĕrat, îl întrebară și pe el muierea și copila: Da ce judecată v'a făcut împĕratul? Ear el rĕspunse cum și ce, și sĕ puse îngândurat pe o laviță.

— Nu te supĕra nimica, tată, ḑise fetița, culcă-te și te odichnesce, c'a fi cum va rêndui Dumneḑeu. Dóră noi suntem trei, mai mult vom puté gândí decât unchiul, că ei 's numai doi, el cu mătușa.

Dar unde se pótă bietul om ațipí? Cât fu noptița de lungă, se tot întorna de pe o latură pe alta; și gândindu-se la întrebările împĕratului, somnul fugia de el ca dracul de tămâiă. Când sĕ omeḑi de ḑiuă se sculă sĕ-și chrănéscă vaca și sĕ mérgă la împĕratul, dar nicĭ un rĕsnuns nu ni-

merise. Copila însă era în tălpĭ şi ḑise: Tată, nu fi supĕrat; dumniata lasă pe unchiul sĕ rĕspundă întâiu, ear când ţi-a venĭ rêndul dtale, dta se ḑici aşa: Măria Ta, maĭ iute-i sórele, că într'o ḑi ocolesce tótă lumea; maĭ dulce-i pământul, că el îndulcĕsce pe tótă făptura, şi mai móle-i palma, că pe ea o pui sub cap când vrei se te odichnesci bine.

Acum începù a se înveselĭ o leacă bietul om. Decĭ merse pe la frate-seu şi plecară spre satul împĕratului. După ce ajunsĕră acolo, împĕratul ĭĭ întrebà: Ei, dar gânditu-vaţi bine?

— Gândit, Măria Ta, rĕspunse bocotanul, că mai iute-i armăsarul meu, mai dulce-i mierea de stup ce o am eu de doi ani, şi mai móle-i o dricală de lână, ce o făcù muierea mea numai în astă vară.

— Dar tu cum te-ai gândit? ḑise împĕratul, întorcêndu-se spre serac; ear sĕracul rĕspunse:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Eu aş gândi, Măria Ta, că mai iute-i sórele, că într'o ḑi ocolesce tótă lumea; mai dulce-i pământul, că el îndulcesce pe tóte făpturile, şi mai móle-i mâna, că pe ea o punem sub cap, când voim a ne odichnĭ mai bine.

— Tu ai drept! ḑise împĕratul zimbind, a ta e holda de veci şi vaca cu viţelul, dar acum se-mi spui, cine te-a învĕţat?

— Băiata mea, înălţate împĕrate.

Când auḑi bocotanul rĕspunsurile frăţine-seu şi judecata împĕratului, era se-l apuce frigurile de nĕcaz, deci sĕ şi grăbi cătră casă, cât dóră nici remas-bun nu-i ḑise. Ear Impĕratul, după ce auḑi, că băiata a învĕţat pe sĕracul ce se rĕspundă, îi ḑise se stea o leacă, că-i dă ceva, şi îndată venĭ cu un fuior de cânepă în mână şi-i ḑise: Du fuiorul acesta la băiata ta şi-i spune sĕ-l tórcă şi sĕ-l ţésă, ear mâne se-mi viĭ cu pânză de o cămaşă din el, pentru judecata ce ţi-am făcut. După ce ajunse omul acasă şi spuse muierei şi fetei judecata împĕratului, ele se

bucurară, ear după ce scóse de după curea fuiorul și le spuse porunca împĕrătéscă, bĕtrâna se întristă, dar fata rîse cu hohot și ḑise: Bată-l cucul împĕrat, dar mult îi place a șeguí! — Apoi se duse afară și aduse o nuia de alun ca degetul de grósă și ḑise: Tată, fi bun du-te la împĕratul și-i spune, că m'am rugat se-mi facă din nuiaua asta furcă, fus, răscitor, vârtelniță, resboiu și sucală, că noi nu avem, apoi i voiu împliní porunca.

— O! bată-te norocul băiată, ce-ți cade ție prin minte; dar de s'a mănia împĕratul?

— Nu te teme, tată, du-te numai și-i spune așa cum am ḑis eu.

Și se duse omul nostru și spuse împĕratului întocmai, ear împĕratul sta să se omóre de rîs și ḑise: Zdravănă băiată ai omule, se vede că e a ta. Fiind că fórte potrivit răspuns mi-a trimis, și fiind că-i mai avé să vii pe la mine, ia-ți un cal din stava mea, care vrei, se mai o âmbli și călare, apoi hai încóce.

Și așa făcù omul, merse la stavă, își alese un cal, se urcà pe el, apoi venì înaintea împĕratului și ḑise: Ce poruncă-mi dai?

— Dar împĕratul îi dedù o ólă spartă și-i ḑise: — Du-o băietei tale și-i spune să o cârpéscă, se vĕd cum scie cóse, că de tors și de țesut vĕd că-i meșteră, apoi se mi-o aduci numai decât.

Și se duse omul drept acasă, călare, dar nu întrà bine în curte și se întâlnì cu fata, care chiar eșia din casă. Da ce-mi aduci tată? — Îți aduc, draga tatii, o ólă dela împĕratul, să i-o cârpesci.

— Atunci nici nu te coborî de pe cal, du-te iute și-i spune se facă bine se mi-o întórcă pe dos, că petecele nu se pun pe față. — Așa făcù omul, ear împĕratului atâta-i plăcù răspunsul, cât îi dedù omului un pumn de galbini se ducă la fată, și-i mai dedù o pétră ḑicêndu-i: Du acéstă

pétră la băiată-ta se o beléscă şi se o frigă de cină, că vin şi eu la voi la cină.

Acum iar merse omul tot în galop cu calul păn'acasă, dete galbinii la fată şi-i spuse că-s plată dela împĕratul că ce i-a cârpit óla, apoi-i spuse că pe séră-i la ei la cină, numai se beléscă pétra şi se o frigă.

— Atunci nu-i de stat, tată, trebue se mergi numai decât înderĕpt, se facă bine se o junghie, că ţi-a dat'o nejunghiată, şi eu nu sciu junghia.

Acum nu mai puteau toţi trei de rîs, ear omul, ca mai cuminte, dise: Vĕ vijiţi doi nebuni, sunteţi buni se mĕ purtaţi călea mânzului, dar de dragul vostru âmblu bucuros. Dicênd acestea, i-ar apucă drumul cătră împĕratul. Impĕratul era dinaintea porţiĭ şi cum îl vede venind aşa repede îl întrébă: Dar ce-i, omule, e şi gata cina?

— Nu e gata, Măria Ta, că copila mea nu scie junghia, te rógă frumos se-i junghiĭ dta piétra, apoi sĕ viĭ la cină.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Într'atâta-i plăcu împĕratului răspunsul, încât rîse cu hohot şi dise: Omule, ai fost om sĕrac, dar eu vréu se te fac gazdă; du-te la măieriştea mea şi-ţi ia un car cu doi boi care ţi-or plăcé, şi-ţi ia de acolo plug şi grăpă, se nu mai âmbli cerşind prin sat.

Omul mulţămí, cum sciu el mai frumos, apoi merse la măieriştea împĕratului şi-şi alese o păreche de boi, un car, plug şi grapă, apoi plecă cătră casă, mânând boiĭ de călare. Când întră în sat la ei şi-l vĕdù frate-seu, mai nebunul de nĕcaz, cum de împĕratul îl îmbogăţesce cu de-a tăria, dar ceialalţi ómeni din sat diceau: Bine că a dat Dumnedeu de a scăpat de-asupra necazului, că destul a fost neîndreptăţit şi batjocorit de frate-seu.

A doua di merse şi el la secere ca gazdele. Prinse boiĭ la car, muierea şi-o suì în car, ear fata mâna vaca dinderĕpt şi calul îl ducea de căpĕstru. Toţi erau cu voia bună. Mai întâiu tăiară de pe rĕzor un braţ de érbă la vite, apoi se puseră la secere. Muierile secerau, el lega snopi şi-i punea şireag la

sóre se âmble razele prin spice şi se le usce, că le era dor de pâne din grâul lor, că pân'atunci tot numai cu bucate de cumpĕrat trăiseră. După ce secerară o postate bună, adunară snopiĭ la un loc şi slobodiră vitele pe miriştină, că dóră era a lor şi vitele şi locul, nu se temeau de nime. Şi tot secerau şi puneau clăi, până în câteva ḑile gătară tótă holda, apoi aduseră grâul în carul lor şi cu boiĭ lor colo înaintea căsuţiĭ lor şi făcură un stog chiar mai mare decât căsuţa. Toţi ómeniĭ din sat sĕ bucurau de darul lui Dumneḑeu, ce ajunsese preste bietul sĕrac, numai unul era supĕrat de mórte pentru aceea; şi acel unul era bocotanul satului, frate-seu.

Nu mult după aceea se întêmplă că-i plesnesce la împĕratul prin minte, că lui i-ar fi vremea sĕ se însóre, şi vremea-i şi era, că începură a-i mîji mustetele. Dar pe cine se iea? Un sfetnic bĕtrân şi înţelept, ce avea la curte, îi ḑise: Măria Ta, nu umbla după fete, las se âmble ele după dta; nu mere a peţi — peţésca ele dacă vréu sĕ se facă împĕrătese, dta nici nu pas nu face de acasă, fără las' se vină ele şi-ţi alege pe care-i gândi c'ar fi de Măria Ta.

— D'apoi cum se sciu, care ar fi mai bună de mine? că de bune — Dumneḑeu le scie, de frumóse — le mai vede omul.

— Aşa-i, Măria Ta, dar noi ḑicem, că dór care ar' fi mai cuminte, aceea ar fi mai bună de Măria Ta.

— Şi de unde aşi sci eu, care-i mai cuminte?

— De unde? Vei porunci, că cine vrea se fiă împĕrătésă, se vie la curtea Mĕriei Tale şi călare şi pe jos, şi pe drum şi fără drum, şi îmbrăcată şi desbrăcată, şi cu cinste şi fără cinste.

— D'apoi póte-se una ca asta?

Cine vrea se fie împĕrătésă, şi-a bate capul!

Şi aşa făcù împĕratul, cum îl învĕţară ministriĭ, trimise cărţi în tóte părţi, răvaşe-n tóte oraşe, că el s'ar însura şi că va lua pe acea fată, care în ḑiua cutare va

veni la el: și călare, și pe jos, și îmbrăcată și desbrăcată, și pe drum și fără drum, și cu cinste și fără cinste.

Mult își băturâ capul cele fete de crai și de împărați, de grofi și de baroni, sĕ pótă merge după gustul împĕratului, dar pace! nu nimerì nici una. Vestea ajunsese și pe sate printre ómeniĭ cești de rênd, că o spusese popa în biserică și primariul la părade, dar nicĭ din ei nu se afla fată, care se-și ia inima 'n dinți sĕ mérgă la împĕratul în peţite, că aflată s'ar fi, dar alta era buba, că nu sciau cum? Ajuns'a vestea și la omul nostru din poveste și a spus acasă în glumă, că uite fuicașul de împĕrat nici nu vrea sĕ se însóre ca alți ómeni, fără tot după feliul lui; apoi adause: tu băiată te-ai vîjí (potriví) cu el, că voi sunteți într'o minte! Ear fata ḑise: Adecă ai voi se fi socru de împĕrat! Bine, așa sĕ fie, dacă te sburdă mintea într'acolo, — vom cerca, că nu-i cel lucru mare.

— Ba tu băiată te ogóie locului, nu-ți aprinde paie-'n cap, că ĕsta nu-i lucru așa ușor cum gândesci tu! — Așa o învĕța tată-seu și mumă-sa, dar ea tot ca ea, de abia ascepta se soséscă ḑiua pusă și deș de diminéță se îmbrăcà într'o mrege de pesci, prinse o pasere și o puse între dóuĕ blide și încălecà pe un iepure, apoi hai la drum tot pe ogașul unei roți. Când ajunse la împĕratul, toți se minunară de fată, că și era frumósă, bată-o cucul se o bată, și era drăcósă numai ca ea. Împĕratul când o vĕḑù în curte, ḑise: Țineți minte, că asta-i fata ceea ce mi-a trimis vorbă se-i întorc óla pe dos! — Bun ajunsul la dvóstră! ḑise fata apropiindu-se de împĕratul și de curteniĭ lui, cari erau toți adunați în curte la sfat. — Bună se-ți fie inima! respunse împĕratul; dar cum viĭ tu la noi?

— Cum mĕ veḑi, cu ochiĭ verḑi! respunse fata.

— Și de unde esci tu? o mai întrebà împĕratul.

— Dintr'un sat cu ómeniĭ, înălțate împĕrate, drumul trece pe lângă noi și casa vecinului e lâng'a nóstră.

— Ai venit în peţite? o mai întrebà împĕratul.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Ba eu venĭ în cămaşa mea.

Şi se uită împĕratul cu băgare de sémă la ea şi vĕdù că-i frumósă, că-i cuminte şi că întru tóte a venit după cum deduse porunca; numai între blide nu scia ce e? Deci dise fetei: Mi-ai adus cinste? én se o vĕd! Şi fata-i întinse blidele; el ridică cel de asupra, atunci un vrăbioiu sbrr! la împĕratul în faţă! Acela se sparie şi tresăre, atunci blidele cad de pământ şi se fac tóte hîrburi. Acum se fi vĕdut rîs! Gândiai că n'o se mai înceteze. Împĕratului îi plăcù tare de fată, deci o puse într'o trăsură cu patru cai, şi o trimise la părinţi acasă, spunêndu-i sĕ se gate de nuntă, dar se bage de sémă, aşa sĕ se mărite după el, dacă în judecăţile lui nu s'a mesteca în veci; că în minuta când s'a mesteca, atunci o şi trimite acasă la tată-seu.

— Bine, aşa se fie, respunsĕ fata, numai de m'aş scăpa cumva se mĕ mestec în judecăţile Măriei Tale, şi de a fi se mĕ trimiţi la părinţi, se mĕ laşi se duc cu mine ce-oiu puté prinde-n braţe.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Bucuros, dise împĕratul, şi uneala fu făcută. Apoi merse fata acasă în căruţa împĕratului şi se gătă de nuntă. Bucuria părinţilor ei, că fata li se face împĕrătésă, bucuria sătenilor că înălţatul împĕrat ia fată dela ei şi le-a face un ospĕţ, cum nu mai vĕdusĕră, dar supĕrarea bocotanului pentru binele şi fericirea, ce cade asupra frăţine-seu!

Şi se făcù-o nuntă mare şi vestită de se duse vestea şi povestea până'ntr'al şeptelea sat, şi după nuntă trăi împĕratul cu împĕrătésa multe dile bune. Dar odată veniră la împĕratul doi ómeni se le facă judecată, un Sas cu un Român. Şi cum veniră, îi întrebà împĕratul:

— Ce rênd aveţi, ómeni buni?

Atunci Sasul începu: Uite, Măria Ta, am plecat la móră, cu carul cu doi boi, Românul ĕsta încă veni la móră cu mărţina, cu un sac de mălaiu pe ea. Preste nópte carul meu a fĕtat un mânz, l'am aflat diminéţa culcat sub carul meu, ear Românul dice, că mânzu-i al lui, pecând

eu bine sciu că el a venit numai cu mărţina fără mânz, şi mânzul, dacă l'am aflat sub carul meu, numai al meu póte fi, că numai carul meu l'a putut fĕta; dar Românul e prost, nu se înţelege.

— Şi tu ce ai de respuns? întrebă împĕratul pe Român.

— D'apoi, înălţate împĕrate, ce se spun? Numai cum a fost. Am mers la móră cu un sac de mălaiu desăgit pe mărţină. Sasul era la móră cu carul cu doi boi mari ca el. Eu am legat mărţina de carul Sasului până sĕ măcin. Când preste nópte, mărţina mea a fĕtat, şi mânzul s'a tras sub carul lui. Amù Sasul ţice că-i al lui; póte-se una ca asta?

Împĕrătésa încă era acolea când îşi dedură ómenii jalba; acum nu sĕ tacă, ci — când gătă Românul vorba, ea-i respunse:

— Dar cum sĕ nu se pótă se fete carul Sasului? Dar unul cum a păţit? că mergea pipănd pre lângă apă şi i-a căḑut cărbunele din pipă în apă, şi apa luà foc, ear peşciĭ fugiau cu focul în spate. La acestea Sasul, creḑênd că împĕrătésa-i prinde parte, şi nechibzuind că ea-l batjocoresce, respunse: E drept Măria Ta, că şi eu încă am vĕḑut!

Atunci toţi cei de faţă prinseră a rîde, ear împĕratul rupse legea aşa. Mergeţi amêndoi în dóuĕ părţi; tu Sasule cu carul tĕu într'o parte, ear tu Românule cu mărţina ta în altă parte; după care va trage mânzul, al aceluia va fi.

Acum sciţi dumniavóstră după care s'a luat mânzul: după carul Sasului, ori după mărţina Românului?!

Dar e rĕu preste părĕu cu împĕrătésa; că împĕratul adună sfat se judece pe împĕrătésa, de ce-s'a mestecat în judecăţile lui. Şi sfatul a hotărît, că pe împĕrătésa se o trimită la părinţii ei acasă. Ei gândiau că cât va fi ea de supĕrată. Dar nu fu aşa. Ea era tot voiósă, ca şi păn'atunci. Atunci împĕratul merse la împĕrătésa şi-i ţise:

Draga mea, ai călcat legătura ce o făcusem când ne-am luat; te-ai mestecat în judecăţile mele, deci trebue se mergi la ai tĕi acasă.

— Bucurósă, respunse împĕrătésa, dar am făcut legăture că se iau cu mine, ce voiu puté duce în braţe.

Aşa e, ḑise împĕratul, ce poţi duce'n braţe e al tĕu; ia ce gândesci şi tu urcă'n trăsură, şi cale bună!

Atunci împĕrătésa se sufulcă şi prinse pe împĕratul în braţe, şi hai cu el în trăsură, apoi se urcă repede şi ea şi hi caiĭ!

Curteniĭ se prăpădiau de rîs, ear împĕratul ḑise: Sapa şi lopata ne despart! Au făcut apoi o preumblare cu căruţa până la socriĭ şi s'au întors îndată şi au trăit în pace nedespărţiţi, până i-au despărţit sapa şi lopata. Dar nici judecăţi drepte ca pe vremea lor nu s'au mai pomenit de când lumea şi pământul, ear supuşiĭ lor ḑiceau de multe ori: Împĕrătésa nóstră-i istéţă din sémă afară!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cul. de **Ieronim Slăvócă**. preot în Ilva mare (Ardeal).

9. Ţiganul păscălitor.

Ḑice că odată un împĕrat şi-a pierdut inelul de credinţă şi-i părea atât de rĕu după el, încât ar fi dat şi jumĕtate din averile lui, numai se-l mai afle, că împĕrătésa în tótă ḑiua îl mustra: Aşa, că nu mĕ mai ai dragă, că de m'ai avé dragă, ai fi grijit mai bine inelul meu de credinţă. Trimis'au drept aceea împĕratul cărţi în tóte părţi şi rĕvaşe în tóte oraşe, se bată doba şi se strige din cóstă preste sat, că: cine s'a afla se aducă inelul înălţatului împĕrat, mare cinste va căpĕta. Băteau dobele de gândiai că bubue, şi vestiau porunca împĕrătéscă.

Într'o căsuţă mică, în capul unui oraş, şedea un cioroiu cărpaciu de ciobóte, cu muierea şi cu cinci danci hămisiţi de fóme. Când áude ţiganul dobele şi strigătul pâr-

gariului, strigă copiilor, cari se bociau de fóme: Tăceţi la naiba, că vréu s'aud mai bine, ce zarvă-i prin oraş?

— Sĕ dă poruncă dela înălţatul împĕrat, ḑise ţiganca, că s'a pierdut un inel de mare preţ, şi cine l'a afla, bună cinste a căpĕta [1])

— Auleo — dado! strigă ţiganul în gura mare, eu l'am aflat.

Cum îl auḑiră pârgariul şi juraţiĭ, îl iau cu muiere şi cu cioroi cu tot şi-l duc la împĕratul. Muierea plângea, că tocma când era mai gata cu petecitul unei ciobóte, pentru care era sĕ capete dóuĕ cupe de fărină, din care putea face omenescĕ o mămăligă mare, ori dóuĕ mai mici, tocma atuncia aduse naiba pe hĕla cu doba, din a cărui poruncă trebuiră se plece la drum flămânḑi şi sdrănţoşi. Dar ţiganca mai avea o frică, pentru care plângea, că sermana bine scia, că ţiganul scie despre inel cât boul la sfovă, din care pricină împĕratul — de nu alta — i-a tăia capul ĕl hăbăuc şi ea a rĕmâné cu atâta spuză de danci şi mai nĕcăjită de cum este. — Lăsaţi-l, pentru Dumneḑeu, nu-l duceţi, ḑicea ea pârgarilor, nu vedeţi că-i nebun? el nu scie nimic de inel. Dar ţiganul mergea ţanţoş ca nemişiĭ când aleg deputat, şi numai din când în când îşi întórcea capul preste umĕr de-şi mustra muierea: ţaci muiere nu te bocí, că de nu sciu pân'acum nimic de inel, voiu gâcí, că dór de aceea-s păscălitor!

Cum ajung la împĕratul, îl duc înainte la report, ér împĕratul cum îl vede, îl întrébă: — Da ce-i ţigane? unde-mi e inelul?

— Auleo! înălţate împĕrate, eu în minuta asta nu sciu unde este, dar voiu gâci, că sunt mare păscălitor, numai sĕ-mi dai soroc de 40 de ḑile; şi dacă în acest timp nu ţi-l'oiu gâci, atunci se-mi tai capul, şi pace bună.

---

[1]) Cinstea, ce o capĕtă cineva, că ce dă un lucru aflat adevĕratului posesor, se ḑice pe la Năsĕud „colac", ear prin Reteag şi jur *olceag*. —

— Bine! ḑise împĕratul.

— Adecă tocma bine nu-i, înălţate împĕrate, că io voiu sta în slujba Măriei Tale, dar copiiĭ meĭ şi muierea mea ce a fi cu ei? că am muiere şi cinci copiĭ, ear de feliul meu d'acasă sunt meşter vestit de ciobóte, cu meşteşugu-i ţin popesce, dar păn' de aḑi în patru-ḑeci de ḑile ce se facă ei? En ḑi Măria Ta!

— N'avé grijă, ţigane, pe toţi vĕ aduc la curtea mea, vĕ dau cele trebuincióse; dar la patru-ḑeci de ḑile de nu-mi vei gàci inelul, se sciĭ că vĕ tăiu capul la toţi.

— Aşa se fie, Măria Ta, numai se ne înţelegem, uite înaintea domnilor hĕstora (că erau mulţi domni de faţă), că de mâncare ce ni da? şi de câte ori pe ḑi? Că écă, înainte ţi-o spun, Măria Ta, dacă la fiecare amĕḑă voiu căpăta o pită albă, dar de hĕle mari, o gâscă grasă friptă, o varḑă colea cu rânceḑală dă porc şi o cupă dă vin roşu, apoi mĕ leg se gâcesc inelul, altcum — noroc bun, Măria Ta, că târgu n'are supĕrare.

— Aşa se fiă cum ḑici tu, respunse împĕratul, dar de mĕ vei purta cu minciuna — uite! (ii arĕtă sabia acăţată într'un cuiu în părete).

— Aşa se fiă Măria Ta.

Şi duc pe tóta laia ţiganului şi o pun într'o casă deosebită şi sub pază bună, nu cumva se scape vr'un danciu, că preste patru-ḑeci de ḑile trĕbuiau se plătéscă cu capul gâscele cele grase şi găluscele cele bune. Ţiganul era pus pe gânduri, că el bine scia că în capul lui nu-i duch de păscălitor nici cât negru sub unghe, dar nu se da rĕului, făcea gură, împĕratul era mângâiat barem în câtva, îşi pusese în ţigan nădejdea mai bine de jumĕtate; ţiganca însă şi copiiĭ plângeau, că preste patruḑeci de ḑile le taie capul. Dar odată sare ţiganul oblu în picióre, ca fript de pe scaun, şi prinde a-şi ḑogeni hada: dar tăceţi odată, mânce-vĕ amarul vostru, că decât 40 de ani hămisiţi, mai bine 40 de ḑile sătui de gâscă cu varḑă şi de pită cu vin; eacă vĕ spun,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

care s'a cuteza a mai grămujda numai mîr, cu mine o dă de popa Grigore, lua-v'ar sărsăilă se vĕ iee!

Împĕratul, îndată după ce făcù legătura cu ţiganul, chiămà înainte pe omul cel mai încreḑut al sĕu şi-i porunci ce sĕ dea ţiganilor de mâncare, ca sĕ nu hămiséscă, şi din care bute se le dea vin, vinars şi celelalte.

Dar era lucru dracului la casa nănaşului! Inelul împĕratului era chiar la încreḑutul ĕsta; îl găsise din întêmplare o slujnică de ale curţii, care-l arĕtà unuia şi altuia din slugi, destul că patruḑeci în capĕt erau, cari sciau de inel, şi toţi patru-ḑeci hotărîseră, că omul cel mai încreḑut al împĕratului, acela sĕ ducă inelul. Dar inelul era scump şi lăcomos, încreḑutul nu bucuros l'ar da dela el avêndu-l chiar pe deget, deci ḑice slugitorilor, preste care şi pus era de înălţatul împĕrat: Mĕ, tăceţi voi, faceţi-vĕ ca şi cum nimic n'aţi sci de inel, şi uite, vĕ dau câte un bun aldămaş la fiecare. Ceia sĕ învoiră bucuros, că dóră el le era mai-marele, el le mĕsura porţiile de mâncare, dar el le numĕra şi cu măcăul cel de alun, până se mai coşiau de spate. Drept aceea slugile tóte erau învoite, ca lui se-i rĕmână inelul, că ei nimic n'or grămujda împotriva lui. Şi aşa făcură; inelul remase la el, ér împĕratul îşi sfârma capul, unde se-l pótă afla? Cine se-i pótă gâci, unde e? Pân'acum încreḑutul împĕratului hăbar n'avea sĕ se gândéscă la inel: dar de când vĕḑù că împĕratul aduse pe strajnicul păscălitor la curte, de atunci nu sciu cum, par'că nu-i tigniau mâncările şi beuturile cele bune, era hăbăuc, cu gândul tot la inel. În diminéţa cea dintâi, când trimise încreḑutul mai întâiu gâsca şi curechiul la ţigan, ḑise cătră slugă: Pune bine sémă câtă vreme-i sta în casă la gâcitorul, şi veḑi ce ḑice? ce semne de gâcit are? că eu mĕ tem că ţiganul acela-i al dracului, prost cum se vede, acela încă ne póte face o posnă; apoi hai! luaţi lumea'n cap vre-o patru-ḑeci de ómeni, cu ruşine, de nu ne va înfunda încă prin cele temniţe împĕratul, ba la cei mai vinovaţi

póte se le taie şi capul. Eu îmi aduc de multe aminte. Aşa ḑice încreḑutul, ear sluga plecà la ţigan cu mâncările legându-se, că nici o vorbă nu-i va scăpa nechibzuită.

Ţiganul, hamisit de fóme cum era, gândia că i-s'a spânzurat gura, óre de ce nu mai prinde a rumega ceva, şi de inel nici habar n'avea. Atunci întră sluga cu bucatele înlăuntru: „Noroc bun jupâne gâcitor, ţi-a trimes înălţatul nostru împĕrat de mâncare şi beutură, poftim la mésă. Şi era cu mare băgare de sémă: ce va ḑice ţiganul?

Atunci ţiganul se uità odată, lung la muiere, apoi ḑise: „Numĕrul unu! O venit la noi în casă cu cinste şi cu omeniă. Dar tu adă-ţi aminte, că patruḑeci e numĕrul bĕtrân, deci 39 încă mai rĕmân". El adecă făcea socóta gâscelor. Dar sluga luà vorbele lui cu totul altcum: el credea că ţiganul vorbesce de cei 40 ce sciau despre inel; deci tremura ca varga înaintea ţiganului, temêndu-se nu cumva se-l dee de gol, de abia aştepta să se vaḑă duş şi se spună ispravnicului, că ţiganul scie tot chiripirul lor. Ispravnicul încă se îngroză când îi spuse servitoriul vorbele ţiganului, că adecă numĕrul unu a venit cu cinste şi cu omenie. În ḑiua a dóua trimite ispravnicul altă slugă cu de-mâncarea la ţigan; acela cum îl vede întrând, ḑise cătră ţigană:

„Muiere, cesta-i numĕrul doi, treiḑeci şi opt îs înapoi." Ţigana scia că despre gâsce e vorba, dar sluga credea că despre cei vinovaţi cu inelul împĕratului, deci era cât p'aci se-l prindă frigurile de frică. Cum merse la ispravnicul, îi spuse verde 'n buze, că el mai mult la ţigan nu merge, că de departe, cum l'a vĕḑut, a spus la ţigancă: acesta-i numĕrul doi, şi 38 îs înapoi. Ispravnicul clătì numai din cap şi fluerà una lung a pagubă, apoi ḑise: nu-i lucru bun cu gâcitorul ĕst îndrăcit; o se merg eu se cerc a face pace cu el, că de ne spune la înălţatul împĕrat, e vai şi amar de ḑilele nóstre. Voi înse se nu grămujdaţi mic cuvênt despre lucrul acesta!

În altă ḑi colo pe la prânḑul cel bun se duse ispravnicul, cu o gâscă grasă friptă, cu o ólă mare de curechiu cu gălusce, cu o pită mare albă ca spuma şi cu o cupă de vin. Cum întră în casă, dă bineţe: Bună ḑiua jupâne gâcitor! Dar ţiganul mai întâiu se întórce cătră ţigancă, şi ḑice: Esta-i numai numĕrul trei, încă treiḑeci şi şepte mai sunt din ei! După aceea se întórce cătră ispravnicul împĕratului şi-i mulţemesce: Se trăesci cu bine jupâne ispravnice, dar cam târḑiu îţi aduseşi aminte de noi!

Acum ispravnicul îngălbini odată, el credea că ţiganul îi dă a pricepe, că trebuia se vină mai de vreme la unélă; deci ḑise: se nu fiă lucru cu supĕrare, jupâne gâcitor, am tot gândit că dóră-dóră nu-i sciĭ lucrul din fir în pĕr cum stă, şi de aceea am întârḑiat, dar acum vĕḑ că esti chiar gâcea. Drept aceea hai se cercăm a face noi o unélă, se nu mai scie lumea şi ţéra de noi. Bine scii că inelul e la mine, bine scii şi aceea, că toţi slugitoriĭ împĕratului, patru-ḑeci la numĕr, suntem pângăriţi la aflarea lui, drept aceea fiă-ţi milă de muierile nóstre şi de copiiĭ nostri, nu ne da de gol, că şi dumniata ai copiĭ, şi ce mai sciĭ câte pot se ajungă pe om, trăind în astă lume plină de ispite. Fă ce creḑi că ar fi de făcut, şi ne mântuésce, ca sĕ rĕmânem tot în slujba înălţatului împĕrat.

— Nó veḑi asta am asceptat'o, ḑice cioroiul, apoi adăugă: Jupâne ispravnic, sciu eu că lumea-i cu greşele; dacă aşi descoperi io tot cât sciu, ai vedé mórte de om, jupâne ispravnice, auḑi? mórte de om ai vedé. Dar eu nu-s atât de negru pre cum mĕ vĕḑ. Adă inelul încóce, apoi mai gândesce-te şi la suflet. Uite: suntem şese suflete şi cu al muierii cu tot cinci, adecă nu . . . cu al ei şépte . . . Pricep, jupâne gâcitor, Dumneḑeu se te ţie, placă numai şi te ospĕtă, că minteni sunt acì.

Şi se duse ispravnicul, ear cioroiĭ rĕmaseră mâncând şi lingându-şi degetele, de bunele bucături ce le aveau

dinainte. Ear ţigana începù a se mira de înţelepciunea bărbatului ei.

În scurtă vreme fu ispravnicul înderept cu inelul şi cu o pungă de galbini.

— Nó veḑi aşa, acuma viĭ de acasă, aşa suntem prietini! ḑice ţiganul. Lasă numai pe omenia mea. Dar se sciĭ, jupâne ispravnic, nici o grije se nu mai ai, nici dumniata, nici cei 39 ai dtale, eu înse mai stau trei-ḑeci şi şépte de ḑile aci; până atunci se-mi vină porţia mea omenesc, ear atunci, când s'o împliní vremea, se viĭ chiar dta cu capul dumitale la mine, se punem lucrul la cale cât se póte de bine; priceputsi, jupâne ispravnic?

— Priceput, jupâne gâcitor.

Acum era pace la curţile împĕratului; slugile îmblau tot fluerând, ispravnicul tot glumind, ţiganiĭ mânca şi bea boiereşce, ear ţiganul trăgea nădejde. Când se împlini sorocul, mes a pe inéţă întră ispravnicul la lăleţi în casă: Bună ḑiminéţa, jupâne gâcitor!

— Sĕ fii sănĕtos, jupâne ispravnic; dar ce-i, împlinitu-sĭau sorocul?

— Împlinit, jupâne.

— Nó bine-i; acum se-mi spui, ce galiţe are împĕratul mai drągi la curtea lui?

— Are vre-o şése sute de lebede, acelea-i sunt mai dragi. — Vaĭ mâncu-le, gândi ţiganul, apoi ḑise:

— Nó bine, acum nă inelul cel împĕrătesc şi se bagi de sémă, când oi merge eu pe trepte-'n sus se-mi dau răportul, dumniata se bagi inelul la o lebădă pe grumaḑi, şi se stai pe lângă ele, — de l'ar lepăda din grumaḑi, se nu pună cineva mâna pe el; ba de ai puté, se-mi chiar însemni lebeda.

Colo cătră prândişor trimise împĕratul pe ispravnic se cheme pe gâcitorul în sus. Ţiganul suì treptele, ear ispravnicul merse de vîrî inelul la o lebădă pre grumaḑi.

— Nó da ce-i gâcitorule? întrebâ împĕratul.

— Bine, luminate împĕratul, e bine cum se cade. Că uite — ḑise cioroiul uitându-se în palma stêngă, care era négră'n mijloc de scrumul din pipă, uite cum stă scris la păscălie: inelul înălţatului împĕrat l'a înghiţit o lebedă când l'a scăpat înălţatul împĕrat de pe deget.

Toţi curteniĭ se mirară şi clătiră din cap, ear împĕratul ḑise: Póte că-i aşa, că-mi era cam larg, şi eşia lesne de pe deget. Dar apoi se-mi spui tu gâcitoriule, la care lebedă-i inelul în guşă?

— Apoi înălţate împĕrate, nici io nu-s chiar Dumneḑeu se sciu anume la care, destul că la una este!

— Bine, ţigane, ḑise împĕratul, tu mĕ faci se taiu o grămadă de lebede, dar de va fi sĕ le [illegible] chiar tóte, eu tot nu las inelul necercat; dar de o fi [illegible] găsesc inelul, atunci se sciĭ că şi capul tĕu ţi-[illegible] a face [illegible] a la un puiu de cióră!

— Că nici n'aş fi vrednic de altă, [illegible] gito [illegible] ate împĕrate!

Atunci şi sfetniciĭ împĕratului se mi[illegible]ât de hotărît spune ţiganul că se-i taie capul de n[illegible] fi inelul la careva din lebede; ear împĕratul porunci de-i tăiară cap după cap de lebedă, până în urmă găsiră la una în guşă inelul cel scump al împĕratului. Bucuria şi mirarea tuturor celor de faţă nu se póte spune, dar mai pre sus de tóte fala şi sfătoşia ţiganului. „Spusu-v'am," ḑice el, „că capul mi-l dau, dacă minţesce păscălia mea?!"

Împĕratul de bucurie că-şi vede iară inelul cel de credinţă în deget, era cât pe aci se sară şi sărute pe cioroiu, dar băgând de sémă, cât e de negru, se trase éră înapoi, porunci înse de i-se făcură haine nemeşesci şi ciobóte cu pinteni şi-i dădu o casă pe vecie şi premândă pe viéţă.

Câtă-va vreme se află bine ţiganul cu parpangeiĭ lui lângă curtea împĕrătéscă, aveau ce le trebuia şi de lucru nu aveau nimic, dar ţigana din când în când ofta şi prindea a plânge. Dacă o întreba ţiganul, de ce plânge? ea suspina numai şi-i spunea cu frumosul: Du-te, Dănciucule,

dragul meu, la înălțatul împĕrat, și te rógă pe iertare și-i spune se ne lese se mergem de unde am venit, spune-i că ni-a ajuns dor de neamuri, că io mĕ tem că eară te-a mai pune se gâcesci — te miri ce — și nu-i putea, apoi a fi vai și amar de ḑilele nóstre.

— Că bine ḑici tu, rĕspunse țiganul, și dă se mérgă la împĕratul. Dar în prag se întêlni cu ispravnicul, care tocma venia după gâcitorul, că sosise carte dela împĕratul vecin, sĕ mérgă gâcitoriul acolo că i-s'a pierdut împĕrătesiĭ nesce mărgele scumpe de aur și nu le află nicăiri, se mérgă numai decât se le caute. Și căruță trimisese după el. Când auḑi cioroiul vestea asta, îngălbini odată, dar iară îșĭ veni în fire numai decât și-și ḑise: te miri de n'oi găsi! Cu căruța, și trimisese împĕratul chiar pe ispravnicul sĕu, care te miri cum pilise mărgelele și nu bucuros le-ar fi dat. Și era grozav de supĕrat ispravnicul, că tocmai el trebui se ducă pe gâcitoriul, care i-a pune capul.

Plécă deci amêndoi mâchniți, țiganul căci nu scia se gâcéscă, ear ispravnicul căci îșĭ ducea mórtea în căruță lângă el. Nici un mic cuvênt nu scóse nici unul din gură. Caiĭ sburau, nu mergeau, cum trag tóte vitele cătră casă, ear cei doi jupâni steteau ca opăriți unul lângă altul. Când era pe la miedul noptiĭ, rĕtăcirĕ calea, și huzdup! într'o mocirlă. Bucuria țiganului, că dóră n'or puté merge mai departe; dar bucuria ispravnicului că dóră țiganul și-a rupe capul se nu mai pótă gâci pe hoțul mărgelelor. Dar amêndoi s'au înșelat, că audind ómeniĭ din jur că carul împĕratului s'a rĕsturnat în glod cu ispravnicul împĕrătesc și cu gâcitoriul cel vestit, au alergat mari și mici și i-au scos din mocirlă. Era încă mult până'n ḑiuă, când ajunserĕ la curtea împĕratului, dar socotiți că s'a culcat careva? Nici o minută rea n'au stat locului, ci s'au tot preumblat prin grădină, pușĭ pe gânduri, dar nu la olaltă, ci țiganul pe o cărare și *Ciacșir* pe alta, că așa sĕ chema ispravnicul împĕratului. Cólea când se ómiḑia de ḑiuă, bătea un vên-

tuleț subțire de făcea pe cioroiu se zgriburéscă, cu deosebire căce era tot ud și înglodat, ear afară de aceea avea nesce pantaloni subțirei și lărguți de întra vêntul prin ei și mi-i înfoia ca pe nesce foi de suflat. Simțind țiganul récéla pe la pulpele piciórelor, ḑise încetișor: hei ciacșir, ciacșir! că așa se numesc pantaloniĭ aceia în limba țigănéscă. Ear ispravnicul împĕratului, care încă se numia Ciacșir, auḑindu-și numele, se gândì numai decât, că țiganul pe el îl vaiĕră, deci se apropiă binișor de cioroiu și-i ḑice:

Cunosc jupâne gâcitoriu, că sciĭ tóte; fiĭ bun nu mĕ da de gol, că eată-ți dau mărgelele se le dai la înălțata împĕrătésă, și-ți mai dau și o pungă de bani, numai se nu spui că la mine le-ai aflat.

— Hm! ḑice țiganul, d'apoi nu vedeai tu cât sunt eu de îngândurat și cât îmi părea de rĕu pentru ceea ce ți se găta? Noroc că viĭ de te pocăesci, că altcum eram silit se te fac de rușine înaintea glótelor și se-ți pierḑi cinstea cu cap cu tot!

Ispravnicul se mai încălḑì o leacă, vĕḑênd că țiganul sĕ dă tîrgului, merse deci în casă și-i aduce o pungă cu bani și mărgelele împĕrătesei.

— Acum — ḑise țiganul — se-mi spui dumniata, ce dobitoc are împĕrătésa mai drag?

— Are un cățeluș, respunse ispravnicul, care tot cu ea îl pórtă.

— Nó bine; mărgelele te dă și le vîresce pe gură la cățăluș se le înghiță, și se stai tot în apropierea lui, ca se nu le arunce afară. Acésta se o faci când voiu fi eu chiămat înlăuntru sĕ gâcesc.

După ce se sculă împĕratul, îi spuse ispravnicul, că gâcitorul e aci.

— Se vină înlăuntru! ḑise împĕratul.

Ispravnicul chiămà pe țigan înlăuntru, ér el vĕḑù se bage mărgelele pe gură la cățeluș.

— Se-mi spui, gâcitoriule, ḑise împĕratul, unde ai gândi se fie mărgelele cele scumpe ale înălţatei împĕrătese?

— Atunci ţiganul se uità în palma lui cea négră şi ḑise: în păscălia mea stă scris, că le-a înghiţit un căţeluş, s'a tot jucat cu ele şi le-a scăpat pe grumaḑi.

— Sĕ tăieţi căţelul, strigă împĕratul, dar vai de capul tĕu gâcitoriule, de mĕ faci sĕ omor căţelul înălţatei împĕrătese înzădar!

Şi, minune! mărgelele cele scumpe le aflară în căţel. Bucuria împĕratului şi a împĕrătesei, că ei ţineau că cutare curtean le-a furat şi se temeau că-şi îngreună sufletul cu pĕcate, năpăstind pe cei nevinovaţi, precum aşa şi era. Plătiră deci ţiganului omenesce şi porunciră se-l ducă iară cu căruţa în ţéra lui. Ispravnicul înse credea şi nu credea în cele vĕḑute; era la îndoélă, că óre de nu-i spunea el, gâcia ţiganul ori ba? Deci băgà o vulpe într'un sac şi legà sacul la gură, apoi — până nu se suì ţiganul în trăsură, ḑise cătră împĕratul: Înălţate împĕrate, fi bun pune pe ţigan se gâcéscă ce-i în sac? Deci împĕratul, ca se facă o leacă de glumă, ḑise cătră ţigan: Jupâne gâcitoriu, de mi-ĭ gâcì ce-i în sacul ĕst legat, îţi mai dau o pungă de bani. Ţiganul se uità lung la sac, îşi puse degetul pe frunte şi-şi gândí: Acum vĕḑ că-s al dracului! Îi venì deci în minte ḑicătórea Românului: Păn'acum a fost ce a fost, ai umblat tu vulpe cât ai umblat, dar acum ţi-s'a înfundat. Dar sciţi că ţiganiĭ nu gândesc tăcênd, ca alţi botezaţi, ci ei ce gândesc, aceea şi ḑic atunci. Aşa făcù şi ţiganul nostru ĕst gâcitoriu, când îşi gândì ḑicala Românului, atunci o şi ḑise. Ear împĕratul şi cei din jur, auḑind că ḑice: Până acum a fost ce-a fost, ai umblat tu vulpe cât ai umblat, dar acum ţi-s'a 'nfundat! îndată strigară Bravo! gâcit'ai, că vulpe este'n sac.

— Sciut'am eu, ḑice ţiganul, că de nu sciam, nu ḑiceam.

Pentru astă gâcitură mai căpătà o pungă de bani, apoi se suì în căruță și hai cătră casă. Pe drum cătră casă avù țiganul destulă vreme sĕ se gândéscă, cum s'ar scăpa de gâcit, că vedea el bine că trebue sĕ se înfunde odată, că cu minciuna mergi cât mergi, dar dela o vreme n'ai încotro, trebue se te poticnești. Când era mai acasă, strigà bravo! apoi iar tăcù, dar era veselos de gândeai că o cumpĕrat un parip sur.

— Mĕ muiere, ḑice colo nóptea'ntr'o vreme, mĕ, de noi îi bine acum, dar sciĭ ḑicala Românului: Așa lăsà Dumneḑeu, după bine s'ascepți rĕu! Rĕu mĕ tem, că minciunile mele n'or avea sfârșit bun. Hai se scótem băeții afară, cum dorm, și io mĕ pun și aprind casa. — Vai! se nu faci un lucru ca acela, ḑise țigana, că ne spânḑură împĕratul. — Ba fac, muiere, fac, și se sciĭ, că asta ne-a duce la bine.

Și atunci în puterea nopții scóseră copiĭ afară și dădură foc casei de tóte părțile. Lumea prinse a se aduna la foc, dór vor puté scăpa câte ceva, și aflară pe țigan bocindu-se: Vai dă eu, și dă eu, lăsați-mĕ sĕ mĕ arunc și eu acolo, se ard acolo unde arde și norocul meu! —

Împĕratul încă venise la foc și audì vaietele țiganului, se apropià ḑeci de el și-i ḑise: Nu te mai văieta în așa mĕsură, că face-vom altă casă, sciu că n'a mai fost cel lucru mare!

Dar țiganul își smulgea pĕrul și blăstăma césul, în care a venit la curtea împĕrătéscă.

— Dar ce te blastemi așa? întrebà împĕratul.

— Dar cum se nu mĕ blastĕm, că acolo în casă'mi arde cartea cea de păscălit. și nu mĕ lăsați se mĕ arunc se ard și eu cu ea, că tot fără ea n'oiu mai avé eu nici un câștig și nici o omeniă nicăiri.

Împĕratul a credut minciuna țiganului și i-a fost milă de el. Drept aceea a ḑis: Nu te supĕra nimic, casă ți-voiu

da eu alta, și ca se ai cele de lipsă încă voiu griji în tótă viața ta, că mare bucurie mi-ai făcut când mi-ai aflat inelul.

Și așa țiganul cu hâda lui a rămas și de aci încolo tot în curtea împĕratului, și de n'a murit — și astădi trăiesce; dar la gâcit nu l'a mai pus nime, că și de-l punea cineva, el respundea oftând: dóră sciți că mi-a ars zodiacul.

Comunicată de **Ioan Jantea**, scolar în Brad.

10. Stan pățitul.

Sĕ vĕ spun, dragiĭ unchișului, povestea lui *Stan pățitul*. Era adecă odată un copil sĕrac, cu numele *Stan*, și fiind serac și fără părinți, el umbla a cere, vedeți, cum umblă și adi multă lume seracă a cere. Și cum umbla el a cere, înnoptézĕ odată la un făgădău (ospĕtăriă) și se rógă se-l lese de mas. Făgădariul înse nu se învoia nici decât se-l lese, dicĕnd că e strîmt, că sunt ómeni mulți și póte vor mai veni încă; adecă sciți voi, îndrugă multe de tóte, ca omul care nu vré se prindă îndemână sĕracului. Dar Stan, fiind în cap de nópte, nesciind nici unde sĕ mérgă, că era întunerec de nu-ți vedea-i nici mâna, nu eșĭ din ospĕtărie, ci se aședà după ușă, în locul măturiĭ.

Nu mult după aceea sosì la făgădău un Neamț, și spuse făgădariului, că în nóptea aceea iar va dormì la făgădău, că e lună nóuă, și se teme se dórmă acasă; nevasta și copiiĭ și i-a trimis de acasă încă de diua.

Stan asculta de după ușă povestea Neamțului, și ar fi voit sĕ scie, că óre de ce nu dórme Neamțul acasă când e lună nóuă. Bucuria lui Stan când audi, că un om strein ce era la o mésă și bea vin roșu ca sângele, întrebà pe Neamț de pricina, din care își părăsesce casa lui la lună nóuă.

Și Neamțul spuse streinului éc'așa, după cum vĕ spun și eu vóuĕ.

Totdeuna, dise Neamțul, în séra când se ivesce lună nóuă, umblă un duch necurat prin curțile mele, și numai atunci are putere, de aceea noi ședem în ele, dar în tot anul dóuěspredece nopți dormim pe la vecini, atunci adecă când e lună nóuă, și duchului celui necurat lăsăm mésa întinsă cu mâncări și beuturi, și patul așternut, apoi o lună avem pace de el.

Bietul Stan asculta de după ușă tóte vorbele Neamțului și gândia: hm, bine mi-ar mai prinde mie bucatele cele bune, ce le-a pus Neamțul pe séma duchului celui necurat; ele stau acolo întinse, și eu stau aci flămând de proptesc mătura. Deci dise către Neamț:

Domnule, du-mě de mas în curțile dtale; de a veni duchul la mine, — nu e nici o pagubă, sunt băiat sěrac, un biet cerșitor, care trăesc din mila celor crestini, ba adeseori sunt huiduit din curțile bogaților și amuțat cu câniĭ. Du-mě, Domnule, că cel puțin, până a cam veni duchul, m'oi sătura bine din mâncările, cari i-le-ai pus.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Là început domnul nu sě învoia sě ducă pe Stan la el acasă, dar după ce se rugà atâta, dise: Bine, se vedem ce s'a mai alege și din una ca asta, cel puțin, de nu te-a omorî, ne vei spune mâne diminéță ce ai vědut?

Și a dus pe Stan până în curte, apoi l'a lăsat singur, ear el, adecă Neamțul, s'a dus la ospětărie.

După ce întrà Stan înlăuntru, vědù mesele încărcate de mâncări și beuturi alese, vědù patul așternut domnesce, ear pe părete de-asupra patului vědù o pușcă încărcată și o sabie ascuțită, ca cele turcesci. Se puse Stan la mésă, își făcù o sfântă cruce și dise: Sě trăesc o țiră și bine, apoi vie tóte duchurile. Și mâncà Stan la plăcintă cu carne friptă, și beù la vin roșu, de gândiai că n'o sě se mai sature. După ce nu mai putea mânca, ear de beutură se cam șumenise, își pune un gând: 'Dómne ajută! Luà de pe părete pușca, și și-o puse de-a umĕr, cum vědusě că fac cătanele; luà sabia și o încinse la șold, apoi

luâ de pe mésă o ţigară, o aprinse, începù a colbuì cu ea prin curte, preumblându-se ca domniï, şi — de câte ori ajungea pe lângă mésă, totdeauna îşi umplé câte un păhar de vin şi-l da de-a dușca. Se cam ameţise Stan de atâta beutură şi de fumul de ţigară, dar era cu curaj, se simţia mult mai tare decât credea el a fi.

Colo cătră mieḑul nopţiï aude hurducătură pe horn, sĕ uită într'acolo, adecă dóuĕ picióre de om căḑuseră singure şi se încălḑiau la foc.

Hm! ḑise Stan, asta-i asta! dar nu se spăriă. Mai umblă cât umblă prin odaie, aşa sărbed cum era, mai beù un păhar de vin, şi ear auḑì duduind ceva pe horn. Adecă amù căḑù un trup de om, dar fără cap, numai cât e dela grumaḑi în jos până la picióre; şi cum căḑù, cum se lipì de piciórele cele dóuĕ dela foc, de gândiai că la olaltă au fost de când e lumea.

Se îngróşă gluma, ḑise Stan; sĕ mai béu un păhar de vin, că dracul póte aduce încă şi cap la trupul acesta, apoi ce mai sciï ce o fi?

Mai umplù Stan un păhar de vin, şi când dă se-l pună la gură, dub-hub, pe horn în jos: era capul. Cum căḑù, cum se anină de-asupra trupului, şi era dracu-n tălpi. Stan îşi beù păharul de vin uitându-se la el.

Ce cauţi aici, Stane? întrebă Uciga-l tóca.

— Mâncare, beutură, ţigări şi hodină preste nópte, ḑise Stan.

— Dar nu sciï tu, că acelea au fost puse pentru mine? întrebă mamonul.

— Colacul nu-i al cui se numesce, ci al cui îl dobândesce, respunse Stan; apoi eu venìi mai întâiu decât tine şi venìi pe uşă ca ómeniï, nu pe horn ca mâţele.

Din vorbă'n vorbă pricina-i gata. Când era cât pe aci sĕ se încaiere, vede Stan pe părete, de-asupra patului, arme de ale gazdiï: pusci, pistóle, sabiï, paloşe şi altele. Deci se répede şi ia o sabie şi taiă capul mamonului şi

făcé din trupul lui tot ferferiță prin odaie, apoi se pune și mai bea un păhar dóuĕ de vin, și apoi se culcă și dórme liniscit, ca omul după ce a făcut o trébă bună.

A dóua ḑi des de diminéță vine Neamțul și dă se între în odaiă, adecă tot un hoit vede pe acolo; deci se supĕrà fórtę tare, că din pricina lui a omorît ucigă-l tóca un suflet de creștin. Și așa a început a sĕ văieta după copil. Dar copilul se descéptă din somn, de colo din patul Neamțului, și strigă: Cine face toiu p'aici de nu pot dormí? și se ridică într'un cot dintre perinile Neamțului. Vĕḑênd Neamțul că copilul nu-i mort, nu mai putea de bucurie, începù a-l întreba, cum a scăpat de mamonul? nu i-a fost frică? putut'a dormi?

Ear băiatul începù a-i spune din fir în pĕr, cum a cinat, cum a beut vin, cum a pipat din țigare, cum a venit mamonul, și cum — pricinindu-se — l'a omorît.

Neamțul nu mai putea de bucurie, că a scăpat de mamonul, deci îmbiă pe băiat se remână la el, se nu mai umble prin cea secrétă de lume, că peste câțiva ani l'a însura cu fata lui. Dar Stan nu voi sĕ remână la Neamț; el ḑise, că trebue se mérgă în lume, că are lucru.

Îmbiatu-l'a dară Neamțul cu bani pentru că i-a scăpat casa de necuratul, dar el nici bani n'a vrut sĕ priméscă numai tare puținei, ḑicênd că n'are ce face cu ei. În urma urmelor a primit vre-o doi bănișori și s'a rugat la Neamț, se-i dea o pușcă, un paloș, o sabie și un pistol, și apoi s'a dus dorului, după ce și-a luat remas bun dela Neamț.

Mergênd Stan așa pe drum, se întêlnesce cu un om, care ducea doi căței se-i arunce în apă, că-i fĕtase cățéua prea mulți. Bade, îi ḑise Stan, ce se-ți dau se-mi dai mie cățelușiĭ aceia?

Omul îi ḑise: Nu-mi da nimic, na-i dacă ai lipsă de ei, că eu tot îi duceam se-i înnec.

Dar Stan nu voi odată cu capul se-i primĕscă în cinste, ḑicênd că nu s'or face rĕi, de n'a primì nimic pe ei. Deci

trebuì se priméscă omul bani pentru cei doi căţei; apoi omul merse cu baniĭ înderĕpt cătră casă, ear Stan sĕ duse în drumul sĕu, cu căţeiĭ după el, chiămându-i tot: cuciu, cuciu, cuciu!

Şi s'a dus el aşa, cu căţeiĭ după el, multă lume-'mpĕrăţie, până a ajuns într'un oraş mare. Acolo era jele grozavă, toţi ómeniĭ plângeau şi se văĭetau. — Sĕ mirà mult Stan, ce lucru póte sĕ fie, de toţi, chiar toţi ómenii din oraşul acela plâng, dar plâng ca copiĭ cei mici când li se duc mamele undeva, şi-i lasă singuri. În urmă întrebà de un om: Jupâne (că orăşeniĭ se mănià, dacă le ḑici bade), ce jele mare v'a cuprins de plângeţi toţi, cu muieri, cu bărbaţi, cu prunci cu tot?

O, dragul meu, ḑise orăşanul, dar cum sĕ nu plângem, că uite tu, noi, tot oraşul, ducem apă de colo din tĕul cel ce-i din sus de oraş, că altă apă nu avem, dar — o plătim scump; în tot anul trebue sĕ dăm un om la bălaurul cel cu şepte capete, care-i în tĕu, pentru că ne lasă, apoi avem pace un an de ḑile; dacă nu, — nu avem ce cerca nici unul, nici om, nici dobitoc a ne apropia de tĕu. Amu-i rêndul chiar la înălţatul împĕrat se dea om din casă, şi adecă pe fata lui cea bună şi frumósă; mintenaşi vei vedé-o cum o va duce un ţigan în *róbă*, legată la ochi.

Aha, îşi gândesce Stan, eu pot face aḑi o trébă bună, mĕ duc la tĕu.

Şi merse Stan la tĕu şi se puse acolo după un zid — că tĕul era ocolit cu zid de pétră — se vaḑă ce s'a întêmpla. Nu trebuì sĕ astepte mult, şi venì un ţigan cu o róbă, ear în róbă o fată legată la ochi. Şi cum ajunse lângă tĕu, lăsà róba cu fata şi o tulì la sănĕtósa, că era curajos ca toţi ţiganiĭ, încât bucuros sĕ făcea chiar iepure, numai bălaurul se nu-l vaḑă.

După ce veḑù Stan că fata rĕmâne singură plângênd, sĕ apropià de ea şi-i ḑise se arunce legătórea dela ochi. Fata mai întâiu nu voia, ḑicênd că-i e gróză se-şi vaḑă

mórtea cu ochiĭ; dar în urma, după ce Stan ĭi spuse că el are nădejde se o scape, nu se mai împotrivi, ci aruncă învĕlitórea cât colo, gândindu-şi ce o fi, o fi! Şi se mirară mult unul de altul, când li-se întâlniră ochiĭ cei mândriĭ: ea era albă ca omĕtul, cu nisce ochi ca ceriul când e mai senin, ér el roşu negricios, cu doi ochi ca dóuĕ bóbe de mătrăgună, după care nebunesce ori ce fată. El, nu sciu cum, cum nu, că căḑù în braţele ei şi prinse a o săruta, uitase bag-sémă că el nu-i fecior de împerat ca ea; şi fata, ce sciu eu, de drag, ori dóră de frică, ori dóră că-i venì lucrul pe neasceptate, nu ḑise nimic. Apoi ḑise Stan: Nu te teme, draga mea domnişóră, o se te mântuesc eu de bălaur. Şi fata prinse a avé o leacă de nădejde, unde vĕḑu armele lui Stan, şi unde-i vĕḑù curagiul.

Cum stau ei şi povestiau, numai vĕḑură că se învólbă apa şi un hoţ de bălaur îşi ridică cele şepte capete din apă şi se întinde se îmbuce fata. Dar Stan ĭi ḑice: Oho, voinice, ce vrei?

— Ce-ţi pasă ţie? ḑise bălaurul, ori dóră vrei se te mânânc şi pre tine?

— Adecă — ḑise Stan, — dacă chiar creḑi că m'ai puté mânca, cércă-ţi norocul, dar étă-ţi spun, mai întâiu mĕ mâncă pe mine şi numai dup'aceea pe fata împĕratului.

Şi bălaurul mânios îşi repede un cap cătră Stan, dar Stan îl şi retézá cu paloşul; bălaurul îşi îndreptà spre Stan alt cap, dar Stan nu glumesce, îl retézá şi pe acela, şi aşa până i-le retézá pe tóte, apoi îl bucăţălesce pe el tot ca de tocană şi face o bună mâncare la corbi; ear limbile le tăià şi le puse în traistă.

După aceea, se pune Stan obosit de lupta cu bălaurul, şi se culcă cu capul în pólă la fata împĕratului şi prind a vorovi cu voiă bună că sunt mântuiţi de bălaur. Fata scóse din degetul ei un inel micuţ de aur şi-l puse în

degetul cel mic al lui Stan; ear el obosit, adormì ca dus din lume.

Ţiganul, de departe, dintr'o tufă vĕduse tot ce se întêmplase, dar de curagios ce era, nu cutezase a se apropia. Acum înse, după ce simţí că Stan dórme, se apropià chitinel şi-i luà paloşul de jos şi-i tăià capul, apoi ḑise cătră fata împĕratului: Veḑi, eu-s vitéz, nu hĕsta, că io şi pe el l'am omorît; ḑi dară, că eu am omorît şi bălaurul şi te voiu lua de muiere, că om vitéz ca mine nu este în împĕrăţia tatălui tĕu; dar de vei cuteza sĕ spui că altcineva a omorît bălaurul, şi nu eu, atunci şi cu tine fac ca şi cu ĕsta.

Aşa înfricà şi învĕţà ţiganul pe fata împĕratului; ear ea fricósă ca tóte fetele, făgăduì că aşa va ḑice cum a în[illegible] el, şi merserà amêndoi acasă la împĕratul, ba încă el luà şi capetele balaurului în róbă şi merse a fală cu ele prin oraş până la curtea împĕratului.

Stan rămăsese lângă tĕu mort, căţeiĭ lui încă dormiau, şi când s'au desceptat ei şi au vĕḑut că stăpânul lor este mort, au început a se căuăia şi a se scăuna de gândiai că se prăpădesc de nĕcaz. Tot văetându-se bieţiĭ căţei au dat un ócel mare în giurul domnului lor. În umbletul lor cel fără róst au dat de o bróscă, ce ducea un fir de iérbă în gură. — Da ce ai în gură, tu bróscă? o întrebară căţeiĭ.

— Am iérba fierelor, ḑise bróscа.

— Şi ce-i face cu ea?

— D'apoi, se vedeţi d-vóstră, am dat de pagubă; au venit o rótă repede şi mi-au călcat toţi puiĭ, şi toţi au murit; acum voiu se-i înviu.

— Şi-i vei puté învia?

— Puté, că iérba asta acea putere o are, de dacă o pui la rană, vindecă, chiar de-i la un om ori la o găină mórtă.

— D'apoi sĕ ne dai şi nóuĕ o lecuţă de iérbă de aceea, că uite, stăpânul nostru zăce mort, cu capul departe de trup.

— Vĕ dau bucuros, dragiĭ mei, şi cum veţi merge, puneţi capul la trup, cum a fost, şi în tăietura grumaḑilor puneţi firuţul ĕst de iérbă, şi veţi vedé că stăpânul vi s'a scula.

— Amù nici nu-ţi mulţămim, jupânésă bróscă.

— Nu-mi mulţămiţi, dragiĭ mei, că apoi nu-i de leac.

Aşa s'au dus căţeiĭ şi au pus capul stăpânu-seu la trunchiu, apoi a pus firuţul cel de iérbă în tăietură; şi Stan s'a sculat ca din somn.

— Dómne, că greu mai dormisem! ḑise Stan.

— Greu, stăpâne, că de nu eram aci de a 'ndem[illegible], dormiai pe vecie!

— Dar cum aşa?

Şi cânii-i spuseră tot ce sciură, că s'a întâmplat cu el.

Apoi o luară spre oraş, şi merseră până la curţile împĕrăţului. Acolo era mare dinum-dantum; ospăţ mare, nuntă împĕrătéscă. Stan întrebă pe un om: dar ce ospĕţ este aci? Ear omul îi spuse, că e nuntă mare, împĕratul îşi mărită fata după ţiganul, care a scăpat'o de bălaur. Auḑind Stan de una ca asta, nu-i chiar plăcù, dar nu perdù curagiul; merse mai aprópe, şi trimise apoi pe un câne înlăuntru se vĕḑă ce este? Adecă ţiganul şedea în fruntea mesei pe 12 perini, dar cum întră cânele înlauntru, cum săriră trei perini de sub el. Toţi óspeţiĭ se mirară de una ca asta, dar numai un om era, care pricepea ce va se însemneze; şi acel om era mirésa.

Cânele spuse lui Stan cele vĕḑute; Stan trimise şi pe ĕstalalt câne se vĕḑă ce este? Şi plecà cânele, şi întrà în palută, şi când se înholbà spre mire, svrr! mai sĕriră trei perini de sub ţigan. — Acum nu se mai putù răbda fata împĕratului, şi spuse tóte la meseni, apoi eşì afară, lăsând pe ţigan singur în fruntea mesei, numai pe şése perine.

Adecă la trepte sta Stan, și asculta ceterile din lăuntru; și îl cunoscù fata, și-l chiĕmà în lăuntru. Ear împĕratul cel bĕtrân se mirà fórte tare, când vĕdù pe degetul lui Stan inelul cel de aur al fetei. Ear mirarea lui și mai crescù, când vĕdù că Stan scóte și arată limbile bălaurului, căci atunci tóte perinile de sub țigan sburară.

Și se începù amù o veselie nóuă: toți erau voioși. Pe Stan îl îmbrăcară în haine împĕrătesci și-l puseră cu fata împĕratului în fruntea mesei, ear pe țigan voiră se-l lege de códele a dóuĕ iepe sirepe se-l facă tot prav și bucățele, dar Stan n'a lăsat, ci a dis: Dați-i pace, bugătă-i este rușinea! Și l'au scos din curți afară strigând toți după el: Cĭr cióră! Ear Stan moșteni împĕrăția dela socru-seu, și de n'a murit, — și astădi trăiesce.

Rodna (Ardeal).

11. Ion Năzdravênul din lut.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A fost odată un moș și o babă. Și erau bĕtrâni ca vremea, și albi ca ometul de cărunți ce erau. Nici avere nu aveau mai mult dĕcât o căsuță, dar nici vre-o mângăiere nu aveau, că mângăierea omului la bĕtrânețe sunt copiiĭ, ear ei copiĭ nu avură nici când. Și cu cât trecea din vreme, cu atât erau mai bĕtrâni, și cu atâta slăbiau mai tare, că slăbiau cu bĕtrânețele, au umblat la olaltă de cându-i lumea; și cu cât slăbiau mai tare, cu atâta erau mai nemângăiați, că n'au nici un ajutor, nici cine se le aducă un vas de apă dela fântână ori un braț de lemne de afară. De multe ori stau ei pe gânduri ceasuri întregi și nu scoteau nici un legănat cuvênt din gura cea știrbă, numai oftate și suspinuri. Ziua mai trecea, cum amarul trecea, că și mai căutau de lucru; el mai mergea în pădure câte după o mână de vreascuri, ear ea mai mocoșia, ce biată putea, pe lângă cea casă, mai făcea câte o lingură de mămăligă, pe când socotia că i-a nimerì moșnea-

gul din pădure; dar séra, cu deosebire în serile cele lungi de iérnă, apoi duminecile și sĕrbătorile, gândiai că s'or prăpădi de urît, că amù nici ce povestí nu mai aveau; și poveștile le gătaseră, de bĕtrâni ce erau.

Într'o ḑi de primăvĕră iară merge moșneagul în pădure se aducă vr'o dóuĕ crengi și sĕ se și rĕsbune o leacă, că de astă tómnă tot pe tăciuni clocise, cât fu iarnița de mare, nu se încumetase se mérgă la pădure prin vênt și ger, dar amù era lumea lui, că sórele pripia binișor, cum place la moșnegi. Și dacă ajunse în pădure, prinse a rupe la crengi și a-și face sarcină, că de tăiat cu sĕcurea nu mai era în stare. Cum mocoșia el așa printre cele vreascuri, iar îi venì în minte necazul lui cel vechiu, și-și gândì: Tu dómne încă nu esti cu dreptate; la câte un om dai prea mulți copiĭ, ear la altul de loc; nu mi-ai putut da și mie batăr unuțul? Uite colea! eu moș bĕtrân se umblu după vreascuri! un lucru ca ĕsta și un băiat cât de slab l'ar putea face! Dar îi trecută! Cine n'are noroc până la ameaḑi, acela dup'ameaḑi póte pune de mămăligă de dorul norocului! Amù, până-i vără, mai gâlăim cu biata babă, cum gălăim, dar la iérnă — ca și astă iérnă, de nu s'or milostivì creștinii se ne aducă un vas de apă ori 'o sburătură de lemn, acolo ne mânâncă amarul. Mai bine ne-ar lua Dumneḑeu din lume până-i vară și bine, se nu mai întrăm în iérnă de nĕcaz la bieții creștini, că și ei s'au urît de noi!

Așa gânduri mâncau pe moșneag, făcêndu-și sarcina de gătege, apoi o puse încetișor pe umĕr și cât târîș cât grăpiș o duse până acasă. Baba era în casă. Deastădată nu i-a eșit înainte se-i iea sarcina din spate. — Va fi învăluită cu mămăliga, — gândì moșneagul, aruncând vreascurile de pe umĕr, apoi întrà înlăuntru. Da ce faci babă? ḑise el trecênd pragul, gata-i mămăliga? — Gata moșnege, respunse baba, îi gata și bună, dar stai o leacă unde esti, păn'oiu aprinde hopaiții, se nu-mi calci în covățică se-mi faci o posnă. — Ce posnă se-ți fac? Ce ai tu

în covaţică? Că sciu că n'ai copil adormit! — Vei vedea dumniata îndată, ce am, numai stai locului pân'oiu aprinde hopaiţul. Şi se porni baba se aprindă hopaiţul, că se mesteca ḑiua cu nóptea, ear pentru ochiĭ lor cei bĕtrâni de mult era nópte. Moşneagul sta ca pe spini lângă uşă, de abia ascepta sĕ se facă zare de lumină în casă se vadă el ce-i în covăţică? Adecă acolo dormia un copil sugêndu-şi degeţelul, ear moşneagul mai înlemnì când îi zări faţa. Al cui e, babă? întrebà el după ce se mai descebălí de cap? — Al nostru, moşnege, tot e al nostru, după Dumneḑeu Sfântul. — D'apoi cum? ean spune-mi se te înţeleg? — Aşa, moşule, că după ce ai mers dumniata la pădure, n'am avut ce lucra, mi-a fost urît în casă şi am eşit afară. Acolo la sóre mĕ prăjiĭ cât mĕ prăjiĭ, apoi îmi venì în minte sĕ mĕ joc ca băiaţiĭ, că bag-sémă omul dacă îmbĕtrânesce, ajunge în mintea copiilor, şi am făcut din lut un copilaş şi l'am pus colea în covăţică şi am prins a-l legăna, ba încă i-am şi cântat. Deodată numai simt că copilul meu se mişcă; eu mĕ spăriai, dar el mĕ întări în fire că prinse a vorbi şi-mi ḑise: Nu te teme mamă, că nu-s nici o năluca eu sunt copilul dtale. Şi din minuta aceea, moşnege, noi suntem cu copil, şi ce copil! aḑi l'am făcut din lut şi aḑi a şi înviat şi a prins a voroví; e isteţ de Dómne apĕră! e nezdravên moşule. Aşa vorbi baba, ear moşneagul oftà odată chiar din baĭerile inimei: Mulţam Dómne! Apoi începură a se sfătuí, cum sĕ-i pună numele, că ori cum nu se putea, trebuiră mult sĕ se gândéscă, mult sĕ se sfătuéscă, ba se chiar ciondrăniră pănă ajunsĕră la adecă se-i pună numele Ion Năzdravênul de lut. Acest nume plăcù amêndorora, deci aşa puseră numele. — Şi crescea Ion şi se întăria şi sĕ încuminţia ca din poveste. Preste câteva ḑile prinse a fi de ajutor la moşnegi, le aducea apă dela fântână, lemne dela tăietor, făcea foc, mătura în casă, şi le era mai mare dragul de el şi erau şi făloşi că dóră era copilul lor. Când fu de un an, mergea cu moşneagul în

pădure, și aducea sarcini de lemne mai mari și mai grele decât moșneagul; ear când fu de 7 ani, era ca un voinic care-i mai zdravên, de 20 de ani. Acum erau moșnegiĭ — nu sciu cum v'aș spune, de puteai prinde iepuri cu ei, de voioș ce erau, că au un așa drăguț de fecior. Și nici nu era modr se nu le fie drag de el: mare era, frumos și voinic era apoi bun Dómne! ca pita cea bună la omul flămênd. E lucra și însema tot ce trebuia pentru moșnegi, ear ei trăiau acum numai de-a gata și se gândiau cum se-l însóre, pe cine se-i peţéscă, ca sĕ se bucure și mai mult vĕdêndu-l fericit.

Dar nu așa era scris în cartea sorţiĭ.

Se întêmplă adecă, că smeiĭ vin într'o nópte și fură pe cele trei fete ale împĕratului din satul lor — că p'acele vremi mai tot satul își avea împĕratul. Acum împĕratul era supĕrat de mórte, împĕrătésa numai nu se prăpădia de jele, ear curteniĭ erau întristaţi și ei vĕdênd jelea stăpânilor lor. Și trimis'a împĕratul cărţi în tóte părţi și răvașe în tóte orașele, dóră dóră s'ar afla vr'un voinic se-i aducă fetele dela smei, că-i dă pe ori care fată de soţiă și jumĕtate împĕrăţia zestre, ear după mórte tótă. Dar rogu-vĕ, cine sĕ se încumĕte a-și pune mintea cu smeiĭ? cuĭ nu-i e dragă viéţa? Cine se-și pună capul în primejdiă așa de mare? Nime nu s'a aflat așa vitéz. Dar vestea a ajuns din gură în gură pănă la moșnegi, și ei într'o séră n'au ce vorbi, — spun lui Ion Năzdravênul din lut că uite ce svon e prin sat. Numai atâta i-a trebuit lui Ion și nu mai mult, că îndată a dóua ḑi se și duse la împĕratul și-i spuse, că el vrea se-și cerce norocul, se-i aducă fetele dela smei.

— De-i fi voinic se le aduci, — respunse împĕratul — ţi dau pe care fată-i vrea de nevastă, și jumĕtate împĕrăţia zestre, ear după mórte tótă; dar acum la plecare de ce ai lipsă? Hai se-ţi dau bani, arme, ortaci de cale și cai de călărit, hăineturi și merinde. Ear Ion a ḑis: Înălţate

BCU Cluj / Central University Library Cluj

împĕrate, bani nu-mi trebue, că cu bani ori ce năuc póte călători, ortaci n'ai de unde-mi da ca mine, eu sunt singur în felul meu, cai de călărit şi hăineturi încă nu-mi sunt bune de nimic, că mĕ duc în vitejie, nu la nuntă; dar de un paloş bun am lipsă, ear merinde mi-a pune mama. Numai fi bun, înălţate împĕrate, până m'oiu întórce eu, veḑi se nu ducă bieţii moşnegi ceva lipsă, că-s slabi şi neputincioşi, de abia se mişcă de bĕtrâni, ear de lucru şi de câştigat de mult le-a trecut vremea.

— Nu te teme, dragul meu, ḑise împĕratul, că m'oiu îngriji eu ca sĕ nu aibă nici o lipsă, ear paloş dacă-ţi trebe, hai şi-ţi alege care vrei tu. Şi s'au dus amêndoi în casa cu armele şi şi-a ales Ion un paloş numai ca el, nici prea mare, nici prea mic, ca o tângeală sdravĕnă, apoi şi-a luat remas-bun dela împĕratul şi s'a dus aţă la ei acasă. — Dar tu unde ai stat atâta, neprânzit, dragul mamiĭ, îl întrebă baba. Ear el respunsă: Am fost la împĕratul şi i-am spus că plec sĕ-i aduc fetele; până vin îndĕrĕpt, m'am înţeles eu cu împĕratul ca nici o lipsă se nu duceţi, uite mi-am adus şi un paloş se nu plec chiar cu mâna gólă.

Auḑind baba de asta, începù a plânge şi a se văieta: Vai de mine şi de mine, dar cum te înduri se ne laşi tu pe noi singuri, doi bieţi de moşnegi neputinsioşi, fără tine aci vom peri cu ḑile; de aceea te-am avut şi te-am crescut, ca acuma la slăbie se ne părăsesci şi se te sichăstresci? Rĕmâi tu locului, însóră-te, lasă în locuri pustiĭ vitejiile, că numai ţi-i pune capul, apoi ce folos vei avea tu că nu ne-ai ascultat, şi noi că te-am crescut?

Cercat'a şi moşneagul se-l desmênte, dóră-dóră l'ar putea face sĕ stee locului; dar pace! Nici vorbă nu era se-l póţă face se aibă stare; el scia numai una: daţi-mi pace sĕ merg unde mi-am pus gândul, gătaţi-mi merinde şi nu aveţi nici o grijă, ve va ţinea împĕratul ca banu'n ladă până voiu venì eu, că mult sciu că nu o se zăbovesc.

N'avură dar ce-i face, se mai stee locului, îi făcù baba merinde, ear el își luà traista de-a umĕr și paloșu'n mână și hai la drum!

S'a tot dus el singur pănă a dat de o pădure mare, dar nu i-se-părea, că el mai fusese prin păduri, mai vĕduse el și lemne strîmbe și drepte, dar ca aci ba! N'ai fi aflat un lemn cum l'a lăsat Dumneḑeu sfântul, sĕ fi dat bunul și pămêntul. Óre ce se fie asta, gândi el, de nu veḑi tu un lemn de dai Dómne, fără unul mai încârjobat decât altul?! Trebue că aci este ce este! Și se duse el gândindu-se prin pădure pănă dete de un ometeu cât un deal, și numai cu un ochiu în frunte, și omul acela apuca copaciĭ de vêrf, tot câte doi odată și-i făcea gânj la pămênt și apoi îi lăsa și apuca alțiĭ și iar alțiĭ, fără a se obosí.

— Mei omule, ce nu lași tu lemnele cum le-a lăsat Dumneḑeu? ḑise Ion apropiindu-se de uriaș.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Ce ai se mĕ întrebi? respunse uriașul, așa-i firea mea, că eu sunt Strîmbă-lemne, dar se-mi spui tu, ce cauți pe aici prin moșia mea?

— Eu, respunse Ion, merg în lume la vitejiĭ, se mĕ lupt cu smeiĭ și se scot fetele împĕratului nostru dela ei, dar nu se strîmb lemnele, ca tine; de ai fi tu vr'un vitéz de dai-dómne, n'ai face nici tu bazaconiĭ de acestea, ci te-ai pune la o muncă mai cinstită!

— Hm! respunse uriașul rîngindu-și nesce dinți, mari ca de măgari, hm! că prin moșia mea nu-i trece!

— Nu?

— Nu!

— En se vedem, ḑise Ion, hai se vedem care pe care? Și se luară la trântă ca doi urși, și se svêrcoliră, pănă puse Ion pe uriaș în genunchi, atunci trase paloșul și-i ḑise: Ce ḑici Strîmbă-lemne, cum ți-ar tigni de te-aș trimite acum pe ceea lume? Mai bine ar fi acolo, ori mai bine ar fi se ne prindem noi frați de cruce?

— Ba mai bine se ne prindem fraţi de cruce, că merg şi eu cu tine, în bine şi-n rĕu, ḑi şi nópte, pe apă şi pe uscat.

— Ei, veḑi aşa ne mai înţelegem, ḑise Ion, şi jurară amêndoi credinţă pe ascuţitul paloşelor şi apoi plecară amêndoi prin pădure la deal.

Dar cum se svêrcoliră atâta la trântă, amêndoi erau osteniţi şi asudaţi şi mai muriau de sete. Deci plecară cătră un părău se bee apă. Şi găsiră apă numai decât, dar turbure, Dómne, nógră gălbuiă, de nu era chip se o bee. — Óre de ce-i aşa turbure apa asta, plouat'a mai la deal ori surupatu-s'a vr'un munte? întrebà Strâmbă-lemne. Ear Ion îi respunse: Aci este, ce este, dar hai pe părău în sus că vom da noi undeva de apă limpede. Şi se luară tot pe isvor în sus, dute-dute, pănă într'un loc dădură de un ometeu cât un munte, sta cu piciórele crăcite preste părău, şi tot lua bolovani în palme şi-i sdrumica cum desfaci cucuruziĭ, şi sfărimăturile tóte căḑeau în apă de turburau apa.

— Dar pe tine ce te-a apucat de sfârmi bolovaniĭ şi turburi apa, de nu putem bea? întrebà Ion apropiindu-se de uriaş.

Ear el, tot sfârmând bărbătesce la bolovani, de gândiai că i-a luat cu ruptul, respunse rîngindu-se:

— Mai încet, nepóte, că şi pe tine te sfărm, că eu sunt Sfârmă-pétră.

— Aşa?

— Aşa!

— Că mi-ar plăcea se vĕḑ, ḑise Ion.

Şi se apucară, şi se luptară, ér în urma urmelor făcù ca şi cu Strâmbă-lemne şi apoi se prinseră fraţi de cruce şi se duseră toţi trei. Când erau într'un loc, ce că li se clătesce pământul pe sub picióre? Se uită în drépta, caută

în stânga, nimic! Se uitară apoi în jos, adecă în vale era un uriaș grozav și se juca cu doi munți ca și cu dóuĕ mere. Óre acela cine e? întrebà Ion. Ear Sfârmă-pétră respunde: Ĕla-i frate-meu Scutură-munții, hai păn la el, de nu ți-a fi frică.

— Ți-ai găsit'o! se-mi fiă frică? ḑise Ion riḑênd, și se apropiară de Scutură-munții. Și când erau lângă el, îl întrebà Ion: Dar tu n'ai putea face un lucru mai bun, numai se scuturi cei munți, nu i-ai putea tu lăsa în pace, cum i-a lăsat Dumneḑeu sfântul?

— Taci din gură, ḑise uriașul mânios, așa-i firea mea, că eu sunt Scutură-munții, dar voi ce căutați p'aci, prin moșia mea? Hai se ne răfuim! și ḑicênd așa se repede se apuce pe Ion de grumaḑi, dar ĕla încă nu era tufă, îi prinde mânile țapĕn ca în clesce, apoi și-l apropiă de brâu și mi-ți-l stringe preste mijloc de-i părăiesc ósele ca gătejele. Și se svêrgolesc, și se trântesc, dar în urmă îl dovedesce Ion, apoi se prind frați de cruce și plecă toți patru în lume la vitejii. Într'o poiană frumósă își fac ei o colibă și se hotăresc se stea acolo o leacă de vreme, până s'or gândi încătrău se mai apuce? Cât au stat acolo s'au hotărît că în fiecare ḑi, unul se remână acasă se facă de mâncare, ear cei trei se iésă la largul se ispitéscă ținutul, ear séra toți trei sĕ se întêlnéscă la bordeiu. În ḑiua dintâiu a remas acasă Strâmbă-lemne. După ce plecară ceialalți, își luà arcul și minteni aduse un porc gras selbatic, îl belì și îl puse sĕ se frigă pe când vor venì ortacii. Dar când era mâncarea mai gata, venì acolea un omuț numai cât un prunc, cu o barbă lungă de tărăia după el de lungă ce era. Esta era omuțul cât sciopul cu barba cât cotul. Cum venì cerù se-i dea ceva de mâncare. Dar Strâmbă-lemne-i ḑise: O leacă bucuros îți dau, numai nu mult, că-mi ascept ortacii, cari vor venì flămênḑi ca lupii, apoi cu ce se-i satur? Și dă se taie o leacă de friptură la omuț. Dar el fiștic! își bagă mâna în căldare, și scóte tótă friptura și-o îndópă cât ai

BCU Cluj / Central University Library Cluj

bate'n pălmi. Strâmbă-lemne numai se'ncrucesce când vede minunea ne mai pomenită, și dă se pună mâna pe el, dar el atunci era dus; acum ia-l drace de ai de unde! Esta fu chiar ucigă-l tóca, își gândì Strâmbă-lemne, mergând fuga se vêneze ceva pentru ortaci. Și țeluì el numai decât alt porc, dar până se-l beléscă, până se-l frigă, se treḑì cu nóptea'n cap, și ortaciĭ încă-i erau aci, și care cum întra, întreba: Noa, da gata-i cina? — Gata și nu prea, respundea; că m'au pus pĕcatele de am dormit până mai la amĕḑi; dar îndată-i friptă, numai o undă se mai dee.

A dóua ḑi remase acasă Sfârmă-pétră, a treia ḑi Scutură-munțiĭ, și fiecare așa o pățì cu nimurigul de omuț. In ḑiua a patra venì rêndul la Ion. După ce se depărtară cei trei ortaci, prinseră a-și spune fiecare pățania cu nimurigul și rîdeau cu hohot și ḑiceau, că nici Ion n'o s'o pățéscă mai bine. Ei, dar Ion era Năzdravênul din lut! El îndată ce remase singur, aduse lemne, făcù foc bun și aduse apă, apoi hai cu arcul la vênat. Și numai decât aduse un caprior cât un taur de cinci ani, gras și frumos, de se tot mânci din carnea lui. Apoi îl belì și-l puse în căldare se facă din el mâncare. Ear când fu pe la ojină, cine-i nimerésce? Nimurigul întră în casă nechemat și cere de mâncare. Ți-oiu da din despicături, respunse Ion și înhățà pe nimurig de barbă, luà paloșul și crepà un copaciu, apoi îi băgà barba în crepătură și sloboḑì despicăturile la olaltă, lăsând pe nimurig se fluere a pagubă, ear el întrà în colibă și-și vĕḑù de trébă. Și se ruga bietul nimurig din copaciu se facă Ion bine se-i dea drumul, dar Ion se făcea surd de acea ureche.

Colo'n de séră veniră ortaciĭ dela vênat. Ei credeau că nici Ion nu o pățise mai bine decât ei. Dar se înșelară și mai înmărmuriră, când vĕḑură pre nimurig cu barba în copaciu și îi auḑiră plângerile și tânguirile. Ear întrând în colibă, aflară mâncarea cumu-i mai bună, nici fierbinte, nici rece, numai călduță cumu-i mai bună de mâncat.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

După cină se culcară, ca diminéță sĕ se pótă scula cât de timpurin sĕ facă lege la omul cât schiopul cu barba cât cotul. Dar când se treḑiră și merseră afară se-l vadă mort e ori viu, nu aflară nici copaciu, necum nimurig! — Asta-i alta, cioplită cu dalta! ḑise Ion rîḑênd; se-mi spuneți voi fărtați, acuma ce-i de făcut? — D'apoi l'om lăsa în mama huciului, ḑic cei trei, dar Ion era Năzdravênul din lut, el nu scia lăsa lucrul numai început, deci le respunse: Vedeți voi urma, pe unde a tîrît nimurigul copaciul? Vom merge tot pe ea pănă la capĕtul ei, acolo vom vedé ce va mai fi, dar aci nu-i de stat, bâta'n mână și la drum! Ear cei trei îl ascultară și se tot duseră pe urma copaciului pănă la buricul pămêntului, pe unde întrîĭ în ceea lume. Ací stătură locului și se gândiră ce-i de făcut? Din sfatul lor a eșit, că din piei de dobitóce, ce ţeluiau ei cu săgeţile, sĕ facă curele lungi și tari, și se împletéscă o corfă, ear în corfă se între Ion sloboḑit în curele pănă pe cea lume, ear când va scutura el curelele, se-l tragă în sus.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Așa făcură, și Ion s'a sloboḑit în jos pănă a ajuns pe ceea lume, ear ortacîĭ i-au remas afară la buricul pămêntului. După ce a ajuns el pe cea lume, a prins a merge tot după nas pănă s'a obosit, dar n'a dat nici de ceva sat, nici de ceva oraș, nici chiar de o colibă măcar n'a dat, nici de vr'un om ori dobitoc. Acum ce era se facă, pe cine se scie el întreba în cotro se apuce? Atunci dă de un cal păscênd, dar calul era orb de amêndoi ochîĭ. Ce sĕ se scie face? Batăr de n'ar fi dobitocul acesta orb, m'așĭ sui călare pe el și aș nimeri undeva la stăpânul lui; dar așa? . . . Atunci calul dă glas omenesc și ḑice: Du-te numai tot înainte, voinice, că-i da de nescari curţi, sunt ale unui smeu cu trei capuri, vei afla tu acolo ce cauţi. Bucuria lui Ion! Nici nu mai stă pe gânduri, ci mulţămesce calului frumos și o călcâiază pănă dă de curtea smeului, care sta numai pe un picior de găină și era tótă de aramă. Cum întră'n casă, dă de o dómnă tinĕră și frumóșă de gândiai că-i o ḑină: Bună ḑiua, dómnă!

— Să trăesci cu bine voinice! Dar cum ai ajuns aci, unde încă om pământean n'a călcat, numai cu cu cele dóuĕ surori ale mele.

— Că dóră nu eşti fata împĕratului dela noi?

— Ba da, eu sunt fata cea mai mare a împĕratului verde din lumea verde.

— D'apoi după fetele împĕratului verde am plecat şi eu şe le scot dela smei, că mai mor părinţiĭ lor de supĕrare după ele.

— Ei, voinice, că în grea cale ai pornit. Smeiĭ sunt primejdioşi. Mare pomană ţi-ai face se ne poţi duce de unde ne-au adus smeiĭ, dar rĕu mĕ tem că-ţi vei pune capul şi nimic nu-i folosi.

— Nu te teme, numai spune-mi unde-i smeul ĕstor curţi şi ce semne are când vine acasă?

— Oh! El îndată vine. Când e cale de trei ḑile de aci, aruncă buzduganul în uşă şi uşa i-se deschide şi buzduganul sare pe mésă şi de pe mésă-n cuiu, acela e semn că se pun mâncarea pe mésă, că până ese o ţiră aborul, şi smeu-i aci.

Atunci numai auḑiră zup! în uşa cea de aramă şi vĕḑură buzduganul punêndu-se pe mésă şi de pe mésă în cuiu. Dar Ion nu-l lăsă în cuiu, ci-l luă şi svêrr! cu el îndĕrĕpt de merse sbĕrnăind pre lângă urechile smeului; de-l nimeria în frunte, s'ar fi şi lăţit ca o bróscă la pământ, dar norocul pe el că nu l'a nimerit. Dacă vĕḑù smeul cum îi rêndul, merge după buzdugan şi şi-l duse subsuóră păn' acasă. Şi era mare buzduganul ca o bute de 50 de vedre şi era de oţel curat de sclipia ca argintul. Mergênd pe cale se tot gândia, că dóră careva din fraţi a făcut batjocura asta cu el, că de Ion Năzdravênul de lut nu-i trecea prin minte că ar putea fi, de órece abia era de 8 ani de bĕtrân, era deci după socoteala smeului — băiat în cămaşă lungă încă. Când întră înse în lăuntru şi-l vĕḑù ca un domn după mésă, fără frică, mai înlemni smeul, dar iar

BCU Cluj / Central University Library Cluj

prinse curagiu și-și gândì: Dar de cumva . . . Apoi întrebà pe Ion: Dar ce vênturi te pórtă prin țéra nóstră, nu-ți e destul de mare a vóstră?

— Adeca mare-i și frumósă țéra nóstră, — respunse Ion, — și de n'ați fi voi, smeiĭ, ar fi și mai frumósă, ear fiind voi în viéță, cam faceți câte o năsăringă, și deci am venit sĕ ne refuim! Ori eu ori voi, toți nu putem fi, că vedi tu bine cum ne stau lucrurile: vóuĕ vĕ place ce-mi place și mie, eu m'așì ținé în dreptul meu, voi veniți la noi când vĕ place, gândind de bună sémă, că n'are cine ce vĕ face, că țéra-i fără domni. Dar se sciți, că de nu veniați voi la noi, eu nu rîvneam în veci se vĕ calc țéră; acum alegeți: în luptă sĕ ne luptăm, în paloșe sĕ ne tăiem?

— Ba se ne luptăm în luptă dréptă voinicéscă! Și se luptară, și făcù ce făcù smeul și trântí pe Ion de întrà în pămênt pănă'n genunchi, dar se împulpà Ion și se smâncì din pămênt, și aruncà pe smeu în pămênt pănă'n grumadi și-i tăià tóte trei capurile. Apoi dedù cu paloșul în cele trei cornuri ale cetățiĭ, și odată se făcù cetatea un mĕr de aramă și-l dedù fetei se-l bage în sin, ear ea-și scóse inelul cel de aur de pe deget și-l dedù de și-l puse Ion în deget, dar lui numai în degetul cel mic îi era bun și și acolo îl strîngea. Dup'aceea se luà cu fata și merse ață la curțile cele de argint, care stau numai pe un picior de gâscă, unde era fata cea mijlociă a împĕratului, ținută de smeul cel cu nóue capuri. Ce se mai întindem vorbă? Aci făcù Ion ca și la smeul cel dintâiu și plecà cu amêndóuĕ fetele la curțile cele de aur, care sta numai pe un picior de curcă, și unde era fata cea mai mică a împĕratului, ținută de smeu cel mai puternic, care era cu douĕsprădece capuri. Și cu acesta făcù așa ca și cu cei doi și plecà cu tustrele fetele spre buricul pămêntului; fiecare fată avea câte un mĕr în sin: una de aramă, una de argint și una de aur, ear el avea pe degetul cel mic trei inele de aur. După ce ajunse la buricul pămêntului, suì pe fata cea mai mare în corfă și scuturà

Biblioteca Universitară Cluj / Central University Library Cluj

de curele şi uriaşiĭ de afară îndată o scóseră în lumea nóstră. Apoi sloboḑiră corfa şi scóseră pe fata cea mijlociă, în urmă pe cea mai mică. După aceea iar sloboḑiră corfa se scótă pe Ion. Dar ce-şi gândiră: Noi tustrei ne putem numai bine însura cu fetele ceste trei, óre se-l lăsăm pe Ion în hantătar? Ion par'că le pricepù gândul; că în loc sĕ se suie el în corfă, puse o pétră, carea chibsuì că ar fi cam ca el de grea. Şi o scóseră uriaşiĭ pănă cam calea jumĕtate, apoi huzdup! o făcură scăpată, lăsând curelele din mâni, de cum căḑù, tótă miĭ de bucăţele se făcù. — O, dragiĭ mei de fĕrtaţi! gândì Ion, mult bine-mi mai vreţi voi mie!

Acum vĕḑând că nu-i modru de scăpare se luă iar înderĕpt prin ceea lume, pănă dedù de o casă. Bucuria lui când o vĕḑù! Şi întră el înlăuntru şi dă de un om frământând oţel, cum frământă muierile pânea în covată. Acela era Frământă-oţel, vĕr bun cu omul cât schiopul cu barba cât cotul, dar trăiau reu laolaltă, ca neamurile, că Frământă-oţel era de o fire domólă, blândă, precând nimurigul de vĕru-seu era pricina'n tălpi. Cum vĕḑù Frământă-oţel pe Ion, îl întrebà: Dar ce vênturi te pórtă pe aici, voinice, pre unde picior de om încă n'a călcat? —

— Am venit — ḑise Ion — că am avut o ţir de rĕfuială cu smeiĭ, pe ei i-am omorît, fetele împĕratului nostru le-am scos pe ceea lume, acum aş mai avé ceva de împărţit cu omul cât schiopul cu barba cât cotul, şi apoi vĕ las ţara în bună pace; nu m'ai sci îndrepta unde şede?

— Da cum se nu, că dóră suntem veri, fire-ar fi fost se nu-l fiu cunoscut de nimurig, că-i mai numai cât o nucă şi face mai mult buclug în lume decât ḑece uriaşi, aşa-i de îndrăcit. Numai mai încolo şede, hai că-ţi arăt eu casa. Şi eşì Frământă-oţel şi duse pe Ion pănă pe o dâlmă de unde se vedea casa lui Omul-cât-schiopul cu barba cât cotul. Acolo stătură o leacă pe loc şi ḑise Frământă-oţel: Bagă de sémă, că casa nu are uşi nici ferestri, pe horn întră şi ese din casă. De-i în casă cu mumă-sa, n'ai ce-i

BCU Cluj / Central University Library Cluj

face, că amêndoi te omóră, dar celuesce cumva pe hăranca de babă afară și o omóră pe ea întâiu, apoi poți intra la el.

— Mulțam de învețătură, ḑise Ion, și merse singur câtră casa nimurigului. Acolo în curte era o mulțime de galițe. El se făcù o vulpe și dă fugă printre ele. Galițele făceau o larmă de gândiai că se prăpădesce lumea Baba aude. Vede cocoșul cel mare roșu în gura vulpei, cobóră iute se-și scótă cocoșul, atunci vulpea se dă preste cap, se face Ion în tălpi și apucă paloșul și ciórs! capul babei. Apoi întră în lăuntru pe horn. Adecă Omul-cât schiopul cu barba cât cotul era lungit pe vatră, dormia, ear copaciul era pe foc, l'a fost pus se ardă, dóră și-a putea smulge barba din el. Ion cum întră, îndată-i tăià capul, apoi eși și aprinse casa pe el. Din acel minut nimurígul n'a mai călcat ierbă verde.

Dar acum ce se facă Ion? Pe unde ce mérgă el acasă? Cine se-l scótă pe el prin buricul pământului la deal? Sta cât p'aci se-i pară rău că a venit. Dar mergênd el așa îngândurat, dă de o casă și întră înlăuntru. Acolo erau doi moșnegi orbi, un vij și o babă. Baba tocmai făcea coleșe. Bucuria lui Ion. Dar nu ḑise nimic. După ce scóte baba coleșa din căldare pe un curpător, pune pe un tănier de lemn brânză și prind moșnegiĭ a mânca. Dar Ion le ia mai mult de jumětěte coleșa dinainte și o mâncă el cu brânză. Acum rěmân moșnegiĭ flămênḑi. Se tot gândesc și se vorbesc, că óre ce póte se fie? În urmă ḑic, că dar de au fost mai flămânḑi decât de altă dată, deci se pun și mai fac o coleșe. Ion și pe aceea li-o mânâncă, că dóră era flămând, că de când nu mâncase nimic! Aci nu-i lucru bun, tu babă, ḑise vîjul; hai se căutăm, nu cumva este cineva, care ne batjocuresce așa? Și se dau moșnegiĭ a căuta așa pe orbecate. Ion se putea lesne ferì se nu-l prindă, dar nu voì, ci se lăsà prins, se véḑă ce-i vor face. Dacă-l prind vijiĭ, îl întrébà: Dar cine esci tu, de cutezi a ne mânca mâncarea neîntrebat? Ion le spune din fir în pěr

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ține-i și a ce a fost prin țéra lor, și că acuma era mai mort de fóme, de aceea a îndrăsnit de a mâncat neîntrebat; ar mergè de unde a venit, dar nu póte eși prin buricul pământului la deal. — Nu merge nicăiri, ție moșnegiĭ, rĕmâi aci, că noi n'avem pe nime, avere avem destulă, dar n'avem nici un copil. Tu vei umbla la oi și le vei mulge, atâta ți-a fi tótă slujba, ear acasă vom grijì noi. — Bucuros, ție dise Ion, și din minuta aceea era pĕcurar la oile moșnegilor. Când se iésă cu oile înse, îi spun moșnegiĭ, că de capul lui sĕ nu intre pe hotarĕle ținelor, că l'or fermeca și-a murí. El le făgăduesce că nu va merge, dar de abia aștepta sĕ se vĕdă acolo, că tot audise el că sunt Ține, și sunt Iele, și sunt Frumușele, dar de vĕdut nu le vĕduse încă. Dar nici nu avù noroc se le vĕdă, că mergênd el așa gândind tot la ține, aude nisce glasuri plângătóre într'un vêrf de copaciu. Se uită acolo, adecă nesce bieți de pui de pajură țipotiau cât îi lua gura, că un hoț de bălaur era încolăcit pe lângă copaciu și era mai la cuib, vrea se mânânce puiĭ. Ion nu stă pe gânduri, scóte palosul și începe a dumica la bălaur ca la curechiu, și cât clipesci era o grămadă de hoit din el cât o jirĕdă de fên de mare. Apoi se urcă în vêrful copaciului se mângăie puiĭ. Adecă aceia erau numai doi, dar mari cât doi berbeci și nu sciau încă sbura, numai atunci le da penele cele bune și erau câte cu dóuĕ capuri și sciau grăì ca ómenĭ. Bucuria lor că i-au scăpat de bălaur, că țiceau ei că de nu-i scăpa, acum îi mânca bălaurul, că în tot anul pe asta vreme le mânca frațiĭ încât de-i mânca și pre ei, se stingea némul pajurilor, că măsa-i bĕtrână, ear pe tată-seu l'au omorît smeiĭ. Acum se-mi spuneți voi mie, cum se ajung eu pe lumea albă de aici? întrebă Ion.

— E, că-i ajunge lesne, că te-a scóte mama, dar ne e frică că de bucurie că ni-ai scăpat, te-a și înghiți, dar nu-ți fie frică, că iar te-a țipa ĕa afară; acum bagă-te sub aripile nóstre, că uite vine mama.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Adecă numai vĕḑù apropriindu-se o nămală de pasere cât un bivol, cu dóuĕ capuri. Ea venia tot ţipotind de supĕrare, creḑênd că bălaurul i-au mâncat puiĭ; de gróza lui fugise dela pui, ca se nu vĕdă până i-a mânca, că scia că se-i apere nu póte. Când vĕḑù însе grămada cea mare de hoit din bălaur, numai decât îşi gândí că cineva a mântuit'o de el, deci se aşeḑà pe cuib şi-şi întrebà puiĭ: Dar cine v'a scăpat, puiĭ mamiĭ de spurcatul de bălaur?

— Ţi-am spune, mamă, dar ne temem că li mânca. — Ba nu, dragiĭ mamiĭ, arătaţi-mi pe mântuitoriul vostru. Puiĭ ridicară aripile, şi pajura — cum vĕḑù pe Ion — îl înghiţi de bucurie. Dar puiĭ atâta plânseră, până ear îl ţipă, mândru şi frumos precum fusese. Apoi îl întrebà: Se-mi spui om pe omeniă, ce-ţi sunt datóre pentru binele ce mi-ai făcut?

— Se mĕ scoţi pe ceea lume, ḑise Ion.

Bucuros, dar tu trebue mai întâiu se încarci pe mine nóuĕ piei de bivol pline cu apă şi pe atâtea pline cu carne, că calea-i lungă, eu flămênḑesc iute, şi de nu am hrană destulă, suind slăbesc şi pot se cad se ne prăbuşim amêndoi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ţi-oi câştiga, ḑise Ion, şi numai decât se coborî jos merse cu oile la moşnegi şi le spuse, că uite a căpătat cărăuş, care se-l scótă la lumea lor, dar uite ce trebue se-i dee. Moşnegiĭ se supĕrară că Ion ii părăsesce, dar în urmă îi şi ḑiseră: Tot omul trage la casa lui, deci se învoiră se-l slobódă, ba încă-l lasă se facă carne din 30 de berbeci şi-i dedură şi 18 bivoli, carnea se o pună pe pajură de merinde, ear în piei se pună apă şi ce scie că-i lipsesce.

Aşa făcù Ion. Încărcà pajura de gândia că nici de jos nu s'a putea mişcă, dar era tare, se ridicà şi sburà oblu'n sus cu el, şi când îi era fóme înturna capul de a drépta, şi Ion îi punea în gură câte un picior de berbece ori de bivol, şi când îi era sete înturna capul cel stâng şi-i turna apă în gură. Tot aşa au suit până li se vedea afară, dar carnea era gata şi pajura înturna capul se-i dea. Atunci Ion, ca

se nu slăbéscă pajura şi se cadă amêndoi în adêncime, scóte iute paloşul şi-şi taie din pulpele piciórelor câte o bună bucătură, şi o dă pajurei. Cu aceea l'a scos până afară. Când au fost afară, a ḑis pajura: ce carne a fost, care mi-ai dat'o mai în urmă? Ear Ion îi spune: din pulpa piciorului meu. Ei, de sciam de una ca asta, că ţi-e carnea aşa dulce, tot te mâncam; dar aşa, fiind-că mi-ai scăpat puiĭ, te iert. Dar totuşi de atunci suntem cu pulpa din jos a piciorului tăiată, precum se vede până în ḑiua de aḑi. Pajura se sloboḑi apoi pe buricul pământului în ceea lume şi de atunci nu s'a mai arĕtat p'aici, numai tipul ei i-l'a tipărit Ion Năzdravênul de lut pe bani, după ce a ajuns împĕrat, şi tipărit e până în ḑilele nóstre, spre semn că pajura l'a scos pe buricul pământului la deal, din ceea lume în asta. Ear Ion a plecat cu paloşul în mână prin pădure spre satul lui.

Mergênd el aşa, te miri pe unde s'a zărăstit, pe ce drum, destul că a ajuns la o casă, unde o muiere era învĕluită cu văruitul. Da ce eşti aşa învĕluită, lele? întrebă Ion. — Da cum n'oiu fi, că dóră sciĭ tu, ce se gată p'aici, ori dóră tu eşti de pe ceea lume? — Ce se gată lele, că eu nu sciu chiar nimic.

— Se vede că eşti un meteleu săhăstrit, respunse muierea fălósă, — dóră trei uriaşi au scos pe fetele împĕratului dela smei, şi acum preste câteva ḑile s'or cununa cu ele, Duminecă li e nunta, noi toţi ne gătim de nuntă. — Aşa? ḑise Ion, mirându-se şi aducêndu-şi aminte de dragiĭ lui fêrtaţi. Aşa! fĕtul meu, ḑise muierea, veḑi tu şi te gată o ţiră, că tot norodul e chemat la nuntă.

— Şi ce ḑi-ĭ astăḑi, lele? că bietul Ion şi ḑilele şi-le uitase.

— Ear muierea creḑêndu-l atât de prost, bătù în pălmi şi riḑênd cu hohot ḑise: Vai bată-te 'ntunerecul nopţiĭ se te bată, da tăhuĭ mai eşti! sĕ nu scii tu nici ḑilele! E Marţi — mĕ, c'aşa a fost şi aḑi e sĕptĕmâna.

— Mulţam dumitale, ḑise Ion, plecând mai departe. — N'ai de ce! ḑise femeia, uitându-se după el şi gândind: cât e de voinic, de ar fi şi scuturat, ar plăti un sat!

Ion Năzdravênul de lut se duse până în satul lui, adeca acela acum era oraş mare. Nu mai află casuţa moşnegilor sei, nu mai cunoscea pre nime, nu-l mai cunoscea nime. Deci ce-şi gândì, ce nu-şi gândì, că întrà la un croitoriu: Bună ḑiua, jupâne. Sănĕtate bună, voinice, dar ce cauţi pe la noi! — Am venit, jupâne, n'ai avea lipsă de un sodal, că şi eu sunt croitor.

— O! bine că te-a adus Dumneḑeu, respunse croitorul, că nu-mi vĕd capul de lucru, cu nunţile estea dela împĕrăţiă, hai de mâncă ceva şi apoi ne-om apuca de lucru. Aşa şi făcură. Mâncară şi se apucară de cusut. Ion era nĕzdravên, ce nu scia el? Cosia de gândiai că cu acu'n mână s'a născut. Când fu de cătră sĕră, ḑice croitorul bĕtrânul cătră calfă: „Periă haina asta că o duc la fata cea mică a împĕratului se o cerce bună-i va fi?“ O periă Ion şi în buzunariul hainei puse inelul ei cel de aur. Croitoriul sĕ duse cu haina, şi aceea plăcù fetei împĕratului, că sta ca scrisă pe ea.

Când dă se o desbrace, cércă se vĕdă, nu cumva buzunarele sunt prea largi ori prea strimte? Adecă acolo dă de inelul ei. Atunci de loc făcù altă faţă, că până'ntr'aceea era voiósă şi nici prea, voiósă că-i la părinţi, ear supĕrată că nu-i cu cel ce o scóse dela smei. Deci merse la tată-seu şi-i spuse, că tinĕrul care le-a scăpat pre ele dela smei, trebue că nu-i departe, că uite i-a trimis inelul ei în buzunariul dela haină. Şi vĕḑù şi împĕratul inelul şi-l cunoscù. că dóră era cu numele ei şi intrebà pe croitor: jupâne, cine a pus inelul acesta în buzunariu? Ear croitoriul respunse: Nu sciu, de nu'l va fi pus un melean, ceţin drept calfă de croitoriă. — En chiamă-l în cóce, — ḑice împĕratul. Şi fuga merse croitoriul păn' acasă şi ven îndată cu Ion cu tot. Când vení el, uriaşii erau la cină,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

dar când îl vĕdură, odată scăpară furcuţele din mâni. Fetele îl cunoscură şi ele, şi deodată săriră dela masă şi prinseră a-l săruta. Ear împĕratul încă-l cunoscù şi-l poftì la cină. Dar Ion ḑise: Vom cina îndată, numai se mĕ răfuiesc cu dumnialor, apoi se întórse cătră uriaşi şi ḑise: En haideţi o leacă afară, jupânilor, se ne tragem răfuiala nóstră cea veche, apoi — ce a da Dumneḑeu, aceea va fi. Şi au eşit tuspatru afară, şi Ion a aruncat paloşul în sus, dar aşa l'a aruncat, de stelele-i făcură loc, se nu le taie, şi paloşul s'a dus tot în sus un scopot bun, apoi s'a îndreptat în jos ca fulgerul de iute şi când fu jos — ciors! odată tăià trei capete de uriaş! Apoi îl luà Ion în mână şi ḑise: Noa hai fratele meu se te pun şi la hodină, că de când am plecat de acasă, mult am suferit noi doi. Şi şi-a pus paloşul în cuiu, apoi s'a pus la cină şi cinând li-a spus tóte întêmplările lui, — după cum vi le spuseiu şi eu, şi când gătà, adause: Acum puteţi dormi în pace, că nu mai sunt nici smei, nici uriaşi, nici bălauri, nici Omul-cât-schiopul cu barba cât cotul nu mai trăesce, pe toţi i-am prăpădit eu cu paloşul meu şi cu ajutoriul lui Dumneḑeu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A dóua ḑi făcură nunta, că luà pe fata cea mai mică, apoi aruncâ mĕrul cel de aur jos şi se făcù o cetate de aur, şi acolo petrecù multe ḑile şi bune cu nevasta lui. Ear socru-seu l'a lăsat împĕrat în locul seu, şi — de n'a murit, şi astăḑi trăesce.

Ear eu v'am spus o minciună şi amù vĕ ḑic nópte bună!

Cul. de **George Brătean**, înv. în Vama, Ţéra Oaşului.

12. Ion Porc-împĕrat.

A fost ce a fost, că de n'ar fi fost, nu s'ar povesti; a fost odată un împĕrat, şi împĕratul acela avea împĕrătésă şi o fetiţă, şi avea slugi multe şi slujnice, ca gazdele colea, nu ca sĕrântocii, şi o slujnică avea un copil ca de 4—5 ani. Şi odată, colea în postul cel mare, când îs scumpe

merele tare, i-a dat împĕratul poruncă se-i curăţéscă dóue mere se mânce cu pită, că-s bune de post, că p'atunci postiau şi împĕraţiĭ, nu ca acum, că nici mojiciĭ nu ţin posturile. Dar numai dóuĕ mere i-a dat chiar împĕratul cu mâna lui, bag-sémă n'a fi nici avut mai multe. Destul, că slujnica prinse a le curăţí, ér copilul ei — ca copiiĭ — de n'are mĕr, mânâncă şi coji, şi tot bine-i, numai sĕ ciofotéscă ceva ca purceiĭ. Cum mânca el aşa coji de mĕr dela mumă-sa din pólă, ciofotind ca un purcelaş, mă-sa-l neteţesce cu dragoste pe cap şi ţice desmierdându-l: O purcelaşul mamiĭ, purcelaş! Şi — minune! în minuta aceea copilul se făcù porc ca toţi porciĭ, cu patru picióre, cu coditţa cârligată, cu peri ţepoşi, cu urechile cioflicate, şi grohotind aduna cojiţe de mĕr de jos, cum picaseră din şurţul mâme-sa, care sări ţipotind, când îl vĕdù că s'a făcut porc. Acum ce sĕ se sciă ea face? Ionuţul ei, din copil, se făcuse purcel! Apoi bine-i se gluméscă mamele? Feri Dómne! Aşa, porc fiind copilul, nu l'a mai putut ţinè în culină şi prin casă ca până într'aceea, ci a fost nevoită a-l trimite la câmp cu ciurda satului. Dar atâta l'a şi mai vĕţut! Că purcelul, cum s'a vĕţut la largul, în câmp, n'a stat în porci, ci s'a tot dus grohotind şi coviţălind, păn' a ajuns în pădure. Acolo, într'o poiană frumósă, era o căsuţă mică, în care trăia un biet de moşneag, singur singurel, ca cucul; n'avea nici babă, nici copiĭ, nici ceva gălicióre, nici mâţă'n vatră nu avea. La moşneagul acela a tras purcelaşul. Bucuria moşneagului, că are şi el acum la bĕtrâneţe, ce nu avuse nici când. Şi unde nu prinse a îmbucăturì pe purcelaş, cu ce avea mai bun, cu ce mânca şi el, şi-l culca în casă cu el, ca nu cumva se vină vre-o dihane de lup se-l lase fără purcel. Ţiua îl purta tot cu el, colea-i scutura dintr'un stejar ghinde, dincolo-i scutura dintr'un fag jir, pe lângă părău din aluniş îi aduna alune, şi purcelaşul tot ciofotia cât era ţiuliţa de mare, şi se făcuse mare şi frumos şi blând ca óia. Aşa trăiră ei multă vreme.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Moşneagul nici nu-i ḑicea altcum decât copile. Odată numai aude moşneagul ce nu auḑise nici când: porcul lui prinse a da glas de om şi ḑice moşneagului: tată. Bucuria moşneagului acum era şi mai mare. L'ar fi băgat în sîn de drag ce-i era. Tótă ḑiua povestiau. Odată n'are moşneagul ce mai vorbi, ci gugulindu-şi băiatul îi ḑise în glumă: Acum eşti mare, fĕtul meu, acuşi te-a însura tata. Porcul se uită la moş şi respunse: Bine ḑici tată, mi-a venit vremea se mĕ însor, du-te la împĕratul şi-i peţesce fata pe séma mea.

Moşneagul încremenì, când auḑì una ca asta; el numai glumise, şi copilul ia gluma de bani buni; deci se gândì: se-l însor, dar cum se însor eu un porc? Că bine că vorovesce ca ómenii, dar pentru aceea el tot porc rĕmâne; apoi — se ḑicem că-i chiar om, chiar copilul meu, cum aşi cuteza eu se-i cer chiar fata împĕratului, eu care nici mâţă'n vatră nu am, necum o găină ori alt ceva? Şi când se găta se i-le spună acestea limpede şi lămurit, porcul îi tăià graiul: Sciu ce gândesci, tată, dar nu-ţi face dumniata capul călindar şi mintea sfredel cu gânduri de acestea, mergi numai şi-mi peţesce fata împĕratului, că alta nu-mi trebue, ear neînsurat nu-ţi mai rĕmân, şi pace şi sănĕtate!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ce sĕ se scie face bietul moşneag? Ar' merge — se teme că împĕratul ori l'a lua de nebun şi l'a închide în casa smintiţilor, ori va crede că-i batjocoresce curtea şi l'a închide într'o temniţă, de acolo i-vor putreḑi ciolanele, de nu cumva l'a chiar spânḑura! N'ar merge, — se teme că copilul lui cel scump va lua lumea'n cap de supĕrare şi iar va rĕmânea singur ca cucul. Aşa sĕ frĕmênta bietul moşneag în mintea lui, dar porcul nu-i dedù mult rĕgaz, de gândit, ci-i mai ḑise:

Nu sta atâta pe gânduri, hotăresce-te odată şi-mi spune ori că mergi, ori că nu mergi.

— D'apoi, ducu-mĕ, duc, dragul tatiĭ, măcar că bine vĕḑ că nu fac bine.

— Ba bine, tată, vedé-vei dta că va fi bine.

Ce ţi-i mintea sglobivă de copil! se gândì moşneagul luându-şi toiagul, apoi îşi luà pălăria de pe cap, făcù trei cruci lungi, ḑise un Dómne-ajută şi porní încetişor, după ce băgà copilului minte în cap se grijéscă de casă, se nu le fure cineva ceva, — ca şi când, Dómne apără, ar fi şi avut dela cine ce fura!

Cât ţinù drumul din pădure şi până la satul împăratului, se tot gândia şi sĕ resgândia cum se încépă, ce se ḑică, ca se nu supere faţa luminată a măritului împĕrat. Ear când fu acolo: bâtă! rĕmase mut când vĕḑù ce nu-i mai vĕḑură ochiĭ de când e; mândreniĭ şi scumpeturi, cum numai la împĕraţi se pot vedé. Nu-i vorbă, cam cu greu străbătù până înaintea feţei împĕratului, că sciut lucru este, că căţeiĭ cei mici de pe de laturi sunt mai fuduli decât stăpâniĭ lor; dar în urma urmelor, după ce le spuse că are o leacă de vorbă numai cu luminatul împĕrat, îl lăsară în palută. Împĕratul era un om înţelept şi drept, dar se vedea a fi om straşnic în mâniă, aşa-l arĕtau ochiĭ. Cum vĕḑù pe moşneagul zăpăcit, îi ḑise lin şi liniscit: Ce veste ne aduci moşule? Ear moşneagul numai decât prinse inimă şi suflet şi începù a-şi da solia, că: Se ierte înălţatul şi luminatul împĕrat, am şi eu un cotângan de fecior, se apucă holteieş, şi nu-mi dă dóuĕ cu dóuĕ se vin şi se vin până la înălţatul împĕrat se-i cer coconiţa de muiere; în zădar i-am ḑis: Mĕ băiate, fi cu minte, că noi nu suntem neam de împĕrat, el mi-a respuns că: de nu suntem, putem fi. Acum se nu se supere înălţatul împĕrat dacă am venit se împlinesc pofta copilului meu, că mi drag pârlitul, că numai pe el îl am, apoi scie înălţatul împĕrat, că un părinte ce n'ar face pentru copilul seu?

— Nu mĕ supĕr, moşule, nici decât, că de când e lumea a fost aşa; fetele s'ar mărita, ear măritatul aştéptă luat, şi luatul aştéptă peţit, ear a peţi numai feciorii au

drept, fetele trebue se primésc㠠cu cinste şi cu omenie ori ce peţitori, dacă cumva nu-i prea departe de la hal pân la pal. Dar uite, moşule, că ai venit astăḑi nici un rĕu nu ai făcut, numai cât mai mult se nu cutezi a face lucrul acesta, dacă feciorul dtale nu s'a lega că mi-a face trei lucruri, care le voiu poftí eu dela el; 99 de peţitori a avut fata mea, că numai pe ea o am, şi nici unul nu mi-a făcut lucrurile care i le-am cerut, şi la toţi le-am pus capetele în pari, uite colo şi numĕră, 99 de pari cu capete de om! Dacă feciorul dtale nu mi-a putea face lucrurile, care i-le voiu cere, atunci mai bine dee-ţi pace, nu te trimită pe aci, că precât sunt de drept, pe atâta sunt şi de nemilostiv. cu cei îndrăsneţi şi cutezători. De scire am dat în tótă ţéra, că eu nu mĕ uit cine e peţitoriul fetei mele, fie bogat ori serac, de neam mare ori de neam de jos, numai se-mi împlinéscă lucrurile care i-le cer, că-l iau ginere şi-i dau jumĕtate împĕrăţia, ear după mórtea mea tótă; dar apoi bine se-şi bage mintea'n cap feciorii, sĕ se uite şi ei ce pot şi ce nu. Acum poţi merge moşule, şi mâne, de vrei se fim cuscriĭ şi se légă copilul dumnitale că mi-a împlini cele trei lucruri, vei vení încóce; de unde nu, — nu-i nici o supĕrare. Numai eată-ţi spun! Nu te băga în joc, de nu scii juca, că te-i resturna!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Moşneagul şi-a luat remas-bun şi a plecat cu inima liniscită, că dóră va putea face pe copil sĕ se ogóie, se nu-i mai sburde mintea pe la fete de împĕrat. Tot gândindu-se, cum se-şi desmânte copilul, eată se treḑesce acasă.

— Da cum ai umblat, tată? întrebă porcul, aşa că nu te-a tăiat împĕratul în cap?

— Nu, dragul tatiĭ, nu m'a chiar tăiat, dar mi-a spus rafta, că se ne lăsăm de astfel de gânduri.

— Cum aşa, tată?

— D'apoi, aşa, că nóuăḑeci şi nóuă de peţitori au avut fata şi la toţi li-a pus împĕratul capul în par, că nu i-a putut face nici unul cele trei lucruri, care le cere îm-

pĕratul, şi mi-a spus aşa: Du-te moşnege acasă şi nu-ţi sburde mintea la stele, că fata nu-mi voiu da-o făr la acela, care mi-a face trei lucruri mari; de-i mai cuteza se viĭ se-mi ceri fata, te pun se-mi faci acele trei lucruri, şi de nu le vei puté face — jos cu capul, pentru cutezare!

— Şi ce vor fi acele trei lucruri, tată?

— D'apoi nu l'am întrebat, dar lucru curat nu póte fi, după ce din 99 de peţitori, tot unul ca unul, nici unul nu i le putù isprăví.

— Du-te tată şi-i spune, că eu i le voiu face, fiă acelea ori ce lucruri ar fi, numai apoi se-şi ţină vorba, se-mi dee fata, că de unde nu, cu mine nu sciu cum va scóte-o la cale.

— Vai, dragul tatiĭ, dar nu ţi-ar fi milă se sciĭ, că pentru sburdălniciile tale mi-am pus capul?

— Nu te teme, tată, nu-i dracul aşa negru cum îl fac ómeniĭ; afla-vom noi ac şi de cojocul împĕratului, du-te dumniata numai şi-i spune că eu sunt gata a-i face cele trei lucruri, numai se-ţi spună, care's? Dar apoi se nu facă cumva se nu-mi dee fata, că atunci nici în gaură de şerpe nu se póte ascunde dinaintea mea.

Mai cercat'a bietul moşneag se-l desmênte, dar cu cei sglobii cine s'o pótă scóte la cale? Ei pe ce întuncă, ţin morţiş, ḑisa ĕluia: ori îşi pun capul, ori îşi umplu sacul. N'avù încotro, ci a dóua ḑi trebuì se plece bĕtrânul iar în peţite. După ce ajunse în satul împĕratului, începù a se căì c'a plecat de acasă, dar aci fiind odată, îşi ḑise: Acù tot atâta-i, tot c'o mórte-s' detor, cine scie ce s'a mai alege şi din una ca asta, eu voiu spune împĕratului din fir în pĕr cum mi-a ḑis feciorul, apoi — fiă Dómne voia ta!

Când îl vĕḑù împĕratul suind treptele, începù a rîde cu hohot, şi — nici nu asceptà pânä-i va da bĕtrânul bineţe, — ci-i ḑise în chip batjocoritoriu: Ţi-ai urît ḑilele moşnege, ori ce mai umblii pe la curţile mele?

— Ba — respunse moşneagul, — se ierte înălţatul împĕrat, eu am venit cu gândul, se ne încuscrim; poruncesce, ce se facă feciorul meu, şi de nu va împlini, ací e capul meu şi al lui: dar de va împlini poruncile, atunci nu cumva se-ţi calci vorba şi se nu-i dai fata, că grozav s'ar supĕra bietul melean, apoi sciĭ Măria Ta, omul într'o supĕrare multe prostiĭ póte face.

— Hm! ḑise împĕratul zimbind, dar cu aspru mĕ mai iai moşule, puţină încredere ai tu în vorbele unui împĕrat, se vede că n'ai mai avut de lucru cu împĕraţi pănă acum; se sciĭ, moşule, că un împĕrat ce ḑice, e ḑis, apoi fie bine fie rĕu, tot atâta-i. Eu vorba nu-mi voiu călca-o; de mi-a împlinì poruncile, ginere mi-a fi, ear tu cuscru; de unde nu, — capul în ţépă!

— Şi care ar fi poruncile, luminate şi înălţate împĕrate?

— D'apoi, moşule, cea dintâiu poruncă este, că pănă mâne diminéţă curtea asta, ce o veḑi, unde suntem noi acum, se fiă tótă într'aurită, şi pe din lăuntru şi pe din afară; dacă asta poruncă mi-a împlini-o, vino se-ţi dau şi celelalte; dacă nu, — şi din gaură de şerpe vĕ scot şi vĕ ucid, priceputu-m'ai?

— Priceput, Măria Ta, ḑise moşneagul, şi apoi îşi luă remas-bun şi porni încetişor cătră casă, gândindu-se: Mi-am făcut de lucru cu dracul. Ce am avut eu, om bĕtrân şi nebun, se umblu după gura nebunaticului de copil? N'am putut murí liniscit în bordeiul meu! mai bine a fi cu capu'n par? Numai dracul mi-a trimis purcelul acela la casă, ori că el însu-şi a fi uciga-l tóca. Dar fiă ce a da Dumneḑeu, m'am băgat în horă — şi trebue sĕ joc, de o fi se mor din asta, — tot c'o mórte-s' detor.

Gândindu-se el aşa şi resgândindu-se, numai se treḑi acasă. Porcul era afară şi încă de departe-l întrebă: da ce veste aduci, tată?

Veste bună și nu prea, dragul tatiĭ, că cu împĕratul nu sciu ḑeu eu cine va pute-o scóte la cale, că ce cere el, dracul că-i drac și par'că s'ar speti de s'ar încumeta a-i face.

— Și ce cere, tată?

— D'apoi ḑice, că pănă mâne diminéţă curtea lui se fiă și înlăuntru și pe din afară într'aurită, dar suflet de om se nu véḑă în aretul acela lucrând; acum ce ḑici, póte-se una ca asta?

— Numai atâta cere? O! culcă-te liniscit și te hodinesce, că va fi ce-a vrea Dumneḑeu.

Bietul moșneag, cum era și bĕtrân și obosit de cale, cum puse capul pe așternut, cum adormì ca dus din lume; ear porcul, ce făcù, ce nu făcù, destul că diminéţa, când se sculà moșneagul, ìi ḑise rîḑênd:

— Da ce-ai visat tată? N'ai visat cumva cu împĕratul? Acușì veţi fi cuscriĭ!

— Ba chiar tot cu el am visat, dragul tatiĭ, și tot rĕu și nimic bun; rĕu mĕ tem, că noi ne vom pune capul cu peţitul pe la fete de împĕrat!

— Nu te teme, tată, du-te numai și veḑi, aḑi ce-a mai ḑice împĕratul?

— Iară se mĕ duc? O sĕrac de ḑilele mele! D'apoi întrauritu-i-ai casa pe din lăuntru și pe din afară?

— Du-te numai, că-i vedea dumniata.

— D'apoi ori mĕ voiu duce, ori mĕ vor duce, dar mai bine mĕ voiu duce eu, și de voiu vedé că nu-i sunt caprele acasă, mĕ voiu ruga de iertare; ear de'l voiu vedé în voia cea bună, iar i voiu cere fata.

— Bine ḑici tată, așa se faci.

Și se luà moșneagul la cale, dar d'abia eșì din pădure și-i strălucia înainte mai avam decât sórele, colo cătră satul împĕratului. După ce mai călcâiă o postată de loc, i se ivì ochilor curtea împĕratului, dar nu altmintrea făr ai fi jurat că-i alt sóre, de lucitóre și de întraurită ce era. Acum moșneagul prinse curagiu, era fălos de puterea

BCU Cluj / Central University Library Cluj

feciorului și pășia mândru și întins pe drum ca un junișan, ar fi vrut să se întâlnéscă cu cineva se-i pótă spune, că uite feciorul lui a făcut mândrenia aceea la curtea împĕratului și că acuși vor fi neam cu împĕratul, dar nu întâlnì pe nime. Și cum, rogu-te, putea întâlnì pe cineva, când tótă lumea era adunată în satul împĕratului și se uita la curți ca la lună nóuă; nu se puteau destul mira de ceea ce le vedeau ochiĭ. De abia putù străbate moșneagul prin mulțime, ear când fu aprópe de împĕratul, strigă fălos: Place-ți, înălțate împĕrate, cum ți-a împlinit copilul meu porunca?

— Place moșule, fórte-mi place, și — de va împlini și celelalte dóuĕ porunci așa, atunci ne încuscrim, dacă înse nu, — sciți ce vĕ aștéptă.

— Bun e cel de sus, înălțate împĕrate, milostiv și puternic este Domnul, sciu că dóră nici celelalte porunci nu vor fi mai grele decât asta.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Nu, moșule, pentru un voinic ca feciorul teu și eu chibzuesc că n'or fi prea grele; amù mergi acasă, și veḑi tu valea asta ce curge pe dinaintea curților mele? Pănă diminéță se fie tótă de argint, în ea se înnóte pesci de argint, ear pe țermuri se fie pomi de argint și în ei se cânte paseri de argint, paseri de tot feliul moșnege, pomi de tot feliul, dar tóte tot de argint; amù poți merge.

Și iar plecà moșneagul cătră casă supĕrat, dar tot nu așa tare ca în celelalte rênduri; el își gândia: cum a făcut feciorul meu miroḑénia cea de aurităra multă, cum se nu pótă face și argintăria ce i se cere? Dar iarăși se gândia: dar de n'a putea face? Atunci-i atunci!

După ce ajunse acasă, spuse feciorului tot ce avea de spus, ear feciorul îl mângăià și-l îmbărbătà se nu aibă nici o frică.

Și drept că preste nópte, ce făcù, ce nu făcù porcul, destul că diminéță când merse moșneagul la împĕratul, valea, ce curgea pe dinaintea curților împĕrătesci, era

numai de argint, cu ţĕrmuri de argint, cu bolovani de argint, în apă pesci şi brósce de argint, ear pe ţermuri pomi şi rechiţi şi plopi şi arini de argint şi în ei cântau paseri de argint, ear în năsipul cel de argint de pe ţĕrmure furnicau viermuleţi şi furnici, şi ţinţari şi mii şi milióne de musce, tot de argint. Se bucurà moşneagul, când vĕdù că copilul lui împlinise porunca mai pe pont de cum îĭ fusese dată, şi când audì lauda mulţimei de ómeni, ce se adunase sĕ se mire de ce le vĕd ochiĭ. Împĕratul încă era la vale şi sĕ mira şi el de ce-i vedeau ochiĭ. Cum zărì pe moşneag făcêndu-şi loc prin mulţime, îndată-i eşi înainte, şi dându-i mâna ḑise: Fiĭ sănătos, cuscre! Îmi place lucrul fiiului tĕu, acum numai o probă, — şi apoi facem un ospĕţ cum n'a mai fost de când e lumea lume, cât toţi se ne pomenéscă că ne-am încuscrit.

— D'apoi bine a fi Măria Ta, că ḑeu şi noi de mult tot colindăm pe la curţile Măriei Tale.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Hm! De mult şi nici prea! Gândesce-te la cei 99 ce şi-au lăsat capetele zălog!

— Apoi, dóră pe noi ne-a ferì Dumneḑeu de una ca asta, dar rogu-te, ce poruncă ne mai dai, ca se mĕ grăbesc cătră casă, se spun feciorului sĕ se apuce de lucru, de va fi cu putinţă; de unde nu, — fie Dómne voia ta!

— Vei merge moşnege acasă şi vei spune feciorului tĕu, că pănă mâne diminéţă poftesc se fiă dela curţile mele pănă la voi acasă un pod oblu ca lumina făcut tot de aur, pe lângă el tot feliul de pomi de aur, ear în ei se cânte tot neamul de paseri de aur. Dacă acesta va fi gata, atunci mâne diminéţă sĕ şi plecaţi amêndoi gătiţi de nuntă, că la noi tóte vor fi gata. Dacă nu va fi gata podul, după cum dau poruncă, — ce se mai întindem vorba — sciţi voi ce vĕ aşteptă! Înţeles'ai, moşnege?

— Înţeles, Măria Ta!

— Acuma-i acum! se gândì moşneagul, plecând încetişor cătră casă. După ce-ajunge acasă, veḑi bine, spusĕ

feciorului porunca împĕratului, ear acela se bucurà mult şi respunse: Aşa dară gată-te de nuntă. Adecă mai întâiu te odichnesce una bună, că apoi mâne séră ai se joci pe cuscra şi pe mirésa.

— Vai, dar nebun eşti, dragul tatiĭ! Unde-ţi sburdă ţie mintea! Mĕ, eu nici acum nu cred că-ţi va da împĕratul fata, după ce vei face şi podul, că tu fetul meu, veḑi bine că n'ai formă de om, ci formă de porc! Numai în zădar ni-a fi tótă truda!

— Nu te teme, tată; dumniata mâne te încuscresci cu împĕratul, şi pace şi sănĕtate, acum pune-te la hodină.

A dóua ḑi în ḑiori de diminéţă se treḑì moşneagul din somn, dar nu-şi creḑù ochilor ce vĕḑù, şi gândia că numai buiguiesce în vis; şi cum nu? că se vedeţi dvóstră, nu-i lucru mic a te culca séra într'o căsuţă sĕrăcuţă şi a te treḑi într'o palută mai pompósă decât a împĕratului! Şi aşa era casa, în care se treḑì mosneagul, era într'adevĕr mai pompósă şi mai bogată decât a împĕratului, încât par' că se temea bietul moşneag a se şi uita giur împregiur de sine, nu cumva se cadă cutare icónă ori oglindă scumpă de pe păreţi şi sĕ se strice. Cum sta el aşa îmbuimăcit, eată că se deschide uşa şi porcul întră rîḑênd şi ḑicênd: Bună diminéţă, tată, dar cum te-ai odichnit? Ce ai visat? Par' că nu-ţi vine se te mai cobori din perini? Aşa că-i mai bun patul ĕsta decât laviţa gólă, pe care dormiai pănă acum? Veḑi că-i bine se fii cuscru cu împĕratul?

— Dar nu mĕ nebuní atâta cu cuscrenia, că eu unul nu o cred, pe lângă tótă hărnicia ta. Mĕ, împĕraţiĭ cu împĕraţiĭ se încuscresc, apoi se fi tu chiar cu stea de aur în frunte şi el nu-ţi va da fata; necum că eşti în formă de porc.

— Bine tată, bine! Eu numai atâta-ţi ḑic, că aḑi vei fi cuscru cu împĕratul.

După ce se sculà moşneagul din pat şi umblà din chiliă în chiliă prin palutele cele multe, dând cu ochiĭ de o

BCU Cluj / Central University Library Cluj

oglindă mare-şi vĕdù faţa şi se minună veḑêndu-se îmbrăcat colea domnesce şi gătit ca de nuntă, şi nu sciuse nimic cine şi când l'a gătit aşa frumos? Apoi după ce eşi afară şi vĕḑù grădina, ca şi a împĕratului, ear un drum ducênd oblu ca lumina pănă la curtea împĕratului şi de asupra lui un pod de aur şi pe lângă el pomi de aur şi în pomi paseri de aur, dacă le vĕḑù tóte aceste, apoi ḑise cătră fecior: Acù par'că-mi vine a crede, că va fi ceva din lucru, pagubă numai că eşti porc!

— Bun e Dumneḑeu, respunse feciorul, hai sĕ mergem la împĕratul, dumniata înainte pe podul ĕst nou şi eu după dumniata, că aşa se cade; şi cine te-a întreba că eu cine sunt? rĕspunde numai, că eu sunt copilul dtale.

Aşa şi făcură, se luară pe podul cel de aur, care ducea din pădure dela casa lor — care acuma încă se făcuse frumósă ca şi a împĕratului — şi merseră aţă la curţile împĕratului. Paserile cele de aur cântau frumos, din pomiĭ cei de aur, care sloboḑiau o umbră lină pe podul cel de aur, ear lumea sta uimită şi se mira la mândrenia ce-i vedea ochiĭ, dar mai tare se mirau cum cutézĕ moşneagul se mérgă pe acel pod scump cu un porc după el. Când ajunseră la curtea împĕratului, acolo aflară iară lume multă, maĭ vêrtos crai şi împĕraţi din satele vecine, că pe atunci în tot satul era câte un împĕrat. Împĕratul cu împĕrătésa şi cu fata împĕratului şi cu tótă curtea încă aştepta se vĕḑă cât mai curênd pe Fĕtul-frumos, care făcuse atâtea năzdrăveniĭ. Moşneagul cum sosì, îşi luà frumos păléria de pe cap şi dete bineţe, ca un om de omeniă; ear împĕratul, cum îl vĕḑù apropiindu-se, îi ḑise prietinesce. Voinic eşti, cuscre, dar cum viĭ?

— Cum mĕ veḑi, cu ochiĭ verḑi, cuscre, respunse moşneagul voios; dóră nu-ţi place podul ce ţi l'a făcut copilul meu?

— Ba-mi place, dar unde-ţi este feciorul?

— Aci-i, cuscre, eată-l cât e de mare şi de frumos

— Vrei se-ţi baţi joc de noi, moşnege? ori ce-mi vîĭ tu cu porci înainte?

— Nu-mi bat joc, Măria Ta, acesta e copilul meu, acesta ţi-a împlinit tóte poruncile, pentru acesta am umblat a péţí; de nu crédi, întrébă-l se-ţi spună.

— Tu eşti feciorul moşneagului? întrebă împĕratul pe porc.

— Eu, luminate şi înălţate împĕrate!

Audind aceste vorbe din gura porcului, toţi cei de faţă se minunară şi-şi gândiră: Acesta-i un nĕzdravĕn.

Împĕratul numai decât se trase cu sfetnicíĭ şi cu căseníĭ într'o chilie şi sfătuiră, ce-i de făcut?

Uníĭ ziceau una, alţíĭ alta, ear un sfetnic mai bĕtrân zise:

Înălţate împĕrate, ţi-ai dat vorba, că acela ţi-a fi ginere, care ţi-a face cele trei lucruri, care i le-i cere; nóuĕzeci şi nóuĕ de voinici unul ca altul şi-au pus capul şi nu ţi-au putut împlini pofta; acesta ţi-a împlinit'o; de nu te-i ţiné de vorbă, — el ţi-a pune şi capul. Ţineţi minte ce vĕ spun eu, ĕsta-i un nĕzdravĕn, şi — ori că s'a prefăcut porc ca se ne amăgéscă, ori că-i sub ceva blăstem, te miri până când, póte până s'a însura, şi atunci iar se face om. Dar fiă cum va fi, ca se nu vină rele preste ţéră şi preste Măria Ta, mai bine ia-l ginere.

Aşa zicem şi noi — respunseră ceialalţi sfetnici.

— Apoi, dacă asta-i părerea vóstră, aşa se fiă! respunse împĕratul. Apoi chiămară pe moşneagul cu fecioru-seu înlăuntru, până se vor face pregătirile de nuntă, şi toţi se mirau de înţelepciunea porcului, dar nime nu cuteza se-l întrebe: cum de-i el în formă de porc? Colea mai de cătră séră se şi cununară, ea când sĕ se pună la cină; colea după ce însĕră bine, porcul ce făcù, ce nu făcù, se duse până afară, şi când vení — era un voinic mândru şi frumos de se mai ai doi ochi se te uiţi la el. Bucuria fetei, bucuria împĕratului şi a împĕrătesei, dar bu-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

curia moşneagului! El, sĕracul, de bucuriă a şi murit, l'a lovit guta. Dumneḑeu se-l ierte şi se-l odihnéscă, ear ceialalţi au repeḑit un ospĕţ numai ca ei, pănă mai în alba diminéţă, când vĕḑură că mirele ce făcù, ce nu făcù, eşì pănă afară şi când întrà iară, era porc ca toţi porcii, numai cât scia vorbì. Nime înse nu mai era supĕrat pentru aceea, sciind că la vreme de mare trebuinţă el se face om ca toţi ómenii, încă mai voinic.

După nuntă, cei tineri s'au tras la casa cea din pădure a mirelui, ear cei bĕtrâni rĕmaseră tot în sat ca şi pănă într'aceea. Ginerele împĕratului ḑiua era porc şi dormia într'un unghiu al casei, ear séra eşia din pelea cea de porc o punea sub pat, şi rĕmânea voinic numai ca el. Atunci apoi se lua şi mergea cu soţia pe podul cel de aur la cină la socrii, după cină veniau împreună acasă şi se culcau şi dormiau pănă'-n d'alba diminéţă, când el iar lua pielea cea de porc pe el şi dormia tótă ḑiua, ori că şi de nu dormia, povestia cu nevasta lui, dar tot din pielea cea de porc. Multă vreme trăiră ei aşa, şi nevestei nu-i era urît de el, dar drăguţa de sócră ca sócrele, se pune şi învaţă pe fată-sa, ca odată, când va vedé că-i dórme bărbatul, sĕ se scobóre din pat şi se-i arunce pielea cea de porc în cuptoriul cel de copt şi se-i dee foc. Ceea, minte brudiă, gândí că aşa va fi mai bine, că atunci bărbatu-seu tot om va fi ḑi şi nópte, nu s'a mai puté face porc, deci făcù cum o învĕţă mumă-sa. Dar vai reu se păcălì! Că diminéţa, când i-se treḑì bărbatul şi simţì mirosul şi sfara de peri de porc, se supĕră de mórte şi ḑice cătră nevastă-sa: De ai făcut din capul tĕu — reu cap ai avut; de te a învĕţat cine-va se faci lucrul acesta, rĕu te-a învĕţat şi binele nu ţi-a voit, căci fiind că tu ai cutezat se faci lucrul ce ai făcut, mĕ voiu duce şi dus voiu fi, pănă la capĕtul lumii, la locaşul Ciumii, dar nici tu nu vei avé copiì pănă nu voiu mai pune odată mâna preste tine, se te cuprind în braţele mele. Ḑicênd acestea, el a plecat din casă supĕ-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

rat şi numai decât şi-a perdut urma, ear muierea lui remase de tot necăjită, şi când se desmetecì o ţiră din întristarea, ce căduse preste ea, şi eşì afară se védă încotro i-a plecat bărbatul, se-l chieme, se-l róge de iertare, atunci numai vědù, că curtea cea minunată a lor piere şi în locul ei rěmâne o căsuţă sěrăcăciósă, ear podul cel de aur, ce ducea până la curţile împěratului, încă piere şi în locul lui remâne numai o cărăruşă bătucită, cât mai nu puteau merge pe ea doi ómeni alăturea. Acum se pune nevasta mea pe plâns şi pe dăolit, dar înzădar; ceea ce omul îşi face, nime nu-i póte desface. Apoi, vědênd că aci în codru nu are nici cu ce trăí, nici cu ce se mângăia, se puse la cale şi merse ată la curţile tătâne-seu, la ale împěratului, tot plângênd şi văetându-se, de gândiai că nu alta, fără o se leşine de supěrare.

Dacă ajunse acasă, începù încă dela pórtă tot într'un suflet: Bine mě învěţaşi mamă! M'au pus păcatele şi te-am ascultat, şi acum Ion al meu s'a dus în lume şi m'a blăstěmat se nu am copiĭ până nu m'a cuprinde în braţele lui; acum ce se mě sciu face?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Împěratul încă era něcăjit, el presimţise de diminéţă că ceva reu s'a întêmplat la cei tineri, când vědù perite tóte frumseţile şi scumpeturile, ce i-le făcuse ginere-seu, păn' a nu-i lua fata.

Dar acum ce era de făcut?

Fata îşi luà şepte rênduri de haine şi şepte părechi de încălţii şi bani câţi putù redica de jos şi se duse duse, tot întrebând, că unde-i capětul lumei şi locaşul ciumei, dar nime nu-i scia spune, în care parte se află. Şi s'a tot dus până şi-a cheltuit toţi baniĭ şi şi-a stricat tóte rêndurile de haine, de nu mai avea numai care erau pe ea, şi acelea-i erau stricate de nu o mai cuprindeau. Şi mergênd aşa, eşise din lumea cu ómenii şi ea merse tot înainte până vědù o căşuţă. Bucuria ei, că va afla pe cineva se mai întrebe. După ce întrà înlăuntru, află o babă mică sprin-

tenă: era Mama Vêntului, care cum o vĕḑù, bătù în pălmi şi fluerà una cu mirare, clătind din cap, apoi o întrebà: Vai, draga mătuşiĭ, dar tu cum de-ai ajuns ací, unde om pământean de când lumea şi pământul n'a mai fost?

— D'apoi aşa şi aşa am umblat, mătuşă, şi acum merg până la capĕtul lumii, la locaşul Ciumei, dóră voiu da de bărbatul meu cel bun, se pună mâna pe mine, se mĕ cuprindă şi se mĕ uşurez.

— O, draga mătuşii, nici de nume nu i-am auḑit, fără stăi o leacă şi te odichnesce, că îndată va veni acasă feciorul meu, Vêntul, dóră el va sci se te îndrepte.

Şi nu mult trebuì se aştepte, şi numai vĕḑù venind un fĕt frumos într'o căruţa de aur; era Vêntul. Mumă-sa l'a întrebat, dacă nu scie el cumva, unde-i Locaşul Ciumei din capĕtul lumei? Dar el a rĕspuns că nu scie, fără fiindu-i milă de biata femee, i-a dat carul lui cel de aur se mérgă cu el până la sfânta lună, dóră ea-i va sci arĕta calea. Ear Mama Vêntului i-a dat un şorecuţ şi i-a ḑis: Du-l cu tine, draga mătuşii, că te miri de ce-ţi va fi bun pe calea cea lungă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De aci şi-a luat nevasta sănătate bună şi s'a dus cu carul Vêntului până la sfânta lună. Dar nici sfânta Lună n'a sciut'o îndrepta la Locaşurile Ciumei din capĕtul lumei, fără i-a dat o nucă de argint şi carul ei cel de argint, se mérgă până la sfântul Sóre. La sfântul Sóre a ajuns chiar când acela era spre apunere. Şi i-a ascultat jalba şi i-a fost milă de biata muiere, dar i-a respuns că el nu scie, fără de póte se aştepte până diminĕţă, că atunci o ia cu el în căruţa cea de aur şi i-a ajuta se caute. Dar biata muiere a ḑis: Rogu-te, sfinte Sóre luminat, cum se pot eu zăboví atâta?

Dacă nu poţi aştepta, ḑise sf. sóre, atunci du-te până la luceafĕr, dóră el te-a sci îndrepta; eată-ţi dau căruţa mea cea de aur şi o nucuţă de aur, te miri la ce-ţi va fi bună în calea cea lungă.

În scurtă vreme ajunse biata muiere până la casa Luceafĕrului. Luceafĕrul chiar se gătia sĕ se culce, când a vĕḑut întrând la el în ogradă carul cel de aur, dar vĕḑênd că-i nimeresc óspeţi, iute s'a dus afară se vĕḑă cine-i? Cum eşì afară, fata din căruţă îl şi întrebà: Sfinte Lucefere, nu cumva sciĭ unde-s locaşurile Ciumei din capĕtul lumei, că mor de n'ajung curênd păn' acolo.

— Sciu a ce umblii, ḑise Luceafĕrul, capĕtul lumei e dincolo de mare, na numai decât o corabie şi treci, şi şi nuca asta pistriţă, te miri, de ce-ţi va fi bună în calea ce-ai pornit.

Şi s'a luat biata muiere cu corabia, şi sburà preste mare ca gândul, şi pe diminéţă era la capĕtul lumei la Cetatea Ciumei, dar hainele-i erau rupte, prin ciobote-i eşiau degetele şi pĕrul prin naframa din cap, deabia se mai mişca de obosită ce era, şi numai din când în când mai putea resufla de osteneală şi de greutate. Când întrà în cetate, împĕratul cu împĕrătésa chiar mergea la biserică. Ea a cunoscut pre împĕratul, că era chiar bărbatul ei, dar el n'a cunoscut'o. Un slugoiu a alungat'o din drum ca pe o ţigană, se nu-i fiă gréţă împĕrătesei de ea. Acum se gândi: cum se dau eu faţă cu împĕratul şi se-l fac se pună mâna pe mine, ruptă şi sfârticată cum sunt? Gândind ea aşa, îi căḑù nuca cea de argint din sin cum îi era cămeşa numai ciur, şi desfăcêndu-se nuca în dóuĕ, din ea eşì un rênd de haine de argint, numai ca ele. Ea nu stete mult pe gânduri, îmbrăcà hainele cele de argint preste ale ei cele sfârticate şi întrà şi ea în biserică. De unde se-şi mai pótă împĕrătésa lua ochii de pe ea! De abia aştepta se gate popa cu slujba, se dee'n târg cu strĕina. Cum eşì din biserică, cel dintâiu lucru îi şi fu se cheme strĕina la curte, se o omenéscă şi se-i vênḑă ei hainele cele de argint. Împĕratul nu scia nimic. Strĕina spune împĕrătesei, că bucuros i-a da hainele cele de argint, dacă o va lăsa preste nópte singură în casa, unde dórme

BCU Cluj / Central University Library Cluj

înălțatul împĕrat. Împĕrătésa s'a învoit. Acum biata muiere de abia aștepta se vină séra, dóră dóră va putea face pe bărbatul ei deodată, se pună mâna pe ea, se o cuprindă în brațele lui. Séra veni. Împĕratul se culcă, dar adormì ca dus din lume, că împĕrătésa-i băgase somn în vin, și-l adormise sĕ nu se trezéscă pănă-i vor ajunge rațele sórelui pe cap. Biata muiere, ce-i drept, fu băgată apoi în casa unde dormia împĕratul; dar ce folos, că el nu o audì, ori cât îl ruga ea se-și facă milă și pomană se o cuprindă cu mâna preste mijloc. Plâns'a biata muiere, văietatu-s'a, dar înzădar, el dormia ca mort. Colo în țiori de țì a mers împĕrătésa la ea și a scos'o de acolo. Atunci apoi a cățut sĕraca de obosită și a adormit și ea pănă cătră prânțu, când audì clopotele trăgênd la biserică. Atunci iute sărì în picióre, dar din sinu-i se turdulică nuca cea de aur și se desfăcù oblu în dóuĕ. Adeca din ea eșiră nesce haine de aur, cum altele nici că mai puteau fi. Cum străluciau, își ridică ochii de pe ele se nu o orbéscă, adeca la ușa bisericii vedea pe împĕrătésa întrând în biserică cu împĕratul de subsuori, îmbrăcată în hainele cele de argint. Ea iute sĕ dă, nu mai stă pe gânduri, ci se pune și se îmbracă în hainele cele de aur și merge și ea la biserică. Împĕrătésa gândia, că haine ca ea nime nu mai póte avea în lume, dar când vĕțù pe strĕina întrând în hainele ei cele de aur, îi periră tóte puterile, mai leșină de nĕcaz că strĕina o întrece; dar iar își vine în ori și cugetă: ale mele vor fi hainele acele, ori cu buna, ori cu reua.

D'abia aștepta împĕrătésa se easă popa din slujbă, se védă se cumpere dela strĕină hainele cele de aur, sĕ se împupuțeze ea cu ele.

Așa și făcù. Cum ajunse acasă, trimise după strĕina și-i țise: Audi dumniata, ce se-ți dau pe hainele cele de aur, cu care ai fost ați diminéță la biserică? Ear strĕina-i respunse: Ce mi-ai dat și pe cele de argint. Și târgul fu gata. Împĕrătésa luà hainele, ear séra — după-ce adormí

BCU Cluj / Central University Library Cluj

împĕratul, — slobodí pe strĕina în chilia lui. Iar îngenunchià biata nevastă lângă patul lui, iar plânse şi se văietà şi-l rugà se-şi întindă mânile preste ea, se o cuprindă, dar pace: el dormia ca mort, că-i deduse împĕrătésa beuturi se dórmă pănă i-or sosí raḑele sórelui pe faţă se-l treḑéscă. Necazul bietei muieri, când vĕḑù că se zăresce de ḑiuă şi împĕrătésa o scóte din chilia împĕratului, şi el tot dórme, ear ea rĕmâne nemângăiată.

De obosélă şi de chin aţîpì şi ea o leacă într'o şură pe fên pănă colo la prânḑişor; atunci se treḑi în glasul clopotelor, ce le trăgeau la tóte bisericile, şi sărí oblu în sus de se uità spăriată preste sat. Şi ce-i vĕḑură ochii mai întâiu? Împĕratul mergea la biserică cu împĕrătésa, care era îmbrăcată în hainele cele de aur, şi-i şedea aşa de bine, de gândiai că pe ea sunt croite. Cum se uita ea cu jale după ei, eacă-i cade nucuţa cea pistriţă din sin şi sĕ crépă oblu în dóuĕ, ear din ea es un rênd de haine de mătase împodobite cu stele şi cu luceferi de pietrií scumpe, cât alta ca aceea nu mai putea se fie în lume. Nici că mai stetù pe gânduri, ci numai decât se îmbrăcà în hainele cele scumpe şi merse şi ea la biserică, dar numai ea scia cum merge de dureri, dar merse sĕ se róge la Dumneḑeu, dóră — dóră s'a milostiví şi de ea şi o va uşura de sarcina cea mare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Împĕrătésa sta fălósă în biserică şi se uita pe sub gene se véḑă, minunéză-se poporul de mândrenia hainelor ei? Ear când întrà strĕina, în hainele ei cele de mătase cu stele şi cu luceferi de pietrií scumpe, îmmărmurì împĕrătésa de nĕcaz, că iară ve ḑice poporul că a fost o strĕină în biserică îmbrăcată mai frumos decât împĕrătésa. Dar iară-şi gândí: Hai drace hai, ia-te tu numai pe puşeicate (întrecute) cu mine, că-i vedea tu unde-i ajunge; se vedem dacă ţi-voiu lua şi haina asta, — cu ce naiba te vei mai arĕta?!

Cum eşì din biserică, cel dintâiu lucru-i fu, că cumpĕră ḑela strĕină haina cea de mătase, cu stele şi cu lu-

ceferi de petriĭ scumpe; şi ce i-a dat pre ea? sciţi dumniavóstră, că strĕina nu cerea nimic, decât se stee o nópte în chilia, unde dórme împĕratul, ear împĕrătésa, pentru câte o haină scumpă o lasă bucurósă, numai sĕ se pótă împupuţa, cât nime se nu mai fie ca ea.

Dar numai până odată merge urciorul la fântână, că nu-s în tóte ḑilele pasci. În nóptea următóre iară dedù împĕrătésa ceva beuturi ameţitóre împĕratului, dar acela beù numai ca jumĕtate din ele. Şi după ce adormì, sloboḑì împĕrătésa pre strĕină în chilia împĕratului, şi se culcà şi ea, ca în alte nopţi, în chilia ei. Şi strĕina strigà pe împĕratul pe nume, şi plângea, şi se văieta, şi — vĕḑênd că el nu se mai deştéptă — se puse cu capul pe faţa lui, şi se bocia în urechile lui — dóră-dóră o va auḑí, şi o va sloboḑí de greutatea ce o apasă. Dar el dormia ca mort. Putut'o se fie către mieḑul nopţiĭ, când şorecelul ce il deduse mamă vêntului, fîştic! din sin pe perina împĕratului şi prinse a pişca cu dinţişoriĭ lui pe împĕrătul de ureche. Ear împĕratul, şi de durere, şi sătul de somn, şi că nu-şi beuse tóte leacurile adormitóre, se treḑesce şi dând cu ochiĭ de nevasta lui cea dintâiu, o întrebà, buigat de somn, cum era: Dar tu ce cauţi aici? Ear ea, mai leşinând de bucurie că-i mai aude graiul, ḑise: Scumpul meu şi dragul meu de bărbat, numai unul Dumneḑeu mĕ scie câte am răbdat şi cât am suferit de când ai plecat tu dela mine. Dar fă-ţi milă şi pomană şi mĕ cuprinde odată cu mânile tale preste mijloc sĕ mĕ uşurez de greutatea, care mĕ apasă de şepte ani de ḑile. Şi lui Ion-Porcul i-a fost milă de ea, şi şi-a întins mânile şi a cuprins'o în braţele sale, şi îndată s'a uşurat: că în minutul acela i s'a născut un pruncuţ frumos cu pĕrul de aur. Acuma, uşurată fiind ea de dureri, şi mai fiind mult până'n ḑiuă, se puseră la poveste, şi-i spuse ea tótă întêmplarea, dela plecarea lui până în acel minut, precum v'o spusei şi eu dumniavóstră. Ear el mult se minunà de dragostea muierei către el şi de răb-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

darea ei, și deci se hotărî, ca iar se-și iee pe muierea lui cea dintâiu, dela care merse înainte cu șepte ani. Drept aceea, cum se făcù ḑiuă, întrebà pe împĕrătésa: Cum de ai cutezat tu se lași om strein în chilia, unde dorm eu? Nu sciai tu, că dacă muierea asta era un suflet reu, îmi putea tăia grumaḑiĭ cu un briciu și tu rĕmâneai cu rufele de haine?! Fiindcă tu ţii mai mult la haine și la împuputări decât la bărbatul teu, rĕmâi cu hainele tale, ear eu mĕ duc cu muierea asta, de unde am venit.

Acum se fi auḑit plâns și dăolit din gura împĕrătesei, care era fata Ciumei din capĕtul lumei! Dar nu avù ce face, bărbatul se întórse înapoi în lumea nóstră cu muierea lui cea dintâiu și cu copilașul; când au ajuns la mare, s'au suit în corabia luceafĕrului și s'au dus cu ea până la luceafĕr; de acolo, — după ce i-au sărutat mâna și i-au mulţemit, s'au dus până la sóre cu carul cel de aur al sórelui, care rĕmăsese la luceafĕr; după ce au sărutat și mâna sórelui și i-au mulţămit, apoi a mers cu căruţa cea de argint a lunei până la lună; apoi i-au mulţămit și ei și i-au lăsat căruţa și s'au urcat în căruţa vêntului și au mers până la casa lui, unde mulţemiră la Mama Vêntului și de unde mersĕră apoi pe jos până la împĕratul acasă, unde făcură alt ospĕţ mai mare și mai frumos decât întâia-și dată. Și după ospĕţ, împĕratul a lăsat pe ginere-seu în împĕrăţie, și el a stăpânit cu dreptate și s'au numit Ion-Porc-împĕrat. Și de n'au murit, și astăḑi trăesce; ear eu mĕ suii p'o șea, și v'o spusei așa: șeaua a fost cam ruginósă și povestea mincinósă.

Comunicată de **Ioan Hurubean**, st. gimn. în Blaj.

13. Vasilică flóre-frumósă.

A fost ce-a fost, că de n'ar fi fost, nu s'ar povesti, a fost odată un împĕrat și a avut trei feciori. Într'o diminéţă, când se scólă din pat, colea cam pe la prânḑ, ca

BIBLIOTECA MUZEULUI ARDELEAN FRÓELYI

domniĭ, i-se face răport că a dat de o pagubă mare: un tălhariu de smeu i furase sórele, luna şi stelele. Ce să se scie bietul împerat face pe besnă? Dă'n drépta, caută'n stânga, dór s'ar afla cineva se-i aducă lucrurile furate îndĕrĕpt. Dar rogu-vĕ, cine să se pună în póră cu smeiĭ? Viaţa-i mai dragă omului decât tot binele, ce i-l'ar fi dat împĕratul. Dacă vede împĕratul şi vede, că om strein nu se află se-i facă astă slujbă, se întórce cătră feciorii sei şi ḑice: Nu cumva vĕ chibsuiţi voi în stare se-mi aduceţi lucrurile furate dela smei, că fără ele cum amarul vom trăí ca'n iad?

Feciorul cel mai mare ḑise: Tată dragă, lasă-mĕ se-mi cerc norocul eu mai întâiu, că eu-s mai mare, dă-mi un regement de cătane şi bani de cheltuélă.

— Bine, dragul tatiĭ, acolo-s', du-te şi ié tot ce socoţi că ţi-ar trebuí, numai se-mi aduci sórele, luna şi stelele.

Şi se duse feciorul cel mai mare şi-şi alese un regement de călăraşi, toţi înarmaţi şi îmbrăcaţi bine, toţi cu merinde şi bani destui, ca de cale lungă, toţi călări pe cai ca bălauriĭ, în fruntea lor se puse fălos feciorul împĕratului şi plecară, după ce mai întâiu-'şi luă remas-bun dela părinţi şi fraţi. Şi s'au dus ei tótă ḑiua, şi când a fost de cătră séră au ajuns într'o poiană frumósă, în mijlocul unui codru de stejar. Aci vom poposí pănă mâne! — ḑise feciorul împĕratului.

— Bine-i, Măria ta, respunseră călăraşiĭ şi se deteră jos de pe cai, şi făcură focuri, apoi-şi făcură de cină, mâncară, beură, îşi adăpară caiĭ şi se puseră pe o dungă. Feciorul împĕratului a pus drag-dómne străji, se păzéscă, nu cumva se li-se întêmple ceva. Dar străjile dormiră dór mai bine decât ceialalţi feciori, şi când se trediră diminéţa înlemniră odată de ce le vĕḑură ochiĭ: códele, cómele şi urechile cailor tóte erau tăiate! Acum cum se mérgă ei aşa, atâta lume, cu caiĭ batjocoriţi? Se re'ntórsĕră de unḑe au venit şi mai mult n'au plecat să se lupte cu smeiĭ.

Dar nu trecù mult, şi vine la împĕratul feciorul cel mijlociu şi-i ḑice: Tată, se fii bun sĕ mĕ laşi pe mine se-mi cerc norocul cu smeiĭ.

— Bucuros, dragul tatiĭ, ţu de ce ai lipsă? — Mie se-mi dai, tată, numai o companie de cătane, pedestraşi, bani de cheltuială şi merinde de cale, se ne luàm noi pe jos, domol, ispitind şi întrebând.

— Bine, fĕtul meu, fă cum sciĭ că ar fi mai bine, numai se nu-mi viĭ şi tu pe mâne sĕră ca frate-teu, cu urechile tăiate.

— Nu te teme, tată!

— Eu nu mĕ tem, numai se nu te temi tu!

Şi a plecat feciorul cel mijlociu, dar n'a âmblat mai bine decât frate-seu, nici că s'a dus mai departe decât el.

Acum era îngândurat împĕratul, doi feciori, cei mai voinici, âmblară calea mânzului şi se întórsĕră ruşinaţi şi fără pic de ispravă. Alt om încă nu i se îmbia se-şi cerce norocul, se mérgă în ţéra smeilor şi se-i aducă lucrurile furate. Dar într'o diminéţă se pomenesce cu feciorul cel mai mic, care pănă atunci nici nu prea fu băgat în sémă, că era tiner.

Biblioteca Centrală Universitară Cluj

Da ce ai, dragul tatiĭ, de te-ai sculat aşa de diminéţă?

— Am venit, tată, la o rugare; se fiiĭ bun se mĕ laşi pe mine se merg în ţéra smeilor se aduc sórele, luna şi stelele.

— O, dragul tatiĭ, ce şi cutezi tu a ḑice? Vei puté tu face lucrul, care nici fraţiĭ tei nu l'au putut face? Du-te şi te culcă şi mai dormi o leacă, că-i diminéţă încă.

— Dar fii bun, tată, lasă-me se-mi cerc norocul.

— Bucuros te-aşi lăsa, dacă ai fi un voinic, dar bine veḑi că eşti numai băieţan încă, numai mi-i face armatele de ruşine; mai bine ogoi-te şi stai locului.

— Dar fi bun tată, lasă-mĕ se merg, nu-mi trebue regimente nici companiĭ de cătane, numai un singur fecior dă-mi şi doi cai, se nu mergem pe jos atâta amar de cale.

— Apoi bine, dragul tatiĭ, du-te, se nu ḑici că dacă eşti mai mic, ţie nu-ţi împlinesc voia; veni-vei tu pe mâne séră acasă cum veniră şi fraţiĭ tei.

Se gătă feciorul de cale şi plecă numai cu un ortac, călări amêndoi, şi merseră în ḑiua aceea până în pădurea, unde merseseră şi fraţii lui, şi remase chiar în acel loc. După ce cinară şi-şi grijiră caiĭ cum se cade, feciorul împĕratului, pe care-l chema Vasilică Flóre-frumósă, se puse la hodină, ear ortacului porunci se nu dórmă, ci se păzéscă, nu cumva se-i batjocoréscă cineva şi pre ei, ca pre fraţii lui. Dar Vasilica n'a dormit, ci numai s'a făcut că dórme, şi după ce a băgat de sémă că ortacul lui adormise, se sculă frumuşel şi străjui tótă noptiţa. Când fu de cătră ḑiuă, veni la el o vulpe şi-i ḑise: Voinic eşti, Vasilică! De multe ori am venit eu ast' nópte p'aci, şi totdeauna te-am aflat treaz; anume te-am cercat, sĕ vĕd vrednic eşti de lucrul care l'ai început, dar vĕd că eşti vrednic. Am şi eu un fecior ca tine, hai până la el şi dă în cunoscinţâ cu el, şi vĕ prindeţi fraţi de cruce, că sciu că nu ţi-a părĕ rĕu; el e faur vestit.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Şi s'au dus toţi până la locuinţa faurului, şi au aflat că faurul este un om tare cum se cade şi fecior voinic. Aci şi-au petrecut Vasilica trei ḑile şi trei nopţi, apoi s'au făcut fraţi de cruce, ear când au plecat a ḑis:

Mĕi fĕrtate faure! Până voiu mai vení eu pe la tine, tu se-ţi îngrădesci curtea tóta cu fier, din pământ până-'naltul ceriului, şi din fierul ce ţi-a mai rĕmâné, se faci un buzdugan şi se-l ţiĭ tot roşu în foc, că mi-a trebuì pre când voiu sosí la tine.

Apoi s'a dus el cu ortacul lui multă lume 'mpĕrăţie, până au dat în ţéra smeilor şi acolo încă nu s'au oprit până la un pod, de unde se zăriau curţile smeilor. Acolo au stat locului, a dat caiĭ în grija ortacului, ear el, adecă Vasilica s'a dat de trei ori preste cap şi s'a făcut un porumb şi a sburat până la curţile smeilor şi acolo s'a pus

într'un copaciu de sub feréstră. În curte erau numai smeóicele, și cum îl vĕdură — ḑise cea mai mare: Ce pagubă că nu ni-s acasă bărbaţiĭ, că îndată ar puşca porumbul cela și am face tocană din el.

— Dar' așa! ḑise altă smeóică; dar când îți vine bărbatul acasă?

— Al meu nu vine pănă'n de séră; dar al tĕu?

— Al mieu mi-a spus că pănă la mieḑul nopţiĭ n'am ce-l aștepta; dar al tĕu? ḑisĕră cătră cea mai mică.

— Al meu mi-a spus, că nu póte vení pănă mâne'n ḑiori de ḑi.

După ce auḑi Vasilică povestea smeóicelor, se duse de unde a venit, se dete de trei ori preste cap și se făcù iar om și se băgà sub pod, cu paloșul scos.

Când fu colea pe'nserate, un călăreţ dă se trécă podul; dar calul nu vré, numai forăia pe nas și se da tot înderĕpt.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dar ce câni ai, de nu treci? Că bine sciĭ tu că de nime'n lume nu mĕ tem numai de Vasilică flóre-frumósă; dar sciu că nu-i pórtă corbiĭ ochiĭ și ciórele piciórele pe aci.

— Ba sunt chiar ací, câne de smeu, ḑice Vasilica eșind de sub pod; am venit se ne răfuim. Acum cum vrei: în luptă sĕ ne luptăm ori în paloșe sĕ ne tăiăm?

— Ba în luptă, că-i mai drĕptă.

Și se apucară la luptă, și trânti Vasilica pe smeu și-l băgà în pămênt pănă'n genunchi; dar se împulpà smeul și sĕ ridică și trânti pe Vasilică pănă-n brâu în pămênt; atunci se mănià Vasilică, sĕ smâncí repede și aruncă pe smeu în pămênt pănă'n grumaḑi. Atunci trase iute paloșul și-ĭ sburà capul ca la un puiu de vrabie. Apoi căutà în desagiĭ de pe calul smeului, pe care încă-l ținuse ortacul lui Vasilică pănă s'au luptat; adeca acolo erau îndesate stele una preste alta, ca nesce alune.

Mulţam Dómne! ḑise Vasilică, stelele-s la noi, acum numai luna și sórele, apoi hai ortace acasă! Acum tu vedi

de grijesce sĕ nu ne fure cineva desagiĭ şi caiĭ, că io mai am o ţîr de lucru. Şi iară s'a băgat Vasilica sub pod şi a pândit pănă colo cătră miedul nopţiĭ. Atunci audì paşi de cal. Era un smeu călare, dar când ajunse la pod, ba se vree calul a călca!

— Dar ţu hăram! ḑise smeul din spatele calului, că dóră sciu, că nu-i p'aci Vasilică flóre-frumósă, că numai de el mĕ tem, şi nici de el nu tare.

— Adecă mai încet cu lauda, câne de smeu, că şi io-s p'aci, ḑise Vasilică eşind de sub pod; apoi îl întrebà; acum cum vrei: în luptă se ne luptăm, în paloş se ne tăiăm?

— Ba în luptă, că-i mai dréptă!

Şi se apucară la luptă, şi se trântiră, şi se vênzoliră, pănă erau toţi apă, dar în urmă Vasilică făcù cu el ca şi cu cel de mai nainte, ear în desaga de pe cal aflà luna învăluită într'o băndură ca un caş. — Mulţam Dómne, ḑise Vasilică, că şi luna-i aci; acum numai sórele se-l mai putem scóte. Tu grijesce bine caiĭ şi desagiĭ, nu cumva se ne fure cineva — ceva, că eu mai am o ţîr de lucru, că minteni-i ḑiuă.

Dar nu apucà Vasilica a întra bine sub pod şi audì tropot de cal, care înse se oprì lângă pod. Ear călăreţul din spatele lui strigă: ţu hăram, că sciu că nu-i sub pod Vasilică flóre-frumóse, că numai de el mĕ tem, dar nici de el tare!

— Ba-s chiar eu, ḑise Vasilică, eşind de sub pod cu paloşul în mână, am venit se ne tragem socotéla amêndoi. Acum alegeţi: în luptă se ne luptăm, ori în paloş se ne tăiăm?

— Ba în luptă se ne luptăm, că lupta-i mai dréptă.

Şi se apucară la luptă, şi luptară pănă mai căḑeau de pre pecióre de osteniţi ce erau, dar nu era chip sĕ se învingă. Atunci ḑise smeul: Hai se mai dăm şi din paloşe. Şi apucară paloşele şi se sgăriară, şi se ciungăriră, de curgea din ei sângele ca din doi boi junghiaţi: dar pace şĕ se póţă învinge unul pe altul. Atunci ḑise smeul, după

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ce vĕdù că pierdênd atâta sânge îl slăbesc puterile: Hai Vasilică se cercăm altmintrelea; fă-te tu o rótă de fier şi te sui în dealul ĕla, eu m'oiu face o rótă de oţel şi m'oiu suí în celalalt deal, şi ne-om duriga la vale: care s'a sparge — acela-i învins.

Şi aşa făcură, dar nici vorbă sĕ se pótă învinge. Atunci ḑise smeul: Vasilică, numai un lucru nu l'am cercat, fă-te tu o pară albastră, că eu mĕ fac o părá roşiă, şi se ne batem în vĕzduch; dacă nici atunci nu ne putem biruí unul pe altul, apoi iar începem luptă la piept.

— Bucuros, ḑise Vasilica, şi se făcù o pară albastră, ear smeul se făcù o pară roşiă, şi atâta se luptară în vĕzduch, de gândiai că tot ferferiţă s'or face, dar de învins nici poveste. Atunci se ivì un corb croncănind, că-i mirosia sângele celor doi smei omoriţi şi neîngropaţi. Şi cum îl vĕḑù smeul, ḑise: Frate corbule, du-te cu aripile în apă şi ţi-le móiă, şi numai odată adiă cu ele para asta albastră, că-ţi dau un trup de voinic, cum n'ai mâncat de când eşti.

Ear Vasilica-i ḑise: Frate corbule, móiă-ţi tu aripile şi adiă o leacă para asta roşiă şi ţi-voiu da 3 grămeḑi de carne de smeu, dóuĕ ţi-leam făcut astă nópte şi a treia — de-mi ajută Dumneḑeu — îndată-i gata.

Cum auḑì smeul, că pe cei 2 fraţi i-a omorît Vasilica în acea nópte, se cătrăní de gândiai că l'a sorbí dintr'o resuflare; dar şi corbul, cum auḑí ce prânḑ minunat i gată Vasilica, se sloboḑí în vale şi-şi muiă aripile, apoi adiă cu ele de trei ori pe smeu, ear smeul căḑù în mici bucăţele de se săturà corbul din ele cu pui cu tot. În desagiĭ de pre calul acestuia a găsit Vasilica sórele îmbordrojit în patru pânzături şi tot îi eşiau raḑele afară, ca ghimpiĭ ariciului. — Mulţam Dómne, că acum tóte le avem, ḑise Vasilica, ear ortacul lui se minună de vitejia lui. Apoi au pus şi sórele pe calul lui şi au plecat la drum. Dar de odată stetu în loc şi ḑise: Ortace, mai ţine o leacă caiĭ, se mĕ duc se vĕd ce-i pe la curţile smeilor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Şi s'a dat Vasilica preste cap şi s'a făcut porumb şi hai cătră curţile smeilor. Acolo se pitulà pe o crenguţă lângă feréstră, ca se nu-l vaḑă nime, şi ascultà cum povestiau smeóicile.

— Tu muieri, ḑise cea mai mare, se sciţi că cu bărbaţiĭ nostriĭ nu-i bine, de nu mai vin. Uite, e pe la prânḑul cel bun, şi ei nu mai sosesc. Al meu ḑisese, că a vení cum o fost aséră.

— Dar' aşa, ḑise cea mai mijlocie, şi al meu nici merinde nu are.

— Numai de una mĕ tem, ḑise cea mai mică, sĕ nu se fi întâlnit cu Vasilică Flóre-frumósă, că ĕla-i omul naibiĭ!

— Că de o fi una ca aceea, ḑise cea mai mare, mĕ duc în calea lui, şi mĕ fac o fântână lină cu apă ca ghéţa de rece, cât cum a bea din mine, cum se crepe în miĭ de bucăţele.

— Ba eu mĕ duc în calea lui şi mĕ fac un pĕr cu pere întraurite, pe din lăuntru otrăvite, cum va îmbuca din una, se-i crepe inima din el.

Ear smeóica cea mai mică ḑisese: De cumva ar scăpa de voi, eu m'oi face un scorpion, cu o falcă-n cer şi cu alta'n pământ, şi l-oiu sorbí dintr'o resuflare.

Vasilica tóte le-a auḑit şi şi-a gândit: hai drace hai! faceţi voi socotéla fără crişmariu, că vedé-veţi ce va fi'n sfârşit!

Şi s'a dus la ortacul lui, a căutat desagiĭ, se véḑă bine-s legaţi caiĭ? — bine-s potcoviţi? şi dacă a vĕḑut că tóte-s în stare bună, s'au suit pe cai şi hí! la inima drumului, că te ocără ţĕreanul cu bâta — vorba moţilor.

Era o ḑi caldă aceea, cum sunt pe la noi pe vremea seceratului. Călăreţiĭ nostri mergeau voinicesce, cu tóte că era greu pe cai, că ce gândesci, pe lângă că era câte un voinic pe cal, mai era şi câte o pĕreche de desagi; pe un cal desagiĭ cu luna şi jumĕtate stelele, ear pe celalalt cal sórele cu ceealaltă jumĕtate de stele. Când era colea

BCU Cluj / Central University Library Cluj

pe la prânḍ, când mai cădeau de pe cai de căldură şi de ostenélă, dau de o fântână limpede ca lacrima şi rece, — Dómne că şi împrejurimea o răcoria cu receala ei. Ortacul lui Vasilică, cum o vede, de departe se aiaptă într'acolo sĕ se cobóre şi se-şi stêmpere setea cât de îngrabă. Dar Vasilica-l oprí ḍicêndu-i: stăi o leacă se cerc eu apa, că pe când am trecut p'aici, par'că nu era nici o fântână.

Şi şi-a scos Vasilica paloşul, şi din spatele murgului a dat cruciş şi curmeḍişi cu vêrful paloşului în fântână, şi îndată a remas în loc de fântână o grămadă de carne împuţită într'o baltă de sânge şi mai împuţit, încât voinicíi fură siliţi a fugí de acolo, ţinêndu-se cu mânile de nas. — Nu ţi-am spus — ḍise Vasilică — că aci nu fusese fântână, când trecurăm p'aci?! De beam acum apă, ce se întêmpla cu noi?

Mergênd mai departe prin căldura aceea procletă, li-se mai lipia limba de ceriul gurei de sete şi obosélă, şi o lingură de apă nu găsiau. Dar uite, uite! — ḍise odată ortacul lui Vasilica cătră Vasilica, uite uite, par'că vĕd un copaciu colo-colo; un copaciu! ba nu-i copaciu, e un pĕr mare frumos cu pere galbine ca ceara şi mari ca pumnul! Crengile-i mai ajungeau la pământ de încărcat ce era. De departe se repeḍì ortacul lui Vasilica se-şi iee o péră se-şi stêmpere setea, dar Vasiliça îl oprì, ḍicêndu-i:

Stai se vĕd eu ce pere-s acestea, că când am trecut pe aici, nu era nici un pĕr. Şi îndată scóte Vasilica paloşul şi tăiă cruciş curmeḍiş cu vêrful paloşului în pĕr şi . . . . grozăvie! în loc de pĕr rĕmâne *măglă de hoit* împuţit (o grămadă de carne dată'n putrejune), cât nu era modru se stai şi se te uiţi la ea.

Spusu-ţi-am! ḍise Vasilica cătră ortac, că perele astea sémĕnă a drac!?

De aci nu mai era chiar departe până la casa faurului, deci grăbesc într'acolo, sĕ se recoréscă şi ospeteze, că mai cădeau de pe cai de flămênḍi, însetaţi şi osteniţi ce erau,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

că merindea de mult li-se gătase, ear ploscele erau góle de când întrară în ţéra smeilor; apoi de acolo nu cutezară se-şi iee nici de mâncat nici de beut, că cine ar şi cuteza a mânca ori a bea dela spurcaţiï de smei?!

Dar când erau mai se între în curtea cea ocolită cu gard de fier a faurului, simţiră că arde ceva în spate. En uite înderépt — ḑise Vasilica, — veḑi ce ne arde aşa tare în spate?!

Şi se uită ortacul înderépt, dar nu véḑù decât o negură deasă apropiindu-se de ei, şi-i spuse stăpânu-seu: Numai o negură-i stăpâne, nu-i cel lucru mare.

— Numai o negură? întrebà Vasilica, hm! a dracului negură e asta; dă pinteni calului! Şi dedură pinteni cailor şi într'o clipă fusérà în curtea faurului şi pusérà zăvóréle pe porţi. — Faurul îşi ascepta ortacul cu braţele deschise şi cu buzduganul roşu în foc. Smeóica cercà la pórtă — vede că n'are ce-i face; dedù un ocol jur împrejurul grădinei, — dóră va afla ceva strungă undeva, ceva spărtură, — dar pace! tot gardul era nou, din ceriu până'n pământ tot din pari de fier şi îngrădit cu grădele de fier şi acoperit cu spini de fier şi proptit cu proptele de fier.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dacă véḑù hăranca şi véḑù că preste gard nu-i modru de trecut, nici prin el de străbătut, îşi puse în gând dóră barem prin înşelăciune ar puté ajunge înlăuntru. Deci se rugà de faur aşa: scumpul meu faure, fi tu bun şi fă o gaură cu sfredelul în pórtă sĕ mĕ pot uita se véd numai faţa lui Vasilică flóre-frumósă, care mi-a omorît 2 surori şi 2 cumnaţi şi pe scump bărbatul meu, care era căpetenia smeilor.

Vasilică auḑind rugarea smeóicei, ḑise cătră faurul: fă-i pe voiă!

Şi făcù faurul o gaură cu *spiţelnicul* *) şi se uità prin ea, dar se făcù că nu vede nimic, deci ḑise smeóica: fi

*) *Spiţelnic* = sfredelul, cu care găuresce obada rótei, unde intră spiţa în obadă.

bun faure, fă-mi o gaură cu *cepurariul* *) că p'aci nu vĕd mai nimic. Şi faurul, îndemnat de Vasilică — a făcut o gaură şi cu cepurariul, dar tot a ḑis smeóica că nu vede şi se facă bine se-i facă o gaură cu *obedariul* **). Şi i-a facut o gaură cu obedariul, dar prin ea a vrut smeóica a se fîştica înlăuntru. Când a vĕḑut Vasilică gândul smeóicei: apucă buzduganul, şi când aceea-şi vîrî capul prin gaură, acesta poc! numai una-i lipì în frunte de n'a mai mâncat altul coleşe.

Acum smei şi smeóice scia bine că n'au de unde-i vení în cale, dar de alte bidigănii tot se mai putea teme, că aşa erau vremile pe atunci. Dar în locul unde a murit smeóica a remas un munte de fier şi altul de oţel. După aceea s'a ospĕtat la faurul trei ḑile şi trei nopţi, apoi a plecat mai departe, cătră casă. Faurul înse la plecare i-a dat alt cal şi i-a spus că în tóte căile lui sĕ nu se împotrivéscă la nime; ori cu cine s'a întêlni, de nu i-ar da loc — deie-i el. Adeca l'a învĕţat faurul, cum un frate bun învéţă pe frate-seu, cum un tată învéţă pe copilul lui; dar Vasilică tot Vasilică rĕmâne, el vré se vaḑă ce ar fi dacă nu s'a lăsa povăţuit? Cum merse pe cale numai cu ortacul sĕu, étă că dau de dóuĕ bălţi mari, printre care trecea drumul. Când sunt chiar printre ele, eată li-se ivesce ca din pământ o jumĕtate de om, care adecă avea capul de jumĕtate cu un ochiu şi o ureche, apoi avea jumĕtate trupul cu o mână şi un picior. Şi jumĕtatea de om strigă de departe: Vasilică, fă-mi drum! Acum ce se facă Vasilică? Ar da drum, îi e chiar ruşine sĕ se dea el în lături de o jumĕtate de om; n'ar da drum — îşi aduce aminte de vorbele faurului; ear a trece unul pe lângă al-

*) *Cepurar* = sfredel mai mărişor decât spiţelnicul, cu care se găuresc obedele în capete, unde se prind de olaltă prin nisce cuie de lemn numite cepuri.

**) *Obedariu* = este un sfredel mai grosuţ, cu care se fac gaurile în obede, unde se bagă spiţa.

tul nu se póte, că drumul era fórte strimt. Deci, mai şi umflându-se rinza în el, strigă tare: eu se fac loc la o jumătate de om? Şi sĕ repeḑi la jumătatea de om ca se-l arunce'n baltă. Dar jumătatea de om s'a aieptat numai, ca'n glumă şi i-a şi luat desagiĭ cu sórele, luna şi stelele, şi s'a cărat de-acolo rîḑênd cu hohot. Ce se facă acum Vasilică? S'a luptat cu smeiĭ şi a omorît smeóicele, ear acum se-l batjocoréscă o jumătate de om! Se pune deci cu frumosul pe lângă jumătatea de om, ba-i ḑice şi jupâne, numai dóră-dóră i-a da desagiĭ. Dar jumătatea de om încă avea poftele lui, lui nu-i era de desagiĭ lui Vasilică, nici de ce era în desagi, ci-i era de fata împĕratului, pe care el n'o putea dobândí, dar un voinic ca Vasilică vedea bine că-i în stare s'o câştige; deci ḑise lui Vasilică: bucuros facem târg; îţi dau desagiĭ cu tot ce ai în ei, dacă vei merge şi-mi vei aduce pe fata împĕratului verde de nevastă.

— Bine, ḑise Vasilică, numai stăi aci! Şi plecă Vasilică, ear pe slugă, adeca pe ortac îl lăsă aci se aibă grijă, nu cumva se fugă jumătatea de om. Mergênd pe drum, dă de un om, care mânca brazdele după cinci pluguri şi tot se văieta că nu mai póte de fóme. — Da cum poţi tu ḑice că nu mai poţi de fóme, când înfunḑi în tine tot pământul ce-l scormonesc cinci pluguri?

— Eu sunt Fómetea pământului, respunse omul, aşa-i firea mea, sĕ nu mĕ satur în veci.

— Na hai cu mine, că trebue se te satur eu odată! Dimpreună cu Fómetea pământului s'a tot dus până unde se varsă Dunărea; acolo, la gura Dunărei, au dat de alt om, care sprijinia Dunărea cu gura şi tótă bea apa şi tot striga: vai că mor de sete!

Cine esci tu, strigă Vasilică, de beai tótă apa Dunărei şi tot te vaieţi de sete?

— E frate-meu, — ḑise Fómetea pământului, — el este Setea pământului.

Ḑi-i se vină cu noi, că l'oiu sătura eu de vin, nu de apă ca pe bróscе.

Bucuria fraţilor, că se întêlnesc şi o sĕ se sature fiecare în feliul seu, adeca unul de mâncare şi altul de beutură!

Nu mult au mers tustrei şi au dat de un jumĕtate de om şi avea la picior legată o piatră mare de móră şi totuşi aşa fugia de tare încât un iepure nu se putea feri de el, aci aci era se-l calce; ear jumĕtatea de om striga cât putea: Hi vită leneşe, şi bietul iepure fugia cu limba scósă.

Aci suntem în ţara bazaconiilor, ḑise Vasilică, şi întrebă pe ortaci, cine se fie schidóla aceea, ce fuge atât de tare? — Este Strepedele pământului, ḑise Fómetea; hai se-l luăm cu noi!

— Hai, ḑise Vasilică, póte că ni-a face vre-o ispravă în calea nóstră.

Acum erau patru, că Strepedele dintr'o vorbă abia s'a îndoit se plece, şi era tot înaintea lor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mergênd ei aşa dau de un foc mare, care ardea de nóuĕ părţi, în tótă partea câte nóuĕ stêngini de lemne şi chiar între focuri sgriburia un om îmbrăcat în nóuĕ cojóce şi striga cât îl lua gura: Vai, că frigumi-e! Acesta era *Gerul pământului.* Vasilică îl luà şi pe acesta cu el şi merseră mai departe. Dar nu mult după aceea dădură de alt om, care stênginea pământul şi striga vai că nu mai am ce stênginí. Acesta era *Stênginul pământului.* Pe ĕsta încă-l luară cu ei şi merseră mai departe. Şi cum au mers au dat de alt om, care se uita în tóte părţi şi striga că móre de nĕcaz că nu mai are ce vedé. Acesta era *Vedetot.* Pe acesta încă-l luară cu ei şi merseră aţă la împĕratul verde. Impĕratul i-a primit tare cinstit, aflând că Vasilică e fecior de împĕrat şi că vine la el se-i peţéscă fata. Dar a vrut se facă cu ei o leacă de glumă, ca se le cerce puterile; deci au poruncit la slugitori se frigă numai decât o sută de boi, o sută de vaci, o sută de viţei, o sută de berbeci, o sută de oi, o sută de miei, o sută de porci.

o sută de purcei, o sută de găini, o sută de gâsce şi o sută de raţe, apoi o sută de pesci şi o sută de cuptóre de pită şi se le pună înainte dimpreună cu o sută de buţi de vin roşu, şi o sută de buţi de vin galbin. După ce fură tóte puse pe mésă, poftí împĕratul pe Vasilică cu ortaci cu tot la gustare, şi prinseră a mânca, dar la ceialalţi de abia s'a ajuns câte un piciorụ de puiu, că Fómetea tóte le îndopà, ear din vin dóră de au beut estia câte un păhăraş, că Setea tóte buţile le goli. Drept că şi ḑiseră eşti doi fraţi: Mulţam Dómne că ne vedem şi noi odată sătui.

Împĕratul încremeni când vĕḑù minunea asta, deci stete pe gânduri, că se-şi dee óre fata după Vasilică ori se-l prăpădéscă cu soţi cu tot? Nu i-o dau, îşi gândí, mai sunt feciori în lume!

Apoi porunci slugitorilor se încălḑéscă casa de perḑare. Aceea era o casă de fier, care o umplea de lemne şi apoi le da foc, şi după ce ardeau tóte lemnele de erau părieţiĭ roşiĭ, băga pre cei vinovaţi la perḑare înlăuntru şi acolo se făceau scrum, numai cenuşa li-o scotea afară şi li-o spulbera în vênt.

După ce a fost casa perḑărei bine roşită de foc, spuse slugitorilor se ducă pe streini acolo se-i culce preste nópte. Şi i-au dus slugitoriĭ, dar la uşă ĕştia au stat până-i ḑice un „tatăl nost", ear Gerul pământului întrà înlăuntru şi numai de câte-va ori suflà şi într'atâta se recorì casa de tare, încât cerură învĕlitori dela slugitoriĭ împĕrătesci, ca se nu le fie frig preste nópte.

Aceştia-s chiar dracul! ḑiseră slugitoriĭ, dar diminéţa, când auḑí împĕratul că încă cerură ţóle se nu le fie frig, i-se suí odată pĕrul măciucă în vêrful capului şi-şi gândí; „M'am însêmbrat cu dracul"!

Colea cam pe la prânḑişor es ortaciĭ din casa perḑărei voioşi şi sănătoşi şi dau faţă cu împĕratul. „Bună diminéţa, înălţate împĕrate!" — „Sĕ trăiţi cu bine, feciori, dar cum v'aţi hodinit, nu v'au mâncat pureciĭ?"

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Mâncat'au pe dracul! Nici că se pot ţiné în focuita cea de casă frigurósă pureci. Uite la ortacul cum zgriburesce?! Şi în adevĕr Gerul eşia zgriburind din casa, unde dormise.

Mai povestiră ei una alta, ca ómenîĭ, apoi ḑise Vasilică: Inălţate împĕrate, noi n'am venit sĕ facem mulţi pureci pe aici; am venit, se-mi dai fata de nevastă şi se mergem de unde am venit.

— Bine fĕtul meu, eu bucuros te cunun cu ea, dar haina de mirésa îi este la o cusutóre în oraşul cutare din ţéra împĕratului roşu, dacă în dóuĕ ceasuri va fi aci, — vĕ bag în cununie, dacă nu — flueră a pagubă.

— Dar trimis'ai pe cineva după ele?

— Vei trimite tu, dacă-ţi trebue nevastă.

Vasilică chemă îndată pe Strepedele pămêntului şi-i ḑise: ai auḑit ce ḑise împĕratul?

— Auḑit.

— Şi mi-ai puté face isprava asta?

— Putea.

— Na calea şi valea!

Şi a plecat Strepedele pămêntului şi într'o minută nu-l mai vedeai, aşa se depărtase. În calea lui întêlní o babă vrăgitóre, care fusese trimisă tot după haina fetei împĕratului cu un an mai înainte, şi încă nu sosise acolo. — Dar unde mergi, babă? — Eacă unde şi eacă unde, dar tu unde mergi? — Dacă şi eu merg acolo.

— Aşa?

— Aşa!

— Atunci hai se mergem împreună!

Au şi mers ei o leacă de loc împreună, ear la o fântâniţă, între hotară se plécă se bea apă Strepedele, şi se pleacă şi baba, şi după ce beau apă ḑise baba: Hai se ne hodinim puţin. Şi se hodiniră. Şi apoi ḑise baba: Hai se-ţi caut în cap. Şi Strepedele se lăsă. Şi cum îi căută în cap baba mi-l adormí şi apucă drumul după haină, că-şi gândí: Eu călĕ-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

toresc de un an și mai bine, și n'am ajuns încă la cusutórea. De duce feciorul ĕsta haina, el va căpĕta plată pentru ea, ear mie mi-a fi de puf un an și mai bine de muncă.

Sĕ apropiau dóuĕ ceasuri, și Strepedele nu se mai vedé înturnând. Vasilică sta ca pe spini, că de trece timpul și nu-i vine cu haina, nu capĕtă fata. Deci strimtorit cum era, chemă înainte pe Vede-tot și-i ḑise: En uite tu, ce face Strepedele, de nu mai vine?

Esta și uită și cum îl vede dormind ḑice cătră Stênginul pămêntului: En veḑi de treḑesce pe somnea de Strepede, că ui cum dórme dus ca un boier. Și Stênginul îndată l'a stênginit de câteva ori de a sărit ca un purece de sdravên, și raita băiete! Cât ai bate în pălmi, fu la cusutórea, unde baba chiar suia treptele; dar las pe Strepedele de nu i-a dat una, cât tot de-a dura s'a dat biata babă de pe trepte, apoi întră înlăuntru, luă haina și cât ai clipi cu ochiĭ fu înderept la împĕratul verde. Nu erau chiar dóuĕ césuri împlinite dela plecarea Strepedelui și haina era îmbrăcată pe fata împĕratului și merse cu Vasilică la cununie. După cununie urmă o leacă de ospĕț, și hai de unde am plecat. Când fură pe la cele dóuĕ bălți aflară pe ortacul cel vechiu al lui Vasilică, adecă pe cătana lui de acasă, stând și așteptând după stăpânul seu. Jumĕtatea de om era în baltă cu desagiĭ lui Vasilică cu tot, dar de tot în baltă, ca un broscoiu în fundul mocirlei. Cum îi spuse sluga ce-i și cum, ḑedù Vasilică poruncă la Setea pămêntului se stirpéscă bălțile. Cela le și sbică dintr'o sorbire. Adecă chiar în fund zăcea jumĕtatea de om călare pe desagi, dar cum vĕḑù pe fata împĕratului ací, sări ca fript de pe ei și sĕ apropià de ea. Atunci sluga lui Vasilică luă desagiĭ și-i puse pe cal, ortaciĭ lui Vasilică alungară pe jumĕtatea de om în pustiĭ locuri, ear Vasilică cu sluga — după ce-și luară rĕmas bun dela ceialalți ortaci, — s'au dus acasă, unde era tot întunerec încă. Acolo

BCU Cluj / Central University Library Cluj

a dat la tată-seu Sórele, Luna şi Stelele, şi cum le-a pus pe ceriu în cuierul lor, se făcù ḑiuă şi lumină, ear Vasilică flóre-frumósă au serbat şi ací nuntă crăéscă şi împărătéscă, la care au chemat şi pe ortacíĭ lui, cu care fuse'n peţite, şi pe frate-seu de cruce faurul. Eu încă am fost la nunta aceea, am tăiat lemne cu sapa şi-am cărat cu ciurul apa, pentru care slujbă am fost omenit, cum nici n'aşi fi gândit.

Auḑită în **Sâncel** lângă Blaju.

14. Ómeni isteţi.

Ḑice că au fost odată doi ómeni, un bărbat şi o muiere. Muierea asta nu era ca celelalte muieri, pentru că era de tot deosebită, adecă asculta de bărbatul séu întru tóte şi făcea cum o trăgea capul.

Odată din întêmplare, ca nici odată, a ḑis bărbatul cătră muiere: Méi muiere héi! méi se mergi tu la têrg cu un car de grâu, că eu am alte lucruri, nu pot merge. Uite, saciĭ i-am pus în car, sluga a înjuga boiĭ, tu ia-ţi sumanul cel nou şi te pune pe saci, şi după ce-i ajunge'n têrg, vei vedé tu cum umblă grâul, l'i da şi tu dupăcum vei vedea că-l dau alţiĭ.

Şi s'a dus muierea. Ear după ce ajunse în têrg, sluga a tras unde mai vedea carĕ cu bucate, a desjugat boiĭ şi s'a tras de o parte, ear drăguţa de muiere deslegà un sac — după cum vĕḑuse că făcuse şi alţi ómeni, şi aşteptà cumpĕrători. Şi nu trebuì se stee mult, că îndată nimerì un cumpĕrător:

— Cum dai grâul, nevastă?

— Cum îl dau şi alţiĭ.

— Hm! d'apoi cum îl dau alţiĭ?

— D'apoi uitaţi-vĕ şi vedeţi, sciu că n'oi scumpi eu têrgul.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cumpĕrătoiul acesta se mai uità o leacă la grâu şi părêndu-i-se cam sĕcăreţ, ba şi cam tăciunos, merse la alte carĕ.

Dar vorbele muierei le audise un jidan şi-şi gândí: Par' că dela muierea asta poţi cumpĕra grâu şi fără bani; en se cerc, că o cercare n'are supĕrare; de nu poţi — nu poţi, nu te căesci că n'ai cercat; de poţi — cu atâta mai bine. Gândind astfel, jidanul se apropiă de carul muierei, ia o mână de grâu din sac, îl frécă între degete, sucesce din cap şi ḑice: Hm! ţi-e tăciunos grâul, nevastă!

— D'apoi, cum îl veḑi, nici mai bun, nici mai rĕu, numai cum l'a dat Dumneḑeu.

— Şi cum îl dai, nevastă?

— Cum se-l dau? d'apoi cum îl dau şi alţiĭ!

— Aşa, aşa, ḑise jidanul; d'apoi că uni-l dau în credinţă, ear alţiĭ pe aşteptare.

— D'apoi aşa l'oiu da şi eu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Bine, atunci hai cu carul la mine se descărcăm.

— Hai, nu-mi bănuesc, că de aceea am venit, sĕ-l dau, sciu că nu l'am adus se-l duc ear acasă, că acasă mai avem dela Dumneḑeu.

Sluga bine vedea, că têrgul stăpână-sa numai têrg nu se póte numí, deci nu se putù răbda se nu ḑică: da ce făci stăpână?

— Ce fac — fac, tu n'ai acea grije, că par' că eu sunt stăpână: veḑi de înjugă boiĭ şi hai cu jupânul sĕ-i descărcăm bucatele.

Aşa făcură.

Când colo, jidanul ḑice că n'are saci goli, dar se-i lase grâul cu saci cu tot până pe sĕptĕmâna viitóre, când îi va da şi preţul grâului.

— Bucuros, ḑice nevasta, dar óre cum te-oiu cunósce atunci?

— Tare lesne, ḑice jidanul dracului, uite, îmi dai sumanul dtale, şi eu de aḑi într'o sĕptĕmână l'oiu lua pe

mâneci, și așa voiu eși la piață; dumniata-ți cunosci sumanul, și cum 'lu vei vedea, vei sci că eu-s cumpĕrătoriul grâului.

— Că bine ḑici, ḑice nevasta și dedù și sumanul, apoi îșĭ luà remas bun și plecà cătră casă voiósă, ca omul, care făcù o ispravă mare și bună.

După ce ajunse acasă, colea cam pe înserate, o întrebà bărbatul: Ei, dat'ai grâul?

— Dat bărbate, l'am dat tare bine, la un jidov, dar se vede om de omeniă.

— Hm! jidov și om de omeniă! și rogu-te, cum l'ai dat, nu te-a înșelat cumva?

— Nu bărbate dragă, nu m'a înșelat, că l'am dat ca și alțiĭ, nu m'am sloboḑit târgului dintr'o vorbă din dóuĕ, că dóră-i chelm aici — arĕtând fruntea cu degetul.

D'apoi bine-i, draga mea, dar cum l'ai dat? unde-s baniĭ?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Că nu l'am dat pe bani, l'am dat pe așteptare până-n ceea sĕptĕmână, că așa a ḑis jidanul că umblă aḑi târgul.

Bietul om se scărpinà numai după urechi, apoi mai ḑise: Dar cum chiamă pe jidov, unde șede, cum vom sci noi, dela cine se cerem prețul grâului?

— O! nu fi supĕrat, bărbate, am grijit eu de una ca asta, că am lăsat grâul cu saci cu tot, și la jidan i-am dat sumanul meu cel nou; el are se-l iee pe el pe sĕptĕmâna viitóre și cum îl vĕd — îl cunosc, că dóră-mi cunosc eu halubele, ori ce pĕcate!

Bietul bărbat nu mai putù ḑice nimic de nĕcas, vĕḑênd atâta prostie într'un cap de om. Merse deci afară la grajd și întrebà pe slugă, cum e jidovul acela, unde șede? în care uliță, cam cum îi e casa, are ceva? Sluga-i spuse din fir în pĕr că-i un meteleu de jidov mare, cu o barbă roșiă ce prinde o țiră a cărunțí, cu nesce pĕrșuni lungi și nu era rĕu îmbrăcat, șede în ulița cutare, într'o casă lungă

cu ușă de cătră uliță, jupânésa lui e o jidovancă grósă — grasă de par' că-i putredă, băieți n'a vĕḑut la ei.

Acum se mai încălḑi o leacă omul, merse în casă, cină — necină și se culcă, ear deodată cu ḑiua: la tălpi băiete! Își luă merinde în traistă, o furcă de fier în mână în loc de bâtă, făcù trei cruci, ḑise un Dómne-ajută! și calea și valea!

Colo pe la prânḑul cel bun era la jidov acasă. Jidanul era dus de acasă te miri unde, ear jupânésa îndopa o gâscă.

— Bună ḑiua jupânésă.

— Se trăesci cu bine, bade, hai și șeḑi la noi.

— Dacăḑi, șadă binele și sănătatea, că mult n'oiu ședea, numai am întrat se béu o feliță de vin și se-mi caut de drum, că-s drumariu, jupânésă, am cale lungă; fără o leacă, până îndopi dumniata gâsca, tot oiu ședea, că vĕd că n'ai cine se-mi aducă vinul.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— N'am, că jupânul nu-i acasă, nu vine până mai cătră amiaḑi, că-i dus la o licitare în satul vecin. Dar gat eu îndată de îndopat gâsca și-ți aduc vinul. Dumniata de unde ești?

— O, jupânésă, și dacă ți-oiu spune, tot nu sciĭ, că eu sunt chiar de pe ceea lume.

— De pe ceea lume?! Nu cunosci cumva pe Mois' a nost, că și el e pe ceea lume, seracul, de 15 ani nu l'am vĕḑut, a murit holteiu, însuratu-s'o? cum o duce? Și i-se umplură jidovóicei ochiĭ de lacrămi când își aduse aminte de Moisa ei.

Omul nostru gândì: aha! asta-i soră cu odorul meu de acasă; nici se fie gemene, n'ar fi mai p'o formă de cuminte: deci îi respunse:

— D'apoi cum se nu cunosc pe jupânul Moise, că dóră el m'a și îndreptat la dumniavóstră, că altcum nu sciam veni; v'a trimis voiă bună și sănĕtate.

— Seracul, și-a adus aminte de noi! Ce face rogu-te!

— Face bine, că-i sănětos. Tocma stă în têrg cu un iosag dar nu i-se ajung baniĭ, de aceea a ḑis, sĕ mĕ svêr pănă la dumniata, dóră ca mamă li-i putea ajuta cu ceva.

— Așa! Frumos iosag? a fi dela ceva grof de bună sémă, că de mic — seracul — tot la iosaguri grofesci îi sta capul.

— Da, dela un grof vrea se iee un iosag cu 5 miĭ de argint, patru le are, dar una nu mai are de unde o 'nciripa ori cât își sparge capul, sĕracul. Și dómne, bine i-ar mai veni, ce mai mori la iosagul acela, ce mai făgădău de pétră! Și rêndueli, jupânésă. sciĭ cólea, rêndueli grofesci!

— Apoi sciĭ ce? bade, bea-ți vinuțul, na o leacă de merinde și aici ai 12 sute bune, du-i, sĕracul, sĕ se ajutore, că dóră numai pe el îl avem, fetele le-am măritat tuscinci, ear noi cu moșneagul avem cu ce trăĭ; dar rogute se nu întêrdii, se nu pună alțiĭ mâna pe iosag.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— N'ai grije, jupânésă, în câte-va ḑile-s acasă la dumnialui!

Apoi își luă remas-bun, după ce puse bine bănișoriĭ tocmai în fundul cureleĭ, și hai la drum cu furca de a uměr.

Colo cătră amĕḑi vení și hărhăunul de jidan acasa, scărbit că luase alțiĭ ceva vămi în licitare, numai fiindcă dăduseră cu doi zloți mai mult. Dar pe jupânésa o află voiósă, de puteai prinde iepuri cu ea de voiósă ce era. Cum întră în casă se aruncă pe un scaun nĕcăjit cum era și se tot gândia la câștigul, ce-l putea avea din vamă, dacă hoțul de arman n'ar fi suit'o așa sus. Dar vĕḑênd pe Ruhăla așa voiósă, cum numai rar o vedea, ḑise rĕstit: Dar pe tine ce te-au apucat de ești așa sburdată aḑi, tu, care pân'acum erai ca putredă? și chiar amù când mĕ veḑi nĕcăjit?

— Oh! Jancălă dragă, nu fi supĕrat, fii și tu voios ca mine, că Mois' al nostru cumpĕră un iosag grofesc cu 5 miĭ de argint, va avea móră, făgădău, iosag și curte ca

grofiĭ; acela-i domn odată, acuși va ajunge se umble cu hinteu cu 4 cai ca baroniĭ!

— Ce vorbesci tu babă? nebună ești, ori ce-i cu tine?

— Ce se fie? Nu-i nimica, dar a fost aici un om de pe ceea lume, trimis anume de Mois' a nost și mi-a spus că Moisă-i gazdă bună, stă în târg cu un iosag grofesc la care este móră și făgădău de pétră și curte groféscă; mi-a mai spus, că patru miĭ are bani gata și dóuěspredece sute bune i-am mai trimis eu, că . . . . .

Wuěs?! strigă jidanul sărind de pe scaun de gândiai că i-a luat pârjol barba cea roșiă ce prindea a cărunți, wuěs? ai dat bani la vr'un tâlhăroiu de Român, care ți-a mințit că-i de pe ceea lume? Firea-i a dracului cu Moisă și cu toți ómeniĭ tĕi de pe ceea lume! Dai tu fără scirea mea atâta haram de ban odată! De nu aflu pe tâlhăroiul acela cui i-ai dat, se sciĭ că-ți taiu capul fără șechter! — Și ḑicênd acestea, iute se repede la grajd, uită vama, uită că de eri n'a mâncat nimic, se aruncă pe un cal bun ce avea, și hai! în urma hoțului, în cotro-i arĕtase jidanca c'a plecat.

Omul nostru era departe, dar cum mergea cu furca de-a umĕr se mai uita din când în când și'ndĕrĕpt gândindu-se: „Cine-o furat se mai fure, pe păgubaș se-l spânzure, că hoțul, sĕracul, multă grije mâncă pănă se vede scăpat“.

Odată, când era într'un câmp mare cosit, uitându-se îndĕrĕpt vede de departe pe cineva viind în fuga mare călare. „O fi târtanul!“ cugetă el, hai se-mi caut de lucru! ese din drum și întră'n fênaț, își aruncă sumanul și traista, pe o brézdă și cu furca prinde a scutura la brazde gróse de ierbă. Nu scutură el ca 2—3 brazde și jidanul e aci, tot gâfâind și calul plin de spume, de gândiai că-i săpunit. Cum îl vede, îl cunósce din spusa slugei, și-l și întrébă: Da încotro, jupâne, așa pogan? ai grije că-i omorî calul, fugind așa strașnic într'o căldură ca asta.

— Mĕ duc, om bun, ḑise jidanul dând cu ochiĭ de om — că de nĕcaz nici nu-l vedea de nu-i grăia el întâiu — mĕ duc că uite un hoţ ce a făcut şi uite cum a înceluit dela jupânésa 12 sute bune, dóră l'oiu afla undeva. Nu cumva l'ai vĕḑut, lucrând aici la fên?

— D'apoi — jupâne — ómeni sciĭ dta că mulţi trec pe drum, dar se nu mințesc, de când sunt aci, aḑi chiar numai un om a trecut în colo, în cotro mergi dumniata, încă i-am dat foc în pipă. Era cu o traistă plină'n spate şi cu sumanul în bâtă, ca drumariĭ.

— Acela a fi! în cotro s'a dus?

— Eată pe dealul ésta la deal, jupâne!

Se uità jupânul la deal, dar vĕḑù că nu-i chip se-l pótă suí călare, că era ţĕpiş de te mirai, că nesce capre ce se vedeau prin tufiş, cum de nu se prăbuşesc. Cărări erau, ce-i drept, multe, dar cărări strimbe cu cotituri, pe care numai caprele şi câte un copil sglobiu după ele putea umbla.

Dealul nu l'oiu putea trece călare, ḑise jidanul; n'ai face bine se-mi laşi calul se pască colea pe şanţ şi se ai grije de el se nu fugă până mĕ 'ntorc cu hoţul?

— Ba bucuros, dacă-mi dai o pipă de duhan, ḑice omul.

Jidanul îi dedù bucuros jaşcăul tot, de bucurie că a dat de urma hoţului, şi dând calul în mâna omului se puse a suí la deal, hai-di hai-di prin tufe, jidane, de gândia-i că a róde dealul aşa o călcăia; la tótă tufa lăsa câte ceva semn din hainele lui cele lungi, ear mişeiĭ de spini nu-i dau omeniă de-un ban, aşa tare-l jefuiau de haine, ba şi sgărieturi în piele-i făceau, de ţişnea sângele cel coşer ca din gânsac când îl taie şechterul. Curênd se pierdù prin tufe de nu-l mai putea-i deosebi din ţapi, şi când se mai zăria din când în când, mergea ca după hoţi!

Omul nostru înse, îndată ce se resuflà calul bine, îşi luà traista'n spate, puse sumanul pe tarniţa calului, luà

furca de a umĕr şi suindu-se pe cal: hi la drum! Pe séră era acasă mulţămind lui Dumneḑeu, că şi-a putut scóte preţul grâului, de saci şi de sumanul muierei puţin îi păsa, că ştia el, că ea şi le-a face iară, dacă i-or trebuí.

— Da unde ai fost bărbate? îl întrebà muierea vĕḑindu-l întrând.

— Unde? După baniĭ pentru grâu!

— Şi i-ai căpetat?

— Căpetat da, dar avui noroc cu soru-ta şi cu frateteu, că altcum mĕ puteam linge pe buze după ei!

— Sciut'am eu cui ḑau grâul . . . .

— Sciut, sciut, ḑise bărbatul, dar altul la târg nu-i merge tu de baniĭ tei!

Şi bărbatul şi-a ţinut vorba şi n'au mai avut nici o supĕrare din pricina târgului, ce i-l'ar fi făcut nevasta.

Dar se vedem, ce-i cu jidovul?

El a tot mers, cât târîşi cât grăpişi până'n vêrful dealului, acolo nimerí în codriĭ mari, şi drum — ca peri în palmă. Încotro se o scie apuca? Se uită îndĕrĕpt, la vale vede fênaţele, vede brazdele de iérbă, dar nici tu cal, nici tu om! Amù hai înapoi! Când colo — numai locul, om şi cal nu-s! Ia-te amù jupâne pe jos, flămênd, prin căldură, supĕrat, ostenit, de curgeau sudorile vale pe bietul jidan. Pe însĕrate fu acasă. Jupânésa îl întrebà: Na dar ajunsul'ai?

— Ajuns, se te fiă luat dracul, că umblând după hoţ, mi-am prăpădit şi calul . . .

— Sciĭ ce bărbate, se tăcem mulcom, asta a fi bătaiă dela Dumneḑeu pentru grâul nevestei cei bolunde.

— Tac, tac, dar grâul tot nu i l'oiu plătí, şi chiar de m'ar cunósce aş ḑice: Ce ai cu mine? Te duc la lege . . .

Vĕḑut'aţi dară trei ómeni isteţi? Apoi se mai ḑică lumea că este drac! Omu-i drac, că s'ar mânca unul pe altul se pótă!

Culésă de **G. Brătean**, înv. în Vama.

15. Crislăscan vitéz voinic de babă săracă.

A fost odată ce a fost, a fost o babă săracă, dar tare săracă, de nici casă nu avea ca ómenii, numai *hulubă* în pământ ca ţiganii. Şi avea biata babă trei feciori, hărnicuţi şi frumuşei, nu-i vorbă, dar calici, lipiţi pământului. Şi nu erau însuraţi nici unul din ei. Décă ţicea biata babă: Mĕ feciori, dar vedeţi de vĕ însuraţi barem unul din voi, că uite eu-s bĕtrână, nu vĕ mai pot spĕla şi cârpí cum se cade, atunci ei rĕspundeau: Da cu ce amarul ne vom ţiné muierile şi copiii de ne-a da Dumneţĕu, când n'avem nici noi nimic, de cât lucrul mânilor nostre?! Odată ţice însĕ cel mai mic, pe care-l chiăma *Crislăscan:* Mamă, eu mĕ însor; du-te la împĕratul şi peţesce-i fata pe séma mea.

— Vai dragul mamei, ţice baba, d'apoi până la a împĕratului nu mai sunt fete? Gândesce-te tu la una din ómeni de séma nóstră, că — de nu alta — împĕratul m'a pune la robie pe viéţă, de voiu cuteza sĕ merg înaintea feţei lui cu aşa vorbe.

— Du-te numai mamă, şi-i spune, se-mi dee fata, apoi ce va fi, aceea va fi.

N'a avut încătrău biata babă, s'a dus la curtea împĕratului şi a întrat înlăuntru, că p'atunci nu mai scia lumea de atâte ceremonii, nici la împĕraţi, nu mai ciocănia nime în uşă, ca acum, când nici la un plotogariu nu poţi întra până nu i te comănăcì de o sută de ori. După ce întră baba înlăuntru, dedù bineţe cum sciù mai frumos: Sĕ dee Dumneţĕu bine şi sănĕtate la înălţatul împĕrat! Ear împĕratul îi rĕspunse blând: Se trăesci, babă: dar ce vênturi te pórtă pe la noi?

— D'apoi, fiă faţa Măriei Sale cinstită, am un melenaş şi m'a trimes sĕ-mi dai fata după el.

Împĕratul zimbì a rîde, dar nu se supĕrà pe babă, ci gândind că nu-i cu tótă firea, îi ţise, sĕ-şi trimită feciorul.

Décă a auḑit baba vorbe aşa bune dela împĕratul, prinse o leacă de curagiu; deci mulţemì înălţatului împĕrat de vorbele cele bune, apoi îşi luà sănĕtate bune: „Mai rĕmâi cu Dumneḑĕu, înălţate împĕrate!“ şi se grăbì cătră casă se spună lui Crislăscan ce a isprăvit. Acela cum o vĕḑù, îi eşì înainte şi o întrebà cum a îmblat? Ea-i spuse pe rênd, cum a mers, cu cine s'a întâlnit pe cale, ce au povestit, cum a dat bineţe la împĕratul, el cum i-a mulţemit, ce au vorbit amêndoi şi — ce veste aduce, că adecă împĕratul l'a poftit pe el la curte.

A dóua ḑi des de diminéţă se pune Crislăscan la drum şi colo cătră amĕḑi fu la curtea împĕratului. După ce întrà înlăuntru; dedù şi el bineţe, dar bineţe ca peţitorìĭ, ca se scie împĕratul cu cine are de a vorbí. Deci ḑise: Aflăm pe Dumneḑeu cu D-vóstră! Cum auḑì împĕratul vorba, îndată vĕḑù, că baba cea de eri n'a glumit, deci îi mulţemì şi împĕratul, apoi îi ḑise: Tu voinice vrei se-mi fi ginere?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Eu, Măria Ta.

— Atunci dragul meu, bagă de sémă, fata mea nóuĕḑeci şi nóuĕ de peţitori a avut şi la toţi le-am pus capul în par; tu eşti al sutălea, şi de nu-mi vei aduce luceferìĭ, luna şi sórele, care mi-le furară smeìĭ, şi al tĕu cap va ajunge în par; dar de mi-le vei aduce, — a ta va fi fata mea şi împĕrăţia jumĕtate, ear după mórtea mea tótă.

— Vom cerca înălţate împĕrate, ḑise feciorul, dâr se fiĭ bun se-mi cauţi mai întâiu şi sĕ-mi dai calul şi armele dumnitale din *holteiă* şi mai doi cai şi dóuĕ rênduri de arme pentru doi fraţi ai mei.

— O voinice, ḑise împĕratul, că acum pricepù, că are lucru cu un vitéz, „armele mi le-a mâncat rugina“, ear din cal numai ósele dóră mai trăesc într'un corn de grajd undeva.

— Apoi fără aceste lucruri nu plec, că înzădar mi-a fi umbletul, că sciĭ ḑicala cântecului:

Că voinicul nearmat
E ca ştiuca pe uscat
Şi voinicul fără cal
E ca pescele pe mal.

Décă vĕḑù împĕratul şi vĕḑù cu cine are de lucru, îi căută calul şi armele lui cele din holteiă şi-i mai dedù doi cai şi dóuĕ rênduri de arme pentru fraţiĭ lui, ş'apoi bani de cheltuială, adecă cum ḑice cântecul:

Îi da bani de cheltuială
Şi haine de premenélă,
Apoi cai de călărie
Şi arme de vitejie.

Şi aşa Crislăscan merse aţă acasă, de unde plecară toţi trei în lume la vitejiĭ. Şi s'au dus ei multă lume împĕrăţie, ca Dumneḑĕu se ne ţie, pănă au ajuns la hotarul dintre ţéra lor şi ţéra smeilor. Acolo era o prăpastiă mare, eară preste prăpastiă un pod mare tot de *stani* şi *bolovani*. Când fu acolo, ḑise cătră fraţi: Voi vĕ trageţi de o parte în pădure şi lăsaţi caiĭ se pască prin poieni şi pe drumuri, că eu am o ţir de lucru sub podul esta, că smeiĭ când trec cătră casă trebue sĕ vie p'ací, se vĕd ce voiu puté face; dar de voiu avé lipsă de voi, voi sĕ nu dormiţi, sĕ-mi puteţi sări într'ajutor. Aşa fraţiĭ lui întrară în pădure cu tustrei caiĭ, ear el rĕmase numai singur sub pod cu paloşul în mână. Colo cătră mieḑul nopţiĭ auḑì de sub pod glas la capĕtul podului: Hi cal de strîge, (cal de strige, adecă cal strigoesc, cal ca al strigoilor, cari se numesc şi strigi), lupiĭ carnea ţi-o mănânce, sciu că nu-i Crislăscan p'aici, că numai de el mĕ tem.

— Ba-s chiar eu, ḑice voinicul, eşind de sub pod, am venit se ne tragem o leacă de răfuială, de ce ne-ai lăsat în întunerec şi ne-ai luat luceferele; ori mi le dă cu trébă bună, ori le voiu lua în luptă dréptă.

— Nici ţi le-voiu da cu trébă bună, nici nu mi fricĕ că mi le vei lua în luptă dréptă, că mai am doi fraţi, cari îndată vor fi aci şi mi-vor ajuta, ḑice smeul.

— Bine, bine, ḑice voinicul, cobori numai jos, sĕ vĕd ce poţi tu singur deocamdată, că nici eu nu-mi aştept fraţiĭ.

Şi se încăierară ca doi zăvoḑi, dar ce făcù voinicul, ce nu făcù cu smeul, husdup de pămênt, de-i crepà rânza şi perì pe veciă. Apoi căutà voinicul în desagi pe calul smeului, acolo luceferele tustrele, într'o desagă cel de séră, într'una cel de diminéţă, ear cel de meḑ de nópte era legat de hoblânc ca un bostan. — „De unul m'am mântuit, gândì voinicul băgându-se sub pod şi scăpărându-şi o leacă de foc se-şi aprindă pipa. Dar nu avù vreme se tragă dóuĕ-trei *colburi*, când ear auḑî glas la capĕtul podului: Tu cal de strige, lupiĭ carnea ţi-o mănânce, că sciu că nu-i p'aici Crislăscan vitézul, că numai de el mĕ tem, dar nici de el tare. Acesta era smeul, care furase luna.

— Ba-s chiar eu, jupâne smeule! — ḑice voinicul eşind de sub pod, dar nu mai da la laude, fără hai de-mi dă sémă, cum de ai cutezat se ne furi tu luna?

— Cutezat'am ḑice smeul, cum voiu cuteza sĕ-ţi iau şi inima din tine îndată.

Şi se coborî smeul, şi se puseră la luptă dréptă, luptă voinicéscă, şi se trântiră şi se pumniră, de gândeai că doi munţi îşi dau în capete: bubuia pămêntul cale de o poştĕ în giurul lor, dar ba sĕ se pótă învinge. Atunci trânti feciorul pe smeu până în grumaḑi şi-i tăià capul. Apoi căutà ce are în dăsagiĭ de pe cal? Adecă acolo era îndesată luna de nici nu *grămujda*. Mulţam Dómne, ḑise feciorul, numai de mi-ar umbla tot aşa de bine şi cu smeul cel mai mare, care trebue sĕ soséscă îndată cu sórele; dar nu sciu cum va fi, că-s cam obosit, cum m'am vênzolit cu ĕşti doi. Şi nu trecù mult, după ce se băgà sub pod, şi numai auḑí ear un glas la capĕtul podului: Tu cal de strige, lupiĭ carnea ţi-o mănânce, că sciu că nu-i p'ací Crislăscan, că numai de el mi gróză, dar nici de el nu tare! Acesta era smeul cel mai mare, care aducea sórele. Cum îl auḑi voinicul de sub pod, îi ḑise:

— Mai încet, jupâne, că și eu-s p'ací.

— Și ce cauți tu p'ací? întrebà smeul.

— Dar tu de ce ni-ai furat sórele și ne-ai lăsat în întunerec? întrebà feciorul.

— Adecă tu vii să mĕ iei la întrebări?

— Cam așa, hai să ne răfuim!

Și se prinseră la luptă dréptă, și se luptară până curgeau sudorile vale pe ei, și nu era chip să se învingă unul pe altul.

Atunci smeul ḑise! sciĭ ce voinice? Hai fă-te tu o pară roșiă și eu alta albastră, se ne mai luptăm și în vĕzduch, că vĕd că ací jos nu-i chip să ne dovedim.

Și se făcù feciorul pară roșiă, ear smeul para albastră și începură a se lupta în vĕzduch. Când era lupta mai crâncenă, sburà un corb pe deasupra lor, și ḑise smeul cătră corb: Corbuleț mândru, sloboḑi-te în părău și-ți móie aripile și dă numai odată cu ele în para asta roșiă, că-ți dau o grămadă de carne de cal și alta de carne de voinic. Dar voinicul ḑise: Corbuleț mândru, dute iute colea în poiană la fraților mei și le spune să-și umple pĕlăriile de apă și să vină 'n cóce și se tórne din ele pe para asta albastră, că-ți voiu da șepte grămeḑi de carne de smeu și șepte de carne de cal. Și a ascultat corbul de fecior, și s'a dus la fraților lui și le-au spus se vină cu pĕlăriile pline de apă la capĕtul podului și se arunce apă pe para cea albastră. Și fraților așa făcură, și când îi vĕḑù fratele lor venind cu pălăriile pline de apă, se sloboḑì în jos bătêndu-se cu smeul, ear când fură lângă pământ odată aruncară fraților apa din pălării pe flacăra cea albastră. Atunci smeul se făcù mĭĭ de bucățele, ear ei scóseră din desagiĭ lui sórele, ce sta ghemuit de nici nu grămujda. Acum tóte le avea câștigate, dar îl loví dor se vadă el, cum e țéra smeilor, păn' a nu merge acasă. Deci își lăsà fraților acolea, se făcù un măț mândru și hai preste pod în țéra smeilor. Și merse, și merse, până dedù de nisce curți mari, acelea erau curțile

smeilor. Şi smeóicele plângeau şi se dăsleau: Vai de noi şi de noi, că hoţul de Crislăscan ni-a omorît bărbaţiĭ! Ear o babă bĕtrână, mama smeilor, îşi despletia pĕrul cel cărunt şi tot şi-l smulgea de supĕrare şi amenința cu pumniĭ şi crişca în dinţi de nĕcas. Mâţul vedea tot ce fac ele. Odată numai auḑí pe una ḑicênd: Dar nici el n'a scăpa din mânile mele, că mĕ duc în drumul lui şi mĕ fac un pĕr cu pere frumóse şi cum va gusta din ele, sĕ-i crepe inima şi se móră. Alta ḑise: Ba eu mĕ fac în calea lui o fântână cu apă limpede, şi cum va bea din mine, sĕ şi plesnéscă. Alta ḑise: Ba eu mĕ fac trei brâne de aur, şi mĕ arunc în calea lor, şi cum m'or pune pe trup, tot îi ard de viĭ. Ear baba cea bĕtrână ḑise: De scapă de voi, — de mine n'a scăpa!

Auḑind mâţul acestea, dete fuga pănă la pod, unde-l asceptau fraţiĭ, şi le ḑise: Haideţi fraţilor, se ne gătim de cale.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Şi se puseră la drum, toţi trei călări, ear la Crislăscan în dĕsagi era sórele, luna şi luceferiĭ, şi mergeau de rupeau locul. Dar era o ḑi caldă, caiĭ erau înspumaţi de sudori, ear ei mai muriau de sete şi nu nimeriaŭ în cale nici un isvor, nici o fântână, nici un pĕrău, ba nici vre-un copaciu unde sĕ se recoréscă nu era. Cum mergeau ei aşa înferbêntaţi şi însetaţi, eată lângă drum un pĕr mare încărcat cu pere frumóse. Cei doi fraţi dau sĕ năvăléscă la pere, dar Crislăscan îi oprì: Staţi se gust eu mai întâiu din ele. Şi cum era călare, dă cu paloşul odată în pĕr, şi ese din el şiroiu de sânge. — Ei vedeţi, ce aţi fi mâncat voi, de nu eram eu ací?

Apoi au mai mers ei cât au mai mers şi au dat de o fântână, nu mai limpede ca jióra, de gândeai că şi flămând sĕ bei din ea. Cum o vĕd, fraţiĭ cei doi dau năvală la ea, dar Crislăscan îi opresce.

— Mĕ, lăsaţi se béu eu întâiu! Şi-l lăsară fraţiĭ, ear el îşi scóse paloşul şi tăià apa cruciş şi curmeḑiş, şi se

făcù un hoit plin de sânge închegat. — Ei, vedeți ce ați fi beut, de nu eram eu ací?

După aceea nu mult au mai avut de mers și au dat de un pĕrău cu apă bună, de unde beură și ei și caiĭ, și se luară mai departe. Dar nu mult merg și dau în mijlocul drumului preste 3 brâne de mătase, tóte cu fluturi de aur. Cum le vĕd, fraţiĭ de loc vor se sară se le rădice. Dar Crislăscan mi-i opresce și dă odată cu paloșul preste ele și de loc înnótă și ele în sânge. — Ei, vedeți, ḑice apoi cătră fraţi, ce ați fi încins pre lângă voi, de nu eram eu?

Și tot mergeau fecioriĭ nostri, ca din poveste, dar nu se mai vedea nici sat, nici oraș, nici nimic, numai négră pustietate; ear dindărĕpt îi ardea ceva ca o pară îndepărtată. Și se uită Crislăscan îndĕrĕpt, adecă era hăranca de babă, mama smeilor; venia după ei c'o falcă în cer, cu alta-'n pământ, cu una brușĭ măturând, cu alta stele culegênd. Când era mai sĕ-i ajungă, dă Dumneḑeu că ajung la curţile lui Petre-fĕt-frumos.

Petrea era acasă pe un vêrf de jireadă de paie, și se uită cum vin voinicii cătră el și baba după ei. Cum îi vĕḑù că se apropiă, sărì de acolo și le descuià porţile și-i sloboḑí în lăuntru. Într'o clipă a fost și hăranca de babă acolo: Sloboḑi-me, Petre, se vĕd cine m'a făcut fără copiĭ și fără norori? Dar Petrea nu o sloboḑí. Atunci ḑise Crislăscan: Fă-i pe voiă, deschide-i o lécă portiţa, dar numai cât sĕ-și bage capul sĕ me vadă. Și-i deschise Petrea o lécă portiţa și-și vîrî ea capul înlăuntru, dar când vrù sĕ între tótă în curte, Petrea o strinse cu portiţa așa de tare, de îndată se făcù iépă cu 12 picióre; apoi scóse repede paloșul și-i ciuntă capul.

Na, frate Crislăscane, ḑice Petrea, acum puteți merge în pace, că smei și smeóice nu vĕ vor mai ţiné calea, decât că drăguţul smeóicei ceiĭ bĕtrâne nu ḑic că nu s'ar cerca se te nĕcăjéscă, fără el nu se légă de nime,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

décă omul nu-și face de lucru cu el. Póte că îl veți tîlni unde-va culcat în mijlocul drumului în pielea gólă; ocoliți-l și tăceți, dar eată vĕ spun: tăceți și-l ocoliți, că dacă i dă omul pace, nu-i arțăgos, dar de nu-i dă pace, cu greu poți scăpa de el, că el e *Pricina.*

După aceea plecară dela Petrea, de bună sémă că mai întâiu mulțămiră frumos pentru ajutorință, apoi calea și valea! Și se tot duc ei, sĕ tot duc, pănă mai întra în țéra lor. Adecă numai vĕd de departe un ometeu cât un urs întins de a lungul la sóre în mijlocul drumului, ca un șerpe, și cu pielea gólă. Caiĭ-și fac spaimă și prind a forăí când îl vĕd.

— Mĕ ticălosule, ḑise Crislăscan, feri-ne din drum, că ni-se sparià caiĭ.

— Dar Pricina ḑice a lene: Ba eu. Atunci se înfuriéză Crislăscan și sĕ cobóră repede de pe cal cu palosul scos, gândind că Pricina va cerca sĕ se apere în luptă drĕptă ca voinicii, ori va tuli-o la fugă ca fricoșii. Dar Pricina făcü atât de bine că se ridică odată oblu 'n picióre, și când fu în picióre, atunci fu și pe cal, și o trecü cu calul în sus în slava ceriului pănă în vĕzduch. Acum putea fluera a pagubă Crislăscan după cal și după desagiĭ cu scumpeturile, pentru care muncise atâta, că în desagi pe calul lui erau luceferiĭ, luna și sórele. Acum îi picară în minte vorbele lui Petrea-fĕt-frumos, că cu Pricina se nu-și facă de lucru, dar era prea târḑiu. Deci ḑice cătră frați: Fraților mei, voi mergeți acasă și aveți grije de mama, că eu nu pot merge, după ce în loc se duc, după cum m'am legat, sórele, luna și luceferiĭ, am mai prăpădit și calul cel scump al împĕratului, acela-mi pune capu'n par, de mĕ întorc fără ispravă; bun e Dumneḑeu, póte se ne vedem acuși. Ací se despărțiră frații; cei doi merseră cătră casă — că nu mai era mult pănă-n țéra lor, — ear Crislăscan se duse pe altă cale, pe unde încă nu umblase, pre un șes lat și mare. Și cum mergea el așa, dă de un om

BCU Cluj / Central University Library Cluj

arând cu plugul cu 12 boi, și brezdele tóte mâncându-le, și tot striga: vai fóme-mi-e! Hm! ḑice Crislăscan, esta va fi *Flămênḑilă*, de care auḑisem mai an hĕt în șeḑătóre, óre se mĕ prind cu el frate de cruce?

— Bună ḑiua, vere!

— Se fiĭ sănĕtos, vere; dar de unde și pănă unde?

— Vin din lume și merg în lume, dar nu mĕ pot destul mira, cum încape în tine brézda întrégă întreguță, și tot strigi că ți-ar fi fóme!

— Nu te mira tu de mine, că eu-s Flămênḑilă, și așa-i firea mea; dar te miră de Crislăscan vitézul, voinic de babă sĕracă, că omóră smei și smeóice, ear în urmă se lasă batjocorit de urgia lumiĭ, de Pricină!

— Dacă eu-s Crislăscan!

— Tu? Atunci hai se ne prindem frați de cruce, dóră mĕ vei sătura și pre mine odată, sĕ sciu c'am fost și eu odată sătul în viéța mea!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Hai! ḑise Crislăscan; și jurară pe vêrfurile palo-șelor și apoi plecară împreună.

Cum tot merg ei așa povestind pre cel drum, mai fumegând din cele pipe, eată dau de o apă mare, care mâna o móră cu 12 petri, din jos de móră sta un om cu gura căscată, și câtă apă cădea de pe jilipuri, tótă o bea, și tot striga: Vai că mor de sete!

Ești doi se abătură pe la el.

— Dar ce ḑici, tălălău, că mori de sete, când tu tot mereu bei? întrebă Crislăscan.

— Nu te mira de mine, că așa-i firea mea, că eu-s *Setilă*, dar te miră de Crislăscan vitézul, voinic de babă sĕracă, că omóră smei și smeóice, ear în urmă se lasă batjocorit de năpastea lumiĭ, de Pricină.

— Dacă eu-s acela!

— Tu? Apoi hai se ne prindem frați de cruce, barem mĕ vei sătura măcar odată de beutură, se nu mor seteos.

— Hai! ḑise Crislăscan, și se prinseră fraţi de cruce și jurară pe vêrfurile paloșelor; apoi plecară mai dèparte.

Acum erau trei inși. S'au tot dus ei povestind pănă au dat de o pădure. În mijlocul pădurii era un foc ca de 99 cară de lemne și lângă foc era un om cu cojocul pe mâneci și încins cu cunună de cepci preste mijloc. Asta era vara în postul Sân-Petrului și el totuși striga: Vai, că mor de frig.

— Cum poţi tu striga că mori de frig, pe năbuhala asta, îmbrăcat cu cojocul pe mâneci și lâng'un foc așa pogan? întrebà Crislăscan.

— Nu te mira de mine, că eu-s *Zgriburilă*, și așa-i firea mea; dar miră-te tu de Crislăscan vitézul, voinic de babă sĕracă, care a omorît smei și smeóice, ear în urmă s'a lăsat de l'a păcălit urgisitul de Pricină!

— Dacă eu-s Crislăscan!

— Tu? Apoi hai se ne prindem fraţi de cruce!

— Hai dară! Și se jurară pe crucea paloșului și plecară mai departe. Acum erau patru inși. Și s'au dus ei tuspatru cât s'au dus, ear dacă au eșit din pădure la largul, au dat de un om mare numai cu un ochiu în frunte și c'o pușcă de umĕr. Mult se mirà Crislăscan de acest om uriaș și nu se putù stăpâní se nu-i ḑică: Ce baţi tu câmpii cu rugina aceea în spate, nu te poţi ogoia locului?

Nu te mira de mine, ḑise urieșul, eu sunt *Ţintilă*, și așa-i firea mea; dar te miră de Crislăscan vitézul, voinic de babă sĕracă, că el a omorît smei și smeóice, ear în urma urmelor l'a păcălit o tândală de Pricină. De el te miră tu.

— Dacă eu-s Crislăscan!

— Tu? Apoi hai sĕ ne prindem fraţi de cruce, dóră mĕ voiu duce unde-va se mĕ satur de vênat, că mor de dorul vênatului, și aici în ţéra mea nu mai am după ce ţeluí.

— Hai, dacă voesci, și apoi vom fi cinci ortaci, și jurară credinţă și frăţie, apoi se luară la drum mai departe toţi cinci: Crislăscan, Flămênḑilă, Setilă, Zgriburilă și Ţintilă.

Acum se apropiau de ţéra Capcânilor, unde ómenii sunt cu cap ca câniĭ, altcum sunt ómeni ca şi noi. Ei şi mânâncă bucuros carne de ómeni de ceştialalţi. — „Ací nu-i de a întra“, ḑice Ţintilă, că capcâniĭ numai eu vĕd ce fac. — Ba se chiar întrăm în ţéra lui, ḑise Crislăscan, şi vom merge tocma la împĕratul lor, sĕ ve ţin eu ţîră şi bine, ca sĕ nu ḑiceţi, că aţi umblat înzadar cu mine prîn lume.

Aşa au şi făcut. S'au dus chiar la împĕratul capcânilor, şi Crislăscan au început vorbă cam aşa, ca ómenii cei cuminte.

Înălţate împĕrate, noi tuscinci suntem feciorii împĕratului verde şi am venit la Măria Ta, că am auḑit că ai fată de măritat, se mi-o dai mie nevastă.

— Se trăiţi dragiĭ mei, ḑise împĕratul capcânilor, se trăiţi! De ómeni de omeniă nu ne ferim nici noi, dar datină este în ţéra mea, ca peţitorii se stee o ḑi şi o nópte, în care vreme sĕ se mai gândéscă şi fata şi eu, ear ei sĕ se ospeteze boeresce, apoi a 2-a ḑi capĕtă rĕspunsul. Trebue însĕ se mai sciţi un lucru; aveţi de a mânca şi de a bea tot ce vĕ voiu pune înainte şi la nópte aveţi a durmí unde vĕ voiu culca eu; ear dacă nu, vĕ rĕmân ósele aici la noi. Priceput'aţi?

— Priceput, înălţate împĕrate.

Şi se puse împĕratul şi porunci de le tăiă 99 de boi graşi şi cópseră 99 cuptóre de pită albă ca spuma, şi după ce le puseră în mijlocul curţiĭ, le puse de a'ndemână 99 de buţi cu vin roşu, apoi le ḑise: Pănă în séră se fiă gata.

Şi se puseră feciorii mei la mâncat şi la beut, şi când fu colo cătră ojină, Flămânḑilă sbiera ca din gură de şerpe:

Vai de mine flămêndu-îs
Că n'am mâncat de când îs;

ear Setilă se bocia, că nu mai putea de sete.

Auḑind împĕratul capcânilor chiar cu ale lui urechi vaietele celora, că mor de fóme şi de sete, după ce el îi

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ospĕtase cu 99 boi grași fripți, cu 99 cuptóre de pâne și cu 99 buți de vin și după ce ei numai 5 inși îndopase atâta potop de mâncare și beutură, — se înfricà. Poruncí deci slugilor, ca sĕ ardă cuptoriul cum sciu ei mai pogan. Și era cuptoriul cel mare, în care coc prefuncții cei ostășesci, că puteau îmblăti în el patru inși în voia cea bună, de micuț ce era. Dar apoi l'au și încălțit cu 99 cară de lemne, ear colo deodată cu séra au scos slugile numai jarul din el; împĕratul capcânilor poftì pe voinicii nostrii la culcate. Țintilă vĕduse, ce vĕduse, deci ție lui Zgriburilă: mergi tu frate înainte. Și întră Zgriburilă înainte și numai odată rĕsuflà în lăuntru, și atât se domolí cuptoriul de tare, cât prinse a dârdâí în dinți Zgriburilă, ear ortacilor li se părea că dorm afară în postul Sân-Petrului. Împĕratul capcânilor de abia aștepta sĕ se facă ție, că ar fi mâncat bucuros o lécă de friptură de om. Trimise deci pănă în ție pe un slugă la cuptoriu se védă nu i s'au ars cumva prea tare friptura? Ear sluga un sosí bine la cuptor și și venì repede înderĕpt, tot gâfâind.

— Da ce-ți e? întrebà împĕratul.

— Och! înălțate împĕrate, aceia-s draci, nu-s ómeni.

— Da cum așa? s'au prea ars dóră?

— Dar de unde? Unul strigă că móre de fóme, altul se vaetă că-i e sete, altul dârdâie în dinți de frig, ear altul suduie cât mĕ temeam c'a cădea cuptoriul pe el, și tot ție că ce se mai țintéscă? ear unul mai de omeniă bagséma, îi tot mulcămesce ca se aștepte pănă s'a face ție bine c'apoi pe toți îi îndestulesce.

Audind împĕratul capcânilor de una ca asta, prinse și el a sgriburí, dar nu de frig, ci de fricà. Aceia vor se-mi pună capul, ție el! Ear sluga, audind de frica stăpânului, se făcù frate cu drumul, după ce spuse întêmplarea celorlalte slugi adecă ortacilor lui. Când se sculară voinicii nostri, împĕratul era numai singur în curte, că toți slugitorii îl părăsiră. Deci era hotărît ca se dee străinilor

ce vor cere, numai se-l lase în pace. — Ei, ce poftiți dela mine, întrebà pe eștia vĕḑêndu-i că se apropiă de el. D'apoi — ḑise Crislăscan — deocamdată se ne areți fata, că eu dór la peţit am venit.

Cam greu venì împĕratului se le arete fata, că nici nu era acasă. Ea era Pricina, care fugise cu calul lui Crislăscan și cu comorile lui, și ea punea la cale voinicii cei mai zdraveni se vină la curţile tatălui ei, ear acela îi frigea și-i mânca pre ţoti. Acum nu era acasă, era în fundul iadului; că bucurósă n'ar fi dat faţă cu Crislăscan, despre care auḑise că-i mare drac. Dar împĕratul temêndu-se, că aceia te miri ce rĕu îi vor face, o chiămà numai decât, că el nu scia nimic despre cele ce avusę ea, adecă Pricina cu Crislăscan. Și pléca ea se vină, dar când fu deasupra norilor și zări pe Crislăscan la ei în curte, dă se întórcă în iad, de unde venia. Dar Ţintilă o vede, încórdă și paff! Atunci cade jos mórtă, ear Crislăscan se aruncă iute pe calul lui, cu care fugise Pricina și cu care căḑuse acum puşcată de Ţintila. Apoi ḑise cătră ortaci: Nu de fată, ci de cal mi-a fost, că pe elu-s desagii cei luaţi dela smei, cu sórele, luna și luceferele. Acum ospĕtaţi-ve acì cu ce veţi căpeta, ear preste 3 ḑile se fiţi la mine la nuntă, sĕ vĕ óspĕt cum sciu eu. Dicênd acestea, și-a luat remas bun dela ortaci, și hi murguţ cătră casă. Cum au întrat în ţéra lor, de loc au prins a se lumina, ear împĕratul și fata lui, ca și tot poporul se bucurá. După ce ajunse acasă, se cununà cu fata împĕratului și făcură o nuntă numai ca ea. Acolo au fost și mama și fraţii mirelui; eu mĕ uitam pe feréstră la nuntași. Par'că acum vĕd pe Crislăscan, cum iuia și cum ḑicea cătră mă'-sa: Spusu-ţi-am că-s vrednic sĕ fiu ginere la împĕratul? Mai multe n'am auḑit, c'apoi m'au alungat dela feréstră, s'au temut bagséma, ca se nu le fur mirésa. —

Rodna, în Iuniu 1889.

Colectată de **I. P. Reteganul.**

16. Binele și Rĕul.

Într'un sat trăia odată un om sĕrac, și i-a dat Dumnedeu o dróiă de fete, ear mai în urma doi feciori gemeni, pe cari i-a botezat: pe unul Binele și pe unul Rĕul. Când erau ei ca de dece ani, au dis cătră părinți: Păn' acum ne-ați crescut și v'ați ostenit destul pentru noi, de acum înainte mai putem noi trăí și fără ajutoriul vostru. Aveți voi destule nĕcasuri, faceți-ne o lécă de merinde și ne lăsați sĕ mergem în lume, se ne căutăm norocul.

— Bine, dragiĭ tatiĭ, dise omul, vĕdênd că are așa copiĭ îndemnoși la lucru, numai dați din când în când și p'aici, barem odată în an, ca se mai scim și noi despre starea și aflarea vóstră.

Apoi le făcù mumă-sa câte o turtă mare în foc, și după ce-și făcură fiă-care câte o bàticuță, plecară la cale. Au mers ei cât au mers până colo cătră amĕdi; ear când au fost la amĕdi, au dat de o fântână lângă drum, subt o răchită mare. Acolo au stat sĕ poposéscă. Binele fiind flămênd, scóte turta din traistă și dă sĕ mănânce; Rĕul cum îl vede, se apropiă și mâncă împreună cu el până ce-i gată tótă turta. Când se plece, dise Rĕul cătră Binele: Frate, când ne-a lovi fómea, vom mânca turta mea; acum sĕ plecăm, dar uite dóuĕ drumuri, amêndóue es colo în deal la cruce, hai sĕ vedem care ajungem mai iute, eu merg pe drumul din stânga, tu du-te pe cel din drépta. Așa și făcură; că Binele era bun bucuros la tóte ce-i spunea frate-seu Rĕul, că el gândea, că tótă lumea e bună la inimă ca el. Merse deci Binele pe poteca din drépta, dar pace sĕ se mai întâlnéscă cu frate-seu Rĕul; au ajuns însĕ într'o pădure mare, din care nu mai scia cum sĕ easă. Merinde nu avea de loc și trăia numai cu câte o alună, ce biată găsia prin pădure, cu ceva smeură ori mure, ba și ghinde și jir mânca de fóme, dar puțin afla și de acelea. Dela o vreme prinse a nu afla mai nimic, și din pădure tot nu

mai putea eși. Odată dă de un furnicariu mare, în mijlocul unei poieni, și se îndréptă oblu într'acolo, cu gând sĕ-l mânânce, că nu mai putea de fóme. Dar furnicariul îi scia gândul, deci i ḑise: Nu mĕ mânca, dragul meu, mai rabdă și ĕst puțin cât ai răbdat cel mult, că la vreme de nĕcas bine ți-voiu prinde.

Și-i fù milă la băiat și nu mâncà furnicariul, ci merse mai departe, dar flămênd, de-i coroiau maţele de fóme. Mergênd el așa, vede într'un copaciu scorburos un stup și-și îndréptă pașiĭ într'acolo, cu gândul sĕ-l mânânce. Dar stupul îi gâcì gândul și-i ḑise după ce fu aprópe: Hei voinice, puțin folos vei avé și de mĕ vei mânca, dar rabdă și ĕst puțin cum ai răbdat cel mult, că bine ți-voiu prinde la vreme de nĕcas.

Și Binele a lăsat stupul în pace' și s'a dus mai departe, mai leșinat de fóme. Mai mergênd o lécă, vede un lac și lângă lac doi cocostârci umblând după brósce. — Pe unul din estia trebue sĕ-l mânânc! își gândì Binele, și căuta un steop de lemn se lovéscă un cocostârc și sĕ-l frigă pe cărbuni, că nu mai putea de fóme.

Dar cocostârciĭ, par'că-i sciură gândul, că de departe-i strigară: Cruță-ne, voinice, că bine 'ți vom prinde la vreme de nĕcas; cum ai răbdat cel mult, mai rabdă și cest puțin; du-te pe calea asta înainte și vei nimerí într'o luncă frumósă, acolo vei da de curțile unui boieriu bogat, unde vei afla tot ce-ți trebuesce.

Binele cruță și pe cocostârci și merge mai departe pe calea ce i-o arĕtară aceia. Și într'adevĕr, nu trebuì se mérgă nici cât ai trage o pipă de tăbac, și fù în luncă. Adecă pe cine vĕḑù mai întâiu? Pe frate-seu pe Rĕul, care păscea o turmă mare de oi boieresci. Cum îl vĕḑù, de departe grăbì spre el strigând: Bine că te aflu frate, hai iute dă-mi un strop de pâne, că mor de fóme. Dar Rĕul, în loc sĕ-i dea ceva merinde, fugì de frate-seu ca dracul de tămâiă.

Supĕrat şi împletecindu-i-se piciórele de fóme, se trase numai ca şerpele până la curţile boieriului, ce se vedeau pe luncă în jos, şi se rugà la boieriu sĕ-i dee ceva de lucru, ca sĕ-şi capete mâncare, că uite móre de fóme. Boieriul numai de cât a poruncit de i-au adus de mâncare din curte şi i-a spus, că tóte slujbele-s cuprinse, fără — de voiesce — gâscariu, adecă pĕcurariu la gâsce póte întra din acea minută chiar. — Binele se învoì bucuros, mâncă de se sătură, mulţemì lui Dumneḑeu şi boieriului, şi merse sĕ se culce, ca diminéţa până 'n ḑiuă sĕ primésca gâscele în sémă.

A dóua ḑi merse la gâsce, eară frate-seu Rĕul era la oi. Când fu séra, întrà Rĕul oblu în curte la boieriul şi-i ḑise: Uite boieriu dumniata, gâscariul s'a lăudat, că în timp de o ḑi şi o nópte ţi-a scóte tot grâul din stoguri, fir de fir, şi stogurile vor rĕmâné întregi de paie góle.

Boieriul cam credea vorbele Rĕului, că până într'aceea nu-l prinsese nici când cu minciuna. Deci chiămà pe gâscariu înainte şi-i ḑise: Sĕ veḑi, băiete, se faci ce te-ai lăudat pe câmp, că de nu, te prind de urechi; bagséma ḑise mai mult în glumă de cât în adins.

Dar ce se fac domnule? întrebà Binele; ce m'am lăudat?

Sciĭ tu bine; ai ḑis, că vei scóte tot grâul din stog, fir de fir, şi paiele vor rĕmâné stog cum sunt; acum sĕ te vĕḑ, harnicule, că de nu, vai de urechile tale!

Da unde nu se supĕră băiatul, da unde nu prinde a plânge şi a se tânguí, de gândiai că lumea piere; nici de cină nu-i trebuì, numai se închise în căsuţa lui, lângă coteţul gâscelor, şi plânse până cătră mieḑul noptiĭ. Atunci bătù cineva la uşă. — „Cine-i?“ întrebà băiatul. — „Eu, furnicariul“ rĕspunse cineva dela uşă, „lasă-me înlăuntru“. Şi-l lăsà înlăuntru. Ear furnicariul ii ḑise: Nu te supĕra, nu te dăolí, fĕtul meu, sciu eu nĕcasul tĕu; că eu sunt craiul furnicarelor şi al furnicilor, dar culcă-te şi dormi fără frică, că mâni în ḑori de ḑi grâul va fi ca ales pe

mésă. Apoi se duse craiul furnicilor la stog și se suì în vêrful lui, ear furnicile tóte din lume erau prin stog și așa erau de multe, cât abia la 3—4 sĕ ajungea câte un grăunț de grâu. În câte-va ceasuri grâul era ca ales pe mésă. Binele s'a uitat la ele în tot timpul acela și se minuna de hărnicia lor și-i părea bine, că mai ieri alaltă ieri nu l'a mâncat într'o bobotă de fóme.

Până-'n ḑiuă se sculà boieriul se vaḑă minunea, și în adevĕr sĕ minună de ce vĕḑù și lăudà pre băieţan; ba nu se putea destul mira, cum un biet băiat dela gâsce se facă lucruri, cari n'ar fi în stare se le facă nici cei mai procopsiţi curteni.

A dóua séră iar vine Rĕul cu o minciună la boieriul, care minciună i-o și crede cela mai înainte de a i-o spune. Îi spune adecă, că ute gâscariul s'a lăudat, că până diminéţă din paluta boierésc㠗 numai de ar voí el — ar puté face o mănăstire de céră. Lucru mare acesta, și cum îl auḑí boieriul, îi și ţení gustul sĕ-l aibă. Ce gândiţi dvóstră: mânăstire de ceară! Deci chiămà băiatul înainte și-i ḑise: Până diminéţă sĕ-mi faci din paluta cea mare o mânăstire de céră!

Supĕrarea băiatului nu se póte spune, și plânsul lui și necasul lui. Dar colo cătră mieḑul nopţiĭ cine-i bate în ușă? Crăiésa stupilor, pe care mai ieri alaltăeri în fómea lui era cât pe ací se o mănânce. Ea-i spuse, sĕ nu se supere, că va fi cum va voí Dumneḑeu. Și poruncì tuturor albinelor din lume și din ţéră sĕ se adune, și toţi părețiĭ palutei sĕ-i îmbrace în céră și pe părețì sĕ facă icóne din céră, ear în mânăstire se facă altariu de céră, și până diminéţă sĕ fiă gata.

Și așa se făcù. Și se bucurà boieriul când vĕḑù acea mândreniă de mânăstire, cum nu mai era alta în tótă lumea, și lăudà pe copil, care amù era cotângan.

Preste vre-o câte-va ḑile, după-ce Rĕul gândì și resgândì fel de fel de bazaconiĭ, mai venì cu o minciună la

boierul. El scia adecă, că boieriul nu are copiĭ, decât o fată, ce se apuca fecioriță, dar feciori nu avea nici unul. Deci Rĕul ḑice cătră boier, că uite Binele s'a lăudat, că preste nópte-i póte aduce dela ḑine un copil cu pĕrul de aur. — Boieriul, dorînd fórte sĕ aibă un fecioraș, și vĕḑênd câte lucruri frumóse a făcut Binele, crede, că de bună sémă el așa s'a lăudat, precum îi spune Rĕul. Deci chiamă pe băiat înainte și-i spune. Pănă mâni diminéță lângă boieriţa în pat sĕ aflu un copil, nu-mi pasă: adu-l dela ḑine, fă ce sciĭ, numai sĕ aibă fecioraș!

Acum încremenì Binele la aș ă poruncă și întrà în casă plângênd. Dar colo la mieḑul nopții-i bătù numai la ușă împĕratul cocostârcilor și-i ḑise; Nu mai plânge, nu te dăolí, că porunca boieriului este împlinită; boieriţa are la sin un copilaș cu pĕrul de aur, amu l'am adus dela ḑine.

Bucuria băiatului, dar bucuria boieriului! Numai decât chiămà preotul și făcù 2 lucruri în botez și o logodnă. Logodì adecă pe Binele cu fata ș. și-i dedù jumĕtate boieria și moșiile și binele, ear Rĕul-sĕ lăudà — creḑênd că așa merg lucrurile numai cum gândia el — sĕ lăudà, că în ḑiua nunțiĭ va sta în vêrful unei clăi de fên pănă când aceea, dându-i-se foc — va arde pănă-'n pământ. Toți se minunau cum va fi lucrul acela, dar când colo, — Rĕul arse cu claia împreună, de nu se alese numai cenușă din el. Dar cenușa aceea o suflà vêntul în tóte părțile, și unde căḑù, acolo rĕsărì. De aceea în lumea asta este mai mult rĕu, de cât bine.

(Din Bonțariul inf. în Bănat) Colectată de **I. Pop Reteganul**.

17. Cum s'a făcut pământul?

Chiar la început era numai întunerec și apă, și Dumneḑeu umbla cu o luntriță pe de-asupra apei, ear în altă luntriță, cât pe colo, umbla Sătana, adecă diavolul, fiă'n stani și-'n bolovani. Și diavolul numai un gând avea, cum

ar puté el resturna luntriţa, în care era Dumneḑeu Sfântul; dar Dumneḑeu — drăguţul de El — îi cunoscea planul cel mişelesc, drept aceea nu-i da răgaz să se apropie de Sfinţia Sa. Odată ḑice Dumneḑeu cătră Diavolul: Mĕ Scharoschi! cufundă-te numai decât în fundul apei şi ce-i puté prinde în mână, scóte afară. Şi ascultà diavolul — că de n'ar fi ascultat, era vai şi amar de corniţele lui — şi se cufundà în apă şi prinse cu mâna mol şi năsip din fundul apei şi dă se-l scótă afară, dar păn'afară tot i-l spĕlà apa din mână şi ajunse afară cu mâna gólă.

— Dar ce ai scos? întrebà Dumneḑeu, ear mamonul sciind că prinsese ceva şi vĕḑênd că acum nu are nimic, se şi ruşinà, dar mai tare se mănià şi se cufundà a dóua óră. Acum îşi împlântà ghiarĕle cele lungi şi negre în mol, şi — ca se nu i-se mai întêmple se ésă fără ispravă îşi umplù şi gura de mol, sciind bine că de acolo nimic nu mai póte pierde, ce prinde odată. Dar când fu afară, molul ce-l luase în palme iar era spălat de apă, numai de-i rĕmăsese puţin pe sub unghiile cele lungi. Din acel mol făcù Dumneḑeu pământul, dar mic, numai cât încăpea ei amêndoi: Dumneḑeu şi Diavolul. — Odată fiind Dumneḑeu ostenit, se culcà sĕ dórmă, dar diavolul hai se-l restórne de pe ţermure în apă. Ei, dar când da se-l restórne tot se muta pământul de cătră apă, şi nu-l puté. Vĕḑênd Dumneḑeu mişelia lui, se ridicà şi-i porunci se scuipă molul ce-l are în gură. Şi l'a scuipat Sătana, şi s'au împreunat cu turta cea de pământ, ce o făcuse Dumneḑeu mai înainte, şi au prins a cresce, şi crescù, şi crescù şi cuprinse pe Satana de tóte părţile, şi pe de-asupra şi pe de-desubt, ca şi cum l'ai închide într'o bute, aşa-l închise Dumneḑeu în fólele pământului, în iad, de unde numai câte o ghiară scóte şi face gâlceavă în lume. Ear pe suprafaţa pământului a făcut Dumneḑeu tot ce se vede şi ce nu se vede, că acum nu mai era cine se-i încâlcéscă iţele şi se-i fac bazaconiĭ.

Culésă de **Iuliana Iancoviciu**, din Bănat.

18. Zapisul lui Adam.

După ce a făcut Dumneḑeu lumea, atât s'a tot scâncit Sătana, până l'a lăsat se ésă din iad, dar numai odată-'n sĕptĕmână, Marţi séra. Nó bine, eşi el odată, eşi de dóuĕ ori şi se purtà bine, apoi vorba ĕluia — dă-i degetul, că-ţi cere palma întrégă. Odată iară se rugà de Dumneḑeu ca se-i dea sloboḑenie sĕ umble el în lume ori când şi ori unde, că nimic stricăciune nu va face. Lui Dumneḑeu, bun şi milostiv cum este, îi fu milă şi de rugăciunea lui, şi i-o ascultà.

Acum umbla Sătana în dragă voia lui, pe unde numai voia, şi făcea şi câte o năsărângă de cele drăcesci. Aşa odată îndemnà pre Eva se mânce din pomul cel oprit şi se dee şi lui Adam. Ei mâncară, şi din pricina aceea fură scoşi din raiu, spre bucuria mamonului şi spre întristarea lor. După ce era Adam şi Eva scoşi din raiu, de prinseră a-şi ara o palmă de pământ se-şi semene bucate pentru traiu, mamonul iar merse la ei; se vede că de ei, adecă de ómeni, îi era mai drag decât de tot ce era în lume.

— Bun lucru, Adame!

— Dee Dumneḑeu bine, jupâne! ḑise Adam, care vĕḑênd pe mamonul cu pipă lungă, cu musteţe sucite, cu pinteni zurăitori, gândia că-i vr'un executor, şi-i tremura cămeşa în spate, fiind omul blândoc.

— Ce faci Adame? întrebà Sătana mai departe, colbuind din pipă ca un turc.

— D'apoi, jupâne, ḑise Adam, ţinênd pĕlĕria în stênga şi biciul cu care mâna boiĭ în drépta, mi-aş ara o leacă de loc, se-mi séměn câte ceva bucate de rêndul traiului.

— Bine, Adame, dar locul ĕsta, ce l'ai brĕzdat tu, este al meu, şi eu nu te las se mi-l strici cu plugul.

— Dacă-i al tĕu, al tĕu se rĕmână; eu cu haboca nu vreau se ar în el! ḑise Adam şi vrea se-şi scótă plugul din brazdă şi-l şi scóse şi merse se are în alt loc. Dar Sătana îl scóse şi de acolo, apoi după ce s'a mutat Adam în al

treilea loc, Sătana și de acolo l'a scos și i-a spus verde: Pământul tot este al meu, că eu l'am scos în gură din fundul apei și deci eu sunt stăpân preste el.

Se nĕcăjì Adam, când audì că nici a lucra nu-i este iertat, ca se-și pótă aduna bucatele de lipsă, deci prinse a plânge și a se dăolí: Cum amarul meu voiu sci trăí? Din raiu — m'a scos Dumneḑeu; în pământ nu mĕ lasă se scrum jupânul, la dracul se mĕ duc?

— Ba nu merge nici la un drac, că lângă tine-i el! ḑise dracul, dându-și pe céfă pĕlĕriuța cea mică ca o ciupercă, și lăsând se i-se vadă corniţele cât la un viţel de bivol de un an de mare; nu merge nicăiri, hai facem contract, că tu cu muierea ta și cu toţi următorii tei veţi fi ai mei, și eu vĕ dau sloboḑeniă se munciţi cât veţi voí, și se agonisiţi tot ce numai veţi puté.

De bună sémă că la început nu s'a fi învoit moș Adam sĕ se dee diavolului, dar în urmă, ce era se facă? De vrea se trăéscă, trebuie se muncéscă; ei dar jupânul era stăpân pământului, deci cu el trebuia sĕ se unéscă. În cele din urmă ḑise Adam: Bine, bucuros ți-aș da contract, dar eu nu sciu scrisóre, că în copilăria mea nu erau scóle și dascăli, nici românesci, necum ungurești, după cum se cer contractele.

— Las pe mine, ḑise Sătana, și îndată făcù o cărămidă mare, apoi ḑise lui Adam se apese palma în cărămida aceea móle, și cum o apăsà, zapisul fu gata. Apoi suflà mamonul preste el până se uscà bine, și raita băiete până'n fundul iadului, unde-l puse chiar sub temeliă.

Din minutul acela, ori ce om muria, trebuia se mérgă mai întâiu în iad, se védă zăpisul lui Adam, și care întra odată, — întrat era. Și acest lucru a ţinut până la învierea Domnului Christos, care a surpat iadul, zăvórĕle cele de fier le-a sdrobit, ear încuietorile cele de aramă le-a sfârmat și zapisul l'a rupt, și rupt e până'n ḑiua de astăḑi.

Din **Iclod** lângă Blaj.

19. Omul cu trei sfaturi.

A fost odată un om sĕrac, dar nu altmintrea sĕrac, fără n'avea nimic, nici chiar mâţă'n vatră, din care pricină a luat lumea-n cap, şi-a lăsat muierea singură, cu copil mic în braţe, şi s'a tot dus păn' a ajuns într'un sat, cale de nóuĕ ḑile dela satul lui. Acolo s'a băgat slugă la un domn mare, bogat şi bun. Şi a slugit el cu credinţă la domnul acela un an, şi a slugit doi, până s'au împlinit opt ani. Atunci s'a dus în curte la stăpânu-seu şi a ḑis: Domnule, opt ani ţi-am fost slugă bună, rea, cum mi-a ajutat Dḑeu sfântul; acum m'a prins dor de casă, fă bine şi-mi plătesce cât sciĭ că mi se cade, şi rĕmâi cu Dḑeu. Ear la stăpânu-seu i părea rĕu după el, că fusese slugă cu credinţă. Deci iĭ ḑice: Mĕ, fĕtul meu, mai stăi tu la mine barem opt ani, atunci te voiu cunósce cu o sumă frumósă de bani, şi după ce-i merge acasă nu-i mai fi silit se slugesci pe alţiĭ, ci vei fi tu gazdă de rêndul tĕu. Şi s'a învoit omul, şi a mai slugit opt ani. Altu însĕ n'a mai vrut se slugească. S'a rugat deci de stăpânul seu se-l slobódă. Şi l'a sloboḑit, şi i-a dat stăpână-sa trei pite mari, dóuĕ se-i fie de merinde, ear în una i-a pus bani uscaţi câţi-i sĕ cădea pentru slugit de şesespreḑece ani. Dar până nu plecă, i-a ḑis stăpânul seu: Mĕ, fĕtul meu, la mine te-ai purtat cu cinste şi cu omenie; drept aceea, pre lângă simbriă'ţi mai dau trei sfaturi, care, de le vei urma, mi mulţemí tótă viaţa ta.

Întâiu: nu lăsa în veci drumul pentru potec!

A dóua: nu trage de mas la crişmă, unde muierea va fi mai tinĕră decât bărbatul!

Şi a treia: mânia de séra lasă-o pe diminéţa!

Dacă i-a dat domnul acesťe trei sfaturi, i-a ḑis „cale bună“, ear omul a sărutat mâna stăpânilor şi s'a dus dorului.

Şi cum mergea el pe drum, s'au întêlnit cu nisce neguţători, cari mergeau la têrg.

„Bun ajuns la dumniavóstră“.

— Se fi sănătos, om de omeniă; dar de unde şi pănă unde?

— Eată unde am fost, şi unde mĕ duc.

— Da se viĭ cu noi în căruţă, că nu mai avem nu sciu ce greutate.

Şi s'a suit cu neguţătorii în căruţă, ear când era la poalele unui deal, s'au coborît toţi din căruţă sĕ mérgă pe jos pănă'n vêrf. Dar fiind drumul cu multe cotituri, cum e pe dealuri, de abia ajungeai în câteva ceasuri pănă'n vêrful lui. Deci au ḑis neguţătoriĭ: Haideţi pe potecul ĕsta, e mult mai drept şi mai scurt, putem sosí în vêrf cu mult mai iute decât mergênd pe drum în dĕrĕptul căruţiĭ. Cu căruţa s'a suí cocierul încet. Dar omul nostru numai decât sĕ gândì la sfatul stăpânu-seu: nu lăsa drumul pentru potec! şi ḑise negustorilor: Ómeni buni, sĕ mergem noi pe drumul ĕst bătut, că sciţi ḑicala: cine ocolesce, nu se poticnesce. Negustoriĭ însĕ nu l'au ascultat, o-au luat pe potec, ear omul nostru au mers singur înderĕptul căruţii, povestind cu cocierul. Într'un târḑiu numai aud ceva larmă şi ţipet în departare, între tufe undeva departe. Iute ia omul nostru un topor şi cocierul alt topor dela loitra căruţiĭ şi hai într'acolo. Căruţa o lasă singură în drum. Într'o minută au fost acolo. Adecă ce larmă era? Nisce hoţi ţinuse calea la negustorĭ şi acum îĭ despoia de bani. Dar omul cu cocierul au sărit cu topórele, au alungat pe hoţiĭ şi au scos pe neguţătorĭ din mânile lor. — Nu v'am spus ḑise omul, că nu-i de a lăsa drumul pentru potec? Acuma-i mulţămiră negustoriĭ frumos, ba 'l şi mai dăruiră câte cu ceva, şi merseră împreună pănă la oraş. Acolo întrară cu căruţa la o crişmă. Omul nostru bagă de sémă, că crişmăriţa-i cu mult mai tinĕră decât crişmariul. Deci venindu-i în minte vorbele stăpânu-seu, ḑise ortacilor: Auḑiţi, ómenĭ buni, óre nu ni-am putea căpĕta alt conac mai potrivit, că eu unul nu aş avea plăcere se rĕmân ací preste nópte?!

— Ba, ḑic negustorii, noi am mai fost aci, este fórte bine, ş'aci rĕmânem.

— Apoi nópte bună dară, că eu nu remân aci.

— Nópte bună.

Şi s'a dus omul nostru în vecini de acolo şi s'a rugat de gazdele casei se-l lase de mas, că e obosit de cale.

— Te lăsăm bucuros, vei dormí pe cea prismă afară, că-i cald şi bine.

— Dormi-voiu ori unde, bogdaproste.

Şi s'a culcat pe prismă chiar într'un drept cu feréstra crişmei, şi şi-a pus toporul de a îndemână.

Negustorii s'au ospetat bine, au beut bine şi s'au culcat ca domnii, în paturi moi. Ear când fú colo cătră mieḑul nopţii, cineva bătu la fereastră încet, de numai de abia sĕ auḑia. Era drăguţul crişmăriţei. — Tu esti Pavele?

— Eu Măriuţă; dar este ispravă?

— Este şi încă bună. Sunt aci nisce neguţători, dorm; cu un cuţit ii tăiăm capul, apoi băgăm cuţitul pe turécul ciobótei la un neguţător, şi diminéţă tótă lumea va pune vina pe cela, în a cui turéc s'a afla cuţitul.

— Bine Măriuţă! — Ei adecă făceau planul cum se omóre pe crişmariul. Apoi se aburcă (se suì, se ridicà) Pavel frumos pe feréstră şi îndată fú acolo. Nu stătu însĕ mult şi isprăvì şi dă se trécă feréstra; şi o şi trece, dar când dă se o iee la fugă, cineva puf! cu toporul în piciorul cel stâng, de-i taiă dóuĕ călcâie odată, al ciobótei cu al piciorului. Adecă omul nostru auḑise tot ce se petrecù, el îl pândí şi-i tăià piciorul, luà călcâiele şi le puse bine, apoi aţîpí o leacă, că vara-s nopţile mici: când e mieḑul nopţii, minteni-i şi ḑiuă.

Diminéţa erá mare larmă prin oraş. Tótă lumea ḑicea, că nisce neguţători au omorît pe crişmariul cutare, că cuţitul s'a aflat la unul pe turécul cismei şi că pe neguţătorii aceia i vor spânzura. Vestea o dusese slujnicile, cari fusĕră după apă ori după carne. Judecătorii eşiră desdediminéţă la faţa locului, judecară pe negustori la furci şi şi vrură a se depărta. Atunci într'a înaintea lor un om străin şi scóţe de sub suman un călcâiu de ciobótă şi în

el altul de om, tăiat próspet. Erá omul nostru. Cinstiţi judecători, ḑise el, nu ḑic se sloboḑiţi pe negustori pănă s'a adeveri dreptatea, dar vĕ pot spune, că ei vinovaţi la mórtea crişmariului nu sunt. Acela a omorît pe crişmariul, a cui sunt călcâiele acestea.

— Şi a cui sunt? întrebară judecătorii.

— Sĕ respundă jupănésă crişmăriţă, că ea scie mai bine decât toţi, stringeţi-o numai bine în curele, că va spune ea.

Şi se pun judecătorii şi légă pe jupănésa cu lanţuri preste mâni, ear gendarmii prind a o îmbia din patul puscilor, şi îndată le spuse că sunt ale lui Pavel, juratului celui mare, care vré s'o iee nevastă.

— Aşa! ḑic, judecătorii, gendarmi, haideţi curênd se aduceţi pe juratul cel mare de unde a fi.

Şi s'au dus gendarmii aţă la el acasă şi l'au aflat în pat schilav.

— Da bună-i dragostea, Pavele?

— Ce dragoste?

Biblioteca Centrală University Library Cluj

— Hai numai cu noi, că-i vedea.

Şi l'au luat pe sus, că un picior nu-l putea pune în pământ şi l'au dus înaintea judecătorilor. Acolo au mărturisit tot cum au fost. Judecătorii apoi pe el cu crişmăriţă i-au spânḑurat, pe neguţătorii i-au sloboḑit, ear pe omul nostru l'au cinstit cu o frumósă sumă de bani pentru băgarea lui de samă. Neguţătorii încă l'au cinstit şi acum.

În satul lui au ajuns omul nostru nóptea târḑiu pe la cina cea bună. În casa lui erá lumină, şi nevasta lui cina dintr'un blid plăcintă şi puiu fript cu un junişan frumos, numai ei amêndoi. Ba şi o glajă cu vin aveau dinainte, că erá chiar la lăsatul de postul Sântă-Măriei. Vĕḑênd omul nostru una ca asta, i-se suie sângele în cap de mânie şi-şi gândesce: Eu slujesc atâta amar de vreme ca se avem şi noi ca altă lume, şi ea uite! cu ficiorii la plăcinte şi la vin! O puşc ca pe o cióră! Şi trase cocoşul dela puşcă şi puse buza puscei pe feréstră, dar iar sĕ gândi: Mănia de séra las'o pe diminéţa! Aşa m'a învĕţat stăpânul, şi luă puşca de pe feréstră.

Atunci audí glasul muierei: Săracul tată-teu, cum ar mai cina şi el de bine cu noi, se fie aici, dar Dḑeu scie pe unde a fi el acum! Şi prinse a plânge muierea, când ḑise vorbele astea. Ear flăcăul o mângăiá: Nu plânge mamă, că bun e Dḑeu, numai ne-om treḑí odată cu tata între noi.

Auḑind omul nostru vorbele astea, bătù cu degetul în feréstră şi ḑise plângênd şi el de bucurià: Aci sunt dragiĭ mei, lăsaţi-me înlăuntru. Şi-l lăsară în lăuntru, şi se sărutară şi sĕ strinseră, şi plânseră, şi cinară şi se ospetară, şi nici unul nu închise ochiĭ în acea nópte, ci tot povestiră şi rîsĕră şi plânseră de bucurie. Omul le povestì tóte păţaniile lui, ér' în urmă ḑise cătră copilul lui: Dragul tatiĭ, bine am trăit pe unde am umblat; că am fost om cu credinţă cătră Dḑeu şi cu dreptate cătră stăpâni; buni stăpâni mi-a şi dat Dḑeu, frumósă simbriă mi-au dat la plecare, dar mai mult bine mi-au prins trei sfaturi care mi-le au dat domnul înainte de plecare, şi fără care sfaturi noi nu ne vedeam în veci.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Ce sfaturi, tată? întrebă feciorașul.

— Chiar voiam se ţi le spun:

1. Nu lăsa drumul pentru potec;

2. Unde-i bărbatul cu mult maĭ bĕtrân decât muierea, nu dormí;

3. Mănia de séra lasă-o pe diminéţa.

Ascultă, fiiule, sfaturile mele, cum le-am ascultat eu ale stăpânului meu, şi bine-ţi va merge. Ací le povesti întêmplările călĕtoriei, ear când le gătă erá ḑiuă albă. Atunci au eşit afară, s'au pus cu faţa cătră sóre şi au mulţămit lui Dḑeu, că i-a întêlnit în pace. Din simbria adunată şi-a cumpĕrat car şi boi, vaci şi oi, şi în scurtă vreme sĕ făcù bocotanul satului, dar tot om de omeniă, nu cum sunt mulţi din bocotaniĭ de aḑi. Şi de n'au murit, şi astăḑi trăesce; şi de nu mai trăiesce, totuşi vestea îi vecuiesce!

Auḑită în Sâncel dela Macavei Anuşcă la 1886 şi scrisă la 1889 în 11 Octobre. I. P. R.

20. Porumbeiĭ.

(Legendă.)

Ḑice că erau odată doi ómeni, un bărbat şi o muiere, şi aveau doi copiĭ, un fecioraş şi o fetiţă, şi copiiĭ erau gemeni. Tare drăgălaş era fecioraşul, dar fetiţa par'că sta sĕ-l întrécă, atât era de cu minte, de blândă şi de ascultătóre; era care de care mai plăcut. Părinţiĭ erau fórte fericiţi de darul, cu care-i înzestrase Dumneḑeu Sfântul, şi copiiĭ încă erau fericiţi avênd nisce părinţi atât de buni; copilaşiĭ nu s'ar fi deslipit unul de altul pentru cât bine-i în lume. Dar nu mult se putură bucura băieţiĭ de fericirea lor: nemilósa mórte duse pe mama lor, când ei erau numai de cinci ani. Durerea şi jalea bărbatului era mare, dar a copiilor nu avea margini, căci numai o mamă a dat Dumneḑeu la copiĭ. Ei tot timpul erau nedespărţiţi: dintr'un blidişel mâncau, dintr'o ulcică beau apă, unde mergea unul, acolo mergea şi celalalt. Diminéţa pare că deodată se treziau, deodată ridicau mănuţele şi se rugau lui Dumneḑeu, şi scurt ḑis: pe unul fără altul nu-l puteai vedé nicăiri. Tatăl se bucura vĕḑênd atâta iubire între copiiĭ lui; dar cu cât se bucura mai tare de ei, cu atât sĕ întrista mai tare, vĕḑêndu-i fără mamă, care se-i grijască colea ca pe copiĭ, că tata, se fie cât de bun, dar locul mamei nu-l póte împliní. Dar mult timp nu putu rĕmâné aşa, vĕduv. Avea lipsă de muiere'n casă, care se facă de mâncare, se grijéscă casa, se spele rufele şi sciţi dvóstră ómeni de omenie — casă fără muiere şi gard fără proptele rĕu se ţine; deci hotărì sĕ se însóre a dóua óră. Şi se însură bietul om. El gândì, că nimeresce cât se póte de bine, dar nimerí cât de rĕu. Că muierea asta de a dóua, pre lângă ce nu era cea găzdóiă, mai era pară de foc de volburată: briciul că-i briciu, şi par'că nu taiă pogan cum tăia limba ei. Ear copiiĭ ii erau urîţi de mórte. Şi ḑîcea ea adese ori, la câteva sĕptĕmâni după ce se mărita: Pe dracul vreau sĕ-l vĕḑ, dar copiiĭ ba! Vĕ puteţi închipuí amù sórtea bieţilor

copiĭ! Dar ei răbdau, ba încă mulţămiau lui Dumneḑeu că mama astă de scórţă este şi cum este, că ori cum, cât de silă cât de milă câte o leacă de mâncărușă le da, barem ce rĕmânea după ce mânca ea, şi câte o rufă în spate le punea, cât spĕlată cât mai mult nespĕlată. Bietul om înse era supĕrat de mórte pentru năpasta de muiere, cu care-l bătuse Dumneḑeu, după ce pre cea dintâiu, care era bună ca pânea cea bună, i-o luase. Răbda înse şi el şi gândia: Bun e Dumneḑeu, mi-vor cresce copilaşiĭ, şi apoi — dacă pănă atunci nu s'a mai îndrepta, voiu ţipa-o în mama huciului, nici de nume se nu-i aud, dar amù ce se fac? Eşi rĕu din părĕu, că-i mai rĕu fără de rĕu! Nu trecù multă vreme şi odată-i spuse muierea rafta, verde'n buze, cum se ḑice: Bărbate, fă ce-i face, şi hămisiţiĭ eşti de copiĭ se nu-i mai vĕd prin aretul căsiĭ, că dór nu mi-voiu mânca eu ḑilele nici nu mi-voiu frânge ósele cu hăramurile de foi ai tĕi; ori ei, ori eu, din dóuĕ una!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bărbatul înlemni, când auḑi aşa vorbe din gura unei muieri, şi adecă din gura muierei lui, şi într'un târḑiu, după ce se mai desmetecì, ḑise cu glasul seu domol şi liniscit: Dar nu te temi tu de Dumneḑeu se şi grăescì aşa ceva? Făpturi nevinovate şi nepricepute ce sunt ei, se fie strĕini, se nu fie ai mei, şi totuşi m'aş teme de Dumneḑeu se-i duduesc dela căscióra mea; dar încă fiind ai mei, sângele meu, bucuria mea, nedejdea mea, lumina ochilor mei?! Dar nici muierea nu se lăsa dovedită; ea ţinea una: Róbă la foiĭ nimenui nu vréu se fiu! Ori ei, ori eu, toţi la un loc nu putem fi!

Auḑind bărbatul vorbele acestea păgânesci din pângăritele ei buze, se gândì şi se resgândi: ce ar fi de făcut? Se-i alung dela casa mea — îşi ḑicea bietul om — mĕ dóre sufletul, m'a bate Dumneḑeu, nu voiu avea hodină nici în grópă; se-i ţin, după cât vĕd că-i de îndrăcită smeóica asta de muiere, mĕ tem că te miri ce rĕu li-a face! I-a opărí, i-a arde, ori Dómne apĕră, câte nu le póte face un suflet rĕu ca esta?! Se o alung pe ea, mĕ tem de alt nĕcaz. Eu

mai mult sunt dus la câmp de cât stau pe acasă. Copiiĭ tot cu mine nu-i pot lua, smeóica de ea, vĕdĕndu-se alungată din pricina lor, te miri în ce fel şi formă şi-a resbuna împotriva bieţilor îngeraşi! Deci: ce a da Dumneḑeu, aceea va fi! De va sta ea narnă ca se-i mân, nu voiu avé în cotro, va trebuí se mĕ despart de ei, cu tóte că mi se rupe inima când gândesc la una ca asta. Dar în sfĕrşit, Dumneḑeu grijesce şi de viermiĭ cei micuţi, cari nici a se ferí din cale nu pot, dar încă de dóuĕ suflete nevinovate nu s'a îngriji? În altă diminéţă muierea iar începe la el: Da ce-i jupâne? Plec eu ori pleci tu cu ei? De mergi, aşa te du, ca cu ei se nu-mi mai vii; ear de nu, — plec eu, dar apoi se nu te căiesci!

— Ba plec eu, ḑise bĭetul om, plec eu, şi pe séră-s' înapoi; — ce a da Dumneḑeu!

Şi luà omul merinde şi-şi luà copiĭ de mână şi-i puse'n car, şi porniră la pădure: cu numele, se aducă lemne. Bieţiĭ copiĭ nu sciau, că ei merg ca se nu mai vină. După ce ajunseră în pădure, omul îi puse jos într'o poiană mică, le ḑedù merindea şi el merse mai încolo cu carul, spunênd copiilor, că dacă va încărca carul cu lemne, iar se va întórce la ei şi-i va pune'n car.

Copiiĭ se jucară prin cea poiană, cât se jucară, dar dela o vreme-i lovì fómea; deci se pun se guste ceva din merinde; după ce-şi potoliră fómea, prinse a-i cóce setea, dar asta era mai rea, căci apă nu aveau, se caute prin pădure vr'un părĭu ori un isvor se temeau, că nici nu sciau unde, şi le era şi frică nu cumva tată-seu se-i caute şi se nu-i găséscă. Deci aşa fripţi de sete s'au pus la umbră şi au adormit şi nu s'au treḑit până pe'nsĕrate. Vĕḑêndu-se singuri, începură a plânge şi a striga după tată-seu, dar tată ca'n palmă. Ar merge, — nu sciau în cotro; ar mânca, nu mai aveau ce, ar bé o leacă de apă — dar de unde? Stau numai şi se uitau unul la altul tremurând cămeşile pe ei de frică şi de supĕrare, de fóme şi de sete. A ţipotí

încă se temeau, ca sĕ nu vină vr'o gadină preste ei. Deci, iar se puseră strîns lipiţi unul de altul şi adormiră. Diminéţa umblară-'n drépta, umblară-'n stênga, dóră dóră vor puté eşi din pădure, dar de ce umblau mai mult, de aceea se'nfundau mai tare. Umblând aşa, dădură de un părĕu, unde-şi stêmpĕrară setea, ear pe ţĕrmurele părĭului găsiră o vatră de căpşune roşiĭ şi dulci, de se tot mânci din ele. Cu acestea se ospetară copiĭ bine, apoi plecară, dóră dóră vor da de drum se pótă eşi la largul. Odată zăresc departe ceva, lor li-se năzări că ar fi om, şi fuga pân'acolo. Adecă era o pétră mare în formă de dobitoc lor necunoscut. Ajungênd acolo, de şi supĕraţi şi necăjiţi, dar ei ca copiiĭ, hai se-şi rĕsbune de piétră, de ce i-a amăgit. Se suie deci amêndoi pe ea călări; fecioraşul se ţinea de grumaziĭ dobitocului, ear fetiţa de grumaziĭ frate-seu. Dar minune, dobitocul cel de pétră se ridică încet şi fuga cu copiiĭ'n spate prin pădure la vale. Amù ei s'ar fi coborît dar nu puteau, deci se lăsară în voia sorţiĭ unde i-a duce dobitocul acela. Şi bine i-a dus, că i-a scos din pădure, şi nu s'a oprit cu ei pănă la o holdă de cucuruz, care era chiar a tatălui lor. Ací stătù dobitocul în loc, copiiĭ se lăsară jos şi se uitară după dobitoc cum întórce în pădure. Acum vĕdură şi cunoscură, că dobitocul avea un cap chiar ca mama lor cea bună: adecă mama lor se făcuse căprióră, ca sĕ-şi scótă copiiĭ din pădure.

Holda de cucuruz o cunoscură copiiĭ. Pe la capĕtul ei era un drum, care ducea chiar în sat, deci o iau pe drum la vale ca din puşcă. Bucuria lor când zăriră satul; că se apropia séra, şi le era gróză se mai màie o nópte în păduri şi pe câmpuri, flămênḑi şi setoşi. Ei, sĕraciĭ, credeau că ei sunt vinovaţi, că tată-seu n'a dat de ei, fiind-că adormiseră, şi nu sciau cum sĕ se îmbunéscă pe lângă el, dacă vor ajunge odată acasă. Dela o vreme se obosiră şi mai încetară cu fuga, prinseră a merge mai încet, cu tóte că séra era aci, dar şi ei erau în capul satului şi

nu mai aveau mult până la ei acasă. Când ajunseră în sat, era nópte cum e data, lumini erau aprinse pe la tóte casele, și la ei în casă încă era lumină. Cum ajunseră acasă, se puseră sub feréstră se véḑă, ce fac ai lor? Adecă tată-sĕu și cu maștera lor cinau; tată-seu era negru ca pământul de supĕrat, ear maștera gândiai că sbóră de voiósă ce era; făcuse feliuri de mâncări bune și-și îmbia bărbatul se mânce, ear acela ḑise: Mânc, mânc, dar mai bine mi-ar cădea se fie și bieții copiĭ aici, se mânce cu mine. Atunci copiiĭ dela feréstră ḑiseră cu un glas ca de argint: Aci suntem tătucă! Maștera făcù spume la gură, când audì glasul copiilor, ear tată-seu sări repede la ușă sĕ-și aducă copiiĭ înlăuntru. Bucuria copiilor și a tatăluĭ lor, dar nĕcasul mașteriĭ! Numai decât căpetară copiiĭ mâncare bună din blidișelul lor și apă rece din ulcicuța lor, apoi, după ce spuseră tatălui lor câte au pățit în aceste dóuĕ ḑile, și cum un dobitoc cu cap ca al mamei lor i-au scos la largul, — adormiră. Tatăl lor încă se culcă lângă ei, ear maștera crișca numai în dinți și făcea planuri preste planuri, cum sĕ se mântuéscă de ei. Într'un târḑiu ḑise: Așa, așa! apoi se culcă și smeóica de ea și adormì dusă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A dóua ḑi se sculară toți în pace. Băieții erau voioși că ajunseră iar acasă, tată-sĕu era voios că i-a trimis Dumneḑeu copiiĭ, ear cu deosebire era voios căci vedea că nici muierea nu mai ḑice cuvênt rĕu asupra lor. Numai de i-ar ține Dumneḑeu năravul! — ḑicea el în gândul sĕu, dar nu scia ce cóce ea în inima ei cea vicleană. Ḑiua era frumósă. Bărbatul se duse la câmp la lucru, ear copiiĭ cu maștera remasĕră acasă. Fiind vreme frumósă, copiiĭ se dusĕră sĕ se jóce pe afară, pe la șură, unde erau jireḑi de paie și stoguri de fĕn. Când se jucau mai bine, numai vĕd că maștera întră pe pórta șurei și se apropiă de ei cu o fune în mâna stângă, ear în cea drépță cu un cuțit mare. Atunci ei erau în vêrful unei jireḑi de paie. Cum îi vede acolo, le strigă: Haideți jos se vĕ dau de mâncare! Și

copiiĭ, ca copiiĭ, se durdulică preste cap până ajung chia lângă dênsa, că ei — sĕraciĭ — nu sciau de gândul ei cel reu, şi nu-şi aduceau nici aminte, că ea vrea se-i lege cu funea şi apoi se-i junghie, se nu-i mai vĕdă în aretul casei ei. Dar când ajunsĕră jos, când chiar vrea maşteróia se pună mâna pe ei ca se-i prindă şi lege, sbrrr! sburară în vêrful şurei! Din copiĭ îi prefăcuse Dumneḑeu în doi porumbei mândri, albi ca omĕtul. Vĕḑênd maştera minunea asta, înlemnì cu funea într'o mână, ear cu cuţitul în ceealaltă şi înmărmurí cu ochiĭ înholbaţi în sus la porumbeiĭ, cari se jucau frumos pe vêrful şurei; acolo nu-i putea ajunge urgia ei, dar nici ea nu se putea clătí din loc, nici a gremujda nu putea. De pe şură sburară porumbeiĭ pe casă, de acolo se lăsară jos în curte şi întrară în tindă şi'n casă, şi se suiră pe mésă şi pe pat şi pe feréstră, şi iar sburară pe casă şi pe şură. Când venì bărbatul acasă, nu aflà nici copiĭ nici muiere: caută în casă, strigă pe afară — nu-s, şi pace. In urmă se duse; dar de cumva sunt pe la fên, ori prin grădină? Adeca, dincolo de şură, lângă jiréda de paie era muierea ţépână, în mâna stângă cu o fune şi în mâna drépră cu un cuţit mare, ear cu ochiĭ holbaţi spre vêrful şurei. Se uită şi el pe şură, — vede dóuĕ paserele, de cari până atunci nu mai vĕḑuse: doi porumbei. Cum le vede, îndată le cunósce de pe privirea cea blândă că sunt copiiĭ lui, deci prinde a plânge de mişcat ce era pentru minunea, ce o făcuse Dumneḑeu cu copiiĭ nevredniculuĭ de el şi a ḑice:

Dragiĭ mei de porumbei,
Alte paseri nu-s ca ei! —

Eată de ce porumbiĭ sunt atât de cuminte, că dóră sunt prefăcuţi din copiĭ nevinovaţi! Eată de ce ei nu se lasă unul de altul, — că dóră sunt fraţi gemeni. Şi eată de ce porumbiţa scóte numai câte doi pui! Din popor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Insemnarea provincialismelor,

adecă a cuvintelor folosite numai pe alocurea, care se găsesc întru acéstă carte.

A amiedăda (22) a mânca de amiadi, se mai dice și a gustá, dar nu a prândí; că sub prând se înțelege dejunul, ear sub gustare înțeleg prândul, adecă mâncarea dela amiadi (pe Someș).

aburcă, se aburcă pe căi (pag. 18), se sue, se ridică, se urcă, d. e. ajută-mi se me aburc = se me suiu, se me ridic. — Se aude pe Someș.

agodul (pag. 11), îi scie agodul = firea, obiceiul, năravul d. e. De nu scii la cal agodul, astupă cu tine glodul. (De pe Someș).

aldămaș (96) beutura, ce se bea la încheiarea unui târg, unei afaceri, înțelegeri, d. e. când vinde cineva ceva, atunci târgul se sigiléză cu beutura ce o bea vinditorul cu cumpĕrătorul și cu martorii din ambele părți; acea beutură se dice pe Someș aldămaș și valoréză mai cât un contract, bănățeniĭ-i dic arvălucă.

aretul (pag. 5, 67, 138), în aretul acela = în prejma aceea, pe acolo, prin apropiare, d. e. de când am bătut cânele, nu se mai abate (pag. 29) prin aretul casei. Aretul se esprimă cu tonul pe silaba primă. Se aude pe valea Someșului.

așĭ'! (pag. 5, rênd. 2), prescurtat din: așa.

aținí (85) a aținí = a adormí cât de puțin, d. e. dar de unde se dorm, nici n'am aținit, nici n'am închis ochii!

avam = grozav, teribil, proclet, tare, aspru, nărăvîș, nărăvos (138) d. e. vai, că avam mai e în beție, în mânie etc. (se aude pe Someș).

Bobotă (69) mânie, furie, a dis într'o bobotă = într'o mânie mare, s'a bobotit = s'a înfuriat; focul s'a bobotit = a crescut mai mare de cum se cade, buba i s'a bobotit = s'a înfocat, a dat iar în crescere. — (De pe Someș).

bocindu-se (41) plângênd cu lacremi și cu voce ca după mort, plângênd amar. — Vai, cum se bocesce, de gândesci că i-a murit mă'sa!

Da cum foc nu m'oiu bocí:
Ce-am pierdut nu pot găsí,
C'am perdut un mare bine
Și-am remas ca vai de mine. (Reteag).

bocotanul (81), bogătanul, om avut, om cu stare, om ce se încrede în avere. (Someș).

brudiă (144), bănățenii ḑic l u d ă = tinără, próstă, neesperță d. e.

Bate Dómne mintea l u d ă
C'aia te duce la trudă!

și

Las c'așa-mi trebue mie,
Că mi-a fost mintea brudie! (Someș).

bucluc (44), bucluce = necaz, neajuns, potcă. — Se aude prin Rodna.

bugătă = destulă, de ajuns (pag. 113), pe unele locuri ḑic bogătă, dar pe Someș ḑic bugătă, d. e.

Dorule, doruțule
Du-te tu cu apele;
Că-i b u g ă t de nóuĕ ai
De când la inimă-mi stai.

buigat (42), se zgriburesc buigat de cap = se âmblu ca nebun zgriburind de frig. A fi buigat = a-și mai pierde mintea. (Someș).

Cacioră și bălțată (74), și una și alta ar însemna pistriță, dar aci-i luat în mod figurat: una-i prea cacioră, alta-i prea bălțată = nu-i pe gustul lui. Cuvêntul cacior, cacioră se esprimă cu tonul pe silaba primă (Reteag).

călcâia, a călcâia (19), a păși voinicesc, a merge bărbătesc d. e. Cum am vĕdut că ce-i și cum, am călcâiat până la turmă. Mĕ Ióne, drept e c'au intr'at lupii în staur? (Reteag).

canură (42) e lâna ce rĕmâne după-ce scótem pĕrul din ea; pĕrul se folosesce de urḑélă și canura de bătătură. Caerul de canuri e pospoiat, afênat, elastic, de ací se ia în sens figurat și se ḑice despre omul care-i crescut repede, delicat și pospoiat, că-i g i n g a ș c a o c a n u r ă, va se ḑică nu-i îndesat, tare, răbduriu.

cătanele (106) ostașii, soldații.

cătur, (pag. 1) un arborel mai gros de cât nuiaua, dar mai subțire decât se-i pótă ḑice lemn. Alteum căturiĭ sunt de regulă în pădurile tinere și păscute de vite, sunt nesce tufe (buhași) crengóse, noduróse și la rădăcină cu măciucă. — (prin Reteag).

căuia și scăună (111), scăuăia, glasul jelnic, ce-l dau câniĭ când 's flămânḑi ori supĕrați, ori bolnavi, sĕ ḑice căuiare, căunare, scăunare, scăuire. Vai urit se căuiă cânele ĕla! Se schiaună ca un câne, la care i-ai tăiat códa.

ciofotéscă, a ciofoti = a mânca ca porciĭ făcênd sgomot cu fălcile. Mai mult se ḑice despre purcei că ciofotesc, când prind a mânca câte ceva mai întâiu (pag. 132).

ciológă (84) = vită slabă d. e. o ciológă de vacă, de cal = o vacă slabă, cal slab, grijit rĕu.

ciondrăniră, a se ciondrăni = a schimba vorbe de supĕrare, a-și face imputări. Ciondrănirea e primul pas spre cértă, sfadă. (pag. 115.)

ciop! (19) Când vine cineva pe nesciute, nesimțite se ḑice:

Nici prin minte nu-mi venia că el e p'aici 'și el: Ciop în casă! o esclamare. (Reteag).

colește, mămăligă (2, 126). În unele părți ale Ungariei îi ḑic tocană, ear la ceea-ce alții ḑic tocană, adecă la carnea tăiată merunt și friptă cu unsóre, cépă, baraboiu, ci îi ḑic topală. Am mâncat tocană (= mămăligă) cu topală (tocană).

cotângan (42 și 134), junișan, melénaș, holteieș, fecior, care se apucă holteiu, când prinde a juca în joc, dar până a nu întra la miliție, că atunci e fecior holteiu séu cum ḑic moții h o l t e r i u.

cutea (75), o pétră în 4 dungi cam cât un cucuruz de mare, cu care se ascut cósele. În unele locuri la cutie ḑic grese.

chiripirul (97), afacerea, trebșóra, lucrul, secretul, taina.

chitilin (74) încet, frumușel, încetinel, lin și chitinel (111) = încet, mereu,

D. e. Chitinel cu frumușaua
Până ce-ĭ pune șaua,
și
Frumușel cu frumușauă etc.

Ḑinele sunt nisce fete frumóse, nĕsdravene, cari âmblă desbrăcate, dar pĕrul le este așa de mare, că le acopere preste tot. Se numesc și J e l e și F r u m u ș e l e. (pag. 127). Ele, unde află pe un fecior adormit, îl duc cu ele și atâta-l jócă, până amețesce, apoi îl duc de unde l'au luat. Când se destéptă, e bolnav d i n t r u i e l e; bóla d i n t r u i e l e nu-i alt ceva decât reumatismul. (Din Rodna).

dinum-danum (102) veselie, ospĕț, voie bună.

a se dăoli (78), a plânge tare, a se bocí ca după morți:

Ce plângi, ce te dăolesci?
Dar cum n'oi plânge, cum nu m'oiu daolí,
Că num' un fiuț sfânt am avut,
Și Jidovii l'au restignit. (Legenda Maicĭ Dlui).

dologi (18), capetele frênelor, ce sunt încătărâmate la căputanul calului, se ḑic dologi. Prinḑênd calul bine de dologi, fie cât de tare, trebuc ' se stee, că stringênd dologiĭ, îi string și falca din jos cu zăbelele frêului.

drâmboiat (45), cu buzele drămboiete și cu buzele pantaler = supĕrat, opărit, descurăgiat, despĕrat, nĕcăjit. (din Reteag).

dricală (85) = pilotă, sac mare, plin de pene ori de pĕr, care se folosesce de așternut și ajunge cât e patul de mare, dricale au ómeniĭ cei avuți.

Făgădariul (105) = crișmăriul, ospĕtariul, cel ce vinde beuturi în crișmă.

ferferițe (74, 108) = tot țiră, tot bucățele, zdrențe, nimic; l'a bătut de l'a făcut tot ferferiță = l'a făcut tot țiră, l'a melestuit, l'a flecit.

firetic (18) — cu presență de spirit, îndrăsneț, curagios.

fîstică (38) te fîstică = te fură, vină fără a fi observat de cineva. Sĕ fiștică (69) sĕ furișă, eșí neobservat.

flecărie (46) dela fléc, flecărie, flecăros, care vorbesce nimicuri, aci: flecărie de gură n'am fost nici odată = n'am vorbit nimicuri, n'am destăinuit, nu m'am lăudat.

fuicaș (42, 83, 85, 90) = întrecut, resfețat, sburdat, ușor de minte, copilăreț.

Gădea (67) = omul pus se omóre pe alți ómeni la porunca stăpânirĭ, hoheriul îi ḑic pe Someș, dela ung. hohér.

gâf, gâfurel (51, 63) = gâfuri, gâfurele = covată, covățică, coveți, covețele, trocuțe.

gâlăim, a gâlăí = a duce cu chin cu vai, a trăí ca vai de loc, a nu chiar murí, dar nici a trăí cum se cade (pag. 114).

gardina (36) marginea; gardină are fântâna, blidul, óla și alte lucruri scufundóse; partea de asupra a unui lucru scufundos.

gremujdá (39, 82, 96) nu gremujda = nu ḑice nimic, nu da glas.

gustare (52) prând, mâncarea ce o mânâncă omul la amédi, se ḑice gustare, cea de séra — cină, ér cea de diminéța — prând, precând cea dintre gustare și cină e numită ojină.

Haboca (80) pe unele locuri ḑic habăuca = cu puterea, cu tăria, fără drept; d. e. cu haboca-i lesne de luat, dar e pĕcat; „cu haboca" s'ar putea numí și dreptul celui mai tare.

hal și pal, dela hal până la pal = de ici până colo, dela mine păn la tine, dela unul până la altul (pag. 135.)

hămisit, (97) de fóme = rupt de fóme, = flămând în gradul suprem.

hăt (78) hăt tare = fórte tare, hăt mult = fórte mult, tare mult, — hăt e particulă comparativă și se pune înaintea adiectivelor; se folosesce cu deosebire la dealuri, dela Reteag spre nordul Ardealului.

~~hĕt (pag. 183) e destul; hĕt mare, hĕt frumos.~~ În părțile nordice ale Transilvaniei.

hoit = carne împuțită (pag. 127), dar ho-it, dela a hoi, a se hoí = drăgostit, a drăgostí, a se drăgosti, séu mai bine a face frumosul, în modul cum scie face poporul frumosul, trăgêndu-se, împingêndu-se, cotindu-se, gâdilindu-se, etc.

holteiu (65) = june, fecior neînsurat, în munții apuseni îi ḑic holteriu.

hopaițul = o lumină slabă, primitivă. Hopaițul se face punênd într'un vas (blid) ceva unsóre și în ea o sucitură de ațe, ori o petea de pânză, care se fie cu un capĕt afară din unsóre. Capĕtul acela se aprinde și ardênd suge câte o lécă de unsóre și dă o lumină slabă. (114).

horă (pag. 4), e eróre, trebue se fie hore = cântec, că hora e joc.

hulubă (175) = hurubă și hrubă la un bordeiu în pământ; d. e. hurubele țiganilor. Déçă huruba este folosită ca celar, îi ḑic burdă. (Reteag).

Iarba fierelor (111) plantă mitologică, numită și iérbă rea. De ea se umflă vitele și crépă, dar e bună de farmece: Cine o află se și-o oltoiască în palmă, că rupe ori-ce lăcat, ori-ce fier, cu mâna în care are iarba fierelor. Eată cum crede poporul că se póte afla: Umbliĭ cu o lăcată încuiată preste ierburile fênațelor atingênd cu ea erburile. Unde se deschide lăcata singură, — e semn că a dat de érba fierelor; ori: prinḑi un puiu de ariciu și'l bagi într'un ciubăr nou, acolo în câmp unde l'ai prins. El face larmă, dă se ésă, dar nu póte. Îl aude înse mă-sa și alérgă la el cu un fir de iérba fierelor, se atingă firuțul de ciuběr, că atunci acela s'a strica și și-a putea scóte puiul. Atunci luăm firul de iarbă din gura aricióiĭ, ér puiului i-dăm drumul.

ileu (73) = nicovală, butucul cel de fier pe care pune faurul fierul ce vré al bătucí cu ciocanul. E și un proverb: E între ileu și baros, ori: e între baros și nicovală, ori: între ciocan și ileu.

impulpá, a se împulpa = a se reculege, a-și aduna tóte puterile. (p. 124).

întuncă, **a întucá**, = a-și pune carul în pietriĭ, a-și propune, a face plan, a-și pune în gând (136), a însista, d. e. pe ce întuncă odată, ține morțiș, cum se ține orbul de gard.

înțînat (72) = desmierdat, mândru, măreț, sumeț.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

insemau (81, 116) își însemau, a însema = a câștiga, a aduna, a agonisi, a stringe; mi-am însĕmat vr'o doi bani; și-o însemat hăinițele pe slugit, și el i le bea; și-o însemat frumósă moșie, veḑi bine cu haboca, sta-i-ar în gât sĕ-i stee!

istanțiile (73), rugările. Dar în munții apuseni se folosesce în mod figurat, în loc de bată-te norocul, bată-te cucul...

Joia, nu mai joia (58) = nu mai putea, nu mai erá capabil, nu mai avea putere séu vreme se facă asta și asta. d. e. Atâta fasole verde mi s'a făcut, de nu mai joesc a o culege, tótă bětrânesce. Nu joesc cu lucrul, cum amarul m'oiu duce la biserică? Deci a joí séu a juoi = a fi în stare, a putea, a învinge.

Laia (95) și hada = turma de țigani, mulțimea de țigani, familia țiganului: d. e. Ciucaran cu hada lui, Pilaton cu laia lui.

lăzuirăm (84) a lăzui = a curăți un loc de tufe, scoțênd și rădăcinile. Laz = loc curățit de tufe. d. e.

Mĕ dusei, cu cósa 'n laz
Cosiĭ érbă, nu necaz.

o lecuță (112) = o țîră, puțin, nițel, o lécă.

lioceind (35) a liocei = a face sunet în apă, a âmbla prin apă.

loitrar (42) — carul încărcat cu ceva numai alăturea cu loitrele, se ḑice loitrar; d. e. am adus un loitrar de bostani, gunoiu, mere etc. Car încărcat cât stă pe el, după ce am pus și loitrițele, nu este altul loitrar, ci e car încărcat. Loitrar, dela loitră, ér loitra e scara aceea, de care are carul 2 pe margini. Prin Monor ḑic și la scară — loitră dela ung. lajtor, s'au mai bine dela nemțescul: Leiter.

Măcâul (96) = varga, bâta cea ca degetul de grósă, de regulă de alun ori corn. A remas în memoria fostilor iobagi măcăul domnilor, cu care le plătiau ḑilele de robotă preste spinare, până le plesnia cămașa în spate.

mandatul (36) = nădejdea; d. e. Își póte lua Ión mandatul, că Irina n'a mere după el. — 4 ḑile nu mi-a venit eapa cea cu mânz nici de mas, îmi și luasem mandatul de a o mai vedé, când fu asără — ciop! Cine întră? Ea! (Reteag).

mărțina (91) = eapa.

mas (106) de mas = de odichnit preste nópte, de dormit; lasă-me de mas; unde ai mas? cum ai mas?

Fecioru care-i fecior
Nu mai mâne nóptea 'n țol,
Fără pe pământul gol!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

melenaș (41) feciorandru, junișan, holteieș; — melean (43) june; melene (2) holteiule!

melestuesc (62) îl melestuesc, îl fac fleci, îl fac nimica, îl fac reu de tot, îl vinețesc, îl fac zdrențe, îl fac puzderĭ.

meteleu săhăstrit = om mare dar prost, neespert, neîmblat în lume; (129) d. e.

Decât dup' un meteleu
Să mânc pită cu comlău,
Mai bine dup' un om drag,
Fie ori cât de sărac!

meseni (112) = óspeții ce stau la mésă, fie la ospeț, fie la comăndare.

mijí (89) a-i mijí = a-i da, a-i eși, a prinde, a se vedé d. e se mijesce de ḑiuă, îi mijesc mustețele, nu i s'a mijit nici un fir alb în cap.

mocoșia = făcea ceva cam cum putea, slăbuț, nu făcea ca cel ce póte. (pag. 113); mocoșind (19) și mocojeli (19), tot dela a mocoși. Ce mai mocoșélă ești tu Pavele! Nu mai mocoși atâta; ori fă, ori te lasă!

mintenaș (109) = îndată, de loc, în grabă, numai de cât.

miriștină (89) = miriște, resturile holdei după secere.

Nădi (74) îi nădí = îi adause, îi mări, îi lungi, mai puse ceva pe ceea ce fù, d. e. mi-a nădit o sécure, o daltă etc.

nămală și mamiță, ceva mare preste măsură (pag. 128). Numai despre ființele viețuitóre se dice nămală și mamiță, d. e. Ce mamiță de om! Ce nămală de cal!

năpăstind (103) dela năpaste, a năpăstui, a neîndreptăți, a pune vina, a băga în pricină.

narnă (32, 42, 71, 75, 84) a sta narnă = a sta morțiș, a insista d. e. Atâta a tot stat narnă pe casa mea, până i-am dat fata, numai se me scap de el. Nu-mi sta narnă pe cap, de te mai du și dra . . . că m'am chrănit de tine! (Reteag).

năsărîngă = lucru neplăcut, supĕrăcios, daună, pagubă, năzdrăvenie, nefăcută (pag. 124). Multe năsărânguri îmi faci tu Ioane!

nemeșesci (100) haine nemeșesci = vestminte cum pórtă nobilii. Sciut lucru este, că până la 1848 iobagilor nu le era ertat a purta decât vestminte próste, ear nobilii (nemeșii), și de erau țĕrani simpli ca iobagii, purtau haine deosebite de ale iobagilor, cu șinóre, cu bumbi, mai strimtute și mai potrivite pe corp. Așa e până adi în valea Hațegului.

a nimeri (51) = a gâci. Na mai di, că dór îi nimerí. N'ai gâcit, și vai ușor e de nimerit!

nimurig = om ne-om, o nimică de om, o tândală, om slab fisicesce. (pag. 125. 126) = contrariul dela nămală.

nialcoș (45) fudul, sumeț, măreț, se esprimă ca în ung. nyalkos, de unde a și întrat în limba nóstră.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Oarzin, (33) verde, limpede, acurat; mi-a spus oarzin în buze se-mi iau mandatul, că nu mi-oiu vedea banii până-i lumea.

odovăit (74, 76) a odovăi = a nimici, a ruina, a strica ceva de tot.

ogóiă (17, 43, 90) = te ogóiă, se ogóiă, mĕ ogoiu, ne ogoiăm, vĕ ogoiați, se ogoie, stai = stau, stă, stăm, stați, stau locului, a se ogoia = a nu cerca, a nu proba, a nu face, a sta frumos fără a face ceva, el nu se mai ogóiă, ogoi-te!

a se omidi (62) a se zări de diua, a se crepa de diuă, a eși diorile.

opșitar (36) soldat, care și-a împlinit anii serviciului.

orênda (45) ursita, sórtea:

Dac'am fost maică nătângă.
Vai și-amar de a mea orêndă! (Reteag).

Parade (90). În fostul district al Năsĕudului se dau poruncile mai însemnate Dumineca și în sĕrbători publice, după eșirea din biserică, când tot poporul e adunat. Ceea-ce se vestesce astfel publice, se dice, că s'a dat la părade.

pârdalnicul (45) lăpedatul, nimenea, nimica, se dice în bătaie de joc despre cineva: pârdalnicul acela, adecă acela care te miri de n'a facĕ asta și asta. (Someș).

pârlitul (36) = păcala, fârobrazul, cel ce face năsărânguri. În Bănat se aude dicêndu-se: pârlitule-ugrisitule = rĕule!

pilise, 39, 101) a pilí = a fura, și s t e r s e = furase, d. e.

A p i l i t d a r l-a găsit; și
Iordane, Iordane,
Șterge dalta Filipane!
— O s t e r s e i u, dar mĕ fripseiu,
O pusei în traistă
Și s'o proslăvit sub laiță!

pinchel (31) sacul cu cele necesarii ale călĕtorilor, cu deosebire ale celor streini, a v ă n d r ă l ĕ i l o r. (Wanderbursche).

pont (36, 140), a face ceva pe pont = întocmai, cum se cade, cum se duculesce, cum trebue, cum e porunca; dar cu multe ponturi și alcamuri mai umblă = sau: cu multe formalități. (Reteag).

posna (96) pricină, gâlcévă, reu, neajuns, necaz; dar atât erá de p o s n i t, (25) de mare, de grozav, și dice vai posnit mai e! = glumeț, opșegos, care scie multe, l'am putea dice cu spirit. (Reteag).

potcă și n ă p a s t e (75) = necas, rĕu, neajuns; a dat în potcă = necaz, reu; i-a căd ut năpastea pe cap = reul, necazul, neajunsul; de ce potcă și de ce năpaste dau! = ce necaz îmĭ face, câte neajunsuri îmĭ face! (Reteag).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

prășcăule (70) prășcău se aude mai des în fostul district al Năsĕudului și însémnă june, holteiu, dar june rĕu, ulicariț. Sĕ dice și în glumă: p r ă ș c ă u l e, în formă de desmierdare, ci mai rar, mai mult se dice în formă de dojană: Ești un prășcău prăpădit! (Rodna).

premândă (100) = bucatele ce le dau domniĭ slugitorilor lor pentru întreținere; d. e. Ion are dela groful pe an 50 fl. s i m b r i ă, 52 mierțe de bucate p r e m â n d ă, 10 fonți de slănină, 10 fonți de brânză, 2 mierțe de fasole și un g o d i n de un an pentru p ă z i t u r ă, adecă pentru fiertură, că nu mânâncă în c u r t e, ci-i cară muerea mâncarea, unde e la lucru. (Reteag).

prințule (33) prinț = fecior de împĕrat, crăișor. — Dar acela ce mai alege atâta, că sciu că nu-i prinț! (Reteag).

Rafta, a spune rafta = a spune tot ce are de spus, a spune oarzin, spune verde, a spune lămurit; apoi: suntem rafta = suntem quitați! (pag. 135).

róbă (109, 111), numită prin Reteag t ê r b o n ț ă, o carucióră cu o rótă, care se mână din apoi, mergênd róta înainte.

Se striga din cóstă (93) Poruncile satului și veștile mai însemnate adi se vestesc în cele mai multe locuri de dobașul, care merge de-a lungul

stradei bătênd doba, și din distanță în distanță stă și spune cu gura ce are de spus. Mai de mult lucrul acesta se făcea strigând din cóstă preste sat; începutul se făcea așa: Tot omul se înțelégă... În fostul district al Năsĕudului spun la p ă r a d e.

șegui (87) a șegui = a glumi; șagă = glumă;

Șaga-i șagă
Cui e dragă! I-a dat de i-a trecut de șagă! (Reteag).

sfară (144) miros greu, tare; mirosul fumului ce ese când arde ceva unsuros. Sfară în sens figurat se mai ḑice și la faimă, scire, veste, d. e.

Ce sfară-i prin țară?
— E rĕu preste părĕu!
și
Ce cale-i pe vale?

șireglă (42), tare; din derĕpt a carului ori a căruții, în care duc cărăușii nutrețul.

știuldic! (35), a se stiuldica, (35) a se corli, a se cufunda; aci-l veḑi în apă și odată: stiuldic! = se cufundă, dispare cu sunet. (Reteag).

a suḑui (48), a înjura, sudalmă = înjurătură d. e. sudue de stă sórele, sudue de mĕ mir că nu-l tună din s e r i n.

Despre Unguri și Italieni se ḑice că sudue mai proclet, mai ayam, mai teribil, grozav.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

sumedenie (50), sumă mare, mulțime mare de ceva: avea sumedenie de bani . . . (Reteag).

șumenise (106), a se șumeni = a bea mai mult decât trebue, dar nu chiar pănă-i beat tun; e șumĕn, dar nu-i beat se nu scie el ce face,

Păn' ce-s șumĕn, eu nu-s beat,
C'așa-i omul supĕrat! (Reteag).

Tăhui = prost, necioplit, (pag. 129):

Dacă-ți trebue cap tăhui
Caută-l numai la Sĕcui! (prov. pop.)

țanțoș (94), și n i a l c o ș = fălos, sumeț, fudul, întrecut, mândru, și țanțóșă = fudulă, sumeță, vanitósă. (Reteag).

tĕul (109) lacul, balta.

thiară (33) = tortul întins pe rĕsboiu (stative, Născud), gata de a se țese. Am o thiară de 80 de coți. (Reteag).

o țîră (26, 43, 72, 106, 125, 129) o lécă, puțin, nițel.

Așa-mi vine câte-o țîră
Sĕ-mi fac pipa tótă țîră (s'o sparg).
Așa-mi vine câte o l e a c ă
Se-mi sfărîm pipa de vatră:
Dar éră mĕ socotesc
Că prea bine duhănesc! (Reteag).

ţipotind, a ţipotí = a striga, a ţipa (132).

ţîvlí (40) a ţivlí = a se scheuna ca cățăiĭ, a da glas ţivlitor, ascuţit. (Reteag).

toiéscă (65) a toí, a sfădí, a certá, a-şi arětá neîndestulirea. S'a supĕrat sĕleacul că l'a toit pentr'o sĕcrétă de capră, că a ros pomiĭ! (Reteag).

troscoţel (19) = o iérbă ce se face pe drumurile părăsite, din familia labiatelor.

Urnit (74) nu se vede urnit = nu se dă dus, nu plécă. Urnesce-l odată = fă-l se plece. Nu se mai urnesce = nu merge, nu plécă, nu se dă dus. (Reteag).

Vândrălăiĭ (31) sing. vândralău, dela germ. Wanderbub, călĕtor, vêntură-ţéra.

vîj (47, 126) moşnég, om bĕtrân. Se mai ḑice, şi vîjdorog. Dar: a vîjí = a potrivi, (90) d. e. bine-s vîjiţĭ ómeniĭ aceia; nu se vijesc în horbe:

Nici aceea nu-i vijită
Numai gura ta-i rênjită!
Nici aceea nu-i pe cale
Numai gura ta cea mare!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

vojoiu v o j o i a ş (74) căpăţîna de vérḑă, dacă nu-i îndesată, ci-i afênată, se ḑice vojoiu de curechiu; dacă-i şi mică şi pospăiată (afênată), atunci e numai v o j o i a ş. Ţiganiĭ când se apropriă Crăciunul, ori şi după Crăciun, de regulă cer de pomană ori pentru muncă: un vojoieş de curechiu şi o ţir de r â n c e ḑ a l ă, adecă carne rîncedă de porc.

Zăgnată (9) de foc, zare de foc, foc mic. Fă o ţir de zăgnată sĕ se prindă mălaiele; mi-am făcut o ţir de zăgnată, că nici lumină n'am, şi nici nu-i prea cald în casă.

zglobivă = sburdalnică, nenerată, întrecută, desmierdată, înţînată (p. 134.)

zărăstit (9, 11, 76, 129) = rĕtăcit, cum te-ai zărăstit p'aici? = cum ai ajuns? cum te-ai rĕtăcit? cum ai venit p'aici? şi a se perde, a rătăcí. Te miri, pe unde s'a zărăstit. (Reteag).

ziţ (70) şi jiţ, loc de şedut în căruţă, dela germ. Sitz. Ziţurile se fac din o legătură de pae, ori din o scândură pusă pe loitre, ori ca la căruţele cele scumpe — sunt z i ţ u r i de fier blănite cu piele ori trase cu pânză frumósă, ér în lăuntru arcuri, de te légănă.

ERDÉLYI MÚZEUM
74 • 1906. MÁRCZ 02
KÖNYVTÁRA.